

Алла Кравчук

ПОЛЬСЬКА МОВА

**Граматика
з вправами**

FIRMA
WINKOS
KIJIV

Львівський національний університет імені Івана Франка

Алла Кравчук

ПОЛЬСЬКА МОВА

Граматика з вправами

Підручник

для вищих навчальних закладів

Київ

Фірма «ІНКOS»

2015

УДК 811.162.1(075.8)

ББК 81.2Пол-923

К77

Рецензенти:

Йоланта Тамбор, габілітований доктор гуманітарних наук, професор (Силезький університет)

Тетяна Черниш, доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Ірина Кочан, доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка)

Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Протокол № 7 від 13 травня 2015 року

Аудіозапис зроблено за сприяння Школи польської мови і культури Силезького університету, м. Катовіце, Республіка Польща.

Диктор Віолетта Гайдук-Гаврон

Кравчук А.М.

К77 Польська мова. Граматика з вправами: Підручник для вищих навч. закладів. – К.: Фірма «ІНККОС», 2015. – 454 с.
ISBN 978-617-598-110-8

Підручник уміщує опис граматичної системи сучасної польської мови і вправи, з акцентуванням явищ, складних для українців, що вивчають польську мову. Детально представлено словозміну іменника, прикметника, займенника, числівника, дієслова, подано деякі – найважливіші з інтерференційних причин – елементи синтаксису й словотвору, розглянуто основні правила вимови та орфографії.

Підручник рекомендовано студентам – філологам-полоністам, а також усім, хто вивчає польську мову.

УДК 811.162.1(075.8)

ББК 81.2Пол-923

ISBN 978-617-598-110-8

© Кравчук А.М., 2015

© Фірма «ІНККОС», 2015

ПЕРЕДМОВА

У пропонованому підручнику представлено теоретичний виклад основних аспектів польської граматики й запропоновано різні види відповідних вправ. Подано, зокрема, детальний опис словозміни польського іменника, прикметника, займенника, числівника, дієслова і вправи на творення й особливості вживання цих словоформ. Крім того, при викладі граматичного матеріалу й у вправах звернено увагу на деякі особливості польського словотворення й синтаксичної реалізації форм іменної та вербальної словозміни, порівняно з відповідними явищами української мови. Підручник містить також матеріал, що допомагає опанувати правильну польську вимову й основи орфографії.

Теоретичний виклад і пропозиція вправ підпорядковані меті не лише комплексно подати українському адресатові проблеми польської граматики, а й звернути його увагу на ті аспекти словозміни, синтаксису, словотвору, вимови, які є особливими на тлі відповідників в українській мові і тому найчастіше – з причин польсько-української інтерференції (перенесення мовних взірців з української мови на польську, у результаті чого виникають неправильні структури) – стають причиною типових помилок у мовленні українців, що вивчають польську мову.

У підручнику обмежено використання складного термінологічного апарату й уникнуто академічного теоретизування, але враховано нові в сучасній мовознавчій полоністиці підходи до трактування граматичних явищ.

У першому розділі „Фонетичний вступ (з елементами правопису)” вміщено основні відомості про вимову звуків польської мови та про особливості наголошування слів. Виклад теоретичних положень супроводжують вправи для читання. Особливу увагу приділено вимові тих звуків, які відсутні в українській мові або ж артикуляція яких відрізняється від артикуляції схожих звуків української мови. Поряд із деякими правилами вимови подано стислу інформацію орфографічного характеру, яка тісно пов’язана з вимовою певних звуків. Вправи дбрано таким чином, що в них представлені тільки ті фонетичні явища, які вже були описані раніше. З метою полегшити сприймання матеріалу прийнято спрощену систему фонетичного запису. Вправи на вимову вміщує доданий до підручника електронний диск із записом автентичної польської мови.

Наступні розділи – власне граматичні – присвячені словозміні іменника з прикметником, займенника, числівника, дієслова.

З-поміж представлених у підручнику теоретичних проблем, що безпосередньо пов’язані з практикою вивчення польської граматики, варто звернути увагу на прийнятий тут обсяг окремих частин мови. Так, прикметник у підручнику потрактовано широко, згідно з морфологічною (словозмінною) класифікацією частин мови, тому до парадигм відмінювання та вправ, присвячених прикметникам, уведено, крім власне прикметників, також традиційні: порядкові числівники (наприклад, *drugi, ósmy*), дієприкметники (наприклад, *czytający, zmarznięty, przygnębiony*), присвійні, вказівні, неозначені, питальні й відносні та інші

займенники з прикметниковим типом відмінювання (наприклад, *mój, wasz, ten, każdy, który*). При такому трактуванні прикметника завужено, відповідно, обсяг традиційних займенників і числівників, тому в розділах про ці частини мови традиційні займенники й числівники прикметникового типу згадано, але спеціальних вправ їм не присвячено.

У підручнику подано важливу в контексті польсько-українських граматичних контрастів інформацію про іменні й вербальні граматичні категорії, звернено увагу на відмінності їхньої реалізації в польській та українській мовах. Наприклад, наголошено на тих формальних невідповідностях у двох мовах, які пов'язані з уживанням форм граматичних категорій роду (порівн. наприклад: *Polacy – поляки; wysocy – високи; dwaj chłopcy – два хлопці; mężczyźni byli, kobiety były – чоловіки / жінки були; (widzieć) koty, kobiety, muchy, dzieci, cieleta (widzieć je) – (бачити) котів, жінок, мух, дітей, телят (бачити їх)*), особи (порівн. *Byliście – Ми були*), гонорифікативності (порівн. *Czy pan był... – Чи ви були*) та ін. Відповідно дібрані вправи допомагають українцям уникати типових граматичних помилок у словоформах польської мови під впливом української.

У сфері іменної словозміни (особливо коли йдеться про спільнофункційні відмінкові закінчення іменника) зацентовано важливу для польської граматики – на тлі української – проблему поділу слів на ті, що мають тверду основу, власне м'яку та м'яку, що закінчується так званим отверділим приголосним, а в деяких словах – і губним.

Теоретичний виклад у підручнику диференційовано за ступенем складності. Звичайним шрифтом подано основний матеріал, який можна пропонувати на початкових етапах вивчення польської граматики. Дрібним шрифтом з трьома зірочками подано матеріал додатковий – детальніший і складніший, який придатний до використання в праці з особами, що вже опанували основи граматичної структури польської мови. Цей матеріал, зокрема, поглиблено вивчають студенти-полоністи в межах університетських дисциплін граматичного циклу. У вправах завдання підвищеної складності також відзначено трьома зірочками.

Вправи на іменник поєднано з вправами на прикметник. Їх укладено переважно в такій послідовності: відмінювання іменників та прикметників щойно вивченої парадигми; відмінювання водночас іменників та прикметників щойно вивченої і засвоєної раніше парадигми; утворення від поданих слів відмінкових форм, найскладніших у вивченій парадигмі; вживання в реченнях слів опрацьованого типу відмінювання; вживання вивчених словоформ у тексті (речення й тексти переважно адаптовані з польських джерел – журналів, творів художньої літератури, телевізійного мовлення, словникових ілюстрацій); переклад речень з української мови польською з використанням вивчених (переважно найскладніших) словоформ.

Виклад матеріалу про іменник та прикметник побудовано від простішого (середній рід) до складнішого (жіночий рід) і найскладнішого (чоловічий рід).

Опис словозміни іменників середнього та жіночого родів подано в структуралістичному руслі (запропоновано відразу цілі парадигми, а потім – коментар щодо найскладніших відмінкових форм). Опис словозміни іменників чоловічого роду структуровано за окремими відмінками, оскільки тут існує доволі багато правил та винятків, що стосуються окремо взятого відмінка. В однині чоловічого роду описано окремо кожен відмінок, у множині ж окремо прокоментовано лише особливості форм найскладніших відмінків – називного, родового й знахідного.

Окремо винесено матеріал про специфіку відмінювання деяких нетипових іменників чоловічого роду.

Підрозділи „Словозміна іменників і прикметників середнього роду”, „Словозміна іменників і прикметників жіночого роду”, „Словозміна іменників і прикметників чоловічого роду” завершено двома варіантами підсумкових вправ у формі речень, у яких представлено найпроблемніші для україномовних осіб, що вивчають польську мову, форми іменникової та прикметникової словозміни.

Окремо представлено теорію та вправи на відмінювання та функціонування іменників, що вживаються тільки в множині, та іменників з прикметниковим типом відмінювання. Подано теорію і вправи, що стосуються творення і функціонування вищого й найвищого ступенів порівняння прикметника і прилівника.

У розділі підручника, присвяченому займенникові, описано словозміну й особливості вживання особових займенників, інших займенників іменникового типу відмінювання, а також коротко представлено узагальнену картину словозміни займенників прикметникового типу (оскільки останні детальніше були подані в розділах про прикметники середнього, жіночого та чоловічого родів). До розділу, присвяченого особовим займенникам, включено також матеріал про слова *pan, pani, panowie, panie, państwo*, які можуть виконувати в польській мові функцію особових займенників (це так звані гонорифікативні займенники). Вивчення особливостей уживання цих слів, що не мають структурно тотожних займенникових відповідників в українській мові, відіграє дуже важливу роль у творенні мовленнєвих актів звернення до адресата, а саме з цими актами особи, для яких рідною мовою є українська, мають неабиякі труднощі, коли спілкуються польською мовою.

У вправах на займенник увагу зацентовано на вживанні найскладніших для українців (через вплив рідної мови) відмінкових форм. Тут відсутні вправи структурно-системного характеру (на відтворення займенникових парадигм), запропоновано тільки завдання функціонального характеру – у формі речень і текстів. Подано також вправи на переклад речень і текстів, що містять займенникові словоформи, з української мови польською. Звернено увагу на синтаксичну проблему порядку слів у структурах із займенником *który* (порівн. *To partia, której członkowie [...] – Це партія, члени якої [...]*).

Числівники описано за традиційними розрядами: кількісні (власне кількісні), збірні, дробові та порядкові (однак словозміну порядкових числівників у цій частині підручника детально не представлено, оскільки їх було враховано в розділах, присвячених прикметникам середнього, жіночого та чоловічого родів). Серед вправ на числівник, поряд із завданнями суто словозмінного характеру, вагомим місцем займають завдання на синтаксичні особливості вживання польських числівників різних видів, оскільки саме ці проблеми спричиняють багато труднощів тим, хто вивчає польську граматику.

Низку вправ на закріплення відмінностей синтаксичної структури польської та української мов запропоновано й у розділах, присвячених словозміні іменників, прикметників, займенників та числівників. Звернено, зокрема, значну увагу на відмінне керування іменниковими й займенниковими формами корелятивних польських та українських дієслів, а рідше й інших частин мови (прикметників, іменників, прийменників). Здатність польських і відповідних українських слів вимагати різних відмінкових форм іменників та займенників, наприклад: *ryzykować (co?) majątek – ризикувати (чим?) майном*, спричиняють значні труднощі при засвоєнні українцями польської граматики. Найбільше вправ такого типу міститься в розділі про словозміну іменників чоловічого роду в однині. Значну увагу приділено вживанню родового відмінка додатків у контексті заперечених, у тому числі складених дієслівних, присудків (*Dzisiaj nie musisz robić kolacji*). Окремі завдання спрямовані на засвоєння відмінного в польській та українській мовах іменникового, прикметникового та прийменникового керування.

Окрім синтаксичного керування, у низці вправ у різних частинах підручника представлено проблемні для україномовних осіб питання вживання в польській мові форм іменної частини іменного складеного присудка (порівн. наприклад: *To zadanie było najważniejsze – Це завдання було найважливішим*). Деякі вправи формують уміння та навички вживати форми іменникових або інфінітивних додатків фазових і модальних дієслів (*Planujemy rozpocząć seminarium o godzinie drugiej – Ми плануємо розпочати семінар о другій годині*). Розглянуто засадничі відмінності в порядку розташування прикметникових означень у польському й українському реченні (в межах підрозділу про називний відмінок множини іменників і прикметників). Частина вправ на особливі синтаксичні конструкції винесено окремо, після розділів про словозміну іменників з прикметниками та займенниками.

Теоретичні положення, що висвітлюють проблемні для українців аспекти польського синтаксису, подано дрібнішим шрифтом при описі словозміни під підзаголовком „Синтаксичний коментар”.

Словозміну дієслова систематизовано в теорії та вправах, що стосуються відмінювання дієслів за традиційними в польських мовознавчих описах дієвідмінами та вербальними граматичними категоріями. Розглянуто форми теперішнього, минулого й майбутнього (складеного і простого) часів, умовно й наказового способів, активного й пасивного стану, безособові форми й

структури. Проблеми дієслівної категорії виду – доконаного й недоконаного, а зокрема, складні для українців питання творення префіксальних дієслів доконаного виду – спричинили появу в підручнику (в підрозділі про простий майбутній час) матеріалу, що міститься на межі словозміни й словотвору, оскільки деякі дієслова доконаного виду можна вважати словоформами, а деякі – віддієслівними дериватами.

На межі словоформ і дериватів можна розглядати й дієприслівники й – особливо – дієприкметники, творенню і функціонуванню яких у підручнику присвячено теоретичний і практичний матеріал.

Підручник завершують узагальнені таблиці відмінкових закінчень іменників і прикметників за основними типами відмінювання, таблиці схематично поданих форм дієслівної словозміни, короткий українсько-польський словник найуживаніших граматичних термінів, а також список рекомендованої для вивчення польської граматики літератури теоретичного і практичного, а зокрема й лінгводидактичного (з урахуванням потреб україномовних осіб), характеру.

Пропонована книга значною мірою ґрунтується на виданому кількома роками раніше й уже апробованому в університетському й загальноосвітньому середовищі посібнику „Польська мова – українцям. Іменна словозміна з елементами синтаксису” (Львів: Українська академія друкарства, 2008). Як і попереднє видання, новий підручник „Польська мова. Граматика з вправами” призначений для широкого кола користувачів – усіх тих, хто вивчає польську мову. Виклад граматики і практичні завдання диференційовано в ньому за ступенем складності так, що кожен адресат зможе обмежитися відповідно маркованими частинами матеріалу. Однак передусім книгу адресовано студентам-полоністам, які вивчають граматику польської мови.

Пропоноване видання з’явилося завдяки співпраці з багатьма людьми, яким я хочу висловити вдячність.

Щиро дякую за працю, вкладену в рецензування підручника, особливо за критичні зауваги, що вплинули на остаточний його вигляд, шановним рецензентам: професорові, директору Школи польської мови і культури Силезького університету Йоланті Тамбор, професорові кафедри полоністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Тетяні Олександрівні Черниш, професорові кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Ірині Миколаївні Кочан. Слова подяки звертаю до моїх колег з кафедри польської філології, приємна атмосфера співпраці з якими додавала сил і натхнення. Дякую студентам-полоністам Львівського національного університету імені Івана Франка, у щоденному діалозі з якими народжувалися ідеї щодо того, як з користю і приємністю можна вивчати польську граматику.

1. ФОНЕТИЧНИЙ ВСТУП (з елементами правопису)

1.1. ГРАФІЧНА СИСТЕМА ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ. НАГОЛОС

1.1.1. Алфавіт

Літера	Назви літер	Вимова відповідних звуків (умовно передано українськими знаками)
A a	„a”	[a]
ą	„o nosowe”	[o(n)], o з носовим резонансом
B b	„be”	[б]
C c	„ce”	[ц]
Ć ć	„cie”	[ч’]
D d	„de”	[д]
E e	„e”	[e]
ę	„e nosowe”	[e(n)], e з носовим резонансом
F f	„ef”	[ф]
G g	„gie”	[г]
H h	„ha”	[х]
I i	„i”	[і]
J j	„jot”	[й]
K k	„ka”	[к]
L l	„el”	[л’]
Ł ł	„el”	[ў]
M m	„em”	[м]
N n	„en”	[н]
Ń ń	„eń”	[н’]
O o	„o”	[o]
Ó ó	„o kreskowane”	[y]
P p	„pe”	[п]
R r	„er”	[р]
S s	„es”	[с]

Ś ś	„eś”	[ш’]
T t	„te”	[т]
U u	„u”	[у]
W w	„wu”	[в]
Y y	„y”	[и]
Z z	„zet”	[з]
Ż ż	„ziet”	[ж’]
ź ź	„żet”	[ж]

1.1.2. Двознаки

Для передачі звуків польської мови, крім літер, які входять до алфавіту, використовують поєднання двох літер (диграфи, двознаки). Вони позначають кілька приголосних звуків польської мови:

Знак	Вимова (умовно передано українськими знаками)
Ch	[х]
Cz	[ч]
Sz	[ш]
Rz	[ж]
Dz	[дз]
Dź	[дж’]
Dż	[дж]

1.1.3. Непольські літери

Для запису польською мовою іншомовних слів можуть використовуватися і ще деякі інші (непольські) знаки:

Знак	Назва літери
Q q	„ku”
V v	„fal”
X x	„iks”

1.1.4. Наголос

Наголос у переважній більшості слів польської мови падає на передостанній склад. У деяких словах, здебільшого іншомовного походження, та в деяких граматичних формах наголос падає на третій, рідше – на четвертий з кінця складу.

У дієслівних формах першої і другої особи множини минулого часу, які закінчуються на *-śmy, -ście*, наголос падає на третій з кінця складу, наприклад: *byliśmy, byliście*. Закінчення *-śmy, -ście* рухомі, вони можуть відриватися від дієслова й приєднуватися до інших слів у реченні. Ті слова, до яких у реченні додається рухоме дієслівне закінчення *-śmy* або *-ście*, теж мають наголос на третьому складі з кінця, наприклад: *żebyśmy (Chcecie, żebyśmy zdążyli do jutra?), nigdyście (Nigdyście tu nie byli?)*.

На третій з кінця складу наголос падає також у всіх формах однини і у формі третьої особи множини умовного способу дієслів, наприклад: *pisalbym, pisalbyś, pisalby, pisalabym, pisalabyś, pisalaby, pisaloby, pisaliby, pisaliby*. У формах першої і другої особи множини умовного способу, де *by* вживається разом з особовими закінченнями *-śmy* або *-ście*, наголос падає на четвертий з кінця складу, наприклад: *pisalibyśmy, pisalibyście, pisalibyśmy, pisalibyście*. Дієслівні закінчення з часткою *by* рухомі й не впливають на місце наголосу в тих словах, до яких приєднуються, наприклад: *Niechajbym go więcej w życiu nie spotkał*.

Наголос на третьому з кінця складі мають **числівники**, що закінчуються на *-sta (-stu), -set, -kroć*, наприклад: *czterysta, czterystu, siedemset, kilkakroć*.

Наголос на третьому з кінця складі мають іменники, запозичені з латинської мови, які закінчуються на *-ika, -yka*, наприклад: *kronika, etyka*. Цей наголос зберігається в тих відмінкових формах, у яких кількість складів така сама, як у формі називного відмінка однини іменника, наприклад: *kronika – kroniki, kronice, kronikę, kroniką, kronikom, w kronikach*. У родовому відмінку множини, де кількість складів, порівняно з називним відмінком однини, зменшується на один (*kronik*), та в орудному множини, де кількість складів збільшується на один (*kronikami*), наголос є звичним – на другому з кінця складі.

Наголос на третьому з кінця складі характерний і для деяких запозичених слів, які не закінчуються на *-yk(a), -ik(a)*, наприклад: *uniwersytet, ryzyko, fajerwerk, rezerwuar, repertuar, fabula, technikum,*

minimum, maksimum, optimum, opera. Наголос на третьому з кінця складі зберігається в тих відмінках, у яких кількість складів така сама, як у називному відмінку однини. Якщо ж кількість складів збільшується, то наголос переходить на другий з кінця складу, наприклад: *uniwersytetowi, uniwersytetami*.

У неофіційному варіанті польської мови (у так званій ужитковій, а не зразковій, нормі) допускається звичне наголошування більшості згаданих форм і лексем на другому з кінця складі.

Деякі слова польської мови мають наголос на останньому складі. Це односкладові лексеми з початковими запозиченими елементами *arcy-, eks-, wice-, super-, anty-, para-, ultra-, mini-*, наприклад: *wicekról, superdom, arcyleń, eksmaż*.

Наголос на останньому складі мають деякі вигуківі слова, наприклад: *ojej, ahój, acha, apsik*.

При поєднанні **прийменника з іменником** або іншою частиною мови (крім особового займенника), що має тільки один склад, зазвичай наголошується саме це односкладове слово, наприклад: *we mgle, nad złym*. Проте в деяких усталених зворотах наголос переходить на прийменник, що стоїть перед односкладовим словом, наприклад: *patrzeć spode łba, krem na dzień, coś za coś, pojechać na wieś*.

У позиції **перед односкладовим особовим займенником** наголос переходить на прийменник, наприклад: *do was, od niej, bez nich*. Якщо прийменник складається з двох складів, тоді наголос падає на його другий склад, наприклад: *poza mną, nade mną, beze mnie*.

У сполученнях **заперечної частки nie з односкладовою формою дієслова** наголос падає на *nie*: *nie wiem, nie kłam*.

Зазвичай на останньому складі наголос ставиться в **абрєвіатурах**, якщо абрєвіатура читається відповідно до назв літер, наприклад: *BJ (Biblioteka Jagiellońska) – [be-jot], USA – [u-es-a]*. Якщо абрєвіатура читається не за назвами літер, а фонетично, то наголос є зазвичай на другому з кінця складі, наприклад: *PESEL (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności) – [pesel]*. Якщо абрєвіатура відмінюється, то, незалежно від того, як вона читається, наголос у відмінюваній багатоскладовій формі ставиться традиційно, на передостанній склад, наприклад: *BJ-otowi (або BJ-owi), w BJ-ocie, PESEL-u – [pe-se-lu]*.

1.2. ВИМОВА *A, E, U; P, B, T, D, C, S, Z, F, W, K, G, M, N, R*. ПРАВОПИС *U* І *Ó*

Польські голосні *a, u, e* вимовляються подібно до відповідних наголошених звуків української мови.

Приголосні *p, b, t, d, c, s, z, f, w, k, g, m, n, r* вимовляються так само, як відповідні приголосні звуки української мови. Польський звук *g* вимовляється як український *г*.

Правопис

Звук *u* позначається на письмі двома буквами – *u* або *ó*. У сучасній польській мові звуки, позначені цими літерами, вимовляються однаково, хоча так було не завжди – колись ці звуки вимовлялися по-різному. Традиційно збереглися дві літери, а через однакове на сьогоднішнє звучання звуків, позначених різними буквами, треба знати, коли писати *u*, а коли – *ó*.

Щоб розрізнити *u* та *ó*, носії української мови можуть порівнювати польські слова з їхніми східнослов'янськими відповідниками, але тільки за умови, що вони споріднені з польськими словами і звучать подібно до них. Польській літері *u* у схожих за звучанням споріднених українських (або російських) словах найчастіше відповідає літера *у*, наприклад: *usta* (*уста*), *suma* (*сума*), *druk* (*друк*). Польській літері *ó* найчастіше відповідає в українських словах літера *о*, рідше – *і*, наприклад: *góra* (*гора*), *skóra* (*шкіра*), *tych drog* (*цих доріг*). Однак ця закономірність справджується не завжди, порівн.: *sum* (*сом*), *nuta* (*нота*), *furtka* (*хвіртка*) та ін. Крім того, багато слів не мають спільнокореневих відповідників у східнослов'янських мовах, і їхнє написання треба перевіряти в словниках і запам'ятовувати.

Варто також пам'ятати основні правила написання *u* та *ó*, якими користуються самі носії польської мови, що не мають можливості порівнювати написання слів у інших слов'янських мовах.

По-перше, *ó* майже ніколи не пишеться на початку слова (є лише кілька таких слів, наприклад: *ów, ówczesna, ósma, ósemka*) і ніколи не пишеться в абсолютному кінці слова. На початку й у самому кінці слова пишеться *u*, наприклад: *ulica, Ukraina, ustawa; (tego) domu, strachu* (порівн. також українські відповідники: *вулиця, Україна, дому, страху*).

Літера *ó* завжди пишеться в кінцевому елементі *-ów* іменників (*Kraków, tułów*), найчастіше *-ów* є закінченням родового відмінка множини, наприклад: (*tych*) *budynków, muzeów* (порівн. укр. *будинків, музеїв*).

У деяких суфіксах пишеться *ó* (у таких суфіксах є звук *w*, наприклад, *-ówk-, -ówn-*: *kartkówka, Nowakówna*), а в більшості суфіксів – *u* (наприклад, *-uj-, -un-, -unk-, -unek, -utk-, -uni-, -uchn-, -uszek-, -uszk-, -uś-, -us-*: *rysuje, opiekun, opiekunka, rysunek, malutki, córunia, córuchna, staruszek, staruszka, córuś, lizus*).

Якщо у слові, в якому чути звук *u*, при його відмінюванні або ж у спільнокореневому до нього слові на місці цього звука з'являється *o* або *e*, то треба писати *ó*, наприклад, *stój – (on) stoi, siódmy – siedem*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова з голосним *a*:

- ma, da, zna, gra, pada;
- mam, dam, znam, gram, padam;
- tak, tam, sam, nam, wam;
- pan, pas, cap, dar, mak, kat, fan, fakt;
- mama, mapa, para, rada, kara, kawa, kasa, wada, waga, trawa, praca, prawda, farba, Marta, kartka;
- Ada, Adam, Aga, Agata, Agatka, Anka, atak, aparat.

2. Прочитайте слова з голосним *e*, а також з голосними *e* й *a*:

- te, ten, sen, ser, nerw, krem, krew (kref[f']¹), metr, efekt, prezes, prezydent, ekspres, ekspert;
- Ewa, era, etap, ekran, esteta;
- cena, meta, cera, beza, kreda, temat, gazeta, antena, apteka, arena;
- aspekt, Antek, apartament, agent, agentka.

3. Прочитайте слова з голосними *u* / *ó*, *a*.

Поясніть написання *u* й *ó*:

- tu, buk, but, bruk, kruk, druk, drut, grunt, Rumun;
- zupa, suma, дума, guma, kura, rura, Kuba, gruda, usta, cudak, kurtka, uwaga, ułtata, struna, struktura, drukarka;
- ufa, fruwa, mruga, stuka, puka, usuwa;
- ufam, fruвам, mrugam, stukam, pukam, usuвам;
- brudna, trudna, gruba, ruda, pusta, dumna, druga;
- równa, krótka, która, góra, skóra, córka, próba, różga, wózek;
- wór, wzór, skrót, móg.

¹ У польській мові дзвінки приголосні в кінці слова та в позиції перед глухим приголосним оглушуються.

4. Прочитайте слова з голосними *e, u* й *e, u, a*:

- kubek, puder, brunet, super, student, centrum;
- studentka, brunetka, argument, upadek, rabunek.

5. Прочитайте словосполучення і речення, слова в яких містять звуки *a, e, u* / *ó*:

- ta era, stara apteka, trudna praca, brudna gazeta, ten ekran, sam ekspert, superagentka;
- Adam ma brata. Brat ma psa. Marta ma krem. Aga nam ufa. Agata zna Marka. Dam wam wór. Ewa da prezent. Znam ten fakt. Mów na temat.

6. Вставте літеру *ó* або *u*:

- br...dna k...rtka, kr...tka r...zga, r...da c...rka, r...wna g...ra, dr...ga pr...ba, d...mna br...netka, gr...ba r...ra;
- Mam k...bek. Ewa da nam w...zek. Marek ma arg...ment. Kt...ra c...rka teraz gra?

1.3. ВИМОВА *I, J*. ПРАВОПИС *I TA J*

Щоб навчитися правильно вимовляти польський звук *i*, треба широко розтягувати губи по горизонталі; отвір, який утворюється, має бути вузьким. Звук *i* пом'якшує попередні приголосні (*mini, kiwi, mit*).

Звук *j* вимовляється подібно до українського *й* (*mój – mił*).

Після голосного звука в середині слова (наприклад, *Ukraina, Kair*) звук *i* може вимовлятися з ледь відчутною йотацією (значно слабшою, ніж в українських відповідниках *Україна, Каїр*) або зовсім без йотації.

З легкою йотацією *i* вимовляється після голосного в закінченнях слів, наприклад: (*tej*) *idei, moi, moich*.

У словах *hemoroidy, aikido* винятково *i* вимовляється як *j*; так само з *j* можна вимовляти слово *mozaika*.

Після префіксів, які закінчуються голосним звуком, *i* вимовляється без йотації, наприклад: *zainteresuje, reinterpretuje, poinformuje*.

Після приголосного звука перед голосним (крім *y*) буква *i* не читається і слугує лише знаком для пом'якшення цього приголосного, наприклад: *bukiet*.

Після приголосних *b, p, w, m, f* перед голосними буква *i*, крім пом'якшення, може виконувати функцію ледь відчутної йотації, наприклад: *wiara, piasek, debiut*.

У польській мові немає букв, що позначають йотовані звуки (як українські *я, ю, є, ї*), і для позначення йотації перед голосними використовують букву *j* (*ja, jo, ju, je, ji*), наприклад: *jata* (яма), *zgrafa* (згряя), (*tej*) *stacji* (станції).

Правопис

У позиції після голосного звук *i*, як уже було згадано, вимовляється з легкою йотацією, але треба пам'ятати, що літера *j* перед *i* в таких ситуаціях не пишеться (*moi, moich, Aida, Ukraina*), хоча в українських відповідниках тут маємо літеру *ї* (*мої, моїх, Аїда, Україна*).

У позиції після приголосних літеру *j* пишемо лише тоді, коли ці приголосні позначені буквами *c, s, z* (переважно у словах іншомовного походження, наприклад: *stacja, pacjent, misja, gimnazjum*) або коли приголосний належить до префікса, наприклад: *wjazd, zje*. В інших випадках після приголосних функцію йотації в запозичених словах виконує буква *i*, наприклад: *grafia, armia, studia, studiuje*.

1. Прочитайте слова з голосним *i*:

- im, iskra, izba, Iza, Irena, impreza;
- mit, wir, kit, gips, pisk;
- wina, winda, wiza, minuta, aksamit, kupi, kapitan, wabi, figura, Fin, Jadwiga, drugi, taki, firanki;
- internista, internet, internat.

2. Прочитайте слова, в яких *i* пом'якшує звуки *b, p, w, m* і має ледь відчутну йотацію:

- miara, miasta, mierna, umiem, miedza;
- wiara, wierna, wiek, wiec, wiór, wiewiórka;
- piana, pies, piec, piegi, pióra, piórnik, papier;
- bieda, biedna, bierna, biedak, bieg, bieć, biegunka, biust.

3. Прочитайте пари слів, звертаючи увагу на тверду *i* пом'якшену вимову звуків *b, p, w, m*:

- pasek – piasek, pana – piana, bada – biada, wara – wiara, wór – wiór, marka – miarka, mech – miech;
- piasek – pasek, piana – pana, biada – bada, wiara – wara, wiór – wór, miarka – marka, miech – mech.

4. Прочитайте слова, в яких звук *i* перед голосним: (а) може вимовлятися з йотацією; (б) вимовляється без йотації:

- kraina, Ukraina, Aida, Kair, ruina, intuicja;
- zainteresuje, zaistnieje, reinterpretacja.

5. Прочитайте слова зі звуком *j*:

- ja, jama, jak, jamnik, jaki, jest, jestem, jeden;
- pije, pijak, pijana, pracuje, kupuje;
- maj, mój, kraj, graj, pracuj, pij, kupuj;
- rajski, Wajda, bajka, wiejski, miejski.

6. Прочитайте пари слів, стежачи за вимовою звука *j*. Поясніть, чому при однаковій вимові *j* в одних словах пишеться *j*, а в інших – *i*:

- misa – misja, wiza – wizja, raca – racja, taca – stacja;
- terapia – terapii, anemia – anemii, akademia – akademii, grafia – grafii, tragedia – tragedii, apatia – apatii, Maria – Marii, stacja – stacji, misja – misji, Azja – Azji, Francja – Francji;
- tuja – tui, zgraja – zgrai, idea – idei.

7. Прочитайте словосполучення і речення, слова в яких містять звуки *i* та *j*:

- ten interes, ta integracja, interwencja w tej sprawie, iskra i iskierka, inwazja armii;
- Jaka kreacja! Iza jest tam intruzem. Pik, pik – bije serce. „Taka bieda...” – biada Maria. Dam jej cukierka.

8. Вставте літеру *i* або *j*:

- Ja ...estem. ...estem ...anina. Mar...an ...estem.
- Mam te tu...e. Stara gward...a. Jaka jest ta ...ama? Nie w...em – nie mam rad...a. Nie ma tej zgra...? Która?! ...edenasta?
- Aga ...est w akadem...i. Jagna jest w gimnaz...um. W tej bram...e jest w...azd. Jaka jest jej sugest...a? Jaka ...asna argumentac...a!
- Magda ma brata w Burgund...i. Nie znam tej ar...i. Mar...a jest teraz na stac...i. Ewa pracu...e w tej agenc...i. Tam jest rewiz...a. Radek w ma...u wraca z Turc...i. A...da stud...u...e we Franc...i.

1.4. ВИМОВА CH, H, SZ, CZ, DZ, DŹ, Ź, RZ. ПРАВОПИС CH I H, RZ I Ź

Літера *h* і диграф *ch* у літературній польській мові вимовляються однаково – як український звук *х*.

Правопис

Диграф *ch* найчастіше пишемо у словах (здебільшого слов'янського походження), українські або російські спільнокореневі відповідники яких мають звук *х* (наприклад: *chata* – *хата*). Майже завжди *ch* пишеться в кінці слова (наприклад: *mech*, *niech*, *dach*, *tych*), виняток – слово *druh*. Якщо змінити слово чи підібрати спільнокореневе, то на місці *ch* може з'являтися *sz* (укр. *ш*), наприклад: *mucha* – (*tej*) *musze*, *ucho* – *uszko*.

Літеру *h* пишемо переважно у словах (часто – запозичених), в українських чи російських спільнокореневих відповідниках яких на місці польського *h* є *г* або *ж* узагалі немає ніякого звука, наприклад: *Hanna* – *Ганна*, *herb* – *герб*, *bohater* – *богатыр*, *historia* – *історія*. Буква *h* завжди пишеться в запозичених елементах слів *hiper-*, *hipo-*, *hydro-*, *higro-*, *heksa-* (в українських відповідниках тут маємо *г*: *гіпер-*, *гіпо-*, *гідро-*, *гігро-*, *гекса-*).

Звуки *sz*, *cz*, *dz*, *dź* вимовляються подібно до відповідних українських *ш*, *ч*, *дж*, *дж*, наприклад: *szum*, *czas*, *dzban*, *dżem*.

Пам'ятаймо, що звук *cz* у польській мові дуже твердий, вимовляючи його, треба самим тільки кінчиком язика доторкатися до ясен, ближче до зубів.

Літера *ź* і диграф *rz* означають однаковий звук і вимовляються однаково – як український звук *ж*.

Після *k*, *p*, *t*, *ch*, *f* диграф *rz* вимовляється як *sz* (укр. *ш*), тобто сполучення *krz*, *prz*, *trz*, *chrz*, *frz* вимовляються *ksz*, *psz*, *tsz*, *chsz*, *fsz*.

Правопис

Літеру *ź* пишемо у словах, в українських (чи ширше – у східнослов'янських) відповідниках яких на цьому місці є *ж*, наприклад: *żaba* – *жаба*.

Диграф *rz* пишемо в польських словах, українські (східнослов'янські) відповідники яких мають на цьому місці звук *р* (наприклад: *rzeka* – *річка*). Звук, позначений диграфом *rz*, чергується і в польських словах зі звуком *г* (наприклад: *marzec* – *марца*, *morze* – *морські*).

Після *k*, *p*, *t*, *ch* найчастіше пишеться диграф *rz*, який вимовляється як *sz*. В українських відповідниках на місці польського *rz*, що вимовляється

як *sz*, виступає *р*, наприклад: *krzyk* – *крик*, *trzy* – *три*, *chrzan* – *хрін*. У сполученні *frz*, яке трапляється значно рідше, ніж *krz*, *prz*, *trz*, *chrz*, пишеться диграф *rz*, який також вимовляється як *sz* (і тут в українській мові виступає *р*), наприклад: *cyfra* – *cyfrze* (*цифра* – *цифрі*).

У деяких словах після *k*, *p*, *t*, *ch* пишеться *sz*, наприклад: *pszono*, *pszenica*, *kształt*, *wykształcenie*, *pszczoła*, адже тут існуючих східнослов'янських відповідниках немає *р*, а найчастіше є *ш*.

Завжди після *k*, *p*, *t* пишеться *sz* у формах вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників, наприклад: *krótki* – *krótszy*, *najkrótszy*. У відповідних українських формах теж маємо *ш* (наприклад: *коротший*, *найкоротший*).

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова зі звуком *ch* / *h*. Поясніть написання літери *h* або диграфа *ch*:

- mech*, *gmach*, *duch*, *puch*, *mnich*, *zamach*, *puchatek*, *cham*, *chata*, *charakter*, *chór*, *chandra*, *Chinka*, *chmura*, (*ona*) *chucha*, *chuda*, *chustka*, *schemat*;
- huk*, *hak*, *hurt*, *haft*, *haker*, *hektar*, *herbata*, *harfa*, *harmider*, *huragan*, *kurhan*, *herb*, *hetman*, *druh*, *Hindus*, *Hiszpan*.

2. Прочитайте слова зі звуком *sz*. Поясніть написання *sz* або *rz*, що вимовляється як *sz*:

- szafa*, *szminka*, *szmata*, *kasza*, *Warszawa*, *sztanga*, *szpinak*, *szachista*, *szacunek*, *szampan*, *szept*, *szersza*, *szkic*, *sznur*, *szóstka*;
- krzak*, *krzepki*, *przed*, *przedstawienie*, *naprzód*, *przebój*, *przejazd*, *uprzejma*, *chrzan*, *chrzest*.

3. Прочитайте слова зі звуком *rz* / *ź*. Поясніть написання *rz* або *ź*:

- żart*, *żaden*, *żuk*, *żmija*, *żubr*, *żakiet*, *żurek*, *żurawie*, *żwir*, *żebak*, *róża*, *wróżba*, *wieża*, *ważna*, *próżna*;
- rzut*, *rzutnik*, *rzepak*, *rzepka*, *burza*, *pierzyna*, *brzuch*, *brzask*, *wierzba*, *grzbiet*, *grzmi*, *brzmi*.

4. Прочитайте слова зі звуками *dz* і *dź*:

- dzban*, *dzbanek*, *miedza*, *wiedza*, *cudza*, *widzenie*;
- dżez*, *dżem*, *dżuma*.

5. Прочитайте слова зі звуком *cz*. Стежте, щоб він звучав дуже твердо:

- a) cza-cza, czas, czat, czad, czar, czarka, czara, czapka, czapa, czaszka, czacha, czajka, czajnik, czardasz, czarna, czarniawa;
- b) Czech, czek, czesze, czerni, czernieje, czerwieni, czerwienieje, Czeszka, czepek, czepeczek, czereda, czerep, czerwiec, czeremcha;
- c) tapczan, tarcza, kurczak, znaczek, keczup, wnuczek, uczestnik, nikczemnik;
- d) czubek, czubata, czujna, czujnik, wieczór;
- e) kaczką, paczka, beczka, teczka, badaczka, wnuczka, czapeczka, (ona) czka, czkawka (czka[f]ka);
- f) wieczna, taneczna, grzeczna, uczta, czwartek (cz[f]artek), czternastka, czterechsetna;
- g) panicz, kicz, bicz, znicz, mecz, miecz, rzecz, pucz, skurcz.

6. Прочитайте словосполучення і речення, слова в яких містять звук *cz*:

- a) badacz i badaczka, uczestnik i uczestniczka, wnuczek i wnuczka, czapki i czapeczki, czeпки i czepeczki, czternasta uczestniczka;
- b) Czka i czeka. Czujnie czuwa. Uczesze na czas. Czas na mecz.
- c) Czekam na Czecha. Facet ma czuja. Jej skóra czerwienieje. Czerep – inaczej: czaszka. Jestem na czatach. Ten panicz ma miecz. Uczta jest w czwartek (cz[f]artek). Zjesz kurczaka? Wnuczka jest grzeczna, a wnuk jest nikczemnikiem. Która jest?! Czternasta?

7. Прочитайте слова, в яких поєднуються звуки *sz* і *cz*:

- a) deszcz, wieszcz, szczur, szczep, szczera, szczerbata, szczawiowa, szczupak, barszcz;
- b) zupa ze szczawiu, nasz wieszcz, szczerba w murze, szczeka szczeniaka, szczupak i szczupaczek.

8. Вставте літеру *h* або диграф *ch*:

- a) ...mura kurzu, ...ór ptaków, nasza ku...arka, mój fa..., jej grze..., ten ...rabia, tatarski ...an;
- b) ...atka Pu...atka, ...uda ...induska, ...emia i ...istoria, bo...aterski du..., zapa... ..rzanu, da... gma...u, ...erb ...etmana, ...ustka ...anny, ...abit mni...a, ...mara mu...;

c) Ta ...erbata ...ani smakuje. ...cesz ...amburgera? Bo...dan ...rupie su...arki. Jej córu...na ma ...arakterek! Ten facet jest ...amem. ...anna ...aftuje serwetki. Na niebie nie ma ani jednej ...murki. Sza... ma ...arem. Magda gra na ...arfie. Diana je ...erbatniki z ...ipermarketu. Taka praca ...artuje du...a. ...anka zna Sta...a.

9. Вставте літеру *ż* або диграф *rz*:

- a) straszna bu...a, nasza ...eka, wa...na dama, jej bi...uteria, ten g...esznik, mój ...akiet, g...eczna córka, pró...na rada, ...aden z nas, gruszki na wie...bie, biegnie z w...askiem, pierwsza z b...egu;
- b) du...a ...aba, b...uch G...ego...a, ka...da wró...ba, ...ebrak ...eb...e, ró...e i d...ewa;
- c) Tu g...eje piec. Agnieszka jest na sta...u. Tu nie ma stró...a. Je...y je g...anki. Jaki g...aniec! Ma...ena wstaje o b...asku. Janek g...ebie w piasku. Ma...anna jest nieuwa...na i nieg...eczna.

10. Вставте *sz* або *rz*, що вимовляється як *sz*:

- a) k...epkie uderzenie, nasza p...enica, p...eprasz Adama;
- b) k...yki w k...akach, krót...a p...erwa, p...eszuka w...ystkich.

1.5. ВИМОВА О

Польський звук *o* звучить дещо інакше, ніж український наголошений *o*. На відміну від українського *o*, що є доволі сильно огубленим і наближається у вимові до українського звука *u* (в українських словах особливо це відчутно в позиції перед наступним наголошеним *u*, наприклад, у слові *кожух*), польський звук *o* ніби наближається у вимові до звука *a*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова зі звуком *o*:

- no, co, po, do, to, kto, dno, sto;
- on, ono, oto, oko, okno, ostro, osobno;
- obok, ogon, okop, owoc;
- kot, koc, kok, noc, nos, sos, sok, szok, bok, rok, tom, dom, tor, tort, kort, krok, mrok, smok, stos, tron, port, groch, proch, wzrost, wzrok, zwrot;
- proso, prosto, dobro, drogo, wrogo, wojsko, Krosno;
- prorok, kompot, pompon, pokos, donos, kosmos.

2. Прочитайте словосполучення і речення, слова в яких містять звук *o*:

- Kto – kogo, do kogo, po kogo.
- Co? Co to? Kto to? Po co? Po co to? No to co? Kto to i do kogo?
- To on. To ono. To okno. Oto smok! Co to – kot? To ogon kota.

3. Прочитайте пари слів зі звуками *a* і *o*:

- ta – to, da – do, na – no, tak – tok, rak – rok, bak – bok, bat – bot, nas – nos, kat – kot, tam – tom, dam – dom, tran – tron, gram – grom, smak – smok, frant – front;
- bas – boss, ssak – sok;
- wrak – w rok, baran – baron, barak – barok;
- wada – woda, kara – kora, rama – Roma, praca – proca, wanna – wonna;

- prosta – prosto, zdrowa – zdrowo, wroga – wrogo, sroga – srogo, droga – drogo, dobra – dobro, okna – okno, grona – grono;
- noga – nogo, woda – wodo, doba – dobo, sofa – sofo, moda – modo, sowa – sowo, żona – żono, krowa – krowo, kropka – kropko, wrona – wrono;
- oda – odo, obrona – obrono, ochrona – ochrono, odmowa – odmowo, ochota – ochoto, osoba – osobo, osoka – osoko, ozdoba – ozdobo;
- warta – warty, Marta – Marto, Magda – Magdo, Maria – Mario, tata – tato.

4. Прочитайте пари слів зі звуками *o* і *u*:

- to – tu, sto – stu, bok – buk, trop – trup, kora – kura;
- oko – (w) oku, okno – oknu, grono – gronu, dobro – dobru.

5. Прочитайте слова з голосним *o* та іншими голосними:

- korpus, kożuch, okruch, obrót, opór, opatrunek;
- wrota, koper, zarobek, paszport, ukochana, prowokator, prokurator, dobranoc, poduszka, umowa;
- obraza, ocena, oferta, oferma, oprawa, odbudowa, ocet, ogonek, okres, oszust;
- pismo, pasmo, pisemko, sucho, krótko, zarówno, podwórko, Drezno;
- ofiara, opowiadam, miodowa, biodro, piosenka, wiosna, pióro, biuro, rozumie;
- prozaik, choinka, boisko, pokoik, moi, moich, stoi, kroi.

6. Прочитайте словосполучення та речення, слова в яких містять звук *o* й інші голосні:

- droga mamó, dobra nagroda, okropna choroba, moja torba, odwaga i cnota, Weronika i Zofia;
- od niego, do niego, po niego, od tego roku, w toku rozmów (roz-mó[f]);
- Uformuje i umocuje. Uformowano i umocowano. Dofinansowano i dodrukowano. Od tego okna do tamtego okna.
- skromne domki, wojna domowa, bokserski nos, utopione w mroku, grono pracowników (pracownikó[f]);
- Podsufa pod nos. Robi po trochu. Broni ojca. Tkanina impregnowana wodoodpornie.

7. Прочитайте речення, слова в яких містять звук *o* й інші голосні:

- No owszem. Podobno nie. Co znowu? Co takiego? Jeszcze czego! Co to, to nie!
- To on, a oto ona. To dom, a to podwórko. Oto okno domu. Co to pod oknem? To ono pod oknem? To droga do domu. To po prostu oszust! On to ma do tego nosa! Nogi z drogi! Co rok, to prorok. On po prostu tego nie robi.
- Co ma kot? – Kot ma ogon. W domu mam kozuch. To dobre zboże. To dobra krowa. Co to za owoc? Z jakich owoców jest ten kompot? Oceniasz to na oko? Masz to pod nosem. Co masz pod okiem? To kosztuje za drogo.
- Wojtek robi to pod okiem ojca. Mówisz cicho, pod nosem, nie nie rozumiem. On rozmawia z nimi ostro. Stoi blisko niej – nos w nos, oko w oko. On go obserwuje ukradkiem, spod oka. Ona go kokietuje. Emocje już opanowano. Towar już opodatковано. To raduje moje oko. W pogodne dni obserwuje czyste niebo. Statek odbija od brzegu. Temu wojownikowi nie brakuje odwagi.

8. Прочитайте діалог:

- Oto jutro Wojtek Markowi utrze nosa!
– Co to, to nie! – stanowczo odpowiada Tomek.
– Bo co?
– Wojtek go po prostu nie dogoni.

1.6. ВИМОВА У

Польський звук *y* та український *u* дещо різняться вимовою. Польський звук, на відміну від українського, ніби наближається в артикуляції до *e*.

Щоб навчитися вимовляти польський звук *y*, варто розпочинати від слів зі звуком *y* у відкритому складі, наприклад: *tu, mamu, gryka*, а потім – зі звуком *y* в закритому складі, наприклад: *dym, syn, strych*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова зі звуком *y*:

- wy, my, ty, czy, psy, gdy, gdyby;
- pyzy, szyby, szyny, grzyby, tryby, pyry, dyby, dychy, ryby;
- myty, szyty, syty, ryty, rybny, dymny, pyszny, czynny, krzywy, czysty, chytry, chyży, krytyczny;
- krzyczy, syczy, ryczy, byczy, bzyczy, dyszy;
- tuczy, muczy, mruczy, warczy, piszczy, wrzeszczy;
- muchy, dachy, ruchy, suchy, mamy, znamy, ramy, który, chaty, fakty, wady, chudy, mapy, brudny, chmurny, bezbarwny, brunatny, przydatny;
- gryka, grypa, czyta, czyha, czmycha, dynia, grymas, cytat, stypendium, stypendysta, dynamit, edycja, ukryty, pyskaty, budynek, chryzantema, cytryna, pycha, hrywna, grzywna, szczypie;
- czyj, czyn, szczyt, krzyk, syn, dym, byk, mysz, dysk, styk, cyrk, cynk, smycz, smyk, hymn, gzymy, rym, ryk, ryj, bryk, brydź, Stryj, Krym, rytm, Rzym, strych, strzyc, czynsz, pysk;
- cyprys, cytryn, kryzys, wytrysk, wytrych, krytyk, tryptyk, dyptyk;
- zaszczyt, zaszczytny, zarys, bryndza, czynnik, cynik, natychmiast, irys, przepych.

2. Прочитайте пари слів зі звуками *e* й *y*:

- suche – suchy, kruche – kruchy, stare – stary, dobre – dobry, nudne – nudny, wredne – wredny, rude – rudy, ryże – ryży, bite – bity, krzywe – krzywy, cudze – cudzy;
- sen – syn, krem – Krym, stek – styk, step – styp (stypa), Kreta – kryta;
- mecz – mysz, mewa – zmywa, Krezus – kryzys.

3. Прочитайте слова зі звуками *o* й *y*:

- oby, wrony, gromy, stosy, donosy, korony, ogony, ogrody, opony;
- wodny, oczny, podwodny, ogromny, pokorny, grochowy, dotykowy, osobowy, porodowy, poporodowy;
- dotyk, pobyt, popyt, dobrobyt, odczyt;
- pyton, wyrok, syrop, (na) wynos, rygor;
- dobry – dobrego, nowy – nowego, gotowy – gotowego, owocowy – owocowego, ozdobny – ozdobnego, kosztowny – kosztownego;
- centymetr – centymetrowy, cynamon – cynamonowy, dotyk – dotykowy, obyczaj – obyczajowy, grzyby – grzybowy;
- dyrektor, edytor, okruchy, cudowny, cukrowy, gumowy, hurtowy, uroczy, narodowy, zbudowany, krytykowany, haftowany.

4. Прочитайте словосполучення, слова в яких містять звуки *y*, *o*:

- stary i krzywy, szary i mżysty, umyty i czysty;
- nowy dyrektor, ogromny port, opony samochodowe, wzrost popytu, napoje na wynos, pyszny tort, bardzo krytykowany.

5. Прочитайте речення, слова в яких містять звуки *y*, *o*:

- Pokonamy naszego wroga. To dobry sok owocowy. Obok naszego domu mamy ogromny nowo zbudowany dom. Po suszy szosa jest sucha.
- „Przybiega w dyrdy” – to znaczy przybiega natychmiast. On z pokoju, a my w dyrdy za nim! Nygus to ten, kto unika pracy. Straszny z niego nygus i obibok!
- A kot hyc na okno! Na dworze od rana mży. Życzymy mokrego dyn-gusa! Dozorca chyba znovu wyskoczy na nas z pyskiem, że puszysty trawniczek depczemy!

1.7. ВИМОВА ПРИ ЗБІГОВІ ЗВУКІВ

При збігові двох різних або однакових голосних звуків варто намагатися їх вимовляти, плавно переходячи від одного до другого, але можна вимовляти їх роздільно (наприклад: *Gwine-a*). Якщо це однакові голосні, то вони здебільшого вимовляються як один звук, але вдвічі довший, хоча й у цьому випадку можлива роздільна вимова (наприклад: *fe-eria*).

При збігові однакових приголосних вимовляються два підряд однакові звуки або один довгий. Якщо це звуки *ss, zz, szsz, źź, śś, źź, ll, ll, mm, nn, rr*, то їх краще вимовляти як один довгий звук *wy[szsz]y*), якщо ж це звуки *bb, kk, tt, dd, cc, czcz, dżdż*, то їх краще вимовляти два підряд – *b-b, k-k, t-t, d-d, c-c, cz-cz, dż-dż* (наприклад: *lekko – lek-ko, odda – od-da, pizza – pi[c-c]a, na czczo – na cz-czo, dżdżysty – dż-dżysty*).

Варто, однак, пам'ятати, що в деяких словах (особливо часто – в прізвиськах іншомовного походження) графічне подвоєння вимовляється як один звук, наприклад: *hurra – hu[r]a, bestseller – bestse[l]er, cellulitis – ce[l]ulitis, Miller – Mi[l]er, Rott – Ro[t], Lepper – Le[p]er*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова зі збігом однакових або різних голосних звуків:

- Izaak, feeria, (te) idee, indywiduum, kontynuuje;
- Korea, Gwinea, Nicea, Nikaragua, Romeo, Noe, idea, kakao;
- oaza, aorta, toast, boa, poeta, duet, teatr, statuetka, maestro, kreacja, teoria, wirtuoz, wytatuowany, teoretyzowanie, poomawiamy;
- poetycki, neogotycki, teocentryczny, burżuazyjny, geometryczny.

2. Прочитайте слова зі збігом однакових приголосних звуків, вимовляючи їх як один довгий звук:

- wanna, fontanna, sutanna, Anna, donna, gynna, okienny, nieustannie;
- Emma, gamma, immunitet;
- passa, ssak, Odessa, Rossa;
- errata, terror, terrarium, narrator.

3. Прочитайте слова зі збігом однакових приголосних звуків, вимовляючи їх як два підряд звуки:

- oddycha, oddaje, poddany, podda;

- b) motto, brutto, netto, Ottawa;
- c) mekka, ABBA;
- d) czyzy, na czyzo, uczczono;
- e) dżdzy, dżdzysty, dżdżownica.

4. Прочитайте пари слів, одне з яких містить збіг однакових приголосних звуків:

- a) rany – ranny, czyny – czynny, ceny – cenny, gminy – gminny;
- b) wina – winna, obrona – obronna, (tego) pana – panna, (tej) ochrony – ochronny, kona – konna, Ina – inna;
- c) suma – summa, gama – gamma, rosa – Rossa, sanie – ssanie, za – zza;
- d) oda – odda, poda – podda, buda – Budda;
- e) maca – pizza (pi[cc]a), weto – netto, rzeka – mekka, baba – ABBA.

5. Прочитайте словосполучення, які містять слова зі збігом однакових приголосних звуків:

- a) jazda konno, senna Hanna, wonna peonia, kasza manna, hostessa Joanna, zwinna uczennica;
- b) podwójna mokka, ażurowa attyka, pobliska pizzeria (pi[cc]eria).

6. Прочитайте речення, які містять слова зі збігом голосних звуків:

- a) W teatrze jest przedstawienie o Romeo i Julii. Co wiesz o arce Noego? Nasz maestro jest wirtuozem skrzypiec. Ta koncepcja jest oparta na teorii naukowej. Ten poeta jest neoromantykiem. On pracuje teraz nad poematem.
- b) Kontynuujesz te prace? Obraz jest nieostry, ma zamazane kontury. To nieopisana dotychczas sytuacja. Geografa interesuje geografia. Papież dokona beatyfikacji biskupa Józefa.

7. Прочитайте речення, які містять слова зі збігом голосних і приголосних звуків:

- a) Neon jest bezwonny i bezbarwny gazem. Nieocenione jest to, co jest bardzo cenne. Wonne jest to, co przyjemnie pachnie. Jej widok napawa mnie zawsze nieodmiennym optymizmem. Zamek otacza mur obronny.
- b) Na dworze jest dżdżysto. Po deszczu zobaczymy dżdżownicę. Jest dżdżysta pogoda. „Czcze” oznacza „puste” – czcza gadanina.

Дифтонги *au*, *eu* треба вимовляти як поєднання двох голосних в одному складі – порівн. по-українськи вимову *au* (як у слові *читау*), *eu*. Дифтонги є в запозичених словах.

Сполучення *au*, *eu* не є дифтонгами, якщо голосні *a* й *u* або *e* й *u* входять до різних частин слова – морфем (префікса й кореня або суфікса й кореня), наприклад: *na/uka*, *na/uczy*, *za/ufanie*, *za/uważy*, *lice/um*, *Orfe/usz*, *faryze/usz*. У таких позиціях треба вимовляти два повноцінні голосні звуки: *a + u* й *e + u*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова з дифтонгом *au*:

- a) auto, autor, autorka, autorski, autograf, autobus, autokar, autostop, automat;
- b) autostrada, autorytet, autoportret, autonomia, automatyzacja, autorytarny;
- c) aura, August, audycja, audytorium;
- d) pauza, fauna, sauna, Maurycy, kaukaski, inauguracja, internauta, restauracja, kauczuk.

2. Прочитайте слова з дифтонгом *eu*:

- a) euro, Europa, Europejka, Europejczyk, europejski, euroregion, Eugeniusz, euforia;
- b) neuron, neuroza, reumatyzm, terapeuta, farmaceuta.

3. Прочитайте словосполучення, вимовляючи, де треба, дифтонг, а де треба – сполучення *e-u*, *a-u*:

- a) deszczowa aura, autentyczna sytuacja, autochton i przybysz, inauguracja roku akademickiego;
- b) stajnia Augiasza, Austriak i Austriaczka, autostopowicz i autostopowiczka;
- c) kaukaska tradycja, wymarzona sauna;
- d) Orfeusz i Eurydyka, nauka w liceum.

4. Прочитайте речення, вимовляючи в словах, де треба, дифтонг, а де треба – сполучення *е-и, а-и*:

- a) Austria to kraj europejski. Podróżujemy autostopem. Autor rozdaje autografy. To jest autorski program. Zaufaj Eugenii. Naucz mnie tego. W wakacje na autostradach bywa horror.
- b) Neuroza, anemia i reumatyzm to choroby. Jest on po prostu zauroczony tymi nagraniami audio i wideo.
- c) Czyje to auto? – To moje auto. Co interesuje Maurycego? – Maurycego interesuje fauna. Kto jest autorem tej audycji radiowej? – Eugeniusz Nowicki.

1.9. ВИМОВА Ł

Звук *l* нагадує український нескладовий *ʎ* (подібно як у складі дифтонгів *ai, eu*), наприклад: *писаў, Киїў, праўда*.

Артикулюючи звук *l*, губи треба витягнути вперед і вимовити *и*, а кінчик язика має бути опущений (язик не повинен підніматися і доторкатися до верхніх зубів, як при вимові українського *л*).

Почати вчитися вимовляти *l* можна від подовженої артикуляції звука *и* при витягнутих уперед і заокруглених губах. Потім можна вчитися вимовляти звук, що виникає від швидкого поєднання короткого *и* (у такій самій витягнутій позиції губ) з різними голосними, наприклад: *иа, ио, иу*.

Лише в мові старшого покоління поляків (особливо акторів) або ж на східних рубежах польського мовного простору можна ще іноді почути сьогодні вимову звука *l*, схожу до вимови українського *л* (коли язик доторкається до верхніх зубів). Така вимова, однак, колись була в Польщі поширеною (навіть єдиноправильною), і її оцінювали як старанну.

ВПРАВИ

1. Прочитайте склади зі звуком *l*:

- a) ła, ło, łe, ły, łu;
- b) ąła, ąło, ąłe, ąły, ąłu;
- c) oła, oło, ołe, oły, ołu;
- d) eła, eło, ełe, eły, ełu;
- e) yła, yło, yłe, yły, yłu;
- f) iła, iło, iłe, iły, iłu;
- g) uła, uło, ułe, uły, ułu;
- h) ał, oł, eł, ył, ił, uł.

2. Прочитайте слова зі складами *ła, lo, le, ly, lu*:

- a) łąpa, łąta, łądny, łągodny, łąkomy, łąsy, łąska, łąjdkak;
- b) łoże, łono, łopata, łodyga, łobuzy, Łotysz;
- c) łebek, łeppek, łepetyna;
- d) łysy, (on) łyka, łyko, łyzeczka;
- e) łuna, łuska, łupina, łubin.

3. Прочитайте слова зі звуком /у/ різних позиціях:

- lan, łyk, łuk, łup, łut, łój;
- mała, mały, miała, miały, miły, myła, myły, żyła, żyły, biła, biły, była, były, cała, cały, goła, goły, doły;
- clo, zło, tło, (ono) szło, szkło, błoto, złoto, słoma, żłobek;
- masło, hasło, zapłata, chłodny, zły;
- żarłok, tłok, chłop, płot, Płock;
- Bałtyk, giełda, (te) ołtarze, pałka, piłka;
- szał, grał, brał, stał, Michał, był, mył, szył, żył, tył, matoł, pił, zrobił, rozbił, topił;
- łza, łzawy, (on) łze, (on) łka, łkanie;
- biegł, kradł, ukradł, zmarł, darł, tarł, szedł, wiódł, niósł²;
- tłumnie, tłumny, tłum, tłusty, tłuc, tłukł, kłuty, kółko, sułtan, pól, dół, stół, słuch, ułamek, ułożony, ułomny;
- Jagiełło, Ałła, (ona) mełła, (ona) pełła.

4. Прочитайте пари слів зі звуками /w/ і /ł/, стежачи за тим, щоб не вимовляли цих двох звуків однаково:

- wata – łata, bywa – była, piwo – piło, piwa – piła, piwem – piłem;
- prawy – prały, prawa – prała, w prawo – prało, prawem – prałem;
- brawo – brało, brawa – brała, brawem – brałem;
- pewny – pełny, pewna – pełna, pewne – pełne, pewno – pełno;
- stawy – stały, stawem – stałem.

5. Прочитайте пари слів зі звуками /l/ і /w/, стежачи за тим, щоб не вимовляли цих двох звуків однаково:

- orała – Orawa, orały – Orawy, orało – Orawo;
- padła – Padwa, padły – Padwy, padło – Padwo;
- żyły – żywy, spała – spawa, czuła – czuwa;
- zmyła – zmywa, ukryła – ukrywa, pokryła – pokrywa, odkryła – odkrywa.

6. Прочитайте пари слів зі звуками /l/ (або довгим ll) і /w/ в різних позиціях:

- łódka – wódka (łó[tl]ka – wó[tl]ka), tarła – trawa, ładna – Wanda;

² У формах дієслів минулого часу кінцевий звук /у/ у позиції після приголосного звука при швидкому темпі мовлення може не вимовлятися.

- szyło – krzywo, kryły – krzywy, pokryła – pokrzywa, wysyła – wyszywa;
- mewa – mełła, mewo – mełło, drzewa – pełła, drzewo – pełło, brawa – Ałła, gniewa – Jagiełła.

7. Прочитайте слова зі звуками /l/ і /w/ у кожному з них:

- łaskawy, ława, woła, pływa, główny, wył, wół, wał, wałek, łyżwy, Wisła, pływa, wołowina, łowi;
- wyklada, łzawy, łzawo, słowo, słowik, wiosło, bałwan, chałwa, wełna, udławi, żółwi, Wałbrzych, wykład, wydłubywała, Władysława, wywołuje, wywoływał, wywoływały, bezołowiowy, ołówek;
- włos, włosy, własny, włamanie, władza, władca, Włoch, Włochy, Władystok, włochaty, włókno, zwłoki, niezwłocznie, obezwładni.

8. Прочитайте пари слів зі звуками /l/ і /w/:

- słała – sława, słały – sławy, słało – sławo;
- woły – łowy, połowa – powoła;
- wysłała – Wisława, stała – stawał, sława – zwała, wyżyły – łyżwy, wyszła – łyżwa.

9. Прочитайте пари слів (а, б) зі звуком /u/ і сполученням /lu/, (с, d) зі звуком /l/ і без нього:

- sucha – słucha, kuje – kłuje, dużej – dłużej;
- pukał – płukał, pukała – płukała, pukało – płukało, pukały – płukały;
- pot – płot, tok – tłok, godny – głodny;
- młotek – motek, (te) słowa – sowa, złoże – (te) zorze, płaski – (te) paski.

10. Прочитайте словосполучення і речення зі звуками /l/ і /w/ у словах:

- wysokie wały, białe włosy, słomiane włosy, biały płyn, głupie osły, goła łapa, małe łobuzy, łasy Paweł, łysy Sławek, tył ławy, słaby wpływ ([f]ply[f]);
- Nie było tam ławy. Słuchaczki biły brawa. Czy Łucja widły brała? Władysława nie miała prawa i Michał nie miał prawa. Płakała, szyła, myła, prała.
- Słupy były białe. Tam oto pływało małe kółko. Chłopiec szedł długo. Tam był tłum. Łobuzy stłukły szkło. Łucja słuchała wykładu. Paweł

mył tył ławy. Ta mała miała złote włosy. Ona go ukuła i zapłakała. Był to stół z powyłamywanymi nogami.

- d) Michał był obdarzony wspaniałym ([f]spaniałym) słuchem i miłym głosem. Małpka Michała gryzła go, kopala, drapała i za kudły łba targała. Złapała go i stukła pałami. Mała małpka spadła ze stołka i stukła sobie łeb (łe[p]). Mały łobuz nie słuchał tych słów (słó[f]) i pił chłodny płyn.
- e) Był złoty zmierzch (zmie[sz]ch), pełen błysków (błyskó[f]). Łagodny wiatr wiał na złote łany pszenicy. Połyskiwały złote kłosa i całe łany łubinu. Serce biło jej w łonie.
- f) Wisława szła w nowych półbutach. Ten Włoch nie mieszka we Włoszech. „Miałem niemały kłopot” – mówił Paweł Władysławowi i Jarosławowi. „Nie byłem tam” – skłamałem Mikołajowi.

1.10. ВИМОВА L, L'

Польський звук *l* значно твердіший від українського *л'* (м'якого) і м'якший від українського *л* (твердого). При його вимові кінчик язика доторкається до піднебіння (доволі близько від зубів), середня частина язика до піднебіння не доторкається, а злегка прогинається донизу. Щоб навчитися правильно вимовляти *l*, можна артикулювати *a* й одночасно, підносячи кінчик язика до піднебіння (виходить сполучення *al*), відразу ж його опускати і так повторювати багато разів (*alalalalalala...*).

У позиції перед голосним *i*, наприклад, у слові *lis*, звук *l'* вимовляється м'якше – він близький до українського *л'* (м'якого).

У сполученнях „*l* + *i* + голосний звук” буква *i* виконує функцію йотації, наприклад: *folia*. У деяких запозичених словах у сполученнях „*l* + *i* + голосний звук” *i* вимовляється не як *j*, а як *i*, наприклад: *liana*, *klient*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте склади зі звуком *l*:

- al, ol, ul, el, yl, il;
- la, lo, lu, le;
- ala, alo, alu, ale;
- ola, olo, olu, ole;
- ula, ulu, ulu, ule;
- ela, elo, elu, ele;
- yla, ylo, ylu, yle;
- ila, ilo, ilu, ile.

2. Прочитайте слова зі складами *la, lo, le, lu*:

- lada, lata, lato, las, laska, lawina, lampa, latawiec, ladaco, lampart;
- łoza, lody, los, lok, lot, lotnisko, loteria, losowanie, lokator, lokaj;
- lewy, leniwy, lekarze, len, lew (le[f]), lek, lecz, letni, lepszy, lepiej, legenda, lekcja;
- luka, luty, ludny, ludowy, luksus, lustro.

3. Прочитайте слова зі звуком *l* (або довгим *ll*) у різних позиціях:

- Ala, Ola, Ela, Ula, Lola, Bolek, Lolek, kolej, kolor, rola, sala, skala, kolejowy, kolorowy, salonowy, telefaks, daleko, kolega, telefon, Helena, Polak, Polacy, filet, filologia;

- b) willa, idylla, bulla, flotylla, ballada, Balladyna, Allach, Apollo, Otello, Sybilla, Scylla, Jagiellończyk;
 c) bal, ból, biel, cel, cal, dal, gil, gol, Nil, sól, stal, styl, ul, żel, badył, detal, hotel, handel, metal, motyl, rogal;
 d) lwi, lżej, lniany, lwica, lżejszy, bielszy, halka, kulka, kolce, palma, olszyna, salceson, Polka, Olga, polski, Kielce, meldunek, wielki, filc, film, filtr, formalny, idealny;
 e) chleb, flet, klej, plon, plusk, tlen, zlew (zle[f]), atlas, blady, bluza, dubler, flaki, klasa, iglasty, kotlet, mleko, nocleg, odlot, szlafrok, flanela, flora, folklor.

4. Прочитайте слова зі сполученням *li*:

- a) lin, lipa, lis, list, lista, litera, litr, linijka, limba, liga;
 b) mali, biali, brali, dali, szli, stali, mieli, byli, robili, krzyczeli, czyli;
 c) tablica, ulica, stolica, kaplica, malina, kalina, Alicja, Gliwice, elita, jelito, blizna, blisko;
 d) lilak, Lublin, latali, lali;
 e) rola – roli, sala – sali, Ola – Oli, Hela – Heli, Maryla – Maryli.

5. Прочитайте слова зі звуком *j* після *l*:

- a) Walia, Natalia, kamelia, lilia, metropolia, Biblia;
 b) foliowy, milion, miliardowy, biblioteka.

6. Прочитайте пари слів зі звуком *j* після *l* і без нього:

- a) kolia – cola ([k]ola), kamelia – Aniela, delia – Adela;
 b) coli ([k]oli) – kolii, Anieli – kamelii, Adeli – delii.

7. Прочитайте словосполучення та речення зі звуком *l* у словах:

- a) filologia polska, legenda ludowa, polski folklor, luksusowy lokal, las iglasty, wielka palma, owalna landrynka, kolorowa bluza, lniana koszula, ulubiony szlafrok, list dla Uli, willa Stelli, lalka Izabeli, lawina w Alpach;
 b) Ola lubi kotlety mielone. Jola jest lojalna. Hela uwielbia lato. W jadalni na talerzu leży kromka chleba i sól. Samolot lata nad lotniskiem. Laskowscy kupili lekkie mebelki. Koledzy lotnicy byli w sali i rozmawiali o pierwszych latach lotów samolotowych. Olka i Bolek spacerowali klonowymi alejkami niedaleko stacji kolejowej. Straszny z niego

flegmatyk, takie lelum polelum. Każdy jest kowalem swego (s[f]j)ego losu. Nic nie słycać, tylko klekot wozu w koleinach polnej drogi.

8. Прочитайте пари слів зі звуками *l* і *ł*:

- a) pola – poła, wola – woła, lany – łany, luki – łuki, skała – skała, lala – lała;
 b) dal – dał, stal – stał, zapal – zapał, (tych) pól – pół, wal – wał, (tych) lal – lał, szal – szał;
 c) łup – lub (lu[p]), łódka – Ludka (łó[t]ka – lu[t]ka), łódzki – ludzki (łó[c]ki – lu[c]ki), łan – plan, łasa – klasa, kółka – kulka, atlas – atlas, łuska – bluzka (blu[s]ka), ład – blat, łeb – chleb, łup – klub, lud – chłód (lu[t] – chłó[t]), z dala – zdała;
 d) mały – mali, myły – myli, brały – brali, darty – darli, znały – znali, piły – pili, żyły – żyli.

9. Прочитайте слова зі звуками *l*, *ł*, *w*:

- a) lata – łąta – wata;
 b) stali – stały – stawy;
 c) skała – skała – kawał;
 d) łątka – klatka – Władka (Wła[t]ka);
 e) kula – kłuła – wkuwa ([f]kuwa).

10. Прочитайте речення зі звуками *l*, *ł* у словах:

- a) Obie koleżanki, Ela i Ola, lubiły lekcje polskiego. Mały leniuch leniuchował. Karol to miły chłopiec, tylko bywa leniwy. Olek jadł chleb z masłem, a jego mały kumpel Bolek wylał na stół mleko z butelki. Michał spotkał koleżanki z klasy i kupił dla nich po dwie galki lodów waniliowych. Lucyna i Elżbieta zatelefonowały do Władysława i zapytały, ile kosztował bilet na film o Nilu i krokodylach. Feliks latał jako pilot, on uwielbiał samoloty. Rafał uwierzył, że złapał wiatr w żagle i że jego łódka lotem błyskawicy płynie po falach sukcesu do celu.
 b) Olej z lnu ma lekko żółty kolor. Klimat Polski jest łagodny, ale w zeszłym roku latem było chłodno, lało jak z cebra, była ślota i plucha, lasy i pola stały zapłakane, bo brakowało im blasku złotego słońca. Nad laskiem leniwie latały kolorowe motyle. „Płynie Wisła płynie po polskiej krainie...” Król Karol kupił królowej Karolinie korale koloru koralowego. „Hulali w Opolu i pili kakao”.

1.11. ВИМОВА Ś, Ź, Ć, DŹ, Ń. ПРАВОПИС Ś, Ź, Ć, DŹ, Ń | SI, ZI, CI, DZI, NI

Приголосні *ś, ź, ć, dź, ń* вимовляються м'яко (подібно до українських пом'якшених *ш', ж', ч', дж', н'*). Їх називають середньоязиковими приголосними, оскільки при їхній вимові активною є середня частина язика: при вимові *ś, ź* вона піднімається, але не доторкається до піднебіння, а при вимові *ć, dź* спочатку доторкається до піднебіння, а потім відхиляється, щоб пропустити повітря. Звук *ń* артикулюється подібно до українського *н'* (м'якого).

Якщо сполучення *zi* є на стику префікса і кореня, його треба вимовляти окремо – „*z + i*”, наприклад: *z/ilustrowany, z/interpretowany*.

У словах іншомовного походження у сполученнях „*n + i +* голосний звук” літера *i* пом'якшує попередній звук і вимовляється як *j*, наприклад: *Japonia, (te) symfonie, (tej) ceremonii, koniugacja* – в українських відповідниках цих слів є йотований звук – *Японія, симфонії, церемонії* (але в незапозичених словах йотації немає, наприклад: *kawiarnia* – порівн. український відповідник без йотації – *кав'ярня*).

Правопис

Польські середньоязикові звуки можуть позначатися, крім вищенаведених букв з рисочкою (з діакритичним знаком), ще й буквами *s, z, c, dz, n*, до яких додається літера *i*, яка не читається, а лише виконує функцію пом'якшення, наприклад: *ziarno, siano, dziadzio, niebo*. Так середньоязикові позначаються в позиції перед голосним.

Якщо звук *i* творить склад, то він вимовляється як повноцінний звук й одночасно пом'якшує попередній середньоязиковий приголосний, наприклад: *siła, zima, cichy, dziwny, niski*.

Отже, щоб визначити, як позначати м'якість середньоязикових – буквою *i* чи рисочкою, треба зважати на наступний звук: у позиції перед голосним середньоязикові позначаються літерами *s, z, c, dz, n*, після яких пишеться *i*, а в позиції перед приголосним або в кінці слова – буквами з рисочкою – *ś, ź, ć, dź, ń*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова із середньоязиковими приголосними в кінці:
  - a) koń, broń, woń, słoń, dłoń, drań, krtań;
  - b) Jaś, miś, struś, losoś, wieś, tatuś, jesteś, byłeś, coś, oś;
  - c) weź, rzeź, paź;
  - d) chodź, miedź, łódź, Łódź;
  - e) bić, być, brać, dbać, mieć, myć, pić, latać, łokieć.
2. Прочитайте слова із середньоязиковими приголосними в позиції перед іншим приголосним:
  - a) taśma, uśmiech, śmietana, śmieszny, jesteśmy, śmigłowiec, pośpiech, śniadanie, leśny, śnieżny, właśnie, Zośka, Baśka;
  - b) roślina, śliski, ślimak, ślub, ślad, ślepy, myśl, myślenie, myślnik;
  - c) średni, pośrednik, środa, środek, środkowy;
  - d) rzeźba, rzeźnik, późno, groźny, mroźny, źle, źródło, źródłany, źrebak, źrenica;
  - e) ćma, ćwiczenie (ć[f]iczenie), ćwiczy (ć[f]iczy);
  - f) dźwiga, udźwignie, wiedźma, ludźmi.
3. Прочитайте слова із середньоязиковими приголосними в позиції перед голосним:
  - a) *zia*: ziarno, ziarnisty, Kazia, buzia;
zio: zioło, ziomek, poziomka, Józio, jezioro, kozioł;
zie: ziemia, ziemski, ziewać, kozie, zielony;
zió: ziółko, ziółeczko;
zi: kozi, brzezina, guzik, łązi.
  - b) *sia*: siatka, siarka, siano, Basia, Marysia;
sio: siostra, siostrzenica, osioł, siodło, misio, Jasio, Stasio;
sie: siew, siebie, siedem, siekiera, wrzesień;
sió: siódmy, siódemka, siódmoklasista;
si: siwy, silny, łysi, bosy, mysi, kusi, Włosi.
  - c) *cia*: ciastko, ciasny, ciało, bocian, babcia, zachcianka;
cio: cios, ciocia, ciotka, cioteczny, życiorys;
cie: ciemno, ciepło, picie, mycie, kapcie, ciebie, wreszcie;
ciu: ciuchy, ciuciubabka, kciuk;
ci: cisza, cicho, nici, szlachcic, złocisty.

- d) *dzia*: dziadek, działka, działacz, dzianina, podział;
dzio: dziobek, dziobowy, dzionek, dziobać;
dzie: dziekan, dzieje, dzielenie, gwoździe;
dziu (*dzió*): dziupła, dziura, dziurawiec, dziób, dzióbek;
dzi: dzik, dziki, budzik, podziw, rodzić, urodziny.

- e) *nia*: niania, pralnia, niańczyć;
nio: nagniotek, niosło, wniosek;
nie: nieco, niebieski, zaniedbany, Słowianie;
niu: niunia, niuch, leniuch;
ni: niski, nikt, tani, Słowianin.

4. Прочитайте слова і поясніть написання букв, які позначають середньоязикові приголосні:

- a) *iść*, *jeść*, *wieść*, *powieść*, *kość*, *miłość*, *baśń*, *pieśń*, *pleśń*, *kaźń*, *bojaźń*, *przyjaźń*;
 b) *ściana*, *brać*, *bracia*, *braćmi*, *źdźbło*, *Zdzisław*, *niedźwiedź*, *niedźwiedzica*, *ściskać*, *uściski*;
 c) *wieś* – *wieść*, *nieś* – *nieść*, *koś* – *kość*.

5. Прочитайте пари слів, у першому з яких *i* вимовляється як *j*, а в другому – лише пом'якшує приголосний *i*:

- a) Kalifornia – palarnia, ironia – skrzynia, cukinia – dynia, Kenia – Stenia, erynia – Renia, Eugenia – Genia / Gienia, geniusz – Geniusz;
 b) mania – Mania, Dania – (te) dania, (te) linie – (po) linie.

6. Прочитайте пари слів із твердими та м'якими відповідниками:

- a) *len* – *leń*, *pan* – *pań*, *kona* – *konia*, *silne* – *silnie*, *modny* – *modni*;
 b) *nos* – *noś*, *włosy* – *Włosi*, *sanie* – *sianie*, *syto* – *sito*;
 c) *wozy* – *wozi*, *koza* – *kozia*, *Zuza* – *Zuzia*;
 d) *cała* – *ciała*, *ceń* – *cień*, *koce* – (o) *kocie*, *palce* – *palcie*;
 e) *władza* – *Władzia*, *miedza* – *miedziak*.

7. Прочитайте пари слів:

- a) *ciało* – *działo*, *jecie* – *jedzie*, *nucić* – *nudzić*, *cień* – *dzień*, *sieci* – *sie-dzi*, *wiecie* – *wiedzie*, *bucik* – *budzik*;
 b) *śle* – *źle*, *kosi* – *kozi*, *dusi* – *duzi*;
 c) *kasza* – *Kasia*, *szyła* – *siła*, (tych) *koszy* – *kosi*;
 d) *żarna* – *ziarna*, *burza* – *buzia*, *róża* – *Różia*.

8. Прочитайте слова, стежачи за відмінністю у твердій вимові *cz* і м'якій вимові *ć*:

- a) *wołacz* – *wołać*, *słuchacz* – *słuchać*, *gracz* – *grać*, *tkacz* – *tkać*, *badacz* – *badać*;
 b) *ci* – *czy*, *bić* – *bicz*, *nić* – *znicz*, *mieć* – *miecz*, *zapłać* – *zapłać*;
 c) *leci* – *leczy*, *leć* – *leczyć*, *lubić* – *Lubicz*;
 d) *być* – *bić* – *bicz*, *mieć* – *miecz* – *mecz*.

9. Прочитайте слова, в кожному з яких є твердий *cz* і м'який *ć*:

- a) *czekać*, *czkać*, *ryczeć*, *beczeć*, *muczeć*, *miauczeć*, *otoczyć*;
 b) *cioteczka*, *ciotczyisko*, *ciecz*, *wycieczka*, *wycieczkowicz*;
 c) *szczotkować*, *uiszczać*, *Szczecin*, *zaszczycić*;
 d) *czystość*, *czyścić*, *cześć*, *czternaście*, *czterdzieści*;
 e) *uczciwy*, *czcić*, *uczcić*, *ku czci*, *czcigodny*, *czcionka*;
 f) *milczcie*, *krzyczcie*, *wybaczcie*, *życzcie*, *uczcie*, *uczycie*.

10. Прочитайте словосполучення із середньоязиковими приголосними у словах:

- a) *ciocia Mięcia*, *łokieć Maćka*, *ciasto babci*, *poobcinać paznokcie*, *cienkie nici*, *kupić ciuchy*;
 b) *dziwny dzień*, *siedzi w dziupli*, *dziadek dziennikarza*, *dziekan wydziału*, *dzisiejsze kradzieże*;
 c) *siódma sieć*, *śmieszny prosiak*, *głośny śmiech*, *pierścionek Kasi*, *tatuś Ryśka*, *ktos silny*, *śmietana z wiśniami*;
 d) *zimowe gałęzie*, *ziarna w ziemi*, *zioła dla Zuzi*, *wiezie Józia*, *zielona żrenica*, *łazi do późna*.

11. Прочитайте речення із середньоязиковими приголосними у словах:

- a) *Jestem, jesteś, jest* to formy czasu teraźniejszego czasownika *być*. W tym tekście ma być bardzo wyrazista *czcionka*. *Budzik* zbudził mnie za wcześnie. *Musicie* wypić *dziurawiec* na czczo. *Musisz* nareszcie wyczyścić coś tym *czyścikiem*. *Czternastego* października *nasza* najmilsza *babcia* ma *urodziny*. *Sierść* siwego *kociaka* *łśni* na *słońcu*.
 b) *Czy jesteś dziennikarzem?* – *Nie, jestem nauczycielem.*
Czy kupiłeś pierścionek dla siostry? – *Jeszcze nie.*
Czy dziecko jest ochrzczone? – *Tak.*

12. Вставте відповідну букву з рисочкою або з літерою *i*:

- a) *ci / ć*: pierś...onek bab..., ...emna ś...ana, ch...wy ko...ak, utra...ł ...erpliwość..., naresz...e po...wiczny...e, siedzi...e i milczy...e;
- b) *si / ś*: kwa...ne wi...nie, ...mieszny mi...ak, Ry...ek ...pi, w...ród ...niegu, ...erpień i wrze...eń, powie...ci ...enkiewiczza, wie...ci ze ...wiata, je...enne li...cie;
- c) *zi / ź*: znale...li ...arnko, we... gu...k, ...ródło w ...mie, we...miesz ...oła;
- d) *dzi / dź*: paż...ernikowy ...eń, ...wi nas, ty...eń temu, i...cie do ...eci, uro...ny ...adka.

1.12. ВИМОВА *q*, *ę*. ПРАВОПИС *q* І *om*, *on*; *ę* І *em*, *en*

Так звані носові голосні, що на письмі передаються буквами *q* (*o* носове) та *ę* (*e* носове), артикуються з носовим резонансом. Як засвідчують сучасні дослідження, *ę* і *q* є поєднанням двох звуків: *e* або *o*, до яких додається нескладотворчий носовий звук *u* (при його вимові повітря виходить через носову порожнину). Саме тому в сучасній науковій і дидактичній літературі термін *носові голосні* або беруть у лапки, або вживають перед ним слова *так звані*.

Щоб навчитися вимовляти *ę*, *q*, можна спробувати проартикулювати *on* і *en* або „*o* + носовий *u*” і „*e* + носовий *u*” так, щоб повітря проходило через ніс, але язик не доторкався до верхніх зубів (для полегшення можна опиратися кінчиком язика на нижні зуби).

Цим способом так звані носові голосні треба вимовляти лише перед приголосними *s*, *z*, *sz*, *ź* (*rz*), *ch*, *w*, *f* та їхніми м'якими чи пом'якшеними відповідниками, які називаються щілинними, оскільки при їхній вимові повітря проходить крізь щілину в ротовій порожнині. Саме перед щілинними приголосними вдається досягнути незмикання кінчика язика з верхніми зубами.

Описаним способом вимовляють також *q* в кінці слова.

Щодо кінцевого *ę*, то тут можлива двояка артикуляція: або як чистий (неносовий) звук *e*, або як *ę* з легким носовим резонансом, оскільки надмірна назалізація *ę* в кінці слова звучить штучно або манірно. У контекстах, де трапляється кілька підряд слів, які закінчуються на *ę*, треба чергувати вимову *ę* з легким носовим резонансом і без нього, наприклад: *Kupię (e) tę (ę) sukienkę (e)*.

Обидві літери – *q* й *ę* – вимовляються як чисті (неносові) *o* й *e* перед *l* і *ł* (наприклад: *zaczął, zaczęli*), а також у числівниках *piętnaście, dziewiętnaście* і похідних від них (наприклад: *piętnasty, piętnastka, dziewiętnasty, dziewiętnastka*).

При вимові *ę* й *q* перед щілинними звуками *ś* і *ź* (наприклад, у слові *szczęście*) до „носових” додається ледь відчутний носовий звук *j*.

Закономірністю артикуляції *ę*, *q* в інших позиціях, ніж ті, що були досі описані, є їхній розпад на два звуки – голосний і приголосний. Місце артикуляції другого звука – приголосного – близьке до місця артикуляції наступного в слові приголосного звука, а зокрема:

- a) перед губними приголосними *b*, *p* та їхніми пом'якшеними відповідниками *b'*, *p'* звуки, позначені буквами *ę* і *q*, вимовляють-

ся, відповідно, як *em* і *om* (*em'* і *om'*), наприклад: *dąb* – *d[om]b*, *dęby* – *d[em]by*, *tępić* – *t[em']pić*;

б) перед зубними приголосними *d*, *t*, *dz*, *c* звуки, позначені буквами *ę* та *q*, вимовляються як *en*, *on*, наприклад: *kąt* – *k[on]t*, *przedzej* – *pr[en]dzej*;

в) перед *cz* звуки, позначені буквами *ę* й *q*, теж вимовляються як *en*, *on*, але при вимові *n* язик доторкається не до самих зубів, а ближче до піднебіння, тобто наближається до артикуляції наступного *cz*, наприклад: *pączek* – *p[on]czek*;

г) перед м'якими *dź*, *ć* звуки, позначені буквами *ę* й *q*, вимовляються з м'яким *ń*, тобто як *eń*, *oń*, наприклад: *będzie* – *b[eń]dzie*, *pieć* – *pi[eń]ć*;

г) перед задньоязиковими приголосними *k* і *g* та їхніми м'якими відповідниками *k'* і *g'* звуки, позначені буквами *ę* й *q*, вимовляються із задньоязиковим *ŋ*, тобто як *eŋ*, *oŋ* (*eŋ'*, *oŋ'*), наприклад: *łaka* – *l[oŋ]ka*, *pociąg* – *poci[oŋk]*, *tęgi* – *t[eŋ']gi*.

Правопис

Розпад „носових” на сполучення голосного й приголосного призводить до ситуацій, коли в конкретних словах неможливо на слух розрізнити вимову, що позначається на письмі за допомогою *ę*, від вимови, що позначається за допомогою „*e* + приголосний”, і вимову, позначену за допомогою *ą*, від вимови, позначеної „*o* + приголосний”. Наприклад, на слух однаково звучать сполучення *on* у словах *konto* – *k[on]to* і *kąt* – *k[on]t* і сполучення *em* у словах *tempo* – *t[em]po* і *tępy* – *t[em]py*.

„Носові” *e*, *ą* пишуться в питомо польських чи спільнослов'янських словах, а сполучення „*e* + приголосний” і „*o* + приголосний” у запозиченнях.

На практиці, щоб визначитися з написанням, можна порівнювати польські слова з їхніми українськими (східнослов'янськими) спільнокореневими відповідниками. Якщо, наприклад, в українському відповіднику маємо поєднання „*e* + приголосний” чи „*o* + приголосний” (наприклад, *темп*), то в польському слові треба також записувати *em* – *tempo*. Якщо ж в українському слові на місці „*e* + приголосний” чи „*o* + приголосний” є самий лише голосний (наприклад, *тупий*, *кут*), то в польському слові треба писати *ę* або *ą*: *tępy*, *kąt*.

ВПРАВИ

1. Прочитайте слова, які закінчуються на *ą*, і словосполучення, в яких слова закінчуються на *q*:

- są, mają, grają, piją, proszą, chodzą, lubią, robią;
- kobietą, siostrą, ciocią, koleżanką, aferą, partią, mafią;
- patrzą z odwagą, z tą dziewczyną, myją wodą, stoją pod ścianą.

2. Прочитайте слова з *ę* перед щільними приголосними. Порівнюючи, де можливо, слова з українськими відповідниками, поясніть написання *ę*:

- kęs, męski, mięso, mięsny, gęsty, rzęsa, tęsknota, często, klęska;
- mężny, potężny, prężny, sprężyna, (te) wężę;
- język, jęzor, więzy;
- węszyć, węc, pęcherz, stęchły.

3. Прочитайте слова з *ą* перед щільними приголосними. Порівнюючи, де можливо, слова з українськими відповідниками, поясніть написання *ą*:

- wąs, wąsaty, wąski, gąska, ząska, kąsać, gałązka (gałą[s]ka);
- wąż, mąż, uprząż, dążyć;
- brązowy, wiązać, wiązanka, związek, gałązeczka;
- wąchać, wąchanie, obwąchiwanie;
- ukąszenie, gąszcz, chrząszcz, wawóz.

4. Прочитайте слова та речення, звертаючи увагу на відмінність у вимові *o* і *ą*:

- jasno – jasną, ciemno – ciemną, szybko – szybko, miło – miłą, czysto – czystą, dużo – dużą, późno – późną, dawno – dawną;
- biała – biało, żółta – żółto, czarna – czarno, wysoka – wysoko;
- Jak tu mało powietrza! – Spotkałam małą dziewczynkę. Mówiłam krótko. – Usłyszałam krótką odpowiedź. Głos mój zabrzmiał obco. – Jestem tu obcą osobą. Idź śmiało, Mario! – Szłam z nieśmiałą Marią. Ty, guzdrało! – Mam z tą guzdrałą kłopot.

5. Прочитайте, звертаючи увагу на відмінність у вимові *q, om, o*:

- a) mama – mamom – mamо, szkoła – szkołom – szkoło, głowa – głowom – głowo, rzeka – rzekom – rzeko, kuzynka – kuzynkom – kuzynko, przyjaciółka – przyjaciółkom – przyjaciółko;
b) Z moją koleżanką. – Zaufaj koleżankom. – Moja koleżanko!
Z naszą siostrzenicą. – Daj siostrzenicom. – Kochana siostrzenico!

6. Прочитайте слова, які закінчуються на *ę*:

- a) trochę, imię, ciemę, ciele, się;
b) (ja) piszę, robię, chodzę, czyszcę, czuję się;
c) (ja) widzę: kobietę, dziewczynę, książkę, tę ścianę.

7. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед м'яким щілинним приголосним:

- a) gęś, siaść, część, częściowo, pięść, mięsień, szczęściana;
b) zwęzić, gałąź, gałęzie, rozwiążle, wstrzemiężliwość.

8. Прочитайте пари слів з *ę* і *q* перед твердим і перед м'яким щілинним приголосним:

- a) częsty – częściej, gęsty – gęściej;
b) rzęsy – rzęsisty, mięso – mięsisty;
c) Szczęsny – szczęście, więzy – więzienie;
d) wąs – wąsik, gąska – gęś.

9. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *l* і *ł*:

- a) wziął, wzięła, wzięli, wzięły;
b) dał, deła, dełi, deły;
c) zdjął, zdjęła, zdjęli, zdjęły;
d) uciał, ucięła, ucieli, ucięły;
e) pragnąłem, pragnąłeś, pragnął, pragnęłam, pragnęłaś, pragnęła, pragnęli, pragnęły.

10. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *b* (*b'*) і *p* (*p'*):

- a) tępy, zęby, następny, wstęp, pępek, przestępca, dębowy, kępa, gęba, sęp, zięba, jarzębina, gęboki, dostęp, przedsiębiorstwo (przedsiębiorst[f]o);
b) ząb, kąpiel, skąpy, gąbka, krnąbrny, wyrąb.

11. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *t*, *d*, *c*, *dz*:

- a) pięta, piętro, święto (ś[f']ęto), giętki, wędlina, pogawędka, sprzęt, chętnie, mędrzec, zamęt, mięta, namiętnie, pamiętnik, wnętrze, uśmiechnięty, przekłęty, kolęda, polędwica, objętość;
b) piątek, porządek, początek, stąd, wątek, wątpić, wątroba, dziewiątka, świątynia (ś[f']ątynia), pieczętka, mądry, prąd, flądra, ład;
c) więcej, pędzel, spędzać, zwierzęcy, chłopięcy, święcony (ś[f']ęcony), oszczędzać, drżący, wierzący, prosząco;
d) mosiądz, pieniądz, pieniądze, urządząć, urządzenie.

12. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *cz*:

- a) tęcza, pęczek, męczyć, pajęczyna, ręcznik, podręcznik, jęczmień, poręcz, miesięczny, dźwięczeń, wdzięczność;
b) gorączka, bolączka, łączyć, pajacek, ramięczko.

13. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *dź*, *ć*:

- a) gawędzić, wszędzie, krawędzie, łabędzie;
b) cięcie, zdjęcie, przyjęcie, wynajęcie, pięć, pięcioro;
c) dać, kłać, przyjąć, wynająć, pragnąć, plunąć, szarpnąć, wziąć.

14. Прочитайте слова з *ę* і *q* перед *k* (*k'*), *g* (*g'*):

- a) ręka, męka, mordęga, pękać, piękny, węgorz, większość, księga, przysięga, dzięki, dziękować, ścięgno, szczęka, włóczęga, wnęka, błękit, kręgosłup, dźwięk, Węgry;
b) mąka, kąkol, strąk, (na) drągu, pająk, chorągiew, Elbląg, posąg, chrząkać.

15. Прочитайте спільнокореневі слова та словоформи, звертаючи увагу на відмінності у вимові в них звуків, позначених буквами *ę*, *q*:

- a) ręka, ręce, ręczyć, rączka;
b) męka, męce, męczyć;
c) pająk, pajacek, pajęczyna;
d) księga, ksiąg, książka;
e) ksiądz, księdza, księża;
f) kłątwa (kłąt[f]a), kłęczec, wklęsty ([f]klęsty).

16. Прочитайте речення:

- a) Lepszy wróbel w ręku niż gołąb na sęku. Każde pole rodzi kąkole. Kogo boli, ten stęka. Nie to piękne, co piękne, ale co się komu podobą. Każda ręka piękna co daje. Kto często przysięga, mało dotrzymuje.
- b) Piętnaście pajaków przędzie mocną pajęczynę. Zjadł pączek i usiadł na łączce. Tępe krawędzie obrączki raniły mięciutkie rączki.
- c) Głupoty straszna potęga: ziemię burzy, piekła sięga (A. Fredro); Zając jąkała zajęczał, a był to jęk, jak jątrzący wnętrza dźwięk. Czy już sprzątnięto sprzączki z uprzęży zaprzęgu?
- d) Gęstym lasem, gęstym wszędy ([f]szędy)
Idą gęsi krętym rzędem.
I gęgają gę gę gego –
Jakże (ja[g]że) pięknie iść gęsiego.

17. Вставте літеру *ę* чи *q* або сполучення *em* / *en* чи *om* / *on*:

- a) *ę* / *em* / *en*: b...ben, t...py, (ja) b...dę, (oni) b...dą, t...pić, m...tny, fragm...t, nad...ty, gł...biej, wi...cej, pami...tać, tr...bacz, t...perówka, tr...d, st...pel, st...plować;
- b) *q* / *om* / *on*: d...b, b...ba, b...belek, z...b, bl...d, bl...dynka, k...to, k...t, k...takt, k...pot, k...tekst, k...pas, k...tener, trójk...t, k...bajn, k...binacja, k...piel, k...promis, k...binezon, k...pać, k...pozytor, k...piełówki, k...tomierz, k...puter, k...plet, pami...tka, tr...ba, porz...dki.

2. ІМЕННИК І ПРИКМЕТНИК

2.1. ПОДІЛ ІМЕННИКІВ НА РОДИ. РОДОВІ ФОРМИ ПРИКМЕТНИКІВ І СЛІВ З ПРИКМЕТНИКОВИМ ТИПОМ ВІДМІНЮВАННЯ

Іменники польської мови, так само як української, належать до одного з трьох родів – чоловічого (*rodzaj męski*), жіночого (*rodzaj żeński*) та середнього (*rodzaj nijaki*).

*** У сучасній польській мовознавчій теорії закріпився поділ іменників чоловічого роду ще на три: „чоловічо-особовий” – *męskoosobowy*, „чоловічо-тваринний” – *męskozwierzęcy*, або *męskożywotny* та „чоловічо-речовий” – *męskorzeczowy*, або *męskonieżywotny*. Такий поділ, заснований на синтаксичному критерії, дає змогу класифікувати лексеми за родами не тільки у формах однини, а й у формах множини. У шкільній традиції в однині виділяють три роди – чоловічий, жіночий і середній, а в множині – дві форми чи два роди – чоловічо-особову (-ий) і нечоловічо-особову (-ий).

Іменники чоловічого роду мають:

- **нульове закінчення**, наприклад: *student, autor, lekarz, ojciec* („чоловічо-особовий” рід); *kot, ptak, słoń, jeź* („чоловічо-тваринний” рід); *zeszyt, długopis, styczeń, palec* („чоловічо-речовий” рід);
- **закінчення -a**: *mężczyzna, poeta, kolega, wykładowca*;
- **закінчення -o**:
  - у здрібнелих формах: *wujcio, dziadzio, Józio*;
  - у словах, що закінчуються на *-ajło*: *wykidajło, zapiewajło*;
- **закінчення -o, -a, -e, -i, -y** у власних назвах: *Matejko, Zaręba, Linde, Antoni, Walenty*.

*** До чоловічого роду винятково можуть належати й інші іменники, наприклад:

- *książę* (хоча інші іменники на *-ę* належать до середнього роду);
- *show* та інші неадаптовані запозичення (хоча більшість невідмінюваних неадаптованих запозичень належить до середнього роду).

Іменники жіночого роду мають:

- **закінчення -a:** *kobieta, krowa, książka, ziemia;*
- **закінчення -i:** *pani, gospodyni, mistrzyni, zdrajczyni;*
- **нульове закінчення:** *mysz, radość, twarz, brew, dłoń.*

Іменники середнього роду мають:

- **закінчення -o:** *lustro, drzewo, jabłko, zwierzątko, popychadło;*
- **закінчення -e:** *zadanie, przedmieście, morze;*
- **закінчення -um:** *gimnazjum, kryterium³;*
- **закінчення -ę:** *prosię, zwierzę, imię, ramię.*

*** До середнього роду належать також:

Низка формально незмінних, переважно неадаптованих, іменників іншомовного походження, наприклад: *menu, atelier, jury, kepi, party, tabu, tournée, wademesum.*

Іменник *opus*, який, проте, відмінюється за зразком іменників чоловічого роду: *opus dziesiąte* (не: *opus dziesiąty), але: *opusu dziesiątego, opusowi dziesiątemu* і т. д.

Деякі формально незмінні іменники, як наприклад *emu*, можуть бути і середнього, і чоловічого роду, наприклад: *brunatne / brunatny emu.*

Згрубілі іменники, що закінчуються на *-(i/y)sko*, незважаючи на те, що вони можуть бути утворені від іменників усіх трьох родів, наприклад: *(to) piwo – (to) piwsko, (ten) niedźwiedź – (to) niedźwiedzisko, (ta) ciotka – (to) ciotczysko.*

Окрім іменники, що закінчуються на *-(i/y)sko* і вживаються на позначення чоловіків, можуть мати подвійний рід – чоловічий і середній, наприклад: *ten panisko, chłopczysko, chłopisko, człowieczysko* і *to panisko, chłopczysko, chłopisko, człowieczysko.*

Згрубілі іменники, що закінчуються на *-(i/y)dło*, незважаючи на те, що вони можуть бути утворені від іменників усіх трьох родів, наприклад: *(to) pismo – (to) piśmidło, (ta) powieść – (to) powieścідło, (ta) sztuka – (to) sztuczydło.*

*** Деякі іменники можуть належати до чоловічого або жіночого роду, залежно від того, чи вжиті стосовно чоловіків чи жінок, наприклад: *(pan) profesor, (pani) profesor; (pan) redaktor, (pani) redaktor; (pan) dyrektor, (pani) dyrektor; poseł (Białostocki), poseł (Białostocka).* Якщо іменник такого типу вжито стосовно жінок, прикметник і дієслово (в минулому часі) виступає у формі жіночого роду, наприклад: *Znana poseł powiedziała... Kanadyjska psycholog stwierdziła...* (варто зауважити, що в подібних контекстах у сучасному мовленні дуже активно поширюються жіночі деривати типу *posłanka, psycholożka*).

До обох родів, залежно від реальної співвіднесеності з людиною відповідної статі, можуть належати іменники на зразок *śluga, kaleka, sierota* (наприклад, *ten sierota, ta sierota*), а також негативно забарвлені іменники на кшталт *niezdara, beksa, gapa, niedołęga, oferma* (наприклад, *ten oferma, ta oferma*). Негативне забарвлення таких іменників посилюється, якщо з ними вживаються означення жіночого роду, але іменники стосуються чоловіків, наприклад: *To zrobił Paweł, ta niezdara* (відповідне речення *To zrobił Paweł, ten niezdara* має менш негативне забарвлення).

Деякі іменники – назви неістот – можуть мати форми обох родів – чоловічого й жіночого, наприклад: *aster, astra; frędzel, frędzla; klusek, kluska; łazanek, łazanka; móg, morga; rodzynek, rodzynka; skwarek, skwarka; zapišek, zapiska; flanc, flanca* та ін. Одна з варіантних форм може бути набагато рідше вживаною, ніж друга (наприклад, *zawiasa* – рідше, ніж *zawias*), до того ж може бути обмеженою територіально (наприклад, краківський регіоналізм *cytata* поряд із загальнолітературним словом *cytat*). Одна з варіантних форм може бути властивою лише розмовній мові (наприклад, *podkoszulka* поряд із літературним *podkoszulek*). Трапляється й ненормативне, неправильне вживання однієї родової форми замість іншої (наприклад, *potarańcz замість *potarańcza*).

Рід того самого іменника в українській і польській мовах може не збігатися, наприклад: *model, medal, cel, detal, Poznań, piec* – іменники чоловічого роду, а відповідні українські *модель, медаль, ціль, деталь, Познань, піч* – жіночого; *papuga, rubież* – жіночого роду, *panuga, рубіж* – чоловічого; *problem, telegram* – чоловічого, *проблема, телеграма* – жіночого; *metoda, synteza* – жіночого, *метод, синтез* – чоловічого; *gimnazjum, liceum* – середнього роду, а в українській *гімназія* – жіночого, *лицей* – чоловічого роду.

Польські **прикметники** (так само як українські) узгоджуються з іменниками в роді, числі та відмінку. Вони, як і інші слова з прикметниковим типом відмінювання – дієприкметники (*czytający, opisany*), деякі числівники (*drugi, podwójny, dwojaki*), окремі займенники (*mój, taki, który*) – змінюються в однині за трьома родами.

Прикметники (та інші слова з прикметниковим типом відмінювання) **чоловічого роду** мають у називному відмінку однини закінчення *-u* або *-i*: *nowy, stary, krótki, ostatni, olbrzymi, sokoli, czytający, opisany, pierwszy, drugi, jaki, który.*

Займенники прикметникового типу *mój, twój, swój, czyj, nasz, wasz, sam, ten, tamten, ten sam, ów* і числівник *jeden* мають у називному відмінку однини **нульове закінчення**, але решта їхньої парадигми відмінювання збігається з прикметниковою.

³ Але порівн. іменники чоловічого роду *kostium, album*, де *-um* є частиною кореня.

Прикметники (та інші слова з прикметниковим типом відмінювання) **жіночого роду** мають закінчення **-a**: *nowa, stara, krótka, ostatnia, czytająca, opisana, pierwsza, druga, jaka, która, moja, twoja, swoja, czyja, nasza, wasza, sama, ta, tamta, ta sama, owa, jedna*.

Прикметники (та інші слова з прикметниковим типом відмінювання) **середнього роду** мають у називному відмінку однини закінчення **-e**: *nowe, stare, krótkie, ostatnie, czytające, opisane, pierwsze, drugie, jakie, które, moje, czyje, nasze*.

Займенники прикметникового типу *ten, tamten, sam, ten sam, ów* та числівник *jeden* у називному відмінку однини середнього роду мають закінчення **-o**: *to, tamto, samo, to samo, owo, jedno*.

ВПРАВИ

1. Прикметники (або інші слова з прикметниковим типом відмінювання) узгодьте в роді з іменниками:

(Słynny) aktorka, (dawny) zwyczaj, (drugi) tydzień, (prawdziwy) wolność, (brzydki) pogoda, (taki) przyjęcie, (ciepły) dzień, (jasny) słońce, (silny) wiatr, (tamten) dziecko, (ostatni) gość, (ten) kość, (jeden) zdanie, (starszy) pani, (kochany) wujcio, (nasz) plemię, (mały) prosię, (cichy) noc, muzeum (narodowy), (jaki) model, (ciepły) piec, (szczęśliwy) życie, (ten) kolokwium, (ulubiony) kostium, (międzynarodowy) jury, (taki sam) zadanie, (cienki) nić, (dobry) gospodyni, (czyj) pismo, (ostatni) półroczce, (jaki) książka, (śmieszny) papuga, (szklany) akwarium, (taki sam) podanie, (który) piętro, (przytulny) pokój, (twój) imię, (ciekawy) powieść, (ważny) detal, (dobry) metoda, cerkiew (prawosławny), kościół (katolicki), (stary) album, (mój) konserwatorium, (modny) kepi, (drugi) miejsce, (złoty) medal, (wybitny) ekonomista, (który) miejsce, (taki) rębajło, ***(straszny) ciotczysko, ***(ten) romansidło, ***(natrętny) muszysko.

2. *** Доберіть прикметник до іменника, узгодивши його в роді з іменником. Стежте за порядком слів у словосполученні:

Wrzesień, jesień (wczesny, ciepły)
Premier, premiera (polski, udany)
Mól, dal (błękitny, książkowy)
Śledź, miedź (błyszczący, marynowany)
Gość, kość (miły, twardy)

Szynel, sól, tiul (jedwabny, długi, kuchenny)
Cietrzew, marchew (tokujący, słodki)
Poeta, koperta, kobieta (biały, atrakcyjny, ukraiński)
Szynk, szynka (stary, pyszny)
Gracz, klacz (dobry, zawodowy)
Szympan, romans (inteligentny, biurowy)
Rzecz, mocz, moc, wiec (przezroczysty, jasny, cały, protestacyjny)
Cień, toń, leń (morski, długi, śmierdzący)
Tchórz, twarz, straż, stróż (nocny, ostatni, jasny, pożarny)
Żółw, brew, zlew (wodny, kuchenny, czarny)
Chłopczysko, psisko, karczmisko (wierny, wredny, brudny)

3. *** Перекладіть словосполучення польською мовою, вживаючи запропоновані займенникові форми. Які є можливості вживання поданих іменників з іншими займенниковими формами?

Ця родзинка – ten...
Ця шкварка – ta...
Та айстра – tamten...
Цей самий саджанець – ta sama...
Така сама майка – taki sam...
Одна цитата – jeden...

4. Ужуйте відповідну до кожного іменника родову форму займенника (числівника):

Яки: щеня, кот, земляк, wartość, mężczyzna.
Który: krzesło, kosz, wieś, część, scenarzysta.
Taki: powieść, dystans, spotkanie, spadkobierca, motyl.
Ten sam: bogini, odpowiedź, forum, prawo, spadkobierczyni.
Tamten: Anglik, Angielka, niemowlę, pani, rondel.
Jeden: spojrzenie, muzeum, dłoń, koń, kostium.

5. Замініть виділений займенник займенником *tamten* у відповідній родовій формі:

Które narzędzie jest zepsute?
Które kolokwium było trudne?
Który chłopiec pochodzi z Polski?
Które zdanie jest najdłuższe?
Który gmach jest bardzo stary?

Które okno było otwarte?
Która dziewczynka się spóźniła?
Które szczenię ci się podoba?

6. **Замініть виділений займенник займенником *taki sam* у відповідній родовій формі:**

Jakie zadanie robisz?
Jaka wtedy była pogoda?
Jakie futro kupisz?
Jaki był dzień?
Jakie imię ci się podoba?
Jaki wolisz kolor?
Jaka jest kolejka?
O jakie podanie chodzi?

7. ***** На місці крапок уставте відповідну форму вказівного займенника – *ten* або *ta*:**

Myślisz, że Olka, ... niedojda, to zrobi!
... gapa znowu się spóźniła.
... pani senator pokazała, że nie da się łatwo pokonać swoim oponentom.
To był Michał, ... kompletny niedołęga.
Uważali, że chłopak, ... offerma, nie poradzi sobie.
To niedojda, ... życiowy kaleka.
Cóż on, ... sierota, ma robić?
Pan krzyczał, a ... służa milczała i słuchała.
Nie bądź jak ... beksa!
Tak, ... pani redaktor wyraziła to bardzo trafnie.
... profesor Banaszekiewicz miała zawsze liczne seminarium.
Chyba ... mała kocina nic nie jadła przez cały dzień.
... kocina aż pisnęła.

8. ***** Випишіть із тлумачного словника польської мови значення поданих слів і простежте взаємозалежність значення слова та його граматичного роду:**

Ten boa, to boa.
Ten łupież, ta łupież.
Ten głąb, ta głąb.

9. ***** Визначте рід виділених іменників:**

- a) To **boa** dusiciel.
Widziałem długiego **boa**.
Widziałem piękne, długie **boa** na jej szyi.
Zarzucała na ramiona **boa**.
- b) Wysiedli z łodzi i udali się w **głąb** łądu.
Co to za **głąb** z niego!
Ona jadła kalafiorowy **głąb**.
Ale z niej kapuściany **głąb**!
Stał wpatrzony w granatową **głąb** wód.

2.2. ТВЕРДА ТА М'ЯКА ОСНОВИ ІМЕННИКІВ. ЧИСЛОВІ ФОРМИ ІМЕННИКІВ І ПРИКМЕТНИКІВ. ПОНЯТТЯ ПРО КАТЕГОРІЮ ОСОБИ ЧОЛОВІЧОЇ СТАТІ

Основа (частина слова без змінюваного закінчення) іменників усіх трьох родів може бути твердою або м'якою.

Тверда основа (*temat twardy*) закінчується на твердий приголосний: *krok, kobieta, prawo*.

М'яка основа (*temat miękki*) закінчується на:

- м'який приголосний, наприклад: *stoń, kraj, ziemia, gospodyni, stacja, złość, spotkanie, ramię*;
- отверділий (інакше – функціонально м'який) приголосний *c, dz, cz, dź, sz, ź (rz)*, наприклад: *palec, widz, radza, tęcza, dusza, straż, morze*;
- приголосний *l* (також функціонально м'який, оскільки у польській фонетичній класифікації він є твердим звуком): *król, rola, pole*;
- голосний (в іменниках жіночого роду), наприклад: *idea, orchidea, statua*;
- губний приголосний *b, p, w, m*, але тільки:
  - а) в деяких іменниках чоловічого роду: *gołąb, jastrząb, paw, żuraw, żółw, czerw, cietrzew, karp, drób, drop, kielb, gap, jedwab, olów, nów, modrzew, szczaw, tulów, wab (na wabia), Radom, Stradom, Pcim, Oświęcim, Okocim, Zagrzeb, Budziszlaw, Wrocław, Jarosław, Wodzisław* (та інші назви міст такого типу);
  - б) у всіх іменниках жіночого роду, що закінчуються на *-ew*: *brew, krew, cerkiew, marchew, rzodkiew, krokiew, chorągiew* та ін., а також, наприклад, в іменниках жіночого роду *głąb, szlap* (однак обидва ці іменники на сьогодні є рідковживаними; замість *głąb* уживається *głębia*).

Твердість або м'якість основи іменника нерідко є визначальною при виборі одного з можливих у певному відмінку закінчень.

Як і в українській мові, у польській іменники й залежні від них прикметники (а також інші слова з прикметниковим типом відмінювання) змінюються за **числами** – мають форми **однини** (*liczba pojedyncza*) та **множини** (*liczba mnoga*), наприклад: *ten chłopiec – ci chłopcy, ta dziewczyna – te dziewczyny, to dziecko – te dzieci*.

Деякі іменники не змінюються за числами і вживаються тільки у формі однини або множини.

До іменників, що вживаються **тільки в однині** (*singularia tantum*), належать:

- більшість абстрактних назв: *lenistwo, zadowolenie, дума, złość, pogoda*;
- власні назви: *Andrzej, Łódź, Kopenhaga*;
- більшість збірних іменників: *młodzież, obuwie, państwo*;
- речовинні іменники, що означають матеріал, рідину, газ і т. ін.: *asfalt, powietrze, mleko, mąka*. Деякі з таких іменників можуть уживатися в множині, але тоді це вже нові лексеми з іншим значенням, що можуть мати свій відповідник в однині у цьому ж значенні, наприклад:
  - 1) „сорти”: *wina, mąki, metale, rudy*;
  - 2) „порції”: *(dwie) kawy, (trzy) piwa*;
  - 3) „вироби”: *futra, srebra*.

До іменників, що вживаються **тільки в множині** (*pluralia tantum*), належать:

- деякі географічні назви, наприклад: *Kielce, Helsinki*;
- деякі загальні назви – абстрактні й конкретні, наприклад: *wakacje, urodziny, pomyje, usta, skrzypce, spodnie, drzwi, okulary*.

*** Іменники *pluralia tantum* не вживаються у формі однини, хоча можуть позначати як один предмет (*jedne pożyse*), так і більше (*czworo pożyse*).

Зате деякі іменники *singularia tantum* можуть уживатися в множині, щоправда, зі зміною значення. Крім наведених вище для первісно речовинних іменників переносних значень „сорти”, „порції”, „вироби”, для абстрактних теж можливі переносні значення, наприклад: „*miłości* – „любовні пригоди; любовна ейфорія, любовний шал”: *Była to opowieść o wielkich miłościach i pamiętnościach*. У художніх та публіцистичних текстах трапляються приклади інноваційного вживання форм множини замість форм однини, наприклад: *zapomniane przyjaźnie; nieudane miłości; pospieszne bieganiny; ukradkowe podpatrywania; szkodliwości pracy zawodowej*.

Істотною різницею між польською та українською граматичною системою спричиняє існування в польській особливого **чоловічо-особового роду**. Граматично це проявляється в тому, що іменники, які є назвами осіб чоловічої статі, протиставляються решті польських іменників.

Вони мають особливі форми в називному та знахідному відмінках множини і впливають на форму співвідносних з ними дієслів і залежних від них прикметників, дієприкметників, займенників, числівників, порівн.: *Takie były te dwie kobiety (krowy, książki) / dwa psy, stoły, zwierzątka, okna – Tacy byli ci dwaj mężczyźni.*

Отже, іменники, що називають осіб чоловічої статі або ж групу людей, у якій є хоча б один чоловік (наприклад, *ludzie, pracownicy, dziennikarze, turyści*), відрізняються від тих, що називають жінок, тварин і речі. У чоловічо-особових іменниках із твердою основою у формах називного відмінка множини відбуваються чергування. Для унаочнення формальних особливостей основ чоловічо-особових іменників у називному відмінку множини можна порівняти ці іменники з іншими, що мають таку саму основу в називному відмінку однини. Відмінності представлено в таблиці:

Чоловічо-особові іменники Rzeczowniki męskoosobowe		Інші іменники Inne rzeczowniki
b / b'	Kaszub / Kaszuba – Kaszubi	klub – kluby
p / p'	chłop – chłopі	słup – słupy
w / w'	detektyw – detektywi	rękaw – rękawy
m / m'	pielgrzym – pielgrzymi	gym – gymy
n / n'	blondyn – blondyni	balkon – balkony
t / t'	student – studenci	kot – koty
d / d'	sąsiad – sąsiedzi	owad – owady
s / s'	Hindus – Hindusi	obrus – obrusy
z / z'	Francuz – Francuzi	guz – guzy
st / st'	szachista – szachiści	lista – listy
zn / zn'	mężczyzna – mężczyźni	blizna – blizny
ł / ł'	diabeł – diabli	koziół – kozły
ch / ch'	Czech – Czesi	grzech – grzechy
r / rz	inspektor – inspektorzy	tor – tory
k / c	fizyk – fizycy	krzyk – krzyki
g / dz	pedagog – pedagodzy	róg – rogi

Прикметники (і слова з прикметниковим типом відмінювання), узгоджуючись з іменниками в множині, мають або чоловічо-особову форму (чоловічо-особовий рід), або нечоловічо-особову форму (нечоловічо-особовий рід).

Якщо прикметник уживається з іменником на позначення чоловіків (або групи осіб, в якій є хоча б один чоловік), то він має чоловічо-особовий рід із закінченням **-i** або **-y**: *nowi, starzy, wysocy, ostatni, czytający, opisani, znudzeni, zajęci, pierwsi, drudzy, jacy, którzy, moi, twoi, swoi, czyi, nasi, wasi, sami, ci, tamci, ci sami, owi, jedni chłopcy, mężczyźni, studenci, ludzie.*

Якщо прикметник уживається в множині з будь-яким іншим іменником (який не є назвою особи чоловічої статі), він має нечоловічо-особовий рід із закінченням **-e**: *nowe, stare, wysokie, ostatnie, czytające, opisane, pierwsze, drugie, jakie, które, moje, twoje, swoje, czyje, nasze, wasze, same, te, tamte, te same, owe, jedne domy, psy, dziewczyny, ściany, dzieci, cieleta, okna.*

Отже, закінчення прикметників (та інших слів з прикметниковим типом відмінювання) у формах називного відмінка однини та множини можна представити так:

Однина Licza pojedyncza		
Чоловічий рід Rodzaj męski	Жіночий рід Rodzaj żeński	Середній рід Rodzaj nijaki
-y -i - Ø (для слів <i>ten, tamten, sam, ten sam, ów, mój, twój, swój, nasz, wasz, jeden</i>)	-a	-e -o (для слів <i>to, tamto, samo, to samo, owo, jedno</i>)
Множина Licza mnoga		
Чоловічо-особова форма Forma męskoosobowa	Нечоловічо-особова форма Forma niemęskoosobowa	
-i -y	-e	

ВПРАВИ

1. Випишіть окремо іменники з твердою та м'якою основами. Серед іменників з м'якою основою виділіть окремо ті, основа яких закінчується отверділим та губним приголосним:

- a) Jasio, dąb, gołąb, notes, plac, mróz, rydz, grzebień, znawca, jedwab, imiesłów, żółw, wuj, syn, winowajca, Belg, pieniądz, wawóz, gracz, Francuz, artysta, chłop, karp, słowik, lis, łosoś, szlachcic, królewicz, inżynier, lekarz, doktor, radża, młodzieniec, napój, wykładowca, żołądz, wąż, wielbłąd, chleb, wół, złodziej, demokrata, nauczyciel, kibic, gość, kościół, ul, listonosz, szczaw, rów, paw, wujcio, wujaszek, naukowiec, truteń, monarcha, tlen, cyrkiel, stół, król, osioł, pudel, ząb, talerz, puchar, wachlarz.
- b) Stolica, myśl, szafa, żaba, odpowiedź, ulga, pani, rola, skrucha, dulcynea, aktorka, minuta, chwila, chwała, Kasia, Katarzyna, Maryla, Marylka, akcja, zorza, gwiazda, gwiazdka, Zofia, Zosia, Zośka, Natalia, chęć, wychowawczyni, tarcza, noc, wieś, miłość, toń, głąb, ulica, pycha, marchew, pleć, woda, wiedza, wieża, baza, stacja, taca, forsa, bigini, dłoń, willa, cukiernia, idea, noga, nadzieja, kopalnia, drużyna, kropla, aluzja, róża, głowa, mapa, mała, sól, szkoła, niedziela, więź⁴.
- c) Wnętrze, mydło, tango, tło, strzemię, śniadanie, dyktando, koło, pole, radio, wesele, kurczę, morze, gniazdo, ciało, płuco, marzenie, ramię, jajko, jajo, drzewo, pióro, gorąco, dobro, wesele, zło, pytanie, szkło, cielę, tomisko, jagniątko, jagnię, matczyisko, błoto, jezioro, brzuszysko, zwierzę, kredo, pogotowie, prorocstwo⁵.

2. До поданих іменників додайте відповідні форми займенників прикметникового типу:

Moi, moje: ... ciotki, ... książki, ... egzaminy, ... krewni, ... przyjaciele, ... kostiumy, ... bracia, ... kuzynki, ... koty, ... kotki.

Czyi, czyje: ... papugi, ... rodzice, ... samochody, ... sąsiadki, ... dzieci, ... zeszyty, ... kocięta, ... wujowie, ... sprawozdania.

⁴ Усі іменники жіночого роду, що мають нульове закінчення або закінчуються на *-i*, є іменниками з м'якою основою.

⁵ Іменники середнього роду, що закінчуються в називному відмінку однини на *-o*, мають тверду основу, а іменники із закінченнями *-e* та *-ę* – м'яку. Деякі іменники на *-o* мають м'яку основу, наприклад: *jajo, płuco, gorąco, lico, radio, studio, arpedžio, leczo*.

Nasi, nasze: ... sprawy, ... żołnierze, ... okolice, ... siostry, ... kuzyni, ... gospodynie, ... znajomi, ... znajome.

Którzy, które: ... dni, ... okna, ... pacjenci, ... pacjentki, ... ludzie, ... lekarze, ... małpy, ... samce, ... postacie, ... osoby.

Jacy, jakie: ... mężczyźni, ... poeci, ... kwiatki, ... doktorzy, ... komary, ... owady, ... studenci, ... studentki, ... złodzieje, ... hulajnogi.

3. Напишіть відповіді на запитання, вживаючи відповідну форму займенника *ten*: або чоловічо-особову *ci*, або нечоловічо-особову *te*, наприклад: *Które zajęcia lubisz? (są interesujące) – Te, które są interesujące.*

Którzy ojcowie przyszli? (byli wczoraj)

Które podręczniki są twoje? (są na stole)

Które osoby się spóźniły? (nie wiedziały o zmianach)

Którzy uczniowie są z Tarnopola? (przyjechali przedwczoraj)

Którzy z nich są pracownicy? (stoją obok ciebie)

Które ćwiczenia robisz? (były zadane)

Które zdania są trudne? (są na końcu ćwiczenia)

Którzy goście przyjadą jutro? (napisali e-mail)

Które psy czekają? (są głodne)

4. Допишіть закінчення прикметника (або дісприкметника): (a) *-i* – для чоловічо-особової форми, *-e* – для нечоловічо-особової форми:

a) 1. Bezroln... chłopci otrzymali ziemię.

Widać już biało-czerwon... słupy graniczn... .

2. To były bardzo ważn... sprawy.

To byli bardzo ważn... ludzie.

3. Pośpiesznie robion... zakupy nie zawsze były trafn... .

Byliśmy zdumien... .

4. Ci chłopcy są tacy dowcipn... , a tamc... są głup... .

Dziewczyny są dowcipn... .

Psy wcale nie są głupi... .

5. Oni są jeszcze dosyć młodz..., ale łys... .

Dwaj moi znajom... mają zupełnie łys... głowy.

6. Sukienki są bardzo ładn... .

Ładn... z was opiekunowie!

7. Masz starsz... siostry?

Two... bracia są stars... od ciebie?

(b) -у – для чоловічо-особової форми, -е – для нечоловічо-особової форми:

b) 1. Radio nie działało, choć baterie były dobr... .

To są dobrz... ludzie.

2. Chcemy zwiedzić obc... kraje.

To są zupełnie obc... ludzie.

3. Specjaliści niemiecc... to zrobią.

Niemiecki... miasta są bardzo piękne.

4. Te dwa psy są już star... .

Ci emeryci są starz... .

5. *** Випишіть іменники, які вживаються лише в множині. Скористайтесь для самоконтролю тлумачним або орфографічним словником:

Kraje, Węgry, Węgrzy, Polacy, Alpy, Włochy, Włosi, Bałkany, Słowacy, Himalaje, ludzie, pojęcia, wczasy, czasy, myśli, łyżwy, ferie, narty, pończochy, spodnie, skarpetki, rajstopy, sanie, zaręczyny, firanki, żaluzje, mydliny, papierosy, dresy, buty, pantofle, narodziny, cukierki, napoje, wrota, chrzciny, usta, maliny, konfitury, ryby, perfumy, studia.

6. *** Випишіть іменники, які зазвичай вживаються лише в однині. Виділіть серед них такі, які могли б у певних контекстах набути форм множини. Порівняйте польські іменники з українськими відповідниками і з'ясуйте, чи завжди категорія числа реалізується в них однаково:

Uroda, chodzenie, szatnia, garderoba 1 („одяг”), garderoba 2 („приміщення”), szczęście, nieszczęście, wolność, Londyn, Praga, przyroda, naród, wojsko, ubranie, ubranko, kalafior, kapusta, cebula, gardło, płytką, dachówka, dziecko, gaz, głos, płyn, garsonka, gobelin.

7. *** Визначте, котре зі словосполучень або речень можна перебудувати так, щоб виділений іменник виступив у формі множини:

Letnia **garderoba**. Garderoba teatralna.

Pierwsze takty **galopa**. Klacz przeszła w **galop**.

Zamówił jedno **piwo**. Poszli na **piwo**.

Rozgadali się przy **wódce**. Już po jednej **wódce** język mu się rozwiązał. Proszę o jedną **wodę** mineralną. Proszę o jedną butelkę **wody** mineralnej. **Woda** w Bałtyku jest zimna.

Piję **kawę** z mlekiem. Zjemy po pączku i wypijemy po **kawie**.

8. *** Випишіть із тлумачного словника польської мови іменники *singularia tantum*, які можуть уживатися у формі множини в іншому значенні (наприклад, *futro* – „шерсть”, а *futro* і *futra* – „предмети гардеробу”). Окресліть нові значення лексем.

9. *** Випишіть із тлумачного словника польської мови приклади вживання слів *dres, dresy; jelito, jelita; krzyż, krzyże; ciemność, ciemności*. Простежте, як форма множини може вживатися у функції однини.

2.3. СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ І ПРИКМЕТНИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

2.3.1. Іменники середнього роду в однині

Як і в українській мові, у польській іменники та прикметники відмінюються за сімома відмінками (*przypadki*):

Називний	Хто? Що?	M.	Mianownik	Kto? Co?
Родовий	Кого? Чого?	D.	Dopelniazcz	Kogo? Czego?
Давальний	Кому? Чому?	C.	Celownik	Komu? Czemu?
Знахідний	Кого? Що?	B.	Biernik	Kogo? Co?
Орудний	Ким? Чим?	N.	Narzednik	Kim? Czym?
Місцевий	(На) кому? (На) чому?	Msc.	Miejscownik	(O) kim? (O) czym?
Кличний	-	W.	Wolacz	-

Іменники середнього роду мають кілька зразків відмінювання, що залежить від їх закінчення та кінцевого приголосного основи – твердою чи м'якою (зокрема й отверділого).

Іменники середнього роду, які в називному відмінку однини мають закінчення *-o*, належать до іменників з **твердою основою**, наприклад: *jezioro, rzemioslo, biurko*, а іменники, які закінчуються на *-e*, належать до іменників з **м'якою основою**, наприклад: *zycie, popiersie, spotkanie*. Іменниками з м'якою основою входять є й ті, основа яких закінчується на **отверділі приголосні** *c, dz, cz, dz, sz, z (rz)*, зокрема й на *l*, наприклад: *serce, narzecze, poddasze, loze, wnetrze, morze, pole*.

До іменників з м'якою основою належать також деякі іменники із закінченням *-o*, наприклад: *jajo, pluco, goraco, lico, radio, studio, arpedzio, leczo*. Деякі з них – запозичені (як наприклад, *arpedzio, leczo*) – можуть не змінюватися в різних відмінках, тобто можуть бути формально невідмінюваними.

Парадигми відмінювання в однині іменників середнього роду на *-o* та на *-e* (із твердою та м'якою основами) подано в таблиці.

	Тверда основа Temat twardy		М'яка основа Temat miękki		
M.	pieczyw-o	ok-o	zadani-e	wesel-e	serc-e
D.	pieczyw-a	ok-a	zadani-a	wesel-a	serc-a
C.	pieczyw-u	ok-u	zadani-u	wesel-u	serc-u
B.	pieczyw-o	ok-o	zadani-e	wesel-e	serc-e
N.	pieczyw-em	oki-em	zadani-em	wesel-em	serc-em
Msc.	o pieczywi-e	w ok-u	w zadani-u	na wesel-u	w serc-u
W.	pieczyw-o	ok-o	zadani-e	wesel-e	serc-e

Як видно з парадигм, незалежно від кінцевого приголосного основи, іменники середнього роду мають: у **родовому** відмінку закінчення *-a*, в **давальному** відмінку закінчення *-u*, в **орудному** відмінку закінчення *-em*.

Якщо тверда основа іменника закінчується на *k* або *g*, то в **орудному** відмінку вона пом'якшується: *oko – okiem, jablko – jablkіem, tango – tangiem*.

Форми **знахідного** та **кличного** відмінків збігаються із формами називного.

У **місцевому** відмінку закінчення залежить від кінцевого приголосного основи. Іменники з м'якою основою завжди мають закінчення *-u*. Іменники з твердою основою мають переважно закінчення *-e*, але якщо тверда основа закінчується приголосними, позначеними буквами *k, g, ch*, то іменники мають у місцевому відмінку однини закінчення *-u*, наприклад: *oko – w oku, jablko – o jablku, tango – o tangu, ucho – w uchu*.

У місцевому відмінку однини в іменниках твердої групи (з твердим приголосним основи) перед закінченням *-e* відбувається пом'якшення кінцевого приголосного (або кінцевих приголосних) основи, наприклад: *okno – na oknie, niebo – na niebie, slowo – w slowie, widmo – o widmie* (перед пом'якшеним *m* може також пом'якшуватися *s*, змінюючись на *ś*, наприклад: *pismo – w piśmie; pasmo – w paśmie*, рідше теж *w pasmie*).

Інші можливі **чергування** приголосних у місцевому відмінку однини іменників середнього роду з твердою основою представлено в таблиці:

d / dź	udo – na udzie, rondo – w rondzie
t / ć	bloto – w błocie, żyto – w życie
s / ś	mięso – w mięsie, proso – w prosie
z / ź	żelazo – w żelazie, awizo – o awizie
r / rz	biuro – w biurze, piętro – na pięttrze
l / ł	koło – w kole, tło – w tle
ś / śl	krzesło – na krześle, masło – na maśle
st / śc	miasto – w mieście, ciasto – w cieście
zd / źdź	gniazdo – w gnieździe
zn / źń	Gniezno – w Gnieźnie
sn / śń	Krosno – w Krośnie

Крім наведених прикладів чергувань, які є регулярними, тому що відбуваються завжди без винятку, у місцевому відмінку однини іменників середнього роду трапляється й **нерегулярне** чергування **голосних a / e**, порівн.:

miasto – w mieście, ciasto – w cieście, lato – w lecie, ciało – w ciele, światło – w świetle, gniazdo – w gnieździe,

але:

siano – w sianie, kolano – na kolanie, działo – o dziale, wiadro – w wiadrze, ziarno – w ziarnie, żelazo – w żelazie.

*** Іменники середнього роду *dobro, zło*, незважаючи на те, що мають тверду основу, в місцевому відмінку однини закінчуються на **-u**: *o dobru, o złu*. Інакше вони б формально збігалися з прислівниками *dobrze, źle*.

Іменник *państwo* („держави”) має в місцевому відмінку однини, згідно з правилом, закінчення **-e** з одночасним пом'якшенням кінцевого приголосного основи (*o państwie*). Однак коли слово *państwo* вживається в значенні „подружжя” або в ролі займенника, тоді в місцевому відмінку однини воно має закінчення **-u** (*o państwu Dubiszach; o państwu – „про вас”*).

Подібне розрізнення форм місцевого відмінка однини спостерігаємо в словах на зразок *premierostwo, baronostwo, hrabiosstwo* (рідко вживаних сьогодні), наприклад: *o premierostwu* – про прем'єра з дружиною, *o premierostwie* – про посаду чи обов'язки прем'єра.

У таких парах слів розрізняємо й форми знахідного відмінка однини: *Dbamy o państwo* („дбаємо про державу”) – закінчення, як у називному відмінку, *Witamy państwa* („вітаємо вас”) – закінчення, як у родовому відмінку.

2.3.2. Прикметники середнього роду в однині

Прикметники (а також слова з прикметниковим типом відмінювання, зокрема, дієприкметники, деякі числівники та займенники) узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку.

У **називному** відмінку однини прикметники середнього роду мають закінчення **-e** (*nasze ciche spokojne podwórko*). Закінчення **-o** мають лише кілька традиційних займенників (*to, tamto, samo, to samo, owo*) та традиційний числівник *jeden – jedno*.

Якщо прикметник має м'яку основу, то графічно літера **i** зберігається у формах усіх відмінків.

Парадигми відмінювання прикметників (та інших слів з прикметниковим типом відмінювання) середнього роду в однині представлено в таблиці:

M.	(podwórze) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e
D.	(podwórza) spokojn-ego	cich-ego	szeroki-ego	moj-ego
C.	(podwórzuz) spokojn-emu	cich-emu	szeroki-emu	moj-emu
B.	(podwórze) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e
N.	(podwórzem) spokojn-ym	cich-ym	szerok-im	mo-im
Msc.	(na podwórzuz) spokojn-ym	cich-ym	szerok-im	mo-im
W.	(podwórze) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e

Як видно з парадигм, незалежно від кінцевого приголосного основи, у **родовому** відмінку всі прикметники середнього роду мають закінчення **-ego**, а в **давальному** **-emu**.

Форми **знахідного** та **кличного** відмінків збігаються з формою називного.

В **орудному** та **місцевому** відмінках прикметники з твердою основою мають закінчення **-ym**, а прикметники з м'якою основою – закінчення **-im**.

Варто звернути увагу на відмінкові закінчення польських прикметників середнього роду в **місцевому відмінку**, які відрізняються від закінчень відповідних форм в українській мові, порівн.: *na toim cichym podwórku – на моєму тихому подвір'ї*.

ВПРАВИ

- 1. Ужййте всі водночас іменники з прикметником і займенником середнього роду в кожному з відмінків однини (займенник *то* в кличному відмінку не вживайте):**

M. To ładne drzewo, podwórko, wybrzeże, pole
D. Nie widzę tego ...
C. Przyglądam się temu ...
B. Widzę to ...
N. Zachwycam się tym ...
Msc. Wspominam o tym ...
W. O ...
- 2. Розкрийте дужки, вживаючи іменник середнього роду в потрібному відмінку однини; зазначте, котрий цей відмінок:**

Za (koło) polarnym jest bardzo zimno.
Zimą zmrok zapada znacznie wcześniej niż (lato).
Ludzie często cierpią na chorobę wywołaną brakiem (światło).
Deszczom towarzyszą spadki (ciśnienie).
(Słońce) znika za chmurami, wzrasta wilgotność (powietrze).
Deszczowa pogoda to dobra pora dla osób mających problemy z (krą-
żenie).
Padające z (niebo) krople oczyszczają (powietrze).
Podczas deszczu jesteśmy senni, za to tuż po ulewie wzrasta w nas chęć
do (życie).
Wiatr towarzyszy (przemieszczanie się) frontów atmosferycznych.
Wiatr często pojawia się nad (morze).
Osoby podatne na depresję mają (lato) znacznie lepsze (samopoczucie).
Gorące powietrze powoduje zwiększone (wydzielanie) adrenaliny, a to z
kolei prowadzi do wzrostu (ciśnienie) krwi.
Osoby z wysokim (ciśnienie) powinny unikać wysiłku i zbyt gorącego
(słońce).
Wielkie upały szkodzą (zdrowie).
- 3. Ужййте іменник або прикметник середнього роду в дужках у потрібному відмінку однини:**

(Zdrowie) u tych w lepszym stanie, co zwykli wietrzyć (mieszkanie).
Izba sucha, jadło (świeży). Myśl spokojna (zdrowie – D. lp) strzeże.

(Plugawy) nieochędność⁶ tworzy w (ciało) chorób mnóstwo.

Do końca (życie) z początku ani jedz, ani pij wrzątku.

(Częsty) mycie nóg, rąk, twarzy, (zdrowie) i humorem darzy.

W (przeziębienie i zmartwienie – Msc. lp) bądź wstrzemięźliwy w (je-
dzenie).

(Ignacy Piotr Legatowicz)

- 4. Від поданих слів утворіть форму місцевого відмінка однини. З п'ятьма іменниками у формі місцевого відмінка однини склади-
ть речення:**

Auto, autko, szycie, bogactwo, siodło, dno, cygaro, miejsce, miasto, fia-
sko, płótno, dyktando, podudzie, rolnictwo, sumienie, piwo, żyto, życie,
biurko, biuro, echo, lato, uczucie, metro, zboże, żebro, ostrze, morze,
dobro, tętno, stado, miłosierdzie, żelazo, jajo, jajko, prawo, obuwie,
szczęście, konto, wejście, kino, getto, badanie, płuco, wesele, gniazdo,
mydło, siano, lasso, pojęcie, indygo, koryto, przeziębienie, pianino, wo-
jewództwo, masło, ziarno, światło, kopyto, poparcie, pudło, oskrzele, ry-
zyko, skrzydło, współczucie, półrocze, nazwisko, pokolenie, przyjęcie,
brzuszyisko, mango, motto.
- 5. Провідмініайте в однині:**

Miasto, miasteczko i przedmieście.
***Dobro i zło.
Jasne słońce i czyste niebo.
Małe jezioro i wielkie morze.
Dobre picie i pyszne ciasto.
Nowe futro, stare palto, piękne wdzianko.
- 6. Розкрийте дужки, вживаючи іменники (з прикметниками) в місце-
вому відмінку однини:**

Miasteczko leży na (ubocze).
W (pasma) Apeninów najwyższym szczytem jest Monte Corno.
Przed burzą czujemy, że coś „wisi w (powietrze)”.
Jaki piękny jest ten rysunek na (szkło)!
Powiedz o tym, co ci leży na (serce).

⁶ „Неохайність”.

Po (krótkie szkolenie teoretyczne) przeprowadzono ćwiczenia praktyczne.
 Chłopiec cieszył się autorytetem w (swoje środowisko).
 Na tym (zdjęcie) nie jesteś do siebie podobna.
 Mój ojciec pracuje jako kierowca w (pogotowie ratunkowe).
 Już wiele razy przyłapałem cię na (kłamstwo).
 Dziecko spokojnie spało w (łóżeczko).
 Dziewczyna ma szczupłe stopy o (wysokie podbicie).
 Tego balsamu można używać po (każde mycie) włosów.
 Przyjemnie było znów zobaczyć go w (dobre zdrowie).
 Mama ugotowała kaszę na (mleko).
 Już miał ją poprosić o pomoc, ale słowa uwięzły mu w (gardło).
 W (światło) najnowszych badań podejrzenia te można odrzucić.
 Mieszkam w (bliskie sąsiedztwo) parku.
 ***Od dawna marzył o (premierostwo).
 ***Słyszeliśmy wiele o (państwo) Klonowiczach.

7. Ужййте іменники та іменники з прикметниками середнього роду в потрібному відмінку однини:

- a) Stały dostęp do Internetu nie jest luksusem, lecz raczej (niezbędne narzędzie) pracy, wykorzystywanym zarówno w (biuro), jak i w domu. Za (pośrednictwo) Sieci załatwiamy sprawy, które niegdyś wymagały wizyty w przeróżnych instytucjach. Internet zresztą jest nie tylko (źródło) najświeższych informacji, lecz także (świetne „miejsce”) do (nawiązywanie) kontaktów towarzyskich.
 (wg „Newsweek” 2006)
- b) Piękny uśmiech to przepustka do sukcesu: zadbane zęby są atutem w pracy, w (życie osobiste), nawet w polityce. Współczesny przemysł ortodontyczny umożliwia (usunięcie) licznych braków w (uzębienie). Mimo to musimy sami dbać o (zdrowie) i urodę naszych zębów. O higienie jamy ustnej polskie dzieci uczą się dziś już w (przedszkole). Gdy młodzi ludzie rzucają się w wir (dorosłe życie), zaraz po (kupno) najnowszego sprzętu elektronicznego myślą o (wybielanie) zębów. Szorują zęby nawet w (biuro), bo dzisiaj szczoteczka i pasta do zębów w szufladzie (biurko) to atut pracownika.
 (wg „Gala” 2005)

8. Ужййте іменники й прикметники середнього роду в потрібному відмінку однини; зазначте, котрий це відмінок:

- a) Objawy (przeziębienie) mogą być bardzo dokuczliwe: katar, kaszel, drapanie w (gardło), podwyższona temperatura. Osoby, które padną ofiarą wirusów, żalą się na (osłabienie), ból (gardło), trudności z (przełykanie). (Przeziębienie) towarzyszą też: bóle mięśni, (ogólne złe samopoczucie). Na (szczęście) z (przeziębienie) można walczyć, łagodząc kaszel, katar i ból (gardło). Jeśli kaszel jest suchy, trzeba zastosować preparaty zwiększające (wydzielanie) śluzu. W przypadku kaszlu wilgotnego należy sięgnąć po preparaty o (działanie wykrztuśne), które rozrzedzają śluz i ułatwiają (usuwanie) wydzieliny zalegającej w drogach oddechowych. Można również sięgnąć po leki jednocześnie łagodzące kaszel suchy i ułatwiające (odkrztuszanie) w wilgotnym. W (łagodzenie) bólu (gardło) najszybciej pomogą preparaty o (działanie miejscowe). Najczęściej mają one postać tabletek do (ssanie), leków w aerozolu lub płukanek. Wśród leków na katar (największe powodzenie) cieszą się krople do nosa. W (leczenie) kataru sprawdzają się też preparaty do inhalacji, które jednocześnie ułatwiają (oddychanie) oraz odkażają i oczyszczają drogi oddechowe. Nie daj się (przeziębienie)!

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

- b) Kiedyś lekarz podczas (badanie) mógł polegać jedynie na sprawności własnych rąk i (doświadczenie). Dziś może zajrzeć w głąb (ludzkie ciało). Bezpieczną metodą diagnostyki obrazowej jest ultrasonografia: obraz nie powstaje w wyniku (prześwietlenie) tkanek promieniami, ale dzięki (odbicie) fal dźwiękowych. Ultrasonograf pomaga także w (przeprowadzanie) zabiegów medycznych wymagających dużej precyzji.

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

9. Перекладіть польською мовою:

Кожна людина мріє про щастя.
 На небі з'явилися хмари.
 Це тістечко дуже смачне.
 Я їм хліб з маслом.
 У полудень ми йдемо на пиво.
 У мене день народження влітку.
 На котрому поверсі ти живеш?
 Я відчуваю біль у горлі.

Ти це смажиш на маслі?
 У мене є одне яблуко.
 Влітку ми були на морі.
 Я люблю купатися в нашому озері.
 Ти написала тільки одне речення?
 Те завдання було легке, а це важке.
 Ми повинні дбати про своє здоров'я.
 У якому слові є помилка – в першому чи другому?
 Зошит лежить на письмовому столі.
 У першому півріччі все було добре.
 Дитина прийшла сама.
 Я не маю поняття, що це може означати.
 Вони дбають про інтереси держави.
 Ти вмієш грати на піаніно?
 ***Вони радо зустрічають (*witać*) двоюрідного брата з дружиною (*kuzynostwo*) в себе вдома.

2.3.3. Іменники середнього роду в множині

У **називному** відмінку множини іменники середнього роду з твердою та м'якою основами мають однакове закінчення **-a**, наприклад: *okno – okna, żebro – żebra, jablko – jabłka; zadanie – zadania, uczucie – uczucia, wesele – wesela, serce – serca, wybrzeże – wybrzeża, półrocze – półrocza*.

Парадигми відмінювання іменників середнього роду на **-o**, **-e** в множині представлено в таблиці:

M.	skrzydł-a	słow-a	święt-a	serc-a	narzędzi-a
D.	skrzydeł-Ø	słów-Ø	święt-Ø	serc-Ø	narzędz-i
C.	skrzydł-om	słow-om	święt-om	serc-om	narzędzi-om
B.	skrzydł-a	słow-a	święt-a	serc-a	narzędzi-a
N.	skrzydł-ami	słow-ami	święt-ami	serc-ami	narzędzi-ami
Msc.	(o) skrzydł-ach	słow-ach	święt-ach	serc-ach	narzędzi-ach
W.	skrzydł-a	słow-a	święt-a	serc-a	narzędzi-a

В іменниках середнього роду форми **знахідного** та **кличного** відмінків множини формально збігаються з формою називного.

На відміну від української мови, у польській мові абсолютно всі іменники середнього роду (і назви неістот, і назви істот) мають у **знахідному** відмінку множини таку ж форму, як у називному. В українській мові форма знахідного відмінка збігається з формою називного тільки в тих іменниках, які означають назви неістот, а назви істот (це переважно здрібнілі назви тварин) в українській мові в знахідному відмінку множини мають таку ж форму, як у родовому. Порівн: *widzę kociątką, chłopiątka* (укр. *я бачу котеняток, хлоп'яток*).

У **давальному** відмінку множини всі іменники середнього роду мають закінчення **-om**.

В **орудному** відмінку множини всі іменники середнього роду мають закінчення **-ami**.

У **місцевому** відмінку множини всі іменники середнього роду мають закінчення **-ach**.

У **родовому** відмінку множини всі іменники з твердою основою і більшість іменників з м'якою основою мають **нульове** закінчення.

Деякі іменники з **м'якою** або **отверділою** основою, які переважно є похідними від інших лексем, що відображено в їхній **словотвірній будові** (найчастіше вони походять від сполучення іменника з прийменником, наприклад, *przed szkołą – przedszkole*), мають у родовому відмінку множини закінчення **-i**, **-y**.

Закінчення **-i** мають ті іменники згаданої будови, основа яких є власне м'якою або закінчується на **l**: *te przedszkola – tych przedszkoli, te oskrzela – tych oskrzeli, te osiedla – tych osiedli, te narzędzia – tych narzędzi, te orędzia – tych orędzi, te tysiąclecia – tych tysiącleci, te dziesięciolecia – tych dziesięcioleci, te popiersia – tych popiersi, te przedwiośnia – tych przedwiośni, te posłowania – tych posłowi, te wezglowia – tych wezglowi, te podziemnia – tych podziemi, te zagłębienia – tych zagłębni, te popołudnia – tych popołudni, te podudzia – tych podudzi* та ін.

Але порівн.: *te przysłowia – tych przysłów, te podniebienia – tych podniebień, te przedmieścia – tych przedmieść*.

Закінчення **-у** мають іменники з основою на отверділий приголосний: *te podwórza – tych podwórzy, te zaplecza – tych zapleczy, te ostrza – tych ostrzy, te narzecza – tych narzeczy, te oblicza – tych obliczy, te półrocza – tych półroczy, te ubocza – tych uboczy, te pogranicza – tych pograniczy, te poddasza – tych poddaszy, te rozdroża – tych rozdroży, te podłoża – tych podłoży, te wybrzeża – tych wybrzeży, te bezdroża – tych bezdroży* та ін.

Але порівн.: *te wzgórza – tych wzgórz.*

Окремі іменники можуть мати паралельні форми – із закінченням **-i / -у** або нульовим, наприклад: *te bożyszczka – tych bożyszczy* і *tych bożyszcz, te dworzyszczka – tych dworzyszczy* і *tych dworzyszcz, te błonia – tych błoni* і *tych błoni.*

В основах багатьох іменників, що мають у родовому відмінку множини нульове закінчення, відбуваються **чергування голосних**, які не є регулярними (порівн. далі в таблиці).

Чергування Wymiana	Відсутність чергування Brak wymiany
Ø / e	
jablka – jabłek, białka – białek, oczka – oczek, lustra – luster, wiadra – wiader, żebra – żeber, gardła – gardeł, abecadła – abecadeł, dna – den, cła – ceł, źdźbła – źdźbeł; з пом'якшенням приголосного перед -e: okna – okien, włókna – włókien, bagna – bagien, płótna – płócien	pisma – pism, rzemiosła – rzemiosł, serca – serc, widma – widm, boiska – boisk, piętna – piętn, tętna – tętn
o / ó	
słowa – słów, morza – mórz, zboża – zbóż, dobra – dóbr, koła – kół	biota – błot, jeziora – jezior, rzemiosła – rzemiosł
ę / a	
święta – święt	piętra – pięter / piętr

У родовому відмінку множини іменників середнього роду можливі й **паралельні форми** – з чергуванням і без нього, наприклад: *te pasma – tych pasm* і *tych pasem, te ziarna – tych ziaren* і (рідше) *tych ziarn, te piętra – tych pięter* і (рідше) *tych piętr.*

*** Деякі іменники середнього роду можуть мати в родовому відмінку множини закінчення **-ów**. Наприклад: *to studio („студія”) – te studia – tych studiów; to cudo – te cuda – tych cudów; to dziwo – te dziwa – tych dziwów*. Форма родового відмінка множини *tych radiów* (від *to radio – te radia*) формально можлива, але на практиці не вживається.

Закінчення **-ów** можуть мати іменники середнього роду – згубілі назви, що закінчуються на **-(i/y)sko**, наприклад: *to bucisko – te buciska – tych bucisków, to chłopisko – te chłopiska – tych chłopisków, te dzieciśka – tych dzieciśków, te ludziska – tych ludzisków*. Деякі іменники цього типу можуть мати й паралельні форми родового відмінка множини, наприклад: *biedaczysko – biedaczysk i biedaczysków, dziewuszysko – dziewuszysk i dziewuszysków, wilczysko – wilczysk i wilczysków*.

Синтаксичний коментар

У польській мові форми родового відмінка є обов'язковими для вживання в певному типі синтаксичних конструкцій із запереченням присудком. Іменникові прями додатки (наприклад, *czytać pismo*) при запереченому присудку – як простому, так і складеному дієслівному – повинні виступати в родовому відмінку (*nie (chcieć) czytać pisma*), наприклад:

Nie zamykaj okna (але порівн.: *Zamknij okno*).

Nie zamykaj okien (але порівн.: *Pozamykaj okna*).

Nie chcesz zamknąć okna? (але порівн.: *Chcesz zamknąć okno?*).

Nie chcesz pozamykać okien? (але порівн.: *Chcesz pozamykać okna?*).

Nie widziałam jeszcze takich wilczysków (але порівн.: *Widziałam już takie wilczyska*).

† Закінчення родового відмінка множини **-ów** у словах *cudo, dziwo* підтримує існування їхніх лексичних варіантів *cud* і *dziw* у чоловічому роді з регулярним для цього роду закінченням **-ów** у родовому відмінку множини.

2.3.4. Прикметники середнього роду в множині

Прикметники (а також слова з прикметниковим типом відмінювання) мають у **називному** відмінку множини закінчення **-e**.

Парадигми відмінювання прикметників середнього роду в множині представлено в таблиці:

M.	(podwórza) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e
D.	(podwórzy) spokojn-yh	cich-yh	szerok-ich	mo-ich
C.	(podwórzom) spokojn-ym	cich-ym	szerok-im	mo-im
B.	(podwórza) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e
N.	(podwórzami) spokojn-y mi	cich-y mi	szerok-imi	mo-imi
Msc.	(na podwórzach) spokojn-yh	cich-yh	szerok-ich	mo-ich
W.	(podwórza) spokojn-e	cich-e	szeroki-e	moj-e

У **родовому** відмінку множини прикметники з твердою основою мають закінчення **-ych**, а прикметники з м'якою основою – закінчення **-ich**.

Такі ж відмінності голосних спостерігаємо в закінченнях **давального**, **орудного** та **місцевого** відмінків.

Форми **називного**, **знахідного** та **кличного** відмінків однакові – мають закінчення **-e**.

Синтаксичний коментар

*** У польських синтаксичних структурах при фазових та модальних дієсловах **додаток** може виступати або у **формі інфінітива**, або у **формі віддієслівного іменника**.

Деякі польські дієслова вимагають у ролі додатка⁸ виключно інфінітива, наприклад: *móc (napisać)*, *musieć (wykopać)*, *śmieć (protestować)*, *kazać (zrobić)*, *ośmielić się (powiedzieć)*, *zamierzać (sprawdzić)*, *postanowić (zabrać)*, *przestać (się spodziewać)*, *usiłować (przekupić)* та ін. Уживання додатків при таких польських дієсловах переважно не викликає труднощів, оскільки українські відповідники цих дієслів теж зазвичай вимагають форм інфінітива.

Деякі ж польські дієслова вимагають у ролі додатка виключно віддієслівного іменника, наприклад: *przerywać (badania)*, *kontynuować (protest)*, *rozpocząć (strajk)*, *zmusić (do ustępstw)*, *umożliwić (obserwację)*, *odmówić*

(*pójścia*), *zaplanować (kupno)*. На них потрібно звернути особливу увагу, оскільки часто їхні українські відповідники поєднуються з інфінітивом, порівн.: *Oni kontynuowali protest* – Вони продовжували **протестувати**; *Konieczność zmusza nas do ustępstw* – Необхідність змушує нас **поступитися**; *On zaplanował kupno nowego samochodu* – Він запланував **купити** новий автомобіль.

Низка польських дієслів може вживатися з додатком і у формі інфінітива, і у формі віддієслівного іменника, наприклад: *Kończyć tłumaczyć opowiadanie* або *Kończyć tłumaczenie opowiadania*; *Wolę chodzić piechotą* або *Wolę chodzenie piechotą*; *Pragniemy wyzwolić się z tego* або *Pragniemy wyzwolenia się z tego*; *Zdecydowałam się urządzić wycieczkę* або *Zdecydowałam się na urządzenie wycieczki*; *Pozwoliła zwiedzić okolice* або *Pozwoliła na zwiedzenie okolic*. У таких ситуаціях необхідно не забувати про можливість використання в польській мові саме віддієслівного іменника, адже в більшості відповідних українських структур він уживається рідше або зовсім не вживається.

Віддієслівного іменника, а не інфінітива (але вже в ролі **означення**) можуть також вимагати, на відміну від своїх українських відповідників, польські віддієслівні іменники, порівн.: *próba zrobienia (czegoś)* – спроба **зробити** (щось); *zezwolenie na wykorzystanie (czegoś)* – дозвіл **використати** (щось); *przeszkadzanie w robieniu (czegoś)* – перешкоджання **робити** (щось); *propozycja wygłoszenia (czegoś)* – пропозиція **виголосити** (щось); *możliwość zbadania (czegoś)* – можливість **дослідити** (щось); *szansa przetrwania* – шанс **вистояти**, **протриматися**, **вижити**).

ВПРАВИ

1. Провідмініяйте в множині:

Barokowe wnętrze pałacu.

Wysokie stanowisko służbowe.

Duże zagłębienie węglowe.

2. Утворіть від запропонованих іменників середнього роду форми родового відмінка множини. З п'ятьма іменниками в родовому відмінку множини складіть речення:

Wydarzenie, nieszczęście, szydło, ubranie, jezioro, zboże, prześciera-dło, osiedle, wesele, spotkanie, jajo, środowisko, wzgórze, przedszkole, śniadanie, światło, światełko, uczucie, płótno, echo, płuco, dno, morze, wiadro, wachadło, uprzedzenie, zwierzątko, źródło, piętno, grono, serce, pudło, piętro, słowo, przysłowie, posłowie, getto, ***chłopczyisko, ***studio, ***cudo.

⁸ Можливим є трактування цього елемента речення не як додатка, а як частини складеного присудка.

3. Розкрийте дужки, вживаючи іменник або іменник з прикметником середнього роду в родовому відмінку множини:

Na wsi brakowało łańcuchów i rozmaitych (narzędzie).
Wyniki szczegółowych (badanie) nie potwierdziły tej hipotezy.
Nie lubię (małe autko).
Więcej (podobieństwo) między wami niż różnic.
Nie mam już (żadne pytanie).
Dawno już nie widziałem (takie bezdroże).
Nie mieliśmy (puste wiadro).
Nieświadomość to jedno z (kluczowe pojęcie) psychoanalizy.
Przesyłałem wiele (pozdrowienie).
Ona nie rozumiała (poszczególne słowo).
Jest zakłopotana, widzę, że unika (moje spojrzenie).
W mieście doszło do (ostre starcie) między demonstrantami a policją.
Nie mogła uwierzyć, że skłonna była kiedyś do (takie szaleństwo).
Ile wspaniałych (letnie popołudnie) spędziliśmy razem!
Nie widziałeś gdzieś (moje szkła)?

4. Ужійте іменники або іменники з прикметниками у відповідному відмінку множини; зазначте, котрий це відмінок:

Żyliśmy (przygotowanie) do (święto).
Autor nie zapoznał się ze wszystkimi (źródło).
Uwielbiam występę popularnych piosenkarzy, (bożyszczce) epoki.
Dostaliśmy (wielkie brawo).
Chłopiec się przeziębił i dostał zapalenia (oskrzele).
Wzór tworzyła kombinacja (koło).
Dom stał wśród (drzewo owocowe).
Przeglądamy się tym małym (puszyste kociątko).
Właściciel mieszkania nie tał (swoje prawdziwe uczucie).
Jego osobiste życie poddane było surowym (prawidło).
Polacy od (pokolenie) przywykli szczególnie cenić wolność.
Nie znał (żadne porzekadło) ani piosenek ze swojego kraju.
Po obu stronach ścieżki pobłyskiwały (olbrzymie bajoro).
Z zapalem zabrał się do wkuwania (słowo angielskie).
Marek szybko pracował (wiosło).
Widziałeś kiedykolwiek (takie morskie żyjątko)?
Nie znoszę takich (chuchro)!

Według (stare podanie) drzewo wiśniowe służyło jako mieszkanie dla ducha lasu.

Ile znasz (przysłowie) o zwierzętach?

5. Ужійте речення в заперечній формі:

Zrobiłaś te zadania? – Nie zrobiłam ... .
Zapamiętałem te słowa. – Nie zapamiętałem ... .
Karol zjadł jabłka? – Nie, on nie zjadł ... .
Masz jakieś marzenia? – Nie mam żadnych ... .
Mamy jutro zajęcia? – Nie, jutro nie mamy ... .
Czy są jeszcze wolne miejsca? – Nie ma już wolnych ... .
Oni budują przedszkola. – Oni nie budują ... .
Przyniesiono płótna. – Nie przyniesiono ... .
Myjemy lustra. – Nie myjemy ... .
Liczę piętą – Nie liczę ... .
Czytam czasopisma. – Nie czytam ... .
Znam te osiedla. – Nie znam ... .
Lubisz te przedmieścia? – Nie lubisz ... ?
Pamiętam takie popołudnia. – Nie pamiętam ... .
Masz wiadra? – Nie masz ... ?
Widzisz te ronda? – Nie widzę ... .

6. Ужійте слова в дужках у потрібному відмінку множини:

W Polsce klasa średnia – nowa burżuazja (miasto) – ucieka z (blokowsko) i przenosi się do (strzeżone osiedle). Niezależnie od okolicy (blokowsko – *M. lm*) – (osiedle składające się – *M. lm*) z brzydkich bloków po kilka czy nawet kilkanaście (piętro) – skazane są na społeczną degradację. Widać to choćby na zachodzie Europy, gdzie od lat (osiedle to) zaludniają wyłącznie najbiedniejsi obywatele i kolorowi imigranci. Tak będzie i w Polsce. Ci z klasy średniej, dla których nie starczy (mieszkanie) w apartamentowcach, zwrócą się w stronę centrów (miasto). Zabytkowe kamienice, w których dziś nikt nie myje (okno), przeżyją wtedy drugą młodość. W części z nich znajdują się (biuro), sklepy czy galerie, w części (ekskluzywne drogie mieszkanie), w których z pewnością zadba się o estetykę (wnętrze – *D. lm*). Nadeszła bowiem nowa Polska, rynek otworzył się na (zachodnie pismo wnętrzarskie), meble, nowe trendy.

(wg „Newsweek” 2004)

7. Ужййте слова в дужках у потрібному відмінку однини або множини; зазначте, котрий це відмінок. Підкресліть дієслова, які керують іншим відмінком, ніж їхні українські відповідники:

Włochy to kraj usiany (miejsce – *lm*) słynnych i cichych miłości. Niemal w (każde włoskie miasto) zdarzyła się historia tak potężna, że może przewrócić (całe życie) do góry nogami. W kraju tym zawsze jest w kim albo w czym się zakochać – pod patronatem (słońce), (niebo), (wino), (wzgórze – *lm*), (miasto – *lm*). No i – rzecz jasna – pod patronatem i z (błogosławieństwo – *N. lp*) świętego Walentego. A błogosławi on miłości jak nikt i śmiało możemy go uznać za patrona (małżeństwo – *lm*) pomiędzy ludźmi różnych religii i narodowości.

(wg „Poradnik Domowy” 2005)

8. Ужййте слова в дужках у потрібному відмінку однини або множини:

Ostatnio specjaliści od (żywienie) z USA opracowali nowe recepty na (zdrowe jedzenie). Nie jest to dieta, w której chodzi o (krótkoterminowe zrzucenie) wagi. Ma prowadzić do (zachowanie) zdrowia przez (całe życie). Nie wymaga (ważenie) pokarmów, (jedzenie) zgodnie z grupą krwi czy znakiem zodiaku. Uczeni wykorzystali informacje ze wszystkich (możliwe źródło). Przede wszystkim radzą ograniczyć ilość (białe pieczywo). Nowa piramida (zdrowe żywienie) zakłada, że podstawą (codzienne menu) powinny być owoce i (warzywo) z (gruboziarniste pieczywo – *N. lp*). Pozwala ona na swobodę w (jedzenie) tłuszczów nienasyconych. Ich (źródło – *N. lp*) są na przykład oliwa z oliwek, olej rzepakowy. Tak więc według (najnowsze zalecenie – *lm*) amerykańskich uczonych możemy używać więcej oliwy z oliwek i innych olejów roślinnych. (Badanie) wykazały, że – w (przeciwiństwo) do smalcu czy (masło) – tłuszcze zawarte w rybach, orzechach i (warzywo) mogą chronić przed chorobą wieńcową. Wolno nam jeść płatki (zboże – *lm*), zrezygnować zaś musimy z (ciasto – *lm*) i (ciasteczko – *lm*). Możemy jeść więcej (jajko), które jeszcze do niedawna były uważane za głównego sprawcę chorób układu (krążenie). Jest jeszcze jedna dobra nowina: dobrze nam robi odrobina (wino) czy (piwo), wypita codziennie do posiłku. Picie (wino) jest nie tylko przyjemne, lecz także ma korzystny wpływ na (zdrowie), głównie na (naczynie krwionośne – *lm*). Po (mięso) można sięgać kilka razy w miesiącu, a nieco częściej – po ryby i drób. W (mięso) i rybach jest dużo ważnego dla zdrowia (białko). Wśród (jedzenie białkowe) orzechy i nasiona roślin strączkowych są w hierarchii

na (pierwsze miejsce), za nimi idą ryby, drób i (jajo). Pilnować jednak trzeba, by nie zwiększały się porcje spożywanych gotowych produktów oraz (danie – *D. lm*). (Warzywo – *lm*) można jeść, ile się da – nie ma takiego guru diety na (cały świat – *Msc. lp*), który by odmawiał im zalet. Jedzmy i cieszymy się (doskonale zdrowie – *N. lp*)!

(wg „Newsweek” 2003)

9. Ужййте іменники середнього роду у відповідному відмінку. Зверніть увагу на два можливі види додатка при вжитих у реченнях дієсловах. Перекладіть речення українською мовою:

Wolę jeździć (metro). – Wolę (jeżdzenie) (metro).

Ojciec zakazał mi wychodzić na (podwórko). – Ojciec zakazał mi (wychodzenie – *D. lp*) na (podwórko).

Matka zakazała (dziecko) szybko biegać. – Matka zakazała dziecku (szybkie bieganie – *D. lp*).

Rodzice zabraniali synowi wychodzić z (mieszkania). – Rodzice zabraniali synowi (wychodzenie) z (mieszkanie).

Lekarz zabrania choremu pić (piwo). – Lekarz zabrania choremu (picie – *D. lp*) (piwo).

Żołnierze pragną wyzwolić się z (jarzmo) niewoli. – Oni pragną (wyzwolenie się) za wszelką cenę.

Zdecydował się kupić oba (auto). – Zdecydował się na (kupno) obu (auto).

Dyrektor zezwolił wykorzystać (wcześniejsze sprawozdanie – *lm*). – Dyrektor zezwolił na (wykorzystanie) (wcześniejsze sprawozdanie – *lm*).

Zaproszono mnie zrobić (badanie – *lm*). – Zaproszono mnie do (zrobienie) (badanie – *lm*).

On już kończy tłumaczyć (opowiadanie – *lm*) Olgi Tokarczuk. – On już kończy (tłumaczenie) (to opowiadanie – *lm*).

Wreszcie się zdecydowałam urządzić (taki sam) (przyjęcie). – Wreszcie się zdecydowałam na (urządzenie) (przyjęcie).

Pani pozwoliła mi zwiedzić (wasze miasto). – Pani pozwoliła mi na (zwiedzenie) (wasze miasto).

10. *** Перекладені українською мовою речення попередньої вправи знову перекладіть польською мовою, пам'ятаючи про можливість використання варіантних структур із додатками і звертаючи увагу на особливості керування дієслів *zakazywać / zakazać, zabraniać / zabronić*.

11. Ужійте іменники (з прикметниками) в потрібному відмінку однини або множини. Зверніть увагу, в якій формі – іменниковій чи інфінітивній – виступають додатки, залежно від словотвірної будови дієслова, від якого вони залежать:

Wczoraj pisarz zaczął pisać (nowe opowiadanie). – Wczoraj pisarz **roz-**почął (pisanie) (nowe opowiadanie).

Lekarz **polecił** mi brać (to lekarstwo – *lm*). – Lekarz **zalecił** mi branie (to lekarstwo – *lm*).

On przestał **czytać** (czasopismo – *lm*). – On **zaprzestał** (czytanie – *D. lp*) (czasopismo – *D. lm*).

12. Ужійте іменники (з прикметниками) середнього роду в потрібному відмінку однини або множини. Зверніть увагу на особливості синтаксичної будови речень. Перекладіть речення українською мовою:

a) Nie mogę odmówić sobie (zjedzenie – *D. lp*) tych soczystych (jabłko).

Nie rozpoczęłam jednak (stosowanie) tej diety cud.

Jak zmusić klienta do (pokochanie) reklam?

Bardzo trudne było (uświadomienie) sobie (to wydarzenie – *lm*).

Musimy znaleźć możliwości (udzielenie) pomocy tym (żyjątko).

Bardzo proszę o (natychmiastowe rozpatrzenie) (moje podanie).

Oni zmusili chłopaka do (poddanie się).

Zaplanowaliśmy (kupno) (nowe biurko – *lm*).

Proszę o (przyjęcie) (to podanie – *lm*).

On nam przeszkadzał w (robienie) interesów.

Życzę artystom (stworzenie) (nowe piękne dzieło – *lm*).

Zobowiązuję się do (przestrzeganie) przepisowej prędkości jazdy (swoje auto) i (zapinanie) pasów (bezpieczeństwo).

Kto chce zakazać (robienie) zakupów w niedziele?

Drobni sklepikarze mogą zostać zmuszeni do (zamknięcie) interesu.

Państwo ma prawo zakazać swoim obywatelom (czynienie) tego, co jest złe, głupie i szkodliwe.

b) Czy ma pan zezwolenie na (wykorzystanie) tych danych?

Odczuwam potrzebę (pisanie).

Czuję nieodpartą potrzebę (mówienie).

Możliwość (zetknięcie się) z wrogiem wcale go nie straszyla.

Co jakiś czas oni podejmują próby (znalezienie) partnerów przez serwisy randkowe.

To była pierwsza próba (wprowadzenie) (powszechne ubezpieczenie).

Państwo ma szansę (przetrwanie) w tej sytuacji.

Pesymiści nie mają potrzeby (eksperymentowanie) i (sprawdzanie) (wszystko) na własnej skórze.

Problemem wielu ludzi jest nie tyle niemożność (utrzymanie) prawidłowej wagi (ciało), ile brak umiejętności (radzenie) sobie z negatywnymi emocjami.

Wydano nakaz (otwieranie) sklepów w niedziele.

Chodzi o możliwość (dokonywanie) zakupów, kiedy i gdzie chcemy. Chęć Polaków do (wydawanie) pieniędzy potwierdzają dane o sprzedaży detalicznej.

Pomysł zakazu (budowanie) wielkopowierzchniowych sklepów w mniejszych miejscowościach oznacza (skazanie) ich na sklepikarzy.

13. *** Перекладіть польською мовою, звертаючи увагу на форму додатка фазових та модальних дієслів:

Я не можу відмовити собі в тому, щоб з'їсти яблуко.

Дуже важко було усвідомити ці події.

Мусимо знайти можливість допомогти цим живим створінням.

Як змусити клієнта полюбити пропонований товар?

Коли пацієнтка розпочала застосовувати цю дієту?

Я прошу розглянути мою заяву.

Він планує купити ці автомобілі.

Він змусив хлопця піддатися.

В них є шанс вистояти.

Я зобов'язуюся дотримуватися правил (*prawidło*).

Я відчуваю потребу малювати.

Бажаю вам створити гарний твір.

Я не маю потреби експериментувати.

Я відчуваю потребу перевірити всі джерела.

В мене є бажання витратити гроші.

Нам ніхто не забороняє ходити в кіно.

Йдеться про невміння радити собі з негативними емоціями.

Ми просимо підтримати фінансово міські дитсадки.

Хто змусив вас збрехати?

Лікар рекомендує (*zaleca*) проводити час на свіжому повітрі.

Він був змушений закрити свою справу.

Держава забороняє нам робити те, що є шкідливим.

14. Перекладіть польською мовою:

- Ти не зробив вправ і не вивчив правил.
Вона не читає журналів?
Скільки тут дзеркал!
Ми були у всіх кінотеатрах нашого міста.
А скільки у вашому місті дитсадків?
Я не знаю цих прізвищ.
Усі сидять на своїх місцях.
Може, в тебе бронхіт?
Ніхто не прибирає цих подвір'їв і подвір'ячок.
Скільки вікон у твоєї квартирі?
Ми маємо маленьких котеняток.
Наша сім'я готується до свят.
Ці зустрічі ми запам'ятаємо надовго.
Скільки в тебе сьогодні занять?

2.3.5. Іменники середнього роду на -ę та -um

Польські іменники середнього роду із закінченням *-ę* (наприклад, *cielę, imię*) є відповідниками українських іменників IV відміни – іменників середнього роду із закінченням *-а* (графічно *-я*), в яких при відмінюванні з'являються суфікси *-am-* і *-en-*: *теля – теляти, ім'я – імені*.

Як і українські, польські іменники поділяються на дві групи, які відрізняються суфіксами, що з'являються в непрямих відмінках.

В іменниках на *-ę* **однієї групи** при відмінюванні в однині з'являється суфікс *-ęci-*, а при відмінюванні в множині з'являється суфікс *-ęt-*.

Ця група включає переважно іменники на позначення істот молодого віку. Найчастіше – це назви тварин: *cielę, prosię, jagnię, koźle, kurczę, kocię, szczenię, pisklę, lwię, wilczę, kukulczę* та ін., набагато рідше – назви людей: *niemowlę, bliźnię, wnuczę*. Два останні слова у формі однини майже не вживаються, а виступають зазвичай у формі множини – *bliźnięta, wnuczęta*. Ще кілька іменників на *-ę* на позначення молодих людей є на сьогодні застарілими, наприклад: *chłopię, diablę* (про неслухняну

дитину), *dziecię* (у формі множини цей іменник майже не вживається). Іменник *dziewczę* є застарілим лише у формі однини, а у формі множини – *dziewczęta* – функціонує сьогодні як слово, синонімічне зі словом *dziewczyna*.

До першої групи іменників на *-ę* належать також слова, що не є назвами істот молодого віку: *zwierzę* („тварина”), *bydlę* („худобина” – наприклад, корова, віл або теля).

Ця ж група включає іменники *oczęta, nożęta / nóżęta, rączęta*, які вживаються лише в множині і є пестливими назвами, переважно на позначення відповідних частин тіла дитини (порівн. укр.: *оченята, ноженята, рученята*).

В іменниках на *-ę* **другої групи** при відмінюванні в однині з'являється суфікс *-eni-*, а при відмінюванні в множині – суфікс *-on-*.

Іменники другої групи не характеризуються особливими семантичними обмеженнями, але всі вони, на відміну від іменників першої групи, є назвами неістот, наприклад: *imię, ramię, przedramię, plemię, siemię, brzemię, strzemię, wymię, ciemię, znamię*.

*** Іменник на *-ę* *widzimię* („чиясь суб'єктивна думка, примха”, етимологічно – *widzi mi się*) належить до середнього роду, але є формально невідмінюваним: *Kierować się widzimię; Postępować według własnego widzimię*.

Зразки відмінювання іменників на *-ę* обох груп представлено в таблицях:

Однина
Liczba pojedyncza

M.	prosi-ę, zwierz-ę	imi-ę
D.	prosi-ęci-a, zwierz-ęci-a	imi-eni-a
C.	prosi-ęci-u, zwierz-ęci-u	imi-eni-u
B.	prosi-ę, zwierz-ę	imi-ę
N.	prosi-ęci-em, zwierz-ęci-em	imi-eni-em
Msc.	o prosi-ęci-u, zwierz-ęci-u	o imi-eni-u
W.	prosi-ę, zwierz-ę	imi-ę

Відмінкові закінчення однини іменників середнього роду на *-ę* повністю відповідають закінченням у парадигмі відмінювання в однині решти іменників середнього роду м'якої групи (з м'якою основою) на *-e* (у місцевому відмінку однини виступає закінчення *-u*). Відмінності зводяться до розширення основи: у всіх відмінках, крім називного, знахідного та кличного, в іменниках типу *prosię* з'являється суфікс *-ęci-*, а в іменниках типу *imię* – суфікс *-eni-*.

Множина
Liczba mnoga

M.	prosi-ęt-a, zwierz-ęt-a	imi-on-a
D.	prosi-ąt-Ø, zwierz-ąt-Ø	imi-on-Ø
C.	prosi-ęt-om, zwierz-ęt-om	imi-on-om
B.	prosi-ęt-a, zwierz-ęt-a	imi-on-a
N.	prosi-ęt-ami, zwierz-ęt-ami	imi-on-ami
Msc.	o prosi-ęt-ach, zwierz-ęt-ach	o imi-on-ach
W.	prosi-ęt-a, zwierz-ęt-a	imi-on-a

У множині іменники середнього роду на *-ę* мають такі ж відмінкові закінчення, як усі інші іменники середнього роду. При відмінюванні іменників типу *prosię* з'являється суфікс *-ęt-*, який у родовому відмінку множини змінюється на *-ąt-*. Отже, в родовому відмінку множини у всіх іменниках типу *prosię* відбувається чергування голосних *ę / a*. В іменниках типу *imię* при відмінюванні в множині з'являється суфікс *-on-*.

Варто звернути увагу на форму **знахідного** відмінка множини іменників типу *prosię*. У польській мові ця форма дорівнює формі називного відмінка (*Widzę male prosięta*), на відміну від української літературної мови, в якій форма знахідного відмінка назв істот збігається з формою родового відмінка (*Я бачу малих поросят*).

*** За зразком іменників типу *zwierzę* відмінюється іменник **чоловічого** роду *książe*. Однак цей іменник у сучасній польській мові є чоловічого (чоловічо-особового) роду – „князь, герцог, принц”, тому форма його знахідного відмінка збігається з формою родового, а не називного, як у решти іменників середнього роду на *-ę*.

Іменник чоловічого роду *książe* узгоджується з прикметниками в чоловічому (чоловічо-особовому) роді: *mały książę, mali książęta*.

Відмінювання іменника *książe* в однині та множині подано в таблиці:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga
M.	książe-ę	książe-ęt-a
D.	ksi-ęci-a, <i>zasm.</i> książ-ęci-a	książe-ąt-Ø
C.	ksi-ęci-u, <i>zasm.</i> książ-ęci-u	książe-ęt-om
B.	ksi-ęci-a, <i>zasm.</i> książ-ęci-a	książe-ąt-Ø
N.	ksi-ęci-em, <i>zasm.</i> książ-ęci-em	książe-ęt-ami
Msc.	o ks-ięci-u, <i>zasm.</i> książ-ęci-u	o książ-ęt-ach
W.	książe-ę	książe-ęt-a

У польській мові низка іменників середнього роду – запозичень з латинської мови – закінчується на **-um**, наприклад: *muzeum, liceum, gimnazjum, konserwatorium, sanatorium, kryterium, seminarium, honorarium, podium, gremium, minimum*.

В українській мові їхні відповідники належать до чоловічого або жіночого родів, тому треба пам'ятати, що **прикметник**, залежний від польського іменника на *-um*, повинен мати **закінчення середнього роду -e**: *nowe muzeum, stare konserwatorium, nasze liceum, wasze gimnazjum*.

В однині іменники на *-um* залишаються в незмінній формі у всіх відмінках (однак залежний від іменника прикметник набуває звичних відмінкових форм середнього роду).

Парадигми відмінювання іменників на *-um* з прикметниками в однині подано в таблиці:

Однина
Liczba pojedyncza

M.	nasze	muzeum	narodowe
D.	naszego	muzeum	narodowego
C.	naszemu	muzeum	narodowemu
B.	nasze	muzeum	narodowe
N.	naszym	muzeum	narodowym
Msc.	w naszym	muzeum	narodowym
W.	nasze	muzeum	narodowe

У множині іменники на *-um* мають такі самі відмінкові закінчення, як решта іменників середнього роду, за винятком закінчення родового відмінка.

У **родовому** відмінку множини іменники на *-um* мають закінчення *-ów*. Відмінкові закінчення додаються до тієї частини слова, що залишається після відкинення *-um*.

Парадигми відмінювання іменників на *-um* з прикметниками в множині подано в таблиці:

Множина
Liczba mnoga

M.	nasze	muze-a	narodowe
D.	naszych	muze-ów	narodowych
C.	naszym	muze-om	narodowym
B.	nasze	muze-a	narodowe
N.	naszymi	muze-ami	narodowymi
Msc.	w naszych	muze-ach	narodowych
W.	nasze	muze-a	narodowe

Деякі іменники середнього роду на *-um* (переважно неадаптовані запозичення) є формально незмінними, наприклад: *vademezum* (або *wademekum*), *wotum* (*nieufności, zaufania*), *votum separatum*, *curriculum vitae*, і лише окремі з них почали відмінюватися відносно недавно, як наприклад *forum*.

2.3.6. Особливості словозміни деяких іменників середнього роду

До іменників середнього роду з особливим типом відмінювання у множині належать іменники *oko* та *ucho*. В однині вони відмінюються як звичайні іменники середнього роду із закінченням *-o*, а в множині зберігають сліди притаманної їм у минулому парадигми відмінювання у двоїні:

Множина
Liczba mnoga

M.	ocz-y	usz-y
D.	ocz-u	usz-u
C.	ocz-om	usz-om
B.	ocz-y	usz-y
N.	ocz-ami, <i>рідко</i> ocz-yma	usz-ami, <i>дуже рідко</i> usz-yma
Msc.	w ocz-ach	w usz-ach
W.	ocz-y	usz-y

*** У родовому відмінку множини зрідка можуть уживатися застарілі форми: *ocz-y – oczów, ócz; usz-y – uszów*.

*** Іменники *oko*, *ucho* відмінюються в множині як решта іменників на *-o* (*te oka, tych ok, tym okom* і т. д.), якщо вживаються в переносному значенні:

oko – 1. „отвір; щось, що нагадує формою людське око”, наприклад: *oka łańcucha, sitko o dużych okach*; 2. „кільця жиру на рідині”, наприклад: *rosół z wielkimi okami tłuszczu*;

ucho – 1. „ручка сумки або вушко горнятка, каструлі та ін.”, наприклад: *kosz z długimi uchami*; 2. „вушко голки” *ucho igły* (але наприклад: *czapka z uszami*).

Нетипову парадигму відмінкових форм множини має іменник *dziecko*:

Множина
Liczba mnoga

M.	nasze kochane	dziec-i
D.	naszych kochanych	dziec-i
C.	naszym kochanym	dzieci-om
B.	nasze kochane	dziec-i
N.	naszymi kochanymi	dziec-mi
Msc.	o naszych kochanych	dzieci-ach
W.	nasze kochane	dziec-i

У формах множини іменник *dziecko* має основу *dziec-*. У **називному, знахідному, кличному**, а також **родовому** відмінках іменник *dziecko* має закінчення **-i**: *te dzieci*; *widzę te dzieci*; *dzieci!*; *nie widzę tych dzieci*. В **орудному** відмінку множини цей іменник має закінчення **-mi**: *z tymi dziećmi*.

*** Деякі іменники середнього роду мають особливі форми в окремих відмінках.

Наприклад, від іменника *niebo* можна утворити системну форму множини *nieba*, яка, однак, має обмежене вживання. Така форма можлива лише в особливих контекстах (наприклад, *Nieba nad Ziemią i Plutonem są podobne*), що, зрештою, притаманне багатьом абстрактним іменникам *singularia tantum*, порівн. с. 57. У називному відмінку множини існує також форма *niebios*, яка, проте, не має в сучасній мові формального відповідника однини і носить піднесене, книжне забарвлення, наприклад: *Podziwiał granat niebios roziskrzonych tysiącem gwiazd; Wspominał ojca, którego niebios* *powołały do siebie na parę lat przed wojną*. Згадана раніше форма *nieba* може входити до складу вигуківих зворотів на зразок *O nieba! Wielkie nieba! Łaskawe nieba!*, в яких має релігійне значення. У такому значенні можуть уживатися й форми іменника *niebios*, наприклад: *opieka niebios, wyroki niebios*.

Особливі основи у формах множини мають іменники *nasienie* (*te nasiona, tych nasion, tym nasionom* і т. д.) і *ziele* (*te ziola, tych ziół, tym ziołom* і т. д.). Структурно відповідна формі називного відмінка множини *ziola* форма називного відмінка однини *ziolo* є рідковживаною.

ВПРАВИ

1. Провідмініайте в однині та множині:

- Małe pisklę. Chore ramię.
- Wielkie terytorium. Forum internetowe.
- Zdolne dziecko. Zwierzę i plemię.
- Cielę i cielątko. Szczeniátko i szczenię.
- Znamię i podziemie. Zebranie i referendum. Liceum i przedszkole. Dziecię i dziecko.
- Kocię i kocisko. ***Książę i wilczę. ***Ziele i nasienie.
- Ludzkie ucho. ***Oko sieci.

2. Ужййте в родовому відмінку множини:

Pastwisko, diablę, laboratorium, strzemię, malowidło, referendum, ucho, echo, osiedle, pole, plenum, kurczę, zboże, akwarium, bajoro, kolokwium, źrebię, metro, słońátko, delfinarium, pozdrowienie, oko, wydrzę, sympozjum, powstanie, dziecko, imię, kino, archiwum, starcie, kocię, brzemię, pożeganie, antidotum.

3. Перекладіть польською мовою:

Я не бачу цуценят. Ти бачиш цуценят.
Ти не маєш котенят. Я маю котенят.
Ви не рятуєте пташенят. Ми рятуємо пташенят.
Він не боїться вовченят. Вона боїться вовченят.
Ти не любиш лошат. Я люблю лошат.
У нього немає дітей. У неї є діти.
У неї немає малих дітей. У нього є малі діти.

4. Розкрийте дужки, вживаючи слово у відповідному відмінку однини або множини:

- Pastuszek znalazł nareszcie (zbląkane jagnię – *lm*).
Zachwycaliśmy się tym (śmieszne małpię).
Nie lubisz (zwierzę – *lm*)? A ja lubię (zwierzę – *lm*).
Widzisz te (młode orlę)?
Przyjęto mnie w tym domu z (otwarte ramię – *N. lm*).
W (gniazdo) było troje (pisklę).
Karol obejrzał się przez (ramię).
Nie martw się, chłopak nie w (ciemię) bity, poradzi sobie.

***Czy dla jej (widzimi się) chłopiec miał ze wszystkiego zrezygnować?

Napoił konia i dał odpocząć (bydlę – *lp*).

Nie pamiętasz (imię) tej piosenkarki?

Twoje zachowanie jest godne tylko wzruszenia (ramię – *N. lm*).

Czy wiele jest (taki) (tygrysię), które rodzą się w niewoli?

Znasz (takie tygrysię – *lm*)?

Nie w jej stylu było wieszanie się na (męskie ramię – *Msc. lp*)

b) Przyjechała z dwojgiem małych (dziecko).

Chcę porozmawiać z tobą w cztery (oko – *lm*).

Ogłuchł na oboje (ucho – *D. lm*).

Ona jest zakochana w nim po same (ucho – *lm*).

Dziecko naciągnęło czapkę na (ucho – *lm*).

Bał się, że w ciemnościach straci ich z (oko – *D. lm*).

Spójrz mi w (oko – *lm*).

c) Idź, pobaw się z (dziecko – *lm*).

Ta książka to (prawdziwy) kuriozum.

Z tej okazji zorganizowano we Lwowie (dwudniowy) (seminarium).

(Antyczne forum) stanowiły centrum życia społecznego.

Podoba ci się (ten) (muzeum)?

(Tamten – *lm*) (muzeum – *lm*) bardziej mi się podobały.

Chodząc wzdłuż ścian (muzeum), ogląda (etnograficzne kuriozum – *lm*) z całego świata.

5. *** Розкрийту дужки, вживаючи слово у відповідному відмінку множини:

Weź ten garnek z (duże ucho).

Bolą cię (ucho)?

Ściany mają (ucho).

Zaparz (ziele).

Cukinie wysiewa się po dwa, trzy (nasienie) wprost do gruntu.

Zbieraliśmy miętę i inne (ziele) i suszyliśmy je na słońcu.

Zamek rozbudowany został w szesnastym wieku przez (książę pomorski).

6. Ужйіте іменники та прикметники в потрібному відмінку однини або множини (прикметник узгодьте в роді з іменником):

Nie ma drugiego (taki) (miasto) w Polsce jak Zakopane, bo choć tu na dworcu kończą się tory, to nie prowincja. Jest (miasto) turystów i arty-

stów. (Natchnienie – *N. lp*) dla artystów i (modne uzdrowisko – *N. lp*) Zakopane stało się w drugiej połowie dziewiętnastego wieku. Na Krupówkach – najszlachetniejszej ulicy (miasto) mieści się (sławny) Muzeum (Tatrzański), hotel (Morski) Oko, w którym przed stu laty odbywały się koncerty i (przedstawienie – *M. lm*) (teatralny). W stylowych willach są obecnie (muzeum). Można tu podziwiać architekturę i (wnętrze – *B. lm*). Godzina marszu z (centrum) wystarczy, żeby znaleźć się w (serce) wysokich gór, które (piękno – *N. lp*) nie ustępują samym Alpom. Podobny krajobraz, wspaniała roślinność, a wszystko dostępne na (wyciągnięcie – *B. lp*) ręki. W (ten) (miasto) sezon trwa niemal cały rok. Zimą – narty i snowboard. (Uprawianie – *C. lp*) górskich sportów sprzyja klimat Zakopanego, w którym jest dziesięć miesięcy zimy, a reszta to (sam) lato. Wyrzewanie się w (słońce) przy (schronisko) to jedna z największych przyjemności podczas zimowego urlopu w górach. W (lato) pod (zakopiański) (słońce) każdy znajdzie coś dla siebie. Taternicy – drogi wspinaczkowe o różnej skali trudności; rodziny z (dziecko – *N. lm*) – malownicze, łagodne szlaki przez Dolinę Kościeliską czy nad (Morskie Oko – *B. lp*). Szlak (dno – *N. lp*) doliny to świetna wycieczka dla całej rodziny. Warto też wpaść do Chochołowa, zobaczyć stuletnie domy zbudowane z potężnych głazów, które właściciele przed (święto – *N. lp*) Wielkanocy szorują ryżowymi szczotkami i (szary) (mydło). Ci, którzy wolą jeść, niż się męczyć, mogą wypić kubek góralskiej herbaty w jednej z knajpek lub spróbować (pieczony) (prosię – *D. lp*) w restauracji, co nie jest co prawda (danie – *N. lp*) (pochodzące) ze (stary) (góralski) (menu), ale cieszy się (zasłużony) (uznanie) gości.

(wg „Olivia” 2005)

7. Ужйіте іменники та прикметники середнього роду в потрібному відмінку однини або множини:

a) Kiedyś telewizory miały kształt (czarne) lub (srebrne) (pułdo). Zajmowały dużo przestrzeni, a ponadto w żaden sposób nie dopełniały wystroju (nasze wnętrze – *lm*). Teraz dzięki (wprowadzenie) na rynek nowych telewizorów, otrzymujemy produkty, które łączą w sobie piękne i smukłe kształty z najnowocześniejszą technologią. Dzięki (takie połączenie – *lp*) nasze (wnętrze – *M. lm*) zostaną (wzbogacony) o wspaniałe telewizory o (wyjątkowe wzornictwo – *Msc. lp*), a (nasze wrażenie wizualne – *M. lm*) mogą zostać (niezapomniane przeżycie – *N. lp*). Nowe systemy (podświetlanie) wprowadzają (oglądanie) te-

lewizji w całkowicie nowy wymiar. Wspomnieć też warto o (badanie naukowe – *lm*). Wykazały one, że oglądanie telewizji z włączonym systemem (podświetlanie) powoduje mniejsze zmęczenie (oko – *lm*) i umysłu w (porównanie) do warunków (oglądanie) bez uruchomionego systemu.

(wg „Wprost” 2006)

- b) (Zjawisko powszechne – *N. lp*) w świecie (zwierzę – *D. lm*) jest nie-uświadomiona troska o (przyszłe potomstwo – *B. lp*). (Badanie naukowe) wykazują, że miłość pomiędzy dwojgiem ludzi też ukształtowała się na wzór miłości do (dziecko – *lm*). Matczyzna troska jest (uczucie pierwotne), a miłość pomiędzy rodzicami to, (zdanie – *N. lp*) uczonych, tylko jej pochodna. Kobiety podświadomie zauważają na (męskie oblicze – *lp*) zainteresowanie (dziecko – *N. lm*), rozpoznają dobrego kandydata na partnera i odpowiedniego opiekuna dla (przyszłe potomstwo). Wybierają mężczyzn, którzy będą mogli zapewnić (potomstwo) najlepsze geny i zostaną najlepszymi opiekunami dla (dziecko – *lm*).

(wg „Newsweek” 2006)

8. Перекладіть польською мовою:

На подвір'ї граються діти.
Бачиш малих пташенят у гнізді?
У дівчини хворі вуха.
Мама подарувала дітям новий акваріум.
Жінка годує поросят.
Не заплющуй очей!
Скільки в тебе котенят?
Я знаю, що твоя кицька народила котенят.
Прийшла жінка з дітьми.
Дітям подобаються смішні мавпенята.
Це львівська консерваторія.
Ідемо в національний музей?
Пам'ятаєш ці імена?
У нашому місті багато ліцеїв та гімназій.
Ми беремо участь у науковому семінарі.
Цей семінар дуже цікавий.

ПІДСУМКОВІ ВПРАВИ

Слова в дужках уживіть у відповідному відмінку:

- a) 1. Нігdy в (жyцye) тeгo бyм нe зроби! 2. На стoлe лeжaлo килкa (зиaрнo) пшeницy. 3. Пoплынeлy пo вeй пoлицькaх лyз (рoзчyлeннe). 4. В (здoвe цiaлo) здoвy дyх. 5. (Honorarium aвтoрськe) сaмo зaзвyчaлo вyсoккe в (тo вyдaвництвo). 6. В вeгo (сeрдyшкo) зрoдил сeбe нeпoкoй. 7. Пpыглaдaм сeбe вeгo (знaмeнe), бo чыбa сeбe пoвeксьылo. 8. Мaтeуш єст (зaпpецчeннe) (мoє вyбpaжeннe – *D. lm*) o мeжчyжчынe. 9. На (пiєтpo – *lp*) якiє дзeвчынy вyглaдaжa пpzez (oкнo – *lp*). 10. Oнa шyкaлa (пoрoзyмiєннe) з iннyмy лyдзьмi. 11. Крoл зликвiдoвaл сaмoдзeлнoсь (кiєствo) вaсaлнyч. 12. ***O (кiєствo) Чaртoрyськiх нaпiсaнo дyжo. 13. Пaм'ятa гo oд мaлeгo, нeмaл oд (нeмoвлe). 14. Идъ, пoбaв сeбe нa (пoдвoркo – *Msc.*). 15. Рoдзicє нe бyлy длa нeй (oпapцє). 16. Дзeвчынy вyшлy пpед дoм, нa (пoдвoрчe). 17. Квoкa пpoвaдзe (свoє кyрчe – *lm*). 18. Чeкaмy нa чeбe нa (лoтнискo). 19. Oнa мoглa гoдзiнaмy пpезeдaдyвaч пpед (лyстpo). 20. Пoлoжыл рeкe нa (сeрцe – *Msc.*). 21. Влe (плeмe), лaчaч сeбe, yтвoрылo пaнствa. 22. Зoбaчылeм тpoe (лисe). 23. Крoвy вpacaлy з (пaствискo), кoлyшaч пeлнyмy (млeкo – *D.*) (вyмiє). 24. ***Єст тo нoвa oдмiнa (нaсeннe – *lm*). 25. Гдy вpєщe вєсзлiмy нa шчyт, нaшyм (oкo) пpедстaвлл сeбe цyднy вiдoк. 26. ***Тo дзбaн з (yрвaнe yчo – *lm*). 27. Пo вoйнe влeлy Пoлaкoв знaлaзлo сeбe нa (yчoдзствo). 28. Бoлaлy гo кoсьцe (пpедрaмiє – *lm*), мiял сiнцe пoд (oкo – *lm*). 29. Oн мiял нa (свoє кoнтo) дyжo (oсiягнiєннe). 30. На (ктoрe стoискo) мoгe кyпiч вилгoтнє чyстeчкi длa (нeмoвлe – *lm*)? 31. Нe вiдзiялeсь тaкiх (нoвoчeснє oсeдлe)? 32. Влeлy з нaс пo чiєжкiм днy нe мoжe змрyжыч (oкo – *lp*); єднa зaрвaнa нoч нe спoвoдyє yщчeрбкy нa (здoвe – *Msc.*), двe – сaмo (мeжчyжчe дoшвeдчeннe), aлє з чaсeм oкpєсoвy нeдoстaтєк снy мoжe стaч сeбe пo пpocтy бeзсeннoсьцa. 33. Стeс нeкoрyстнє oдблжa сeбe нa oргaнiзмe члoвeкa – влaсьчывe нe мa тaкiєгo скрaвкa (цiaлo), ктoрeмy нe мoглoбy зaшкoдзiч жыцe в (цiяглe нaпiєчe). 34. В oблчy (цeрпeннe) блискiєгo члoвeкa звyчкe брaкyє нaм (слoвo). 35. Пoмoжe цe кoмпpєс з (сiємiє лнiєнe). 36. Вiдзисz (тo кaчe – *lm*)?

- b) 1. Tyle było brudu w (to bajoro). 2. Akt (kupno) okazał się sfalszowany. 3. W pogodne dni obserwował klucze ptaków na (niebo). 4. Tym razem nie uwzględniono wielu (kryterium). 5. Wolę kawę w (ziarno – *Msc. lm*). 6. Człowiek musi żyć w (społeczeństwo). 7. ***Był to napój z (ziele – *lm*). 8. Prosiłiśmy go o (pośrednictwo) w sporze. 9. Pszenica, kukurydza, owies, ryż to gatunki (zboże – *lm*). 10. Zapalono świece na (drzewko wigilijne – *lp*). 11. Uratowało się tylko troje (pisklą). Kto uratował (to pisklą – *lm*)? 12. Znakiem jego (hrabiostwo) był herb na drzwiach karety. 13. ***Wspominasz o (hrabiostwo) Potockich? 14. Czuję ból w (gardło). 15. W (gniazdo) znalazł małe ptaszki. 16. Zrobiło mu się ciemno przed (oko – *lm*). 17. Nie zauważył (jedno małe kukułczę – *lp*). 18. (Liceum) to ogólnokształcące szkoły średnie. 19. Nie mam informacji o dochodach (lotnisko – *lm*). 20. Wiele czasu spędzał teraz na (powietrze), pracując w ogrodzie. 21. W (to miasto) kiedyś uczył się (rzemiosło – *lp*). 22. Uczy się w szkole, (zajęcie – *D. lm*) ma po (ucho – *lm*). 23. Zmiany na rynku prasowym są (odbicie) innych (przeobrażenie) w kraju. 24. ***Nie lubię (oko – *lm*) w rosole. 25. Wiele już razy przyłapałem cię na (kłamstwo). 26. Kiedyś liczone na (liczydło – *lp*), teraz raczej na kalkulatorze. 27. Zdjęła mu bielmo z (oko – *lm*). 28. Ostatnio w naszym (miasto) nie budowano nowych (przedszkole). 29. Prezydent tym razem zdecydował się postawić sprawę na (ostrze – *Msc. lp*) noża. 30. Nowo (otwarty) (centrum) (handlowy) oferuje klientom chwile (szczęście) dzięki (akwarium) i (kino). 31. Ludzkie ciało przystosowane jest do (życie) we względnym spokoju, a stres jest sygnałem alarmowym, (ostrzeżenie) o (niebezpieczeństwo), motywacją do (ratowanie) zdrowia i życia, zastrzykiem energii przed (zdarzenie wymagające) wiele siły. 32. Żyjąc w (napięcie), stajemy się osłabieni, a (najlepsze lekarstwo) na (wyczerpanie) i (zmęczenie) jest zdrowy, spokojny sen. 33. Ten preparat łagodzi stany zapalne (dziażdło – *lm*). 34. Trzeba zalać dwie łyżki (nasienie – *lm*) wrzątkiem i gotować piętnaście minut na wolnym ogniu pod (przykrycie). 35. Wywar z (siemię lnia- ne) ma konsystencję żelową. 36. Znasz (to niebożę – *lm*)? 37. Gdybym była na (twoje miejsce), zrobiłabym tak samo.

2.4. СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ І ПРИКМЕТНИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

Польські іменники жіночого роду із закінченням **-a** можуть мати **тверду** основу (*kobieta, mucha, pora, mała*) або **м'яку** (*ziemia, zawieja, orchidea*), зокрема й **отверділу** – на **c, dz, cz, dż, sz, ż (rz)** – *ulica, dusza, wieża* (див. с. 56). Іменники жіночого роду на **-i** (*gospodyni, pani*) та з **нульовим** закінченням (*noc, powieść, cerkiew*) є іменниками з **м'якою** основою.

2.4.1. Іменники жіночого роду на -a з твердою основою

2.4.1.1. Іменники жіночого роду на -a з твердою основою в однині. Прикметники жіночого роду в однині

M.	kobiet-a	książk-a	much-a	szkol-a
D.	kobiet-y	książk-i	much-y	szkol-y
C.	kobiece-e	książc-e	musz-e	szkol-e
B.	kobiet-ę	książk-ę	much-ę	szkol-ę
N.	kobiet-ą	książk-ą	much-ą	szkol-ą
Msc.	o kobiece-e	w książc-e	o musz-e	w szkol-e
W.	kobiet-o	książk-o	much-o	szkol-o

У **родовому** відмінку однини іменники жіночого роду мають закінчення **-y**. Іменники, основа яких закінчується на приголосний **k** або **g**, мають у родовому відмінку однини закінчення **-i** (*ręka – ręki, droga – drogi*).

У **знахідному** відмінку однини іменники жіночого роду закінчуються на **-ę**.

В **орудному** відмінку однини іменники жіночого роду мають закінчення **-ą**.

У **кличному** відмінку ці іменники закінчуються на **-o**.

У **давальному** та **місцевому** відмінках однини іменники жіночого роду з твердою основою мають закінчення **-e**, при цьому основа пом'як-

шується, наприклад: *strona* – (po) *stronie*, *torba* – (w) *torbie*, *mapa* – (na) *mapie*, *trawa* – (w) *trawie*, *mama* – (o) *mamie*, *harfa* – (na) *harfie*.

Можливі й інші чергування приголосних, що представлено в таблиці:

d / dź	t / ć	s / ś	z / ź	r / rz	l / ł	st / śl
moda – modzie	karta – karcie	rosa – rosie	bluza – bluzie	para – parze	cegła – cegle	Wisła – Wiśle

st / śc	zd / źdź	zn / źń	sn / śń	k / c	g / dz	ch / sz
kapusta – kapuście	gwiazda – gwieździe	ojczyzna – ojczyźnie	wiosna – wiosnie	rzeka – rzecze	noga – nodze	mucha – musze

Усі наведені чергування приголосних, за винятком трьох останніх, такі самі, як у місцевому відмінку однини іменників середнього роду з твердою основою на *-o* (порівн. с. 66). Ці чергування збігаються також (окрім чергування *ch / sz*) із наведеними на с. 58 чергуваннями в основах називного відмінка множини іменників на позначення осіб чоловічої статі.

*** Іменник *wataha*, основа якого закінчується на *h*, має варіантні форми: *wataże* і *watasze*. Чергування *h/sz* відбувається також у запозиченому слові *yamaha* – *yamasze*.

*** У деяких запозичених іменниках з подвоєним приголосним основи чергуванню (принаймні графічно) підлягає тільки останній приголосний, наприклад:

kk / kc: *Mekka* – *Mekce*;

dd / ddź: *Budda* – *Buddzie*⁹

(але в вимові можливо також: *Bu[dź]dzie*);

ss / sś: *passa* – *passie* (але в вимові: *pa[ś]sie*).

Однак, до прикладу, обидва приголосні змінюються (і у вимові, і графічно) при чергуванні *# / ll*: *muffa* – *o mulle*, *Jagietto* – *o Jagielle*.

У запозичених власних назвах із основою на *-rr-* (наприклад: *Canberra*, *Samosierra*) це подвоєння змінюється на *-rz-*: *o Canberze*, *o Samosierze*.

⁹ Іменники чоловічого роду, що закінчуються на *-a* (наприклад, *poeta*, *kolega*, *turysta*), мають такі самі чергування, як іменники жіночого роду на *-a*. В однині вони відмінюються так само, як іменники жіночого роду, про що йтиметься далі.

Крім регулярних чергувань приголосних, які відбуваються завжди, без винятку, в давальному та місцевому відмінках однини іменників жіночого роду, в цих самих відмінках може відбуватися і нерегулярне чергування голосних *a / e*, наприклад: *ofiara* – *ofierze*, *wiara* – *wierze*, *miara* – *mierze*, *gwiazda* – *gwieździe*, *jazda* – *jeździe*. Це чергування відбувається лише в деяких лексемах (порівн., наприклад, *ściana* – *na ścianie*).

За зразком іменників жіночого роду з твердою основою на *-a* відмінюється низка чоловічо-особових іменників з твердою основою, а саме:

- іменники на *-a* (зокрема й власні назви): *poeta* (як *kobieta*), *turysta* (як *kapusta*), *Zaręba* (як *torba*);
- іменники, що закінчуються на *-ajło*: *wykidajło* (як *szkoła*);
- прізвища чоловіків на *-o*: *Moniuszko* (як *ksiązka*), *Fredro* (як *pora*).

У таблиці подано для порівняння однотипне відмінювання іменників чоловічого та жіночого родів:

M.	kapust-a	turyst-a	por-a	Fredr-o
D.	kapust-y	turyst-y	por-y	Fredr-y
C.	kapuści-e	turyści-e	porz-e	Fredrz-e
B.	kapust-ę	turyst-ę	por-ę	Fredr-ę
N.	kapust-ą	turyst-ą	por-ą	Fredr-ą
Msc.	o kapuści-e	o turyści-e	o porz-e	o Fredrz-e
W.	kapust-o	turyst-o	por-o	Fredr-o

Треба пам'ятати, що, незважаючи на відмінювання за зразком іменників жіночого роду, загальні назви чоловіків, що закінчуються на *-a* та *-ajło*, а також прізвища чоловіків на *-a* та *-o* належать до чоловічого роду, а тому прикметник (і будь-яке слово з прикметниковим типом відмінювання) при такому іменнику вживається в чоловічому роді, наприклад: *ten słynny Moniuszko*; *ten strachajło*; *taki młody poeta*.

Прикметники (а також слова з прикметниковим типом відмінювання) жіночого роду в називному відмінку однини мають закінчення *-a*.

Парадигму їхнього відмінювання (разом з іменником) представлено в таблиці:

M.	tak-a	moj-a	cich-a	dobr-a	now-a	przyjaciółka
D.	taki-ej	moj-ej	cich-ej	dobr-ej	now-ej	przyjaciółki
C.	taki-ej	moj-ej	cich-ej	dobr-ej	now-ej	przyjaciółce
B.	tak-ą	moj-ą	cich-ą	dobr-ą	now-ą	przyjaciółkę
N.	tak-ą	moj-ą	cich-ą	dobr-ą	now-ą	przyjaciółką
Msc.	o taki-ej	moj-ej	cich-ej	dobr-ej	now-ej	przyjaciółce
W.	tak-a	moj-a	cich-a	dobr-a	now-a	przyjaciółko

Як видно з парадигм, у **родовому, давальному й місцевому** відмінках усі прикметники жіночого роду мають закінчення **-ej**. У **знахідному й орудному** відмінку ці прикметники мають закінчення **-ą**. Форма **кличного** відмінка збігається з формою називного і має закінчення **-a**.

Синтаксичний коментар

Якщо в польській мові в ролі **іменної частини іменного складеного присудка** виступає сам іменник або іменник з прикметником, тоді цей іменник (з прикметником) уживається в **орудному** відмінку: *Ania jest już studentką*; *Ania jest bardzo pilną studentką*. Якщо іменній частині іменного складеного присудка передує слово *to*, іменник (з прикметником) уживається в називному відмінку, наприклад: *Ania to (dobra) studentka*.

Якщо ж у ролі іменної частини іменного складеного присудка виступає сам прикметник (або будь-яке інше слово з прикметниковим типом відмінювання) без іменника, тоді цей самостійний прикметник уживається в **називному** відмінку: *Ania jest dobra*; *Ona była szczęśliwa*. *Ona taka jest*. На такі структури треба звернути особливу увагу, оскільки у відповідних українських структурах може вживатися орудний відмінок, порівн.: *Аня є доброю*. *Вона була щасливою*.

Іменник у ролі присудка може вживатися в називному відмінку у формулах представлення себе адресатові, наприклад: *Jestem Ania Kowalczyk*. У називному відмінку іменник може виступати також у синтаксичних структурах типу *Jestem wariatka!*, які мають емоційне забарвлення.

Особливістю відмінкової парадигми займенника жіночого роду **ta** є наявність у знахідному відмінку однини двох форм – зразкової, офіційної **tę** (*widzę tę książkę*) та розмовної, менш офіційної **tą** (*widzę tą książkę*). У писемному варіанті польської мови треба вживати тільки форму **tę**.

ВПРАВИ

1. Ужуйте іменники з прикметником і займенником у кожному з відмінків (у кличному відмінку займенник *ta* не вживається):

M. Ta ładna dziewczyna, studentka

D. Nie widzę tej ...

C. Przyglądam się tej ...

B. Widzę tę (tą) ...

N. Zachwycam się tą ...

Msc. Wspominam o tej ...

W. O ...

2. Провідмініяти в однині:

Lista i turysta. Mężczyzna i ojczyzna. Oligarcha i mucha. Logopeda i metoda. Tata i Małgorzata. Wykidajło i szkoła. Córka i Ryłko. Franko i książka.

3. Провідмініяти в однині. Мотивуйте вибір закінчення в місцевому відмінку:

a) Dziewczynka i kociątko. Kinga i tango. Monarcha, echo.

b) Klara i morze. Maryśka i słońce.

c) Koza i koźle. Krowa i cielę.

d) Wisława, Kazimiera i Joanna. Iza, Olga i Magda.

e) прізвища чоловіків: Siemaszko i Brzoza. Szmyczycha i Lato. Sztejka i Socha.

4. Утворіть форму давального (місцевого) відмінка однини. З трьома іменниками складіть три речення, вживаючи іменники в непрямих відмінках:

Gra, muzyka, pianista, wada, noga, blizna, podłoga, wykładzina, szczotka, kariera, posada, pociecha, kierowniczka, szafa, cecha, kanapa, ściana, manna, gryka, mamałyga, zupa, kapusta, potrawa, plucha, słota, szaruga, musztra, prasa, gazeta, literatura, szuflada, blacha, wojna, kłęska, strefa, Polska, Ukraina, Europa, szansa, diaspora, ankieta, pascha, ***wataha, ***yamaha, ***Mekka, ***Aħa.

5. Розкрийте дужки, вживаючи іменник (з прикметником) у давальному або місцевому відмінку однини:

To modelka o wysportowanej (sylwetka).
Po (strata) męża dwa lata chodziła w (żałoba).
Mają dwoje dzieci, a trzecie jest w (droga).
Ciągłe wspominała o tym (mężczyzna).
On sprzedał swoje akcje na (giełda).
Cały czas myślał o (ofiara) wypadku.
Co robisz po (szkoła)?
Dziewczyna długo przyglądała się tej (czeremcha).
Marzę o (czwórka) za sprawdzian.
Czy wiesz, co to znaczy burza w (szklanka) wody?
W (gwara więzienna) mówi się na to inaczej, niż w języku ogólnym.
Pamiętasz o tym (programista)?
Jeśli ktoś robi coś w (zła wiara), to robi to, wiedząc, że postępuje źle.
O tym młodym (poeta) wiele już napisano w (prasa) i w (krytyka).
Po (półgodzinna jazda) samochód się zatrzymał.
Nie przypominaj mi o (ta natrętna mucha)!
Czy słyszałaś coś o (ta gwiazda filmowa)?
***Pamiętasz o (wataha) wilków, która w zeszłym roku napadła na wieś?

6. Виберіть одну з відмінкових форм у дужках:

Kobieta lew. (Jaka / jaką) ona jest? Jest (czuła / czułą), (dynamiczna / dynamiczną), (dominująca / dominującą) i na dodatek mówi, co myśli. Demonstruje te cechy otoczeniu i dlatego nie jest (łatwa / łatwą) we współzyciu. Lubi być (uwodziona / uwodzoną). Cieszy się z liczby zakończonych w niej panów. Jest (zadowolona / zadowoloną) tylko wtedy, jeśli wokół niej panuje spokój i harmonia. Jest także (wrażliwa / wrażliwą) i (subtelna / subtelną). Jest (nauczycielka / nauczycielką). Potrafi wiele czasu poświęcić bliskiemu otoczeniu, jest (sentymentalna / sentymentalną), a jednocześnie (niezależna / niezależną) i (niekonwencjonalna / niekonwencjonalną). Już w chwili urodzenia wiadomo było, że może być (doskonała artystka / doskonałą artystką), (psycholożka / psycholożką), politykiem lub naukowcem.

(wg „Gala” 2005)

7. До іменників і прикметників жіночого роду додайте закінчення називного або орудного відмінка однини:

Przed tym wydarzeniem Kasia była inn... dziewczyn... . Nie chciała być dojrzała... . Była wiecznie poirytowana... , napięta... , przemęczona... . Przeprowadzona terapia była bardzo bolesna... i trudna... , ale skuteczną... . Teraz jest niezwykle wrażliwa... na cudze cierpienie. Czuje się odpowiedzialna... i za siebie, i za bliskich. A może po prostu boi się być sam... ? Może jest naiwna... , ale uważa, że najważniejsza... jest inna prawda: życie to wspaniałe... przygod....

(wg „Olivia” 2005)

8. Розкрийте дужки, вживаючи слова у відповідному відмінку однини (зазначте, котрий це відмінок):

(Furora) robi dzisiaj dieta niewymagająca ostrych wyrzeczeń, które z odchudzania czynią (katorga). (Istota) tej (dieta) jest to, że wcale nie trzeba się głodzić, by schudnąć. Powoduje ona powolny, ale stały spadek (waga). Taka dieta ma wielu zwolenników wśród ludzi z (nadwaga). Żeby utrzymać (swoja waga) w normie, trzeba przestrzegać pewnych zaleceń. Jeśli spożywamy (potrawa tłuszczowa), na przykład z masłem, mięsem czy (oliwa), należy odczekać pięć godzin, zanim zjemy coś słodkiego. Warto całkowicie zrezygnować z cukru, jest on bowiem (prawdziwa trucizna). (Kawa) można pić raczej (słaba), bo mocna pobudza wydzielanie (insulina). Warto zrezygnować z picia napojów gazowanych, (lemoniada), coca-coli.

(wg „Poradnik Domowy” 1990)

9. Ужійте іменники жіночого роду (разом із залежними від них словами) у потрібному відмінку однини:

a) Jeżeli jesteś (wielbicielka) pięknych aromatów, a nie (kolekcjonerka) flakonów do perfum, po wejściu do perfumerii nie sięgaj od razu po (butelecza) pachnidła, które pierwsze przykuło (twoja uwaga) (fantazyjna forma). Spryskaj perfumami (bibułka) do testowania i przekonaj się, czy ładnie pachnie. Wyselekcjonowane w ten sposób pachnidła wypróbuj na (własna skóra). Aby usunąć zapach, zmyj (skóra) wacikiem. Sprawdzaj najwyżej trzy, do czterech zapachów w ciągu (jedna wizyta) w perfumerii, dlatego że więcej przeciętny nos nie jest w stanie właściwie ocenić.

(wg „Olivia” 2006)

b) Położona w (dolina) trzynastu potoków Wisła zwana jest „(perła) Be- skidu Śląskiego”. Przyjeżdżają tu turyści o (każda pora roku). (Wio- sna), latem i jesienią piechurzy oraz rowerzyści zwiedzają (dolina) pełną rozgałęzień (rzeka – *D. lp*, Wisła – *D. lp*), zdobywają okolicz- ne szczyty z najwyższym – Baranią (Góra). Odwiedzają rezerwy (przyroda) z unikalnym „pstrągowym”. (Zima – *N. lp*) zaś ściągają tu wielbiciele narciarstwa. (Pamiętka) sprzed ponad stu lat jest Zame- czek Myśliwski Habsburgów, który gościł (rodzina cesarska), przy- jeżdżającą tu na polowania. Obowiązkowym punktem pobytu w (Wi- sła) jest wycieczka do Kaskad (Biała Wisetka – *D. lp*), uważanych za źródła (rzeka – *D. lp*, Wisła – *D. lp*). I choć wiadomo dziś, że królowa polskich rzek bierze swój początek w okolicach (Barania Góra), war- to zobaczyć to przepiękne miejsce, do którego głębokim wąwozem i (leśna ścieżka – *N. lp*) wiedzie niebieski szlak.

(wg „*Olivia*” 2005)

10. Ужййте слова в дужках у потрібному відмінку однини, переви- ривши за словником синтаксичне керування виділених слів:

Starożytni Egipcjanie byli pionierami (kosmetyka). Jak nikt inny **posiedli** (sztuka) wytwarzania maści, kremów, kosmetyków do makijażu i innych produktów do pielęgnacji zdrowia i (uroda). W starożytnym Egipcie kos- metyka była ściśle powiązana z (medycyna), większość lekarzy specja- lizowała się w dermatologii, (kosmetyka) i masażu. Do zabezpieczania oczu przed słońcem **używano** (szminka). Czerwony proszek z liści krze- wów (henna) działał bakteriobójczo. Tak więc szminkowanie ust i oczu (czerwona henna – *N. lp*) nie służyło tylko upiększaniu. Egipskie kobiety do perfekcji zgłębiły tajniki makijażu, przed nimi świat (uroda) nie miał tajemnic. (Górna powieka – *B. lp*) i brwi akcentowano (czarna szminka), (dolna powieka – *B. lp*) – (czarna lub zielona). Zawierające sadzę barw- niki do oczu określano (arabska nazwa) „kohl”. Za współczesną wersję tego prastarego kosmetyku można uważać (pudrowa kredka) *Khól Terra- cotta Guerlain*. Zastosowana do wewnętrznego konturu (dolna powieka) wydobywa wyjątkową głębię spojrzenia. **Dbalości** o (uroda) możemy uczyć się od (Kleopatra). Słynna egipska piękność **zawdzięczała** (uro- da) głównie umiejętności wykonanemu makijażowi. (Atmosfera) Egiptu możemy **cieszyć się** w zbudowanym na kształt (egipska piramida) SPA. Starożytni uważali (forma) (piramida) za najbardziej (energodajna).

(wg „*Gala*” 2005)

11. Іменники й прикметники жіночого роду вжййте в потрібному відмінку однини:

Wiele kobiet żali się (zima), że skóra na rękach jest (spierzchnięta) i (za- czerwieniona). Sytuację tę można poprawić, nakładając na (skóra) (ma- seczka miodowa). (Łyzeczka) płynnego miodu trzeba wymieszać z (ły- zeczka) kremu. (Gruba warstwa) takiej (mikstura) należy posmarować dłonie, a po (godzina) umyć ręce (ciepła woda), nie używając mydła.

(wg „*Poradnik Domowy*” 2004)

12. Перекладіть польською мовою:

Діти дарують мамі й татові (*tata*) подарунок.
Я займаюся літературознавчою проблематикою.
Тут немає ніякого аналізу.
Ти читаєш першу сторінку?
Дякуємо твоїй сестрі за цікаву екскурсію.
Бачиш ту книжку на полиці? Ні, не цю, а ту?
Я багато читав про цього монарха.
Ми згадуємо про вчорашню пригоду.
Він віддасть товаришу (*kolega*) запальничку.
У тебе є рідня в Польщі?
Минулорічна зима була холодною.
Про Іру і її приятельку я нічого не чув.
Неможливо (*nie da się*) кожного сезону міняти (*co sezon wymieniać*) весь гардероб.
Я нарешті познайомився з Петренком.
Ця дівчина повинна бути щасливою.
Про цього піаніста написано в газеті.
Усі співчувають цьому бідному заїці (*jaśka*).
Що ти чув про цього олігарха?
У тебе дірка в панчосі.
Ви берете участь у нашій грі?
Ти повторюєш ту саму помилку (*pomyłka*).
Що ти знаєш про Ягелла?
Це питання (*ta kwestia*) було дуже важливим.

**2.4.1.2. Іменники жіночого роду на -а з твердою основою в множині.
Прикметники жіночого роду в множині**

M.	kobiet-y	książk-i	much-y	szkoł-y
D.	kobiet-Ø	książek-Ø	much-Ø	szkoł-Ø
C.	kobiet-om	książk-om	much-om	szkoł-om
B.	kobiet-y	książk-i	much-y	szkoł-y
N.	kobiet-ami	książk-ami	much-ami	szkoł-ami
Msc.	o kobiet-ach	w książk-ach	o much-ach	w szkoł-ach
W.	kobiet-y	książk-i	much-y	szkoł-y

У називному відмінку множини іменники жіночого роду на -а з твердою основою мають закінчення **-y** (*kobiety, muchy, szkoły*). Якщо основа іменника закінчується на **k** або **g**, тоді в називному відмінку множини такі іменники мають закінчення **-i** (*kartki, drogi*).

Винятком є іменник *szansa*, який у називному відмінку множини має закінчення **-e**: *twoje szanse* (в неофіційних ситуаціях спілкування допускається утворення від іменника *szansa* системної форми із закінченням **-y**: *twoje szansy*).

У давальному відмінку множини іменники жіночого роду мають закінчення **-om**, в орудному **-ami**, в місцевому **-ach**. Такі самі закінчення у відповідних відмінках множини мають іменники середнього (порівн. с. 72) й чоловічого (порівн. с. 177) родів.

Форма знахідного відмінка множини збігається з формою називного. Варто звернути увагу на те, що в множині всі польські іменники жіночого роду – і назви неістот, і назви істот – мають таку саму форму в знахідному відмінку, як у називному. У множині ж українських іменників жіночого роду форма знахідного відмінка назв неістот збігається з формою називного, а форма знахідного відмінка назв істот збігається з формою родового, порівн.: *я бачу книжки – widzę książki*, але *я бачу кіз, мух, ластівок, жінок – widzę kozy, muchy, jaskółki, kobiety*.

У кличному відмінку множини іменники жіночого роду на -а з твердою основою мають закінчення **-y** або **-i** – таке саме, як у називному відмінку.

У родовому відмінку множини іменники жіночого роду на -а з твердою основою мають нульове закінчення.

*** Нетипову форму в родовому відмінку множини має іменник *nuda* – він закінчується на **-ów**: *Zaczęłam to robić z nudów*.

У родовому відмінку можуть відбуватися нерегулярні чергування голосних:

Чергування Wymiana	Відсутність чергування Brak wymiany
Ø / e	izba – izb, kolumna – kolumn, fontanna – fontann, sutanna – sutann, modlitwa – modlitw, masakra – masakr, sakwa – sakw, klęska – klęsk, zacząć – zacząć
o / ó	nora – nor, synagoga – synagog, rota – rot, sofa – sof
ę / a	klęska – klęsk, mordęga – mordęg, zięba – zięb

Наведені чергування голосних такі самі, як у родовому відмінку множини іменників середнього роду (порівн. с. 74).

У формах родового відмінка множини можливі й паралельні форми – з чергуванням або без нього, наприклад:

Ø / e:

różga – różg, рідше *różeg*; *bitwa – bitew*, рідше *bitw*; *brzytwa – brzytew*, рідше *brzytw*;

o / ó:

toga – tóg і *tog*; *doza – doz* і *dóz*, *sfora – sfor* і рідше *sfór*; *kopa – kop* і рідше *kóp*.

Чергування **o / ó** переважно відбувається в питомо польських іменниках, а не відбувається найчастіше в запозичених словах.

В іменниках, що закінчуються на *-ocha, -oka, -ona, -osa*, чергувань *o / ó* в родовому відмінку множини не буває, наприклад: *macocha – macoch, epoka – epok, opona – opon, szosa – szos*.

Майже не буває чергувань цього типу і в іменниках, що закінчуються на *-ota*, наприклад: *istota – istot, psota – psot, flota – flot* (але: *cnota – cnót, sobota – sobót*).

Чергування *ę / a* частіше не відбувається, ніж відбувається. У більшості польських іменників жіночого роду на *-a* голосний *ę* в основі при творенні форми родового відмінка множини не змінюється, наприклад: *szczęka – szczęk, udręka – udręk, potęga – potęg, wnęka – wnęk, wstęga – wstęg*.

*** Іменник *ręka* має нетипову форму називного відмінка множини: (тоже) *ręce*.

В орудному відмінку множини, крім регулярної форми *rękami*, рідше може вживатися форма *rękotą* (наприклад, у звороті *siedzieć z założonymi rękotą*).

У місцевому відмінку однини, крім форми *w ręce, na ręce*, може вживатися *w rękę, na rękę*, наприклад: *Trzymał karabin w rękę. Dziecko leżało na jej rękę*. Якщо така форма вживається з прикметником, то прикметник виступає в чоловічому роді (*trzymał w swoim rękę*). Найчастіше форма (*w / na*) *rękę* вживається в усталених виразах, наприклад: *z zegarkiem w rękę; z ołówkiem w rękę; z bronią w rękę; mieć fach w rękę; mieć (kogoś / coś) w rękę*.

Прикметники жіночого роду в множині відмінюються так само, як прикметники середнього роду в множині, порівн.:

M.	taki-e mił-e niemowlęta	taki-e mił-e dziewczyny
D.	tak-ich mił-yh niemowląt	tak-ich mił-yh dziewczyn
C.	tak-im mił-ym niemowlętom	tak-im mił-ym dziewczynom
B.	taki-e mił-e niemowlęta	taki-e mił-e dziewczyny
N.	tak-imi mił-y mi niemowlętami	tak-imi mił-y mi dziewczynami
Msc.	o tak-ich mił-yh niemowlętach	o tak-ich mił-yh dziewczynach
W.	taki-e mił-e niemowlęta	taki-e mił-e dziewczyny

ВПРАВИ

1. Провідріняйте в множині:

- Cicha rozmowa. Ścieżka asfaltowa.
- Kukułka i kukulczę. Wydra i wydrzę.

2. Утворіть форму родового відмінка множини. У разі потреби перевірте цю форму за орфографічним або тлумачним словником польської мови:

Autorka, flądra, jagoda, umowa, ugoda, nora, cudzoziemka, hipoteza, ja-skółka, druhna, różga, wanna, torba, córka, córeczka, córeńka, córuchna, marchewka, bitwa, walka, klęska, metoda, opona, doniczka, królowna, babka, rynna, altanka, girlanda, izba, panna, ręka, potęga, przysięga, pi-sarka, strona, prośba, psota, cnota, korona.

3. Замініть іменник (з прикметником) жіночого роду в однині відповідною формою в множині:

Kocham swoją córeczkę.
Znam tę dziennikarkę.
Otwieram kopertę.
Karmię dziewczynkę.
Masz przyjaciółkę?
Czytam ciekawą książkę.
Mam w domu kotkę.

4. Перекладіть польською мовою:

Я знаю ці гіпотези.
Ти не знаєш цих гіпотез.
Вона не знає цих студенток.
Він знає цих студенток.
Ми не знаємо цих осіб.
Ви знаєте цих осіб?
Ти знаєш цих пліткарко?
Я не знаю цих пліткарко.
Ти не любиш пліток.
Вона любить плітки.
Вони не запрошують молодих співачок.
Ми запрошуємо молодих співачок.

5. Прикметники жіночого роду в дужках ужите в називному або орудному відмінку множини:

Podobno nastala epoka kobiet. Jesteśmy coraz lepiej (wykształcona), (odważniejsza), a nasz głos brzmi coraz donośniej. Według statystyk socjologicznych jesteśmy (silna), (zdeteminowana), wiemy, czego chcemy. Właśnie powinniśmy być (szczęśliwa). Ciągłe jednak poszukujemy odpowiedzi na pytania: (jaka) powinniśmy i (jaka) chcemy być, tym bardziej, że nasze oczekiwania wobec samych siebie są coraz większe. Jesteśmy (prawdziwa kobieta).

(wg „Olivia” 2005)

6. Розкрийте дужки, вживаючи іменник або іменник з прикметником у відповідному відмінку множини:

Zawsze lubił chodzić (własna droga) i miał z tego powodu kłopoty. (Olcha) rosna w miejscach wilgotnych.

Była to jedna z najbardziej (niebezpieczna choroba).

Znasz jakieś (młoda pisarka ukraińska)?

Z ilu (sylaba) składa się to słowo?

W krótkim czasie chłopak uwiódł (ta dziewczyna) po kolei.

Zażądaliśmy pokrycia wszystkich (strata).

Spotkałem wczoraj (przyjaciółka) swojej żony.

Piaszczysta droga prowadzi wśród (sosna).

To wiocha (deska) zabita.

Obowiązek opieki nad Tomkiem spadł na (ciotka).

Zamknęłam drzwi zbite z (deska) (pachnąca) żywicą.

Kierownik zatrudnił (nowa pracowniczka).

Po powrocie do domu zastaliśmy w salonie (nasza mama).

Matki nie mogły utrzymać w domu (swoja dorastająca córka).

Żeby schudnąć, należy przestrzegać (określona reguła – *D. Im*) w odżywianiu.

7. *** Відшукайте у фразеологічному або тлумачному словнику польської мови значення поданих нижче усталених зворотів. Із двома з них складіть речення.

Z zegarkiem w rękę

Z olówkiem w rękę

Z bronią w rękę

Mieć fach w rękę

Mieć (kogoś/coś) w rękę

8. Ужйіте іменники (з прикметниками) жіночого роду в потрібному відмінку множини:

a) Mimo zmieniających się (moda) oraz rozwoju cywilizacji Paryż pozostał jednym z najbardziej czarujących miejsc na świecie. Można tu sobie pobyć w otaczającej bulwary plataninie (uliczka), wypić kawę w jednej z (kawiarenka), posłuchać ulicznych gitarzystów i poszperać w wystawionych przez bukinistów kartonach pełnych (książka) i (winyłowa płyta). Niezwykły klimat Paryża współtworzą także (pamiątka) po wielkich Polakach. Na przykład na placu Marcelin-Berthelot znajduje się słynne College de France, gdzie w latach czterdziestych dziewiętnastego wieku Adam Mickiewicz wygłaszał swoje wykłady z (literatura słowiańska – *Im*). W Panteonie obok zasłużonych dla Francji osobistości z (różna epoka) spoczywają prochy uczonej Marii Skłodowskiej-Curie. Wśród licznych napisów wrytych na sklepieniu i (kolumna) Łuku Triumfalnego można odnaleźć nazwy (bitwa napoleońska) z udziałem Polaków.

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

b) Na początku XX wieku jogurty sprzedawano tylko w (apteka), ale i tak kupowało je niewiele (osoba). Były kwaśne i gęste. Gdy zaczęto dodawać do nich (jagoda) i inne owoce, zrobiły furorę. I nic dziwnego. Są smaczne, odżywcze, bogate w wapń, aminokwasy i (witamina). Zawierają (żywa kultura) bakterii kwasu mlekowego. Jogurty są zalecane przy (choroba) układu pokarmowego. Polecane są również (osoba), (która) zażywają antybiotyki. Trzydzieści-czterdzieści kilokalorii więcej dostarczymy organizmowi, jeśli zamiast zwykłego jogurtu wybierzemy jogurt z kawałkami owoców lub (jagoda – *D. Im*). W ciągu roku w Polsce sprzedaje się ponad dwieście (tona) jogurtów.

(wg „Newsweek” 2003)

c) (Amerykańska norka – *M. Im*), (szara wiewiórka) oraz (setka) intruzów z (inna strona) świata mogą pozbawić Europę jej rdzennych mieszkańców. Oplakane są skutki celowego sprowadzenia do Polski z Chin (ryba roślinożercza). (Ryba ta) miały zrobić porządek z glonami, ale przy okazji wyjadły też (inna roślina), pozbawiając rodzime gatunki (ryba – *Im*) tarlisk i żerowisk. Doprowadziły także do ucieczki ptaków żywiących się (roślina) – łabędzi i (łyska). Podobny kłopot jest z czerwonymi krabami królewskimi, które zawędrowały z okolic Kameczatki do Morza Norweskiego, posuwają

się dalej na południowy zachód, zjadając po drodze inne skorupiaki, (roślina), (ryba – *lm*) i ich ikrę. Intruzi wypierają tubylców na różne sposoby, na przykład mogą być nosicielami (choroba – *lm*), na (która) miejscowe gatunki nie są odporne. W ciągu ostatnich stu trzydziestu lat (północnoamerykańska szara wiewiórka – *C. lm*) udało się zdominować brytyjskie lasy. (Szara wiewiórka) odbierają (ruda – *C. lm*) jedzenie i przenoszą wirusa ospy, na którą (sama – *M. lm*) są (odporne). (Wiewiórka szara) zagrażają jednak nie tylko (swoja kuzynka – *C. lm*), lecz także niektórym gatunkom ptaków. (Srowadzona – *M. lm*) do Europy w latach dwudziestych minionego wieku ze względu na futro (norka amerykańska – *M. lm*) zdołały wydostać się na wolność i prawie całkiem zajęły miejsce (norka europejska – *D. lm*). Te drapieżniki jedzą (ryba – *B. lm*), (żaba), raki, owady, gryzonie i ptaki – cietrzewie, młode gęsi, (kaczka), (łyska).

(wg „Polityka” 2006)

9. Перекладіть польською мовою:

На полицях стоять книжки.
 На березі річки ростуть вільхи й берези.
 Бачите ці колони? А тих дівчат за колонами?
 Ми говоримо про українок.
 Ми дякуємо цим жінкам.
 Я ще не бачила таких великих ванн.
 У тебе немає білих конвертів?
 Вона розповідає подругам про Канаду.
 Вони (хлопці й дівчата) зустріли студенток з Політехніки.
 Чи твоїм подругам можна довіряти?
 Ми інформуємо наших слухачок.
 Композитор останнім часом не писав нових пісень.
 Вечорами бабуся розповідає внучкам казки.
 Вона знає багато казок.
 Христина опікується молодшими сестрами.
 Вона любить своїх молодших сестер.
 Мамо, купи мені папуг!
 Скільки договорів (*umowa*) ми підписали?

2.4.2. Іменники жіночого роду на -а з м'якою основою

М'яка основа іменників жіночого роду, що закінчуються на -а, може мати в кінці:

- м'який приголосний: *ziemia, terapia, babcia, babunia, Zofia, Zosia, zawieja*;
- функціонально м'який приголосний *l*: *tabela, rola, Maryla*;
- отверділий приголосний *c, dz, cz, dż, sz, ż (rz)*: *praca, władza, pomarańcza, dusza, róża*;
- голосний: *idea, statua*.

2.4.2.1. Іменники жіночого роду на -а з м'якою основою в однині

M.	babci-a	dusz-a	rol-a	szatni-a	nadziej-a	ide-a
D.	babc-i	dusz-y	rol-i	szatn-i	nadzie-i	ide-i
C.	babc-i	dusz-y	rol-i	szatn-i	nadzie-i	ide-i
B.	babci-ę	dusz-ę	rol-ę	szatni-ę	nadziej-ę	ide-ę
N.	babci-ą	dusz-ą	rol-ą	szatni-ą	nadziej-ą	ide-ą
Msc.	o babc-i	w dusz-y	w rol-i	w szatn-i	o nadzie-i	o ide-i
W.	babci-u	dusz-o	rol-o	szatni-o	nadziej-o	ide-o

У родовому відмінку однини іменники жіночого роду, основа яких закінчується на м'який приголосний (або зрідка – голосний), мають закінчення **-i**: *babci, babuni, Zosi, Zofii, orchidei*, а іменники з отверділою основою мають закінчення **-y**: *pszenicy, gruszy, pomarańczy, wieży*.

*** Іменник *statua*, а також кілька інших на *-ua* – дуже рідко вживаних, у родовому відмінку однини мають паралельні закінчення **-y** або **-i**: *tej statuy* або *statui*. У місцевому відмінку однини вони мають закінчення **-i** (*o statui*). У називному і знахідному відмінку множини такі іменники закінчуються на **-y** (*te statuy*), в родовому множини – на **-i** (*tych statui*).

У давальному та місцевому відмінках такі самі закінчення, як у родовому: **-i** – в іменниках з основою на м'який приголосний та на голосний (*przyglądam się: babci, babuni, Zosi, Zofii, orchidei*), **-y** – в іменниках з основою на отверділий приголосний (*przyglądam się: pszenicy, gruszy, pomarańczy, wieży*).

На іменники, основа яких закінчується на **отверділий приголосний**, треба звернути особливу увагу, тому що носії східнослов'янських мов, вживаючи ці іменники в давальному або місцевому відмінку однини, часто помилково додають замість правильного закінчення **-y** неправильне закінчення **-e** (очевидно, під впливом російської мови: *в душе, на улице*, бо в українській мові іменники з основою на *ц, ч, ш, ж* мають закінчення **-і**: *в душі, на вулиці*).

У знахідному відмінку іменники з м'якою основою мають закінчення **-ę** (так само як іменники з твердою основою): *ziemię, kawiarnię, babcię, pomarańczę, orchideę*.

*** У знахідному відмінку однини з деякими власними географічними назвами жіночого роду (як м'якої, так і твердої групи) в контексті дієслів руху (наприклад, *jechać*) традиційно вживається прийменник *na*, на відміну від українських прийменників *в* чи *до*, наприклад: *jechać na Ukrainę, na Białoruś, na Litwę* (рідше також *do Litwy*), *na Łotwę* (рідко *do Łotwy*), *na Słowację* (рідко *do Słowacji*). Порівн. укр.: *їхати в Словаччину* або *до Словаччини*. Прийменник *na* зберігається і в місцевому відмінку, порівн.: *na Słowacji* (рідше *w Słowacji*) – у Словаччині.

В орудному відмінку однини іменники жіночого роду на **-a** з м'якою основою, так само як іменники з твердою основою, мають закінчення **-ą**: *ziemią, kawiarnią, babcią, pomarańczą, orchideą*.

У кличному відмінку більшість іменників жіночого роду на **-a** з м'якою основою має, як іменники з твердою основою, закінчення **-o** (*ziemio, kawiarnio, pomarańczo, orchideo*). Це стосується і власних назв, наприклад: *Eugenio, Urszulo, Kajo*.

Закінчення **-и** мають здрібнілі (пестливі) форми особових іменників з м'якою основою – загальні і власні назви, наприклад: *ciocia – ciociu, córunia – córuniu, Ela – Elu, Elżunia – Elżuniu, Zosia – Zosiu* (але, наприклад, *Zosieńka – Zosieńko*, оскільки це іменник з твердою основою).

*** Деякі іменники – власні назви на **-ia** – мають у кличному відмінку паралельні форми, наприклад: *Maryla – Marylo і Marylu; Adela – Adelo і Adelu; Kamila – Kamilo і Kamilu; Tekla – Teklo і Teklu*.

За зразком іменників жіночого роду з м'якою основою відмінюються чоловічо-особові іменники з м'якою основою на **-a**, наприклад: *zwycięzca* (як *praca*), *Zawisza* (як *dusza*), порівн.:

M.	prac-a	zwycięzc-a	dusz-a	Zawisz-a
D.	prac-y	zwycięzc-y	dusz-y	Zawisz-y
C.	prac-y	zwycięzc-y	dusz-y	Zawisz-y
B.	prac-ę	zwycięzc-ę	dusz-ę	Zawisz-ę
N.	prac-ą	zwycięzc-ą	dusz-ą	Zawisz-ą
Msc.	o prac-y	o zwycięzc-y	w dusz-y	o Zawisz-y
W.	prac-o	zwycięzc-o	dusz-o	Zawisz-a

У прізвищах чоловіків на **-a** системний кличний відмінок із закінченням **-o** не твориться: прізвище залишається в кличному відмінку в такій самій формі, як у називному (*Obywatelu Zawisza!*).

ВПРАВИ

1. Ужййте іменник з прикметниками в кожному з відмінків однини:

- M. Moja piękna róża doniczkowa
- D. Nie widzę ...
- C. Przyglądam się ...
- B. Widzę ...
- N. Zachwycam się ...
- Msc. Wspominam o ...
- W. O ...

2. Провідмініайте в однині:

- a) Hortensja і peonia. Japonia і Korea. Nikaragua і Kambodża.
- b) Zawieja, orchidea. Proca, emocja. Nerwica, histeria, paranoja.
- c) Eugenia, Genia. Emilia, Mila.

- d) Wykładowca, pracownica.
 e) Ten radża; tego...; temu...; tego...; tym...; o tym...
 f) Ten kłamca i ta oszustka; tego...; temu...; tego...; tym...; o tym...
 g) Świeca, świeczka. Skala, skała. Karta, partia. Grypa, terapia. Misa, misja. Proza, poezja. Ciotka, ciocia. Lwia paszcza i niezapominajka.

3. Ужійте іменники в місцевому й кличному відмінках однини:

- a) Matka, mamusia, mama. Baba, babcia, babka.
 b) Mariola, Mariolka. Mieczysława, Miecia. Małgorzata, Małgosia. Barbara, Basia. Zofia, Zosia.
 c) Natalia, Natalka, Nacia. Monika, Moniczka, Monisia. Adela, Adelka, Ada. Agata, Agatka, Agusia. Agnieszka, Aga, Agnisia. Aleksandra, Ola, Olka, Oleńka.

4. Провідмініайте в однині, не вживаючи в кличному відмінку займенник та:

- a) Ta nasza Elżbieta, Ela, Elcia, Elżunia.
 b) Ta moja Katarzyna, Kasia, Kaśka, Kachna.

5. Провідмініайте в однині. Мотивуйте вибір закінчення в місцевому відмінку:

- a) Nadzia, Magda. Iza, Rózia. Marysia, rosa. Miecia, meta. Kazia, bluza.
 b) Truczna, wyobraźnia. Wiosna, wiśnia. Plucha, susza. Ranga, władza. Olcha, grusza. Filiżanka, taca. Kukurydza, mamałyga. Pora, burza. Otucha, dusza. Bryła, kula.

6. Провідмініайти в однині:

- a) Wilczyca i wilczę.
 b) Lwica i lwię.

7. Ужійте іменники жіночого роду з м'якою основою (разом з прикметниками) в місцевому відмінку однини:

W wielu krajach Europy obowiązują poważne ograniczenia lub wręcz zakaz handlu w niedzielę. W Niemczech można handlować na przykład jedynie w sklepie na (stacja benzynowa) lub też na dworcu. We (Francja) pozwolenie na handel w niedziele mają niektóre sklepy, także supermarkety, o ile zapewnią pracownikom pięciodniowy tydzień pracy. W

(Szwajcaria) w dni świąteczne zamknięta jest większość sklepów, ale dozwolony jest handel artykułami spożywczymi. W (prawosławna Grecja) handel w niedziele jest w zasadzie zabroniony, ale działają sklepy z artykułami turystycznymi, a pod tym pojęciem mieści się prawie wszystko. Dość liberalne zasady działają w (Holandia) – w niektóre niedziele można tam handlować. W (Szwecja) czy (Irlandia) sklepy są otwarte siedem dni w tygodniu, choć w niedziele nie mogą sprzedawać alkoholu. Żadnych ograniczeń nie ma natomiast w (Szkocja), a mur zakazów kruszeje w (Walia) i (Anglia).

(wg „Newsweek” 2006)

8. Ужійте іменник жіночого роду з м'якою основою (або іменник з прикметником) у відповідному відмінку однини:

Od dawna ludzie intuicyjnie wiedzieli, że choroba (dusza) objawia się często poprzez choroby ciała. Jednym z rodzajów (kuracja) naszego ciała i ducha jest śmiech. Wydaje się, że śmiech stanowi (reakcja wrodzona – B. lp) człowieka. Grymas szympansa, który przypomina śmiech, nie jest (reakcja) na (śmieszna sytuacja), lecz wyrazem podporządkowania się członkowi stada o wyższej (pozycja) w (hierarchia). Śmiech wprawia nas w rodzaj (euforia). Siedliskiem skłonności do śmiechu jest głównie przednia część (prawa półkula) mózgu. Niektórzy uważają (terapia) śmiechem za (atrakcyjna kontrpropozycja) dla poważnej (psychotherapia) czy psychoanalizy. Jeśli nie masz czasu na (siłownia), pośmiej się codziennie chociaż dziesięć minut. Pomyśl w ten sposób o swoim ciele i (dusza). Uśmiechnij się do przechodnia na (ulica). (Chwila – B. lp) później poczujesz się lepiej niż dotychczas.

(wg „Forma” 2002)

9. Ужійте іменник (з прикметником) у відповідному відмінку однини. Мотивуйте вибір закінчення в місцевому відмінку однини іменників з твердою та м'якою основами:

- a) W (cza-cza) tancerze poruszają się małymi krokami.
 Kręciło mu się w (głowa) i czuł się jak na (karuzela).
 W upalne dni na (plaża) bywa bardzo dużo ludzi.
 Uciekł do (Turcja), gdzie oddał się pod (opieka) lokalnemu (pasza).
 W (paszcza) (źmija) on widzi (ofiara).
 Pasty do zębów zapobiegają (próchnica).
 Czytałeś „W (pustynia) i (puszcza)” Sienkiewicza?

Piramidy jako wizerunek (władza) są budowlami o (głęboka symbolika).

Nie mów mi o tym (idiota)!

Daj książki (Agata i Olivia – C.).

Nic nie wiesz o panu (Dymusza)?

Czytamy o (monarcha), o tym wybitnym (władca).

Marzę o (parówka) i (jajecznicza) na śniadanie.

***A ja marzę o (pizza) z (kielbasa) lub o (kanapka) z (szynka).

(Gosia), czy pamiętasz o imieninach (babcia)? – Pamiętam o (babcia) i o (karta pocztowa), (która) mam wysłać.

b) Rączka mojej teczki urwała się dokładnie w (chwila), gdy wysiadałam z taksówki przy (nasza szkoła).

Powiemy (Jadwiga), żeby nie marzyła o (władza).

Ciągle wspominasz o (Józia)?

Na (brzoza) już nie ma liści.

Wielu ludzi żyje na (granica) nędzy.

W (skarbonka) brzęczały dziesięciogroszówki.

Na (stroma skała) wznosi się zamek.

Odpowiedzi oceniono w (skała pięciopunktowa).

Gdzie to jest zaznaczone – na (tablica) czy w (kartoteka)?

Nie znam bajki o (grusza) i (ropucha).

To kobieta o wielkiej (pycha).

Przyglądasz się (moja brosza)?

Musimy iść w (śnieżna zawierucha – *Msc. lp*).

W (cisza) słyhać było kroki.

Już nie wspominam o (Olga) i jej (wiedza) na ten temat.

Przyglądam się (Zuzia) i jej (nowa bluza).

Marynarz opowiadał o (skalista rafa), na (która) sztorm rzucił jego statek.

Czy słyszałeś coś o (rafia) – wysuszonych skórkach liści palmowych, z których się robi kapelusze i torby?

Posąg stał w (płytko nisza).

Znowu mówisz mi o tym (artycha)?

10. Ужййте іменники й прикметники жіночого роду з м'якою або твердою основами в потрібному відмінку однини:

Ojczyzną (kamelia) są ciepłe rejony (wschodnia i południowo-wschodnia Azja). Niektóre kamelie rosna w (południowa Anglia). Do (Polska) kamelie przyjeżdżają z (Holandia) lub Niemiec. W (Polska) coraz chętniej kupuje się (zima) w kwiaciarniach okazy doniczkowe, by ozdobić mieszkanie lub przechować przez (zima) w chłodniejszym pomieszczeniu i (wiosna) przenieść na balkon lub do ogrodu. Przyniesioną z (kwiaciarnia) (roślina) najlepiej postawić w nieogrzewanym pokoju lub na lekko ogrzewanej (weranda).

(wg „Poradnik Domowy” 2005)

11. Перекладіть польською мовою:

У каші немає масла.

В околиці міста було тихо.

Готуєш вечерю? Не забудь про цибулю.

На полиці в підвалі стоять пляшки.

Запропонуй Ядвізі і її товаришеві цю книжку.

Вона була на службі Божій (*msza święta*)?

Я не всі жарти в цій комедії зрозуміла.

Можна тільки подякувати творцеві цієї книги.

Які смачні грушки на цій груші!

Під час бурі краще сидіти вдома.

Бабуся заробляє трохи на маслі, молоці і бриндзі.

Ти вже йдеш на роботу? Зустрінемося на роботі.

В залі очікування не було вільних місць.

Він спеціаліст у цій галузі (*branża*).

Ти не довіряєш роботодавцю?

***Ми живемо в Україні.

***Я хочу поїхати на екскурсію до Литви.

2.4.2.2. Іменники жіночого роду на -а з м'якою основою в множині

M.	babci-e	dusz-e	rol-e	szatni-e	nadziej-e	ide-e
D.	babć-Ø	dusz-Ø	ról-Ø	szatn-i	nadzie-i	ide-i
C.	babci-om	dusz-om	rol-om	szatni-om	nadziej-om	ide-om
B.	babci-e	dusz-e	rol-e	szatni-e	nadziej-e	ide-e
N.	babci-ami	dusz-ami	rol-ami	szatni-ami	nadziej-ami	ide-ami
Msc.	o babci-ach	w dusz-ach	w rol-ach	w szatni-ach	o nadziej-ach	o ide-ach
W.	babci-e	dusz-e	rol-e	szatni-e	nadziej-e	ide-e

У називному відмінку множини всі іменники з м'якою основою мають закінчення *-e*, наприклад: *ciocie, kawiarnie, ziemie, pomarańcze, nadzieje, orchidee*. На це закінчення треба звернути особливу увагу, оскільки українські іменники на *-a* з м'якою основою в називному відмінку множини мають закінчення *-i*, наприклад: *душі, полі, ідеї*.

*** Іменник *statua* має в називному відмінку множини закінчення *-y*: *te statuy*.

У всіх польських іменниках жіночого роду – назвах істот та неістот – форма знахідного відмінка множини збігається з формою називного. В українській мові інакше: форма знахідного відмінка множини назв неістот збігається з формою називного, а форма знахідного відмінка множини назв істот збігається з формою родового, порівн.: *я бачу кав'ярні – widzę kawiarnie*, але *я бачу свиней, гусениць, бабуць – widzę świnie, gąsienice, babcie*.

Форма кличного відмінка – така сама, як форма називного, із закінченням *-e*: *ciocie, kawiarnie, ziemie, pomarańcze, nadzieje, orchidee*.

У давальному відмінку всі польські іменники, зокрема й жіночого роду, мають закінчення *-om*, в орудному *-ami*, а в місцевому *-ach*.

У родовому відмінку множини іменники жіночого роду на *-a* з м'якою основою можуть мати нульове закінчення, а також закінчення *-i* чи *-y*. Вибір котрогось із них не підпорядкований чітким правилам (точніше, цих правил доволі багато, про що див. далі). Найзагальнішу засаду вибору закінчення можна звести до такої: якщо основа іменни-

ка закінчується збігом приголосних, тоді в родовому відмінку множини маємо закінчення *-i* чи *-y*, наприклад: *te szatnie – tych szatni, te klótnie – tych klótni, te budowle – tych budowli*; якщо ж у кінці основи немає збігу приголосних (а таких іменників є значно більше), маємо нульове закінчення, наприклад: *te dusze – tych dusz, te role – tych ról, te świnie – tych świń*. Можливі й паралельні закінчення – *-i* (рідше *-y*) або ж нульове, як наприклад: *kawiarnie – tych kawiarni i tych kawiarni, te pomarańcze – tych pomarańczy i tych pomarańcz*. Найкраще закінчення родового відмінка множини іменників жіночого роду з м'якою основою перевіряти в орфографічному чи тлумачному словнику.

*** Конкретніші засади вибору закінчення родового відмінка множини іменників жіночого роду на *-a* з м'якою основою такі:

- Іменники (переважно іншомовного походження), які закінчуються на *-ia* або *-ja* (в обох випадках при вимові виникає йотація, але графічно *j* позначається тільки після літер *c, z, s*), мають закінчення *-i*: *ta armia – te armie – tych armii; ta lekcja – te lekcje – tych lekcji; ta partia – te partie – tych partii*. Лише зрідка на сьогодні такі слова можуть виступати в застарілій формі з нульовим закінченням: *tych armij, lekcyj, partyj* (*-yj* додається після *c, z, s, r, d, t*, а в решті випадків додається *-ij*).

- Іменники, що закінчуються на *-nia* (без йотації), можуть мати закінчення:

- а) *-i*, наприклад: *jezdnia – tych jezdni; szatnia – tych szatni; pralnia – tych pralni; cukrownia – tych cukrowni* (основа таких іменників закінчується збігом приголосних і вони є небагатоскладовими, тому милозвучнішим у родовому відмінку множини тут є закінчення *-i*, а не нульове);

- б) *-Ø*, наприклад: *dynia – tych dyń; skrzynia – tych skrzyń; świnia – tych świń; jaskinia – tych jaskiń* (перед кінцевим основи *n'* у таких словах стоїть голосний, тому вимова цих слів є милозвучною, якщо в родовому відмінку множини виступає нульове закінчення);

- в) *-i* або *-Ø*, наприклад: *kawiarnia – tych kawiarni або kawiarni; księ-garnia – tych księ-garni або księ-garni; piekarnia – tych piekarni або piekarni; cukiernia – tych cukierni або cukierni; ciastkarnia – tych ciastkarni або ciast-karni; palarnia – tych palarni або palarni; masarnia – tych masarni або masarni; jadalnia – tych jadalni або jadalni* (найчастіше такі іменники закінчуються на *-nia*), а також іменники із випадним *e* в основі: *suknia – tych sukni або sukien; studnia – tych studni або studzien; kuchnia – tych kuchni або (рідко) kuchen; wiśnia – tych wiśni або wisien*. У цій групі набагато частіше виступає закінчення *-i*, ніж нульове.

- Іменники, що закінчуються на *-la*, можуть мати закінчення:

- а) *-i*, наприклад: *dziupla – tych dziupli; pętla – tych pętli; hodowla – tych hodowli; budowla – tych budowli* (в таких іменниках перед *l* найчастіше є приголосний звук, але порівн. також: *kontrola – tych kontroli*);

б) **-Ø**, наприклад: *rola – tychról; akwarela – tychakwarel; hala – tychhal; niedziela – tychniedziel; kula – tychkul; cebula – tychcebul; chwila – tychchwil; nowela – tychnowel* (у таких іменниках перед *l* найчастіше є голосний звук);

в) **-i** або **-Ø**, наприклад: *kropla – tychkropli або kropel; mortadela – tychmortadeli або mortadel; morela – tychmoreli або morel; muszla – tychmuszli або muszel; szabla – tychszabli або szabel; topola – tychtopoli або topól; willa – tychwilli або will; półkula – tychpółkul або półkuli.*

• Іменники, що закінчуються на **голосний + ja**, можуть мати закінчення:

а) **-i**, наприклад: *nadzieja – tychnadziei; mierzewa – tychmierzei; boja – tychboi; sekwoja – tychsekwoi;*

б) **-Ø**, наприклад: *źmija – tychźmij; zgraja – tychzgraj; szyja – tychszyj;*

в) **-i** або **-Ø**, наприклад: *tuja – tychtui або tuj; aleja – tychalej або (рідше) alei.*

• Іменники, що закінчуються на **голосний + a**, мають закінчення **-i**: *idea – tychidei; epepea – tychepepei; kamea – tychkamei; orchidea – tychorchidei; statua – tychstatui.*

• Іменники, основа яких закінчується на отверділий приголосний, найчастіше мають нульове закінчення **-Ø**: *dusza – tychdusz; grusza – tychgrusz; świeca – tychświec; piwnica – tychpiwnic; paszcza – tychpaszcz; tęcza – tychtęcz; twierdza – tychtwierdz; cięża – tychcięż; kałuża – tychkałuż; wieża – tychwież; burza – tychburz; zorza – tychzórz; рідше трапляється закінчення **-y**: msza – tychmszy; wieczera – tychwieczerzy; opończa – tychopończy або ж варіантні закінчення **-Ø** чи **-y**: ta pomarańcza – tychpomarańcz або pomarańczy; ta brosza – tychbrosz або broszy; ta tarcza – tychtarcz або tarczy.*

• Іменники, основа яких закінчується на власне м'який приголосний, найчастіше мають нульове закінчення, особливо це стосується здрібнілих іменників з основами на приголосні **ć, ś, ź, dź**, наприклад: *ziemie – tychziem, buzie – tychbuź, wnusie – tychwnuś, babcie – tychbabć*. Закінчення **-i** можуть мати іменники, основа яких закінчується на м'який губний приголосний: *głębia – tychgłębi; rękojmia – tychrękojmi.*

ВПРАВИ

1. Ужуйте в кожному з відмінків множини (у кличному відмінку не вживайте займенника *ta*):

M. Ta moja mała bratanica

D. Nie widzę ...

C. Przyglądam się ...

B. Widzę ...

N. Zachwygam się ...

Msc. Wspominam o ...

W. O ...

2. Провідмініайте в множині:

Siła, sala. Zima, ziemia. Opona, opinia. Pracownicza, pracownica.

3. Подані словосполучення вжуйте в називному і родовому відмінках множини (за потреби перевірте за словником форму родового відмінка):

Cicha melodia; nowa suknia; soczysta brzoskwinia; słodka morela; dobra pomarańcza; przepiękna orchidea; ulubiona kawiarnia; aula uniwersytecka; zielona tuja; partia demokratyczna; pobliska księgarnia; trudna sytuacja; pracownia naukowa.

4. Ужуйте іменники (з прикметниками) жіночого роду з м'якою або твердою основою в родовому відмінку множини:

Do wyścigu o względy kupujących markowe ubrania obok (galeria handlowa) stanęły targowiska i centra wyprzedaży. Zmienia się wygląd (hala targowa), zmienia się ich oferta. Przez lata handlowano tu głównie tanią odzieżą i podróbkami (znana marka). Od niedawna na niektórych bazarach nie brak (oferta) paryskich i londyńskich butików – na przykład garniturów Hugo Bossa czy (garsonka) Chanel, markowych (bluzka), (suknia), bielizny, (ekskluzywna torba). To już nie towary odbierane przez hurtowników z (polska szwalnia). Coraz mniej też na rynku klientów bez (aspiracja), którym jest wszystko jedno, co nosić. I biedniejsi, i bogatsi szukają (okazja), by kupić tanio i stylowo. Koniunkturę na tanią markową odzież wyczuli nie tylko właściciele

(hala). Po czasach niezwyklej popularności hipermarketów i (galeria) modne stały się dzisiaj outletry – centra wyprzedające za pół ceny końcówki (kolekcja) markowych ubrań. Większość outletów lokuje się przy trasach wylotowych (metropolia) w odległości piętnastu-dwudziestu pięciu kilometrów od ich centrów.

(wg „Newsweek” 2003)

5. Ужйіте іменнікы жіночого роду з м’якою основою (або іменнікы з прикметникыма) у відповідному відмінку множини:

a) Istnieją (teoria objaśniająca) sposoby wyrażania (emocja). Istnieje też wiele (teoria) na temat powstania śmiechu. Uśmiech jest wyrazem naszych (dobra intencja). Zazwyczaj bawią nas wszelkie (sytuacja), w których występuje element zaskoczenia. Tematem niezliczonych (komedia) zawsze były ludzkie słabości. Czytajmy zabawną literaturę, oglądajmy (dobra komedia). Dostrzegajmy zabawne elementy nawet w denerwujących czy (przykra sytuacja).

(wg „Forma” 2002)

b) Naukowcy dowiedli, że wskutek braku regularnego snu jesteśmy podatni na wszelkiego rodzaju (infekcja). Na skutek niedoboru snu organizm człowieka wytwarza mniej przeciwciał odpowiedzialnych za obronę przed (infekcja). Stajemy się bezradni wobec ataków chorobotwórczych wirusów lub (bakteria). Organizmowi zaczyna brakować hormonu melatoniny, i w jego komórkach mogą powstawać (niebezpieczna mutacja). Niedobór snu przeszkadza w normalnej selekcji zapisywanych w pamięci człowieka wrażeń; celem takiej selekcji jest zapisanie (informacja), ale nasyconych o wiele mniejszą dawką (emocja).

(wg „Newsweek” 2004)

6. Ужйіте іменнікы (з прикметникыма) жіночого роду з м’якою основою в потрібному відмінку однини чи множини:

Firmy farmaceutyczne to dziś wielki biznes – ich (kampania reklamowa) są (gigantyczny). W zderzeniu z potężną machiną marketingową, która jak walec przetacza się przez apteki, (przychodnia), (ulica) i prywatne mieszkania, pacjent stoi na (stracona pozycja – lp). Od rana i do nocy trwa w radiu i (telewizja) przegląd przeróżnych (infekcja), rozmaitych chorób i dolegliwości, które można wyleczyć tanio, łatwo i skutecznie. Wszystkie (ta informacja), które noszą znamiona rzetelnych i wiary-

godnych (instrukcja medyczna) w rzeczywistości tworzą bombę farmakologiczną. Jej siła rażenia polega na pomieszaniu prawdy z (naukowa fikcja), wymyśloną na użytek zwiększenia sprzedaży. (Branża farmaceutyczna – C. lp) mimo (recesja – D. lp) wiedzie się dzisiaj całkiem nieźle. Producenci leków mają spore pieniądze na (promocja – B. lm). Ale nie ma leków skutecznych i jednocześnie bezpiecznych, wszystkie w nadmiarze szkodzą: nie można być pewnym tego, że działanie leków nie wywoła (żadna niespodziewana reakcja – lm). Wiele (hospitalizacja) bywa związanych z (błędna terapia – lp). Cały świat ma dziś problem z antybiotykami, które, stosowane bez umiaru i na wszystkie choroby, stają się coraz mniej przydatne, bo mikroby na nie się uodporniły: w dwa tysiące drugim roku Polska była na mało zaszczytnym piątym miejscu w Europie pod względem zużycia antybiotyków – za (Francja), (Hiszpania), (Portugalia) i Włochami. Rezultat (ta nonszalancja) to czterdzieści procent szczepów (bakteria – lm) wywołujących zapalenia płuc, których nie można leczyć penicyliną. W (taka sytuacja – lp) niezbędne są (nowa rekomendacja) dla lekarzy, wskazujące na (właściwa terapia – lp) zakażeń układu oddechowego.

(wg „Polityka” 2004)

7. Ужйіте іменнікы (з прикметникыма) жіночого роду з м’якою або твердою основами в потрібному відмінку однини чи множини:

a) Jeśli szukamy (oryginalna roślina – D. lm) do balkonowego ogródka, przejrzymy najnowsze (książka ogrodnicza) i czasopisma. Znajdziemy tam sporo kwiatowych nowości oraz (porada), jak stworzyć (efektowna balkonowa kompozycja – lm). Pomyślmy też, czy nie warto zainstalować (osłona – lp) przed słońcem i wiatrem – większość (roślina) jest bardzo (wrażliwa) na palące promienie i silne podmychy. Niektóre (praca) zaczynamy już w marcu. Przyniesionym jesienią z balkonu (pelargonja – lm) i (fuksja) przycinamy pędy. Wysiewamy do małych pojemników ustawionych na parapecie gatunki jednoroczne: (kobeja – lp), (tunbergia), (bazylija), (aksamitka – lm). W maju przesadzimy je do (skrzynka balkonowa – lm), w których będą rosły nie gorzej niż na (ogrodowa rabata – lp). Dbamy, by (ukorzeniająca się sadzonka – lm) nie zabrakło wilgoci. Dobrze będą rosły w (pokojowa szklarenka) zrobionej z (plastikowa butla) po (woda), od której odcieśliśmy dno. Początkowo (sadzionka – lm) nie należy nawozić.

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

b) (Zjednoczona Europa – *B. lp*) ogarnęła ostatnio sondażowa gorączka. Pytanie sformułowane przez ośrodek badania (opinia publiczna) brzmi: „Które kraje (Unia Europejska) darzysz (największa sympatia), a które najbardziej cię wkurzają?” Odpowiedzi są z (reguła) przewidywalne. Niemcy tradycyjnie nie lubią (Polska), natomiast uwielbiają Włochy i (Hiszpania), gdzie po (ciężka praca) mogą (godzina – *N. lm*) wygrzewać się na (plaża – *lp*). Szwedzi nie przepadają za (Bułgaria) i (Rumunia), natomiast w (rubryka – *Msc. lp*) „ulubiony kraj” wpisują „IKEA”. Jedynym zaskoczeniem są wyniki (ankieta przeprowadzana – *lm*) nad (Wisła). Z grubsza rzecz biorąc, Polacy są przyjaźnie nastawieni do wszystkich (nacja), jednak prawdziwą miłością pałają do Czechów. Sami Czesi w rankingach (europejska sympatia – *lm*) plasują (Polska) mniej więcej w środku (stawka – *lp*).

(wg „Wprost” 2007)

8. Перекладіть польською мовою:

Ти не знаєш цих теорій?
 Такі теорії існують.
 Учені опрацьовують нові технології.
 Влітку були сильні засухи (*susza – lm*).
 Він мусить піклуватися (*troszczyć się o kogo*) про сестру і племінниць.
 У тебе стільки нових суконь!
 Які високі вежі!
 Вулиці були порожні.
 Ніхто не прибирає вулиць.
 На вулицях нашого міста цвітуть акації.
 На вулиці міста вийшов півмільйонний натовп.
 Уже всі кав'ярні і цукерні зачинені.
 Бачиш оті конвалії?
 Ти бачила в зоопарку вовчиць?
 За містом збудували багаті вілли.
 У вашій квартирі є антресолі? – Ні, антресоль у нас немає.
 На полиці стоять підноси.
 Я не бачу буйків!
 У тебе є мої фотографії?
 Малі пташенята у гнізді „замовляють” собі на сніданок смачні страви – насіння, гусениць і мух.

2.4.3. Іменники жіночого роду на *-i* (з м'якою основою)

Іменники жіночого роду на *-(yn/in)i* – це назви осіб жіночої статі, утворені переважно від іменників – назв осіб чоловічої статі на *-ca*, наприклад: *dawca – dawczyni, sprzedawca – sprzedawczyni, wychowawca – wychowawczyni, znawca – znawczyni, dozorca – dozorczyńni, odkrywca – odkrywczyni, zastępca – zastępczyni*, але порівн. також: *mistrz – mistrzyni, prorok – prorokini, członek – członkini, potomek – potomkini, skoczek – skoczkinini*.

Парадигми відмінювання іменників жіночого роду на *-(yn/in)i* представлено в таблиці:

Лiczba pojedyncza Однина

M.	gospodyn-i	pan-i
D.	gospodyn-i	pan-i
C.	gospodyn-i	pan-i
B.	gospodyni-ę	pani-ą
N.	gospodyni-ą	pani-ą
Msc.	o gospodyn-i	o pan-i
W.	gospodyn-i	pan-i

В однині іменники жіночого роду на *-i* відмінюються подібно до іменників жіночого роду на *-a* з м'якою основою. Відмінності є тільки в називному та кличному відмінках, у яких іменники на *-i* мають закінчення *-i*.

Іменник *pani* має особливу форму знахідного відмінка, що збігається з формою орудного – (*widzę tę panią*).

Синтаксичний коментар

У звороті *proszę pani* вживається форма родового відмінка, якщо це ввічлива форма звертання до жінки, наприклад: *Proszę pani, czy jest już pani wolna? – Чи ви вже вільні?; Proszę pani, niech pani czyta – Читайте, будь ласка*. У звороті *proszę panią o...* вживається форма знахідного відмінка, оскільки йдеться про прохання, зміст якого вводить прийменник *o*,

наприклад: *Proszę panią o napisanie streszczenia – Напишіть, будь ласка, резюме. Proszę panią o rękę – Я прошу вашої руки.*

Liczba mnoga
Множина

M.	gospodyni-e	pani-e
D.	gospodyń-Ø	pań-Ø
C.	gospodyni-om	pani-om
B.	gospodyni-e	pani-e
N.	gospodyni-ami	pani-ami
Msc.	o gospodyni-ach	o pani-ach
W.	gospodyni-e	pani-e

У множині відмінювання іменників жіночого роду на *-i* збігається з відмінюванням у множині іменників жіночого роду на *-a* з м'якою основою.

У **родовому** відмінку іменників жіночого роду на *-i* буває лише нульове закінчення: *Nie ma tych pań, gospodyń, zdrajczyń.*

Оскільки всі польські іменники жіночого роду на *-i* є назвами осіб, необхідно пам'ятати, що в них форма **знахідного** відмінка збігається з формою називного, на відміну від відповідних українських іменників, оскільки в українській мові всі назви істот мають у знахідному відмінку таку саму форму, як у родовому (порівн.: *Я знаю господинь – Знаю gospodynie).*

ВПРАВИ

1. Ужійте в кожному з відмінків однини та множини (у кличному відмінку не вживайте займенника *ta*):

- M. Ta wspaniała gospodyni, pani domu
- D. Nie widzę ...
- C. Przyglądam się ...
- B. Widzę ...
- N. Zachwycam się ...
- Msc. Myślę o ...
- W. O ...

2. Провідмініайте в однині та множині:

- a) Jaskinia, zdrajczyni.
- b) Brzoskwinia, cukinia, gospodyni.
- c) Dziewczyna, bogini.

3. Розкрийте дужки, вживаючи іменник *pani* (із залежним від нього словом) у відповідному відмінку однини чи множини:

- Znasz (ta pani – *lp*)? A (ta pani – *lm*) znasz?
- Wydaje mi się, że gdzieś już (pani – *lp*) widziałem.
- Rozmawialiśmy z (pani) Alicją.
- On leczy się u (pani) doktor Winiarskiej.
- Jestem dzisiaj umówiona z (pani) profesor.
- Chciała być (pani) sytuacji, ale nie umiała pokonać przeciwności losu.
- Piesek zapiszczał radośnie i spojrzął na (swoja pani).
- Z limuzyn wysiadali eleganccy panowie i (pani) w wytwornych toaletach.
- (Pani) Elżbieto, proszę (pani) o przyniesienie tych dokumentów.
- *** Jesteś z nią na ty czy na (pani)?
- Nasze dzieci mają (nowa pani) od angielskiego.
- Proszę (pani), którędy na Starówkę?
- Proszę (pani – *lm*) o pomoc.
- Przez całe wieki Anglia była (pani) mórz.

4. Розкрийте дужки, вживаючи іменник на *-i* (з прикметником) у відповідному відмінку однини чи множини:

- Umówiłem się z (gospodyni) domu, że czynsz będę płacił do połowy miesiąca.

Agnieszka jest (wzorowa gospodyni) domu.
Wiele (skrzętna gospodyni – *lm*) ma jeszcze w piwnicy zapasy ziemniaków.

Widziałaś już (nowa zastępczyni) szefa?
Te dwie (pani – *lm*) profesor to (znawczyni) twórczości Słowackiego.
Interesował ją teatr, którego była (znawczyni).

Jesteście (znawczyni) kwiatów?
Była (potomkini) królewskiego rodu.
Policja schwytała (winowajczyni – *lp*) na gorącym uczynku.
Znasz tę dziewczynę, (zdobywczyni) brązowego medalu?
Ojciec ostrzegał mnie, że kobiety to (przebiegła krwiopijczyni).
Młodsze słońce opiekują się (przywódczyni) stada u schyłku jej wieku.
Dwie (sprzedawczyni – *M. lm*) za ladą rozmawiała.
(Moja rozmówczyni) były bardzo miłe.

Historia jest (mistrzyni) życia.
Czci ją jak (bogini).

Ona była (członkini) Ligi Kobiet.

Te młodzietkie dziewczyny to (mistrzyni olimpijska).

Moja przyjaciółka pracuje w szkole, a niedawno została ona (wychowawczyni) piątej klasy.

Kilka (polska skoczkini narciarska) udało się na trening do Austrii.

5. Іменники та прикметники жіночого роду, подані в дужках у називному відмінку, вжійте, де треба, у формі орудного відмінка однини:

(Jaka) jest kobieta w polskiej reklamie? W większości spotów jest (pani) domu, (matka) i (strażniczka) domowego ogniska. Jako matka jest (szafarka) wszelkich dóbr i nieustannie świadczy na rzecz rodziny. Reklamowa matka prawie nigdy nie opuszcza przestrzeni kuchенно-їadalno-łazienkowej, nie jest (osoba objaśniająca) dziecku świat, (rozwijająca) jego intelekt. Czy ta wizja jest (zgodna) z rzeczywistością? Wiele kobiet twierdzi, że tego typu reklama jest (irytująca) i (nudna). (Druga główna reklamowa rola) kobiety jest rola obiektu pożądania. Ostatnio jednak coraz częściej (bohaterka) spotów jest kobieta aktywna życiowo i zawodowo. Tego typu reklama jest (nowoczesna), jednak wciąż stanowi niewielki procent. Co robić, gdy reklama jest (obraźliwa) i (poniżająca)?
(wg „Polityka” 2005)

2.4.4. Іменники жіночого роду на приголосний (з м'якою основою)

Усі іменники жіночого роду на приголосний є іменниками м'якої групи (з м'якою основою). Основа таких іменників може закінчуватися:

- власне м'яким приголосним, наприклад: *kolej, dłoń, miedź, gęś, gałąź, zamieć*;
- функціонально м'яким приголосним *l*, наприклад: *sól*;
- отверділим приголосним, наприклад: *noc, mysz, rzecz, odwilż*;
- губним приголосним, наприклад: *cerkiew, marchew*.

Парадигми відмінювання іменників жіночого роду на приголосний подано в таблиці:

Однина							
Liczba pojedyncza							
M.	część-Ø	wieś-Ø	gałąź-Ø	dłoń-Ø	brew-Ø	rzecz-Ø	mysz-Ø
D.	część-i	ws-i	gałęz-i	dłon-i	brw-i	rzecz-y	mysz-y
C.	część-i	ws-i	gałęz-i	dłon-i	brw-i	rzecz-y	mysz-y
B.	część-Ø	wieś-Ø	gałąź-Ø	dłoń-Ø	brew-Ø	rzecz-Ø	mysz-Ø
N.	części-ą	wsi-ą	gałęzi-ą	dłoni-ą	brwi-ą	rzecz-ą	mysz-ą
Msc.	w część-i	na ws-i	na gałęz-i	w dłon-i	na brw-i	o rzecz-y	o mysz-y
W.	część-i	ws-i	gałęz-i	dłon-i	brw-i	rzecz-y	mysz-y

У родовому, давальному, місцевому та кличному відмінках іменники жіночого роду з нульовим закінченням мають однакові закінчення: *-i* (після м'яких приголосних, губних та *l*) або *-y* (після отверділих приголосних).

Варто звернути увагу на форму **кличного** відмінка однини, оскільки вона не схожа на відповідну форму українських іменників: *O młodości!*; *O nocy!*

У родовому відмінку основа може змінюватися внаслідок (уже відомих раніше) чергувань голосних:

- **q / ę**: *galąź – galęzi*;
- **e / 0**: *brew – brwi, wieś – wsi, krew – krwi, rzodkiew – rzodkwi, pleć – plci, cześć – czci*;
- **ó / o**: *sól – soli, łódź – lodzi*.

Ця основа родового відмінка однини зберігається в решті відмінків однини (крім знахідного) та множини.

Множина Liczba mnoga

M.	częśc-i	nic-i	twarz-e	noc-e	rzecz-y	mysz-y
D.	częśc-i	nic-i	twarz-y	noc-y	rzecz-y	mysz-y
C.	części-om	nici-om	twarz-om	noc-om	rzecz-om	mysz-om
B.	częśc-i	nic-i	twarz-e	noc-e	rzecz-y	mysz-y
N.	części-ami	nić-mi	twarz-ami	noc-ami	rzecz-ami	mysz-ami
Msc.	w części-ach	o nici-ach	o twarz-ach	o noc-ach	o rzecz-ach	o mysz-ach
W.	częśc-i	nic-i	twarz-e	noc-e	rzecz-y	mysz-y

У називному відмінку множини іменники жіночого роду з нульовим закінченням можуть мати закінчення **-i, -y, -e**. Чітких правил вибору одного з цих закінчень немає.

Іменники, що закінчуються на **-ść**, мають у називному відмінку множини закінчення **-i**, наприклад: *część – części, powieść – powieści, nowość – nowości, uroczystość – uroczystości, czynność – czynności, umiejętność – umiejętności*.

Іменники на **-ew** мають закінчення **-e**: *marchew – marchwie, rzodkiew – rzodkwie, cerkiew – cerkwie, chorągiew – chorągwie, krokiew – krokwie, stągiew – stągwie* (але *brew – brwi*).

Іменники, що закінчуються на отверділий приголосний **c** або **ż (rz)**, переважно мають закінчення **-e**, наприклад: *noc – nocę, straż – strażę, twarz – twarzę*.

Деякі іменники можуть мати паралельні закінчення **-i** та **-e**, наприклад: *postać – postaci i postacie, przepaść – przepaście i przepaści, wieś – wsie i wsi, baśń – baśnie i baśni, zamieć – zamiecie i zamieci, pleć – plcie i plci, garść – garście i garści, oś – osie i osi, pieczęć – pieczęcie i pieczęci*.

Таке саме закінчення, як у називному, іменники жіночого роду на приголосний мають у знахідному та кличному відмінках множини.

У родовому відмінку множини, як і в родовому однини, ці іменники мають закінчення **-i** або **-y** (друге – після отверділих приголосних основи).

У давальному відмінку іменники жіночого роду на приголосний (як і всі інші польські іменники) закінчуються на **-om**, в орудному на **-ami**, а в місцевому на **-ach**.

В орудному відмінку множини деякі з іменників жіночого роду на приголосний мають закінчення **-mi**, наприклад: *nićmi, kośćmi* (але в усталеному звороті *ktoś jest poczciwy / uczciwy / dobry z kośćiami* іменник *kość* має закінчення **-ami**).

Можливі й паралельні форми, наприклад: *dłoniami i dłońmi, gałęziami i gałęźmi, gęsiami i gęśmi, ościami i ośmi, skroniami i skrońmi*.

ВПРАВИ

1. Ужуйте в кожному з відмінків однини:

- M. Wielka aktywność
- D. Nie dostrzegam ...
- C. Zazdroszczę ...
- B. Widzę ...
- N. Zachwycam się ...
- Msc. Myślę o ...
- W. O ...

2. Провідмініайте в однині:

Okiść i szadz.

3. Провідмініайте в однині та множині:

Myśl filozoficzna. Kwitnąca jabłoń. Noc i ciemność. Mysz i tusza.

4. Провідмініайте в однині, мотивуйте вибір закінчення в давальному та місцевому відмінках. З двома іменниками на приголосний складіть речення:

Wiosna i jesień. Twarz i cera. Góra, rubież. Pasta, garść. Bojaźń, siwizna. Kobieta, pleć. Trawa, marchew. Krokiew, tratwa. Stal, smoła. Szadz, pogoda. Broń, obrona, zdrajczyni.

5. Розкрийте дужки, вживаючи іменник жіночого роду на приго-
лосний (або іменник з прикметником) у відповідному відмінку
однини чи множини:

- a) (Gałąź) drzew pokryte są (biała szadz).
Nie potrafię już znaleźć (odpowiedź) na jej męczące pytania.
Stare mury, narażone na działanie (wilgoć), były pokryte (pleśń).
Moja rodzina doprowadza mnie do (rozpacz).
Przy awansach nie wolno dyskryminować (żadna pleć).
Czy (uroczystość) już się rozpoczęły?
Mam dla ciebie (zła wiadomość).
Znów doszło do rozlewu (krew) w tym regionie.
Już odjeżdżasz? No to szczęśliwej (podróż)!
(Miłość), przyjdź do mnie!
On podniósł (brew – *lm*).
Popatrzył na mnie spod krzaczastych (brew).
(Kość) zostały rzucone.
O (pamięć), nie zawieź mnie tym razem.
To sok z czarnych (rzodkiew).
Musisz zetrzeć na tarce dwie (marchew – *B. lm*).
Wiatr kołysze (gałąź – *N. lm*).
Fioletową (nić) wyszyła kołnierzyk bluzki.
Mężczyznę aresztowano za napad z (broń) w rękę.
Ależ stryj to naprawdę pocziwy z (kość) staruszek.
(Kość – *N. lm*) rzucamy, aby otrzymać numery losowe.
O (noc), jaka jesteś urocza!
Te (pomoc dydaktyczna) bardzo się nam przydadzą.
W ostatnich latach kino jest w pełni (moc) twórczych.
Kobieta pracowała ponad siły, szorując kotły, dźwigając (stągiew – *B. lm*).
Po kilku tygodniach (każń) ten mężczyzna przeniesiony został w (głęb) kraju, skazano go wkrótce na karę (śmierć – *D. lp*).
Przyglądając się (twarz – *C. lm*) nowo poznanych osób, często wy-
ciągamy wnioski nie tylko o ich uczuciach, lecz także o (posiadana
umiejętność – *Msc. lm*).
- b) Dawno temu pocałunki składano nie tylko na (dłoń kobieca – *Msc. lm*) – na przykład dzieci całowały w rękę rodziców. Ucałowanie (dłoń) często urozmaicały różne gesty, na przykład padanie na kolana. Wróćmy jednak do całowania (dłoń kobieca – *lm*) przez mężczyzn. Lekarzehigieniści protestują przeciw całowaniu (dłoń). Ale są też

tacy, którzy mówią, że jednak powinno się całować (niewieścia dłoń – *lm*), bo jest to stara polska tradycja. Zgodnie z oryginalnym polskim zwyczajem, obcy mężczyzna może pocałować kobietę w (dłoń), bez żadnych (dwuznaczność). Kiedyś ten zwyczaj dotyczył tylko kobiet zamężnych, i wielką gafą było złożenie pocałunku na (dłoń – *Msc. lp*) panny. Jeśli mężczyzna pocałował w rękę jedną damę, musi też ucałować (dłoń – *lm*) pozostałych.

(wg „Merkuriusz Uniwersytecki” 2001)

- c) Praca magisterska to kilkadziesiąt stron (wypowiedź pisemna) na wybrany wcześniej temat. Jest to tekst o (objętość) sześćdziesięciu-dziewięćdziesięciu stron. Bez względu na rodzaj studiów, problemy z napisaniem pracy są te same: w (pierwsza kolejność – *Msc. lp*) będzie to konieczność wyboru tematu. Najlepiej, by temat był związany ze (specjalność) prowadzącego seminarium magisterskie. Do napisania pracy niezbędne są (pewna umiejętność). Pracę trzeba pisać z (chęć – *N. lp*), a nawet z (miłość). Wtedy uda się uniknąć zniszczenia zebranych materiałów w przypiływie (wściekłość). Nie da się uniknąć wielokrotnego poprawiania (swoja twórczość). Należy pamiętać o równowadze (treść) i formy, zajmować się problemami kolejno, a następnie zebrać je w (całość – *B. lp*). Przy tym warto zdobyć się na odrobinę choćby (oryginalność). Oprócz tekstu podstawowego każda praca musi mieć przypisy, bibliografię, spis (treść). Zawsze można poprosić o (pomoc – *B. lp*) promotora pracy. Kiedy tekst jest już gotowy, nie ulega (żadna wątpliwość), że tytuł magistra prawie ma się w (kieszeń).

(wg „Merkuriusz Uniwersytecki” 2001)

6. Ужййте іменники жіночого роду з різними основами і закінченнями (разом з прикметниками) в потрібному відмінку однини або множини:

- a) Trudno uwierzyć, że w (ojczyzna) demokracji, w Atenach, nie było konstytucji.
Przez długi czas oni żyli w (przyjaźń).
Pomyśl o tej (księga) i zawartej w jej (treść) (wiedza).
Którą śmieszna historię opowiadasz – może tę o (mysz) i (mucha)?
Nie chcę widzieć łez na (twoja twarz)!
Pamiętasz zeszłoroczną (jesienna szaruga) i (wiosenna powódź)? –
Nie chcę wspominać ani o (szaruga), ani o (powódź), ani o (inna nie-
przyjemna rzecz).

Wrodzone nakierowanie uwagi na (twarz – *B. lm*) pomaga w budowaniu (więź) oraz komunikacji między dzieckiem a rodzicami.

b) Dotyk będący wyrazem (miłość), przywiązania, poczucia bezpieczeństwa i (bliskość) jest (nasza podstawowa potrzeba), być może nawet (silniejsza) niż głód. Amerykańscy psycholodzy przeprowadzili eksperyment, w którym umieścili (nowonarodzona małpka – *lm*) w (osobna klatka – *lm*). W każdej z nich znajdowały się dwie (sztuczna matka). Jedna z nich, wykonana z gołego drutu, miała (przymocowana butelka) z mlekiem. Druga nie miała (taka butelka), ale była pokryta miękkim futerkiem, do którego można było się przytulać. Okazało się, że wszystkie (małpka) wołały (futerkowa mama). Do drugiej podchodziły tylko wtedy, gdy były (głodna). (Podobna potrzeba) przytulania się i dotyku zaobserwowano u ludzkich niemowląt. Na przykład wcześniaki, które regularnie masowano, szybciej dorastały i przybierały na (waga). Dzięki dotykowi wzrastała też ich odporność na (choroba – *lm*). Każde dziecko do rozwoju potrzebuje (miłość), a miłość to dotyk. Za pośrednictwem zmysłu dotyku możemy także uzyskać mnóstwo (informacja). Wyczuwając bezpośrednio kształty i (faktura), przekazujemy do mózgu (informacja – *lm*) nawet bardziej (szczegółowa) niż te (odbierana) przez oczy, uszy czy nos. Podczas gdy inne zmysły reagują tylko na jeden rodzaj bodźca, dotyk odbiera dwa – (temperatura) i ból. Dotyk ostrzega nas przed potencjalnym niebezpieczeństwem, przesyłając (informacja – *lm*) o (temperatura) i bólu, zanim zaczniemy zdawać sobie (sprawa) z tego, co nam grozi. Dotyk ułatwia komunikowanie się; okazało się także, że zwiększa (nasza uległość). Kiedy na przykład ktoś prosi nas o (pomoc) i wzmacnia (ta prośba) dotknięciem (nasza dłoń), czujemy się bardziej zobowiązani do udzielenia (pomoc). Bo dotyk stwarza wrażenie (bliskość), sygnalizuje (aprobata), (sympatia), szacunek. (Osoba), która dotyka nas delikatnie, a nie natarczywie, postrzegamy jako (miła) i chętnie udzielamy jej (pomoc).

(wg „*Olivia*” 2006)

c) Gdyby po (druga wojna światowa) historia obrała (inna droga), Luksemburg, minipaństwo zamieszkane przez zaledwie czterysta pięćdziesiąt tysięcy (dusza), stałby się stolicą (europejska galaktyka licząca) około czterystu pięćdziesięciu milionów mieszkańców. Bo, mówiąc dziś przede wszystkim o (Bruksela) i Strasburgu, zapomina się, że Luksemburg w (chwila) powstania (Europejska Wspólnota) Węgla i (Stal) w latach pięćdziesiątych XX wieku miał zostać (sto-

lica) Europy. (Jedyna). Niestety, czy to ze strachu, czy z (ignorancja), ówczesni rządzący Luksemburgiem nie ośmielili się wykorzystać (szansa oferowana) przez kontynent. W Wielkim Księstwie krąży żart, że kuchnia luksemburska łączy (francuska jakość) z (niemiecka ilość). (Sytuacja – *B. lp*) postańca między dwiema (kultura) odnajdujemy we wszystkich aspektach życia codziennego Luksemburga, także w (sfera językowa). Mieszcząca się w Luksemburgu siedziba największego koncernu stalowego Arcelor, który powstał dzięki (fuzja francusko-hiszczańsko-luksemburska), ma (filia – *lm*) na całym świecie. W (chwila – *lp*) kryzysu politycy luksemburscy wykazali się (wyjątkowa dalekowzroczność) i postawili na (budowa – *B. lp*) rynku finansowego. Żeby przyciągnąć (instytucja finansowa – *lm*), państwo zaoferowało im zachęcające warunki.

(wg „*Polityka*” 2004)

7. **Із двох запропонованих виберіть одну можливу відмінкову форму прикметника, іменника, іменника з прикметником:**

Iwona chciała być (święta / świętą) i po maturze wstąpiła do zakonu. „Kocham Boga, pójdę do zakonu, będę Mu służyć, będę (dobra / dobrą) dla ludzi, zostanę (święta / świętą)” – myślała. To, co działo się po tej stronie granicy, było (inna jakość / inną jakością). Od tej pory dużo się zmieniło. Z upływem kilku lat zmieniła decyzję. Teraz jest bardziej (dojrzała / dojrzałą). Dziś Iwona ocenia to tak: „W liceum byłam (zdolna / zdolną). Ale byłam (biedna dziewczyna / biedną dziewczyną) z kompleksem szarej myszy. Po maturze, kiedy miałam osiemnaście lat, byłam jeszcze bardzo (niedojrzała / niedojrzałą). Nie wiedziałam, co w życiu naprawdę jest (sprawa ważna / sprawą ważną). Myślałam wtedy, że urodziłam się po to, by być (zakonnica / zakonnica). Teraz zostałam (matka / matką). Przyznam się, że miałam obawy, że znowu będę (gorsza / gorszą). Ale jestem (spełniona / spełnioną) i (szczęśliwa / szczęśliwą). To dobrze, że jestem (uczciwa / uczciwą) wobec siebie”.

(wg „*Olivia*” 2005)

8. **Перекладіть польською мовою:**

Моя бабуся живе в селі.

Я походжу з села.

***У мене є подруга в Білорусі.

Вони їдуть у весільну подорож.

Я не люблю закордонних подорожей.
Будемо говорити по черзі.
Не знаєш відповіді на це запитання?
У майбутньому це не повториться.
Хлопець іде до сповіді.
Вона попросила допомоги.
Сьогодні в повітрі дуже багато вологи.
Зоряна ніч, яка ж ти гарна!
У темряві нічого не видно.
У тебе такі гарні брови!

ПІДСУМКОВІ ВПРАВИ

Слова в дужках уживте у відповідному відмінку:

- a) 1. Chciałem zamienić mieszkanie na większe, z (dopłata). 2. Mówimy, że ktoś miał do (szkoła) pod (górnica – B. lp), jeśli miał trudne dzieciństwo. 3. Sznury samochodów czekają na (granica polsko-niemiecka). 4. Ty, (stara jędrza)! 5. Zapomniałeś o (kara), która ci grozi? 6. W (kryształowa karafka – lp) było jeszcze trochę (wódka). 7. Przyglądam się (ta stara grusza – lp). 8. Sztuka szła trzy miesiące przy (pełna widownia – lp). 9. Dziewczyna wpięła we włosy (orchidea – lp), ona nie lubiła (piwonia – lm). 10. Zobaczyliśmy przed sobą rząd wysokich (topola). 11. Uwielbiam (tragedia – lm) Szekspira. 12. W sklepie nie było już (brązowa torba – lm). 13. Nie zazdrościć temu (czołgista). 14. Nauczanie jest (czynność pracochłonna), ale (satysfakcjonująca). 15. Po dwóch (strona) schodów stały (marmurowa donica) z bluszczem. 16. Rolnictwo nie otrzymało tym razem żadnych (dotacja rządowa). 17. Stosy (kanapka) znikają ze stołu, najszybciej te z (szynka). 18. Zawsze po przepiciu miał (halucynacja), powodujące głębokie uczucie lęku. 19. (Pomoc)! – wołała kobieta. 20. Zapomniałeś o (zeszłoroczna plucha)? 21. Opowiadał o (ogromna kula – lp) o (średnica) dziesięciu tysięcy kilometrów. 22. Nigdy w życiu nie widział tak (piękna brew – lm). 23. O (radość), nie opuszczaj mnie! 24. Proszę (pani), niech (pani) usiądzie. 25. Wiewiórka skacze z (gałąź) na (gałąź). 26. Wnętrza obu (cerkiew) tonęły w mroku, obie te (cerkiew) były bardzo stare. 27. Matka uczyła go (tolerancja) dla ludzi i (nienawiść) względem (przemoc). 28. Zamknięty w (twierdza – lp) nie widział nawet nieba.

29. Ożywiały nas wzniosłe (idea). 30. Znasz twórczość (Matejko)? 31. Kobieta sypnęła (kura – lm) kilka (garść) ziarna. 32. Większość (spółdzielnia) mieszkaniowych bardzo ograniczyła (inwestycja – lm). 33. Mówi się, że sól jest (niezdrowa), że przyczynia się do rozwoju wielu (choroba), ale przecież bez (sól) organizm człowieka nie mógłby prawidłowo funkcjonować. 34. On jest zakochany w (Praga – Msc.). 35. Ona jest zakochana w (Prada). 36. Jak oceniasz swoje (szansa)?

- b) 1. Obrażała się o (każda drobnostka). 2. „Titanic” zatonął po zderzeniu z (górnica lodowa). 3. Uczyłem się (gra) u największych mistrzów (scena). 4. Ów głos był chyba (halucynacja). 5. Mieszkaliśmy wtedy w (stara kamienica). 6. W nowych wygodnych mieszkaniach raczej już nie bywa (ślepa kuchnia – lm). 7. Tej (kapusta) nic nie brakuje. 8. W (pobliska kawiarenka) grała muzyka. 9. Uważnie przyglądamy się (ta wieża – lp). 10. (Zosia), podaj mi (książka)! 11. Zapomniałeś o (zeszłoroczna susza)? 12. Miasteczko leży na (trasa) do (stolica). 13. Na całym świecie wielkie lotniska przenosi się poza (granica – lm) miast. 14. On nie miał żadnych (gwarancja). 15. (Orchidea) rosną głównie w ciepłych krajach, mogą też być hodowane w (szklarnia – lp). 16. Od dawna leczenie chorych wspomagano tym, że poprawiano im nastrój (gra) na (harfa), występami komediantów, czytaniem nabożnych (księga). 17. Były to ofiary (czystka) etnicznych w (Bośnia). 18. Od razu zauważyłam, że obrusy były nie pierwszej (czystość). 19. Ta łamigłówka jest oparta na (popularna gra – Msc. lp). 20. Mogłbym mu złożyć najlepsze życzenia, ale nie chcę być (jezuita). 21. Mało jest teraz tanich (kawiarnia). 22. Mówimy, że ktoś wrócił skądś na (tarcza), jeśli został zwyciężony. 23. Ona marzyła o jakiejś (ulga). 24. Był to człowiek o rozległej (wiedza). 25. O (moja młodość), tęsknię za tobą! 26. Wiatr kołysze (gałąź – N. lm). 27. To się wydarzyło na (granica) Polski z (Białoruś). 28. Proszę (pani) o złożenie podpisu na tej (umowa). 29. Po (półgodzinna jazda) pociąg się zatrzymał. 30. Studiuję na Uniwersytecie Lwowskim imienia Iwana (Franko). 31. W kraju panuje nietolerancja i prawo (pięść). 32. Na (ławnica) siedzi pani w (kraciasta spódnica). 33. Z powodu posiwiarych (skroń) nie da się ukryć, że swoje lata mam. 34. Żeby pomóc (przyjaciółka) w (potrzeba), nie trzeba wcale dużo mówić; wiele (osoba) oczekuje tylko, żeby ich wysłuchać, wyrazić (gotowość) wspierania lub po prostu być przy nich. 35. Kuchnia (Japonia) jest równie (ceniona) jak wyprodukowane tam samochody; trudno się temu dziwić: w (Kraina) (Kwitnąca Wiśnia) znajdziemy bardzo oryginalne dania z ryżu, owoców morza i (soja). 36. Pospiesz się, (guzdrała)!

2.5. СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ І ПРИКМЕТНИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Переважає більшість іменників чоловічого роду має в називному відмінку однини **нульове** закінчення (*chłop, dąb, koń, siostrzeniec*). Рідше іменники чоловічого роду мають закінчення **-o** (*wujcio, dziadzio, misio, Kazio, Tomcio, maestro, wykidajło*) та **-a** (*specjalista, internauta, kierowca, logopeda, oligarcha, pediatra, Kaszuba, dziennikarzyna*).

Відмінювання іменників на **-o** (особових здрібнелих та пестливих назв) збігається з відмінюванням іменників чоловічого роду з нульовим закінченням.

Іменники чоловічого роду, що закінчуються на **-a**, відмінюються в однині за зразком іменників жіночого роду на **-a** (див. с. 99, 115).

2.5.1. Іменники та прикметники чоловічого роду в однині

Основа іменників чоловічого роду може закінчуватися:

- твердим приголосним, наприклад: *zeszyt, ptak, chłop*;
- м'яким приголосним, наприклад: *słoń, struś, złodziej*;
- приголосним **l**, що виконує функцію м'якого, наприклад: *król, styl*;
- отверділим приголосним, наприклад: *ojciec, lekarz, jeź*;
- губним приголосним, що в непрямих відмінках пом'якшується, наприклад: *gółb (gółbia), tułów (tułowia), czerw (czerwia)*.

В однині різниця між твердим та м'яким різновидами відмінювання проявляється лише в місцевому та кличному відмінках, де може бути або закінчення **-e** або **-u**. По два закінчення притаманні й іншим відмінкам – родовому, давальному, знахідному. Однак у цих відмінках закінчення мотивовано іншими критеріями, ніж твердість чи м'якість кінцевого приголосного основи.

Парадигми відмінювання іменників чоловічого роду в однині подано в таблиці:

Однина Liczba pojedyncza

M.	zeszyt-Ø	ptak-Ø	Włoch-Ø	słoń-Ø	ojciec-Ø	jedwab-Ø
D.	zeszyt-u	ptak-a	Włoch-a	słoni-a	ojc-a	jedwabi-u
C.	zeszyt-owi	ptak-owi	Włoch-owi	słoni-owi	ojc-u	jedwabi-owi
B.	zeszyt-Ø	ptak-a	Włoch-a	słoni-a	ojc-a	jedwab-Ø
N.	zeszyt-em	ptaki-em	Włoch-em	słoni-em	ojc-em	jedwabi-em
Msc.	w zeszyt-u	o ptak-u	o Włoch-u	o słoni-u	o ojc-u	w jedwabi-u
W.	zeszyci-e	ptak-u	Włoch-u	słoni-u	ojcz-e	jedwabi-u

З огляду на широко представлену в чоловічій парадигмі варіантність закінчень, варто коментувати її окремо, за конкретними відмінками (див. далі с. 142-176), та все ж найзагальніші правила можна сформулювати так:

У **родовому** відмінку однини іменники, що є назвами істот, мають закінчення **-a**, а іменники – назви неістот можуть мати закінчення **-a** або **-u**. Переважно закінчення **-a** мають питомо польські іменники, назви конкретних понять, а закінчення **-u** – запозичені іменники, абстрактні назви.

У **давальному** відмінку більшість іменників, за незначними винятками, має закінчення **-owi**.

Форма **знахідного** відмінка для назв неістот збігається, за деякими винятками, з формою називного (**-Ø**), а для назв істот – з формою родового (**-a**).

В **орудному** відмінку іменники чоловічого роду мають закінчення **-em**.

У **місцевому** відмінку іменники з твердою основою (крім тих, основа яких закінчується на **k, g, ch**, та ще кількох винятків) мають закінчення **-e**, а іменники з м'якою основою та ті, основа яких закінчується на **k, g, ch**, мають закінчення **-u**.

Форма **кличного** відмінка для переважної більшості іменників збігається з формою місцевого.

Прикметники (і слова з прикметниковим типом відмінювання) чоловічого роду відмінюються подібно до прикметників середнього роду. Різниця є в називному відмінку і може бути в знахідному: якщо прикмет-

ник узгоджується з іменником, що означає істоту, то такий прикметник має в знахідному відмінку таке ж закінчення, як у родовому, порівн.:

M.	Tak-i star-y (dom)	Tak-i star-y (pies)	Taki-e star-e (psisko)
D.	Taki-ego star-ego (domu)	Taki-ego star-ego (psa)	Taki-ego star-ego (psiska)
C.	Taki-emu star-emu (domowi)	Taki-emu star-emu (psu)	Taki-emu star-emu (psisku)
B.	Tak-i star-y (dom)	Taki-ego star-ego (psa)	Taki-e star-e (psisko)
N.	Tak-im star-ym (domem)	Tak-im star-ym (psem)	Tak-im star-ym (psiskiem)
Msc.	W tak-im star-ym (domu)	O tak-im star-ym (psie)	O tak-im star-ym (psisku)
W.	Star-y (domu)	Star-y (psie)	Star-e (psisko)

2.5.1.1. Родовий відмінок однини

У родовому відмінку однини іменники чоловічого роду можуть мати закінчення **-a** або **-u**.

Закінчення залежить переважно від значення іменника, рідше – від його походження (питомо польське слово або запозичене), ще рідше – від словотвірної будови. Однак чітких правил, які б визначали вибір закінчення в родовому відмінку, немає. Можна виділити певні, більш або менш замкнені, семантичні групи слів з притаманним їм закінченням родового відмінка, але більшість із таких груп не є чітко окресленою, до того ж майже в кожній з них можна знайти так звані винятки. Тому, як і в українській мові, у польській закінчення родового відмінка однини іменників чоловічого роду найкраще перевіряти за орфографічним або тлумачним словником.

Основні групи іменників із закінченням **-a**:

- Іменники, що є назвами **істот**: *chłopca, studenta, dzennikarza, Jana, psa, owada, żółwia*. Лише три іменники цієї групи мають (у висо-

кій, так званій зразковій нормі) закінчення **-u**: *wól – wołu, bawól – bawołu, piźmowól – piźmowołu*. В ужитковій нормі, придатній для неофіційних мовних контактів, ці іменники функціонують із закінченням **-a**.

Серед назв **неістот** закінчення **-a** мають:

- Більшість **здрібнєлих іменників**: *kwiatka, papierka, wózka, kijka, medalika* (але, наприклад, *domku, lasku, tomiku, szczypiorku, aparaciku, artykuliku*).
- Більшість іменників, що не є здрібнєлими назвами, але містять елементи **-ik-**, **-yk-**, наприклад: *słownika, imbryka, tłumika* (але, наприклад, запозичене слово, що закінчується на **-ik-** – *toniku*).
- Більшість іменників із суфіксом **-ec**: *surowca, dworca*.
- Назви:
  - **інструментів, знарядь, приладів**: *mlota, szpadla, skalpela, kalkulatora, skanera, komputera* (але, наприклад, *kompasu, termometru*). Слова іншомовного походження цієї семантичної групи, що закінчуються на **-graf**, **-skop**, **-fon**, мають закінчення **-u**: *tomografu, mikroskopu, telefonu*;
  - **міри й ваги**: *hektara, kilometra, kilograma, akra, ampera, herca, wolta, tuzina*;
  - **грошей**, зокрема монет, валюти: *dolara, jena*;
  - **марок товарів**: *mercedesa, poloneza, carmena, camela*;
  - **танців**: *walca, mazura, rock and rolla, bluesa*;
  - **ігор**: *pokera, ping ponga*;
  - **місяців**: *stycznia, wrzeźnia, października*;
  - **посуду**: *rondla, talerza*;
  - **грибів**: *rydza, prawdziwka*;
  - **фруктів та овочів**: *grejppfruta, pomidora*;
  - **частин тіла людини**: *brzucha, nosa, tułowia* (але, наприклад, *grzbietu*);
  - більшість **конкретних назв**: *parasola, portfela, motocykla* (але, наприклад, *dębu, zeszytu, listu, tortu, stołu, kredensu, taboretu, kostiumu, garnituru, paszportu, rewolweru, medalu*, а також іменники з варіантними закінченнями – наприклад, *krawata* і *krawatu, tapczanu* і *tapczana*, такі приклади див. також далі). Серед конкретних іменників закінчення **-u** має більшість назв транспортних засобів, наприклад: *wozu, roweru, samochodu, samolotu, pociągu, autobusu, trolejbusu, tramwaju*).

Основні групи іменників із закінченням **-и** (назви неістот):

- Більшість іменників іншомовного походження, наприклад: *portu, portretu, portalu, behawioryzmu, biznesu, makijażu* (але, наприклад, *sektora, ratusza, szpitala, cmentarza*).
- Абстрактні назви: *czasu, nastroju, wstrętu, wysiłku, strachu, geniuszu, zamętu* (але, наприклад, *ranka*).
- Речовинні назви: *piasku, granitu, brązu, koks, cukru, miodu, likieru, koniaku, proszku* (але, наприклад, *węgl, sera, jęczmienia*).
- Назви хімічних елементів: *bromu, fosforu, neptunu, kobaltu*.
- Збірні назви: *narodu, tłum, pulku*.
- Назви днів тижня: *poniedziałku, wtorku, czwartku, piątku*.
- Іменники, утворені від дієслів шляхом віднімання їхніх кінцевих елементів: *biegu, płaczu, czołgu, zwisu*.
- Аббревіатури: *MEN-u, KUL-u*.

*** Деякі іменники можуть мати паралельні закінчення **-а** чи **-и**, наприклад: *przystanku* і *przystanka, omletu* і *omleta, keksu* і *keksa, jaworu* і *jawora, nenufaru* і *nenufara, tapczanu* і *tapczana, abażuru* і *abażura, bilardu* і *bilarda, folderu* і *foldera, folku* і *folka, deseni* і *desenia, piruetu* і *pirueta, samolociku* і *samolocika, fantu* і *fanta, wraku* і *wraka, fartu* і *farta, niefartu* і *niefarta; krawata* і *krawatu, prysznic* і *prysznicu, poranka* і *poranku, migdała* і *migdału, fileta* і *filetu, befsztyka* і *befsztyku, klopsa* і *klopsu, kokosa* і *kokosu, pulpeta* і *pulpetu* (але тільки *pulpeta* в значенні „товстун”, оскільки це вже назва істоти), *filtra* і *filtru, witraża* і *witrażu, obrusa* і *obrusu, bestsellera* / *bestselera* і *bestselleru* / *bestseleru, albumika* і *albumiku, bandaża* і *bandażu, lyku* і (більш розмовне) *łyka*.

Вибір закінчення **-а** чи **-и** може залежати від значення іменника, наприклад:

- *geniusza* – в значенні „геній”, *geniuszu* – в значенні „геніальність”;
- *altu* – в значенні „голос”, *alta* – в значенні „людина, що співає таким голосом”;
- *modelu* – якщо йдеться про модель якоїсь речі, певного об’єкта чи явища, але тільки *modela* в значенні „чоловік, що бере участь у показах моди, модель”;
- *aparatu* – в значенні „прилад, пристрій”, але тільки *aparata* в значенні „людина, що поводить себе нетрадиційно, має незвичні ідеї”;
- *gryfa* – в значенні „міфологічний крилатий лев з головою орла”, *gryfu* – в значенні „частина струнного музичного інструмента”.

У вищенаведених прикладах закінчення **-а** мають назви істот, а закінчення **-и** – назви неістот, що відповідає загальному правилу використання закінчень **-а** та **-и** в родовому відмінку однини.

Однак можливі й такі випадки, коли в іменниках – назвах неістот – бу-

вають різні закінчення, залежно від значення іменників, наприклад:

- *balu* – в значенні „імпреза”, *bala* – в значенні „балка, товстий оброблений стовбур дерева”;
- *zamku* – в значенні „оборонна споруда”, *zamka* – в значенні „механізм, здатний щось зачиняти за допомогою ключа”;
- *przypadku* – „випадку”, *przypadka* – (грамат.) „відмінка”;
- *ludu* – „народу”, а коли йдеться про велику кількість людей (переважно в розмовній мові), то можливі паралельні форми *ludu* і *luda*, наприклад: *Ale tu luda!*; *Luda tłum, jak na wiejskim weselu*; *Ale ludu, więcej niż na inauguracji!*;
- *cisa* і *cisu* – коли йдеться про дерево чи кущ як рослину, а в значенні деревини – тільки *cisu*;
- *biszkopta* і *biszkoptu* – про бісквітне тістечко і тільки *biszkoptu* – про сире тісто;
- *wieczoru* і *wieczora* – коли йдеться про частину доби, а в значенні вечірньої зустрічі з якоїсь нагоди – тільки *wieczoru*. У складі усталеного звороту *od rana do wieczora* – тільки із закінченням **-а**;
- *świata*, але в назві варшавської вулиці – *światu*: *Nowego Światu*.

Незважаючи на те, що в українській та польській мовах правила вживання закінчень родового відмінка однини іменників чоловічого роду схожі, багато відповідних польських та українських іменників відрізняються закінченнями, наприклад: *ranka* – *ранку, sera* – *сир, jęczmienia* – *ячменю, walca* – *вальсу, świata* – *світу, tortu* – *торта, zeszytu* – *зошута, listu* – *листа, rewolweru* – *револьвера, kompasu* – *компаса, termometru* – *термометра, mikroskopu* – *мікроскопа, portretu* – *портрета, kostiumu* – *костюма, autobusu* – *автобуса, trolejbusu* – *тролейбуса, dębu* – *дуба, klonu* – *клена, paszportu* – *паспорта* та ін.

У власних топонімічних назвах можливі закінчення **-а** або **-и**.

Закінчення **-а** переважно мають:

- Більшість польських та загалом слов’янських назв міст, а також назви міст, що закінчуються на **-burg**: *Krakowa, Kijowa, Poznania, Wrocławia, Lublina, Hamburga, Sankt Petersburga*.
- Деякі неслов’янські назви міст, наприклад: *Paryża, Berlina, Wiednia*.
- Назви річок зі слов’янськими суфіксами або з випадним **-e-**: *Dunajec* – *Dunajca, Niemen* – *Niemna*.

Закінчення **-и** переважно мають:

- Більшість неслов’янських назв міст, а також назви міст (зокрема й польських), що закінчуються на **-grad, -gród, -gard**: *Londynu, Rzy-*

mu, Amsterdamu, Budapesztu, Kaliningradu, Nowogrodu, Starogardu.

- Назви країн, регіонів: *Egiptu, Krymu, Kaukazu*.
- Назви річок без слов'янських суфіксів і випадного *-e-*: *Dniestr – Dniestru, Dniepr – Dniepru, Bug – Bugu, Dunaj – Dunaju*.

У родовому відмінку однини іменників чоловічого роду можливі чергування голосних і приголосних, що представлено в таблиці:

Чергування голосних Wymiany samogłosek		
ó / o	głód – głodu, twaróg – twarogu, bób – bobu, mróz – mrozu, cudzysłów – cudzysłowu, nóż – noża, strój – stroju, zespół – zespołu, mól – mola	але: ból – bólu, mózg – mózgu, tchórz – tchórza
ą / ę	krąg – kręgu, dąb – dębu, ząb – zęba, mąż – męża, wąż – węża, błąd – błędu, gołąb – gołębia, jastrząb – jastrzębia, wygląd – wyglądu, urząd – urzędu, ksiądz – księdza	але: sąd – sądu, kąt – kąta, prąd – prądu, zarząd – zarządu, wygląd – wyglądu, wstrząs – wstrząsu
e / Ø	pies – psa, piesek – pieska, pień – pnia, łeb – łba, dzień – dnia, chrzest – chrztu, węzeł – węzła, cyrkiel – cyrkla, więzień – więźnia, chaber – chabra, Holender – Holendra, lukier – lukru	але: grzebień – grzebienia, kamień – kamienia, złocień – złocienia, leń – lenia
o / Ø	osioł – osła, kozioł – kozła, kocioł – kotła	але: matoł – matoła
Чергування приголосних Wymiany spółgłosek		
rz / r	starzec – starca, orzeł – orła, dworzec – dworca	
đ / d	grudzień – grudnia, przechodzień – przechodnia	
ć / t	kwiecień – kwietnia	
ś / s	osioł – osła	
ź / z	kozył – kozła	

Основа, яку іменник чоловічого роду отримує внаслідок чергування в родовому відмінку однини, зберігається у всіх наступних (крім знахідного однини для назв неістот, який збігається з називним) відмінкових формах однини й множини цього іменника (така сама закономірність, як про це йшлося раніше, властива іменникам жіночого

роду з нульовим закінченням, порівн. с. 132).

У деяких іменниках з основою, що закінчується на губний приголосний, у родовому відмінку однини (й у решті відмінкових форм, крім знахідного відмінка однини для назв неістот) основа пом'якшується. Це стосується іменників *gołąb, jastrząb, karp, paw, żółw, cietrzew, drop, czerw, żuraw, drób, kielb, gap, jedwab, olów, nów, modrzew, szczaw, tulów, Radom, Oświęcim, Okocim, Pcim, Stradom, Zagrzeb, Budziszlaw, Wodzislaw, Wrocław, Jaroslaw* (та інших назв міст на *-aw*): *paw – pawia, drób – drobiu, Oświęcim – Oświęcimia*.

Синтаксичний коментар

У синтаксичних сполученнях іменникового прямого додатка з дієсловом-присудком (наприклад, *czytam list*), якщо це дієслово вживається із заперечною часткою *nie*, іменниковий додаток повинен бути у формі родового відмінка (*nie czytam listu*), наприклад: *Mam zeszyt – Nie mam zeszytu; Zapomniałem zeszytu – Nie zapomniałem zeszytu* (порівн. також про це правило на с. 75).

ВПРАВИ

1. Дайте відповіді на запитання в заперечній формі:

- Masz podręcznik? – Nie mam ... .
 Przeczytałaś ten tomik?
 Znasz język włoski?
 Widzisz tamten laszek?
 Skonstruowałaś ten aparat?
 Zjadłaś obiad?
 Zapłacisz rachunek?
 Rozwiążesz węzeł?
 Osiągniesz sukces?
 Wąchasz kwiatek?
 Zreperujesz magnetofon?
 Znalazłaś ten detal?
 Kupiłaś prezent?
 Posadziłaś dąb?
 Posadziłaś dąbek?

2. Поєднайте віддіслівний іменник з іменником у дужках, уживаючи його в родовому відмінку однини:

Napisanie (list), uchylanie (kapelusz), kupno (węgiel), oddanie (zeszyt), temperowanie (ołówek), pożyczanie (długopis), tankowanie (samochód), odjazd (pociąg), podmuch (wiatr), śpiew (słownik), sprzedaż (budynek), reperowanie (domofon), zapamiętanie (adres), picie (alkohol), odkurzenie (dywan), przymierzanie (podkoszulek), kupienie (T-shirt), strzelanie z (rewolwer), jedzenie (tort), próbowanie (bigos), leczenie (ząb), pielęgnowanie (dąb), mycie (parapet), przygotowanie (podwieczorek), hodowla (jęczmień), wyrobienie (paszport), zdobycie (fotel) prezydenta.

3. Іменники (з прикметниками) в дужках уживіть в родовому відмінку однини:

Podoba ci się brzmienie (ten instrument)?
Ten film to historia (artysta) (poszukujący) (sens) życia.
Nie oglądałeś (ten film)?
Ojciec podszedł do (tapczan), potem zbliżył się do (stół).
Stał z opuszczoną ku ziemi, pełną (wstyd) i (ból) twarzą.
On musiał pracować od rana do (wieczór).
Tego (wieczór) miał jeszcze parę spraw do załatwienia.
Każdego (ranek) wychodziłem z (dom) od razu po śniadaniu.
Gdzie mamy podjechać – do (hotel) czy do (szpital)?
Nie wzięłeś przypadkiem ze sobą (kompas)?
Można mu pozazdrościć (geniusz)!
On pochodził znad (Niemen).
Guma do żucia niedawno jeszcze była kuzynką (cukierek), a dziś staje się kuzynką (lek).
Musisz wykonywać ćwiczenia na wzmocnienie (tułów), a także skoncentrować się na mięśniach (brzuch).
W pierwszym roku życia budzi się w nas zdolność rozpoznawania emocji: (strach), (złość), (wstręt), (smutek), (zdziwienia) i (radości).
By stworzyć coś użytecznego, za mało (sam pomysł) – trzeba też cierpliwości, (upór) i wyobraźni, a najlepiej – (łut) szczęścia, większość geniuszy bowiem to geniusze z (przypadek).
Organizm człowieka odbiera bodźce zewnętrzne za pośrednictwem zmysłów: (węch), (wzrok), (słuch), (dotyk) i (smak).
Dowiedziałem się, że od (poniedziałek) do (czwartek) w tym tygodniu sklep będzie nieczynny.

4. Уживіть іменники (з прикметниками) в родовому відмінку однини:

a) Uczeni dowiedli, że zastosowanie tak zwanego (elektroniczny nos) – urządzenia skonstruowanego na wzór zwierzęcych narządów (węch) – pozwala na zdiagnozowanie infekcji (układ moczowy) i dróg oddechowych. Do próbki (mocz) dodają czynniki (wzrost) pobudzające aktywność bakterii i wydzielanie się (charakterystyczny zapach). Za pomocą („elektroniczny nos”) uczeni są w stanie w ciągu kilku godzin ustalić, czy u (pacjent) doszło do infekcji (układ moczowy). Naukowcy opracowują także metody identyfikacji zapachowej choroby wrzodowej (żołądek) oraz nowotworów płuc i (przełyk). Badacze skupili się na analizie zawartości (tlenek) (azot) w wydychanym powietrzu. Zwiększone stężenie (ten związek) może oznaczać chorobę. Koniecznością stało się stworzenie (niewielki aparat diagnostyczny).

(wg „Wprost” 2002)

b) Młodzi ludzie w dzisiejszej Polsce mają cały świat na ekranie (komputer) albo (telewizor) i mnóstwo innych atrakcji, jednak się nudzą. Według badań (instytut badawczy) połowa ludzi w wieku od piętnastu do dwudziestu czterech lat codziennie ma kilka godzin (wolny czas), i tylko niewielu ma pomysł, co z nim zrobić. Gdy jest ładna pogoda, młodzi warszawiaci wysiadają godzinami na ławce przy przystanku autobusowym na rogu (Nowy Świat) i Świętokrzyskiej, bo nie mają (inny pomysł). Być może ta nuda wynika z (brak) wzorów wyniesionych z (dom). Nawet te młode osoby, które są zabiegane w ciągu całego tygodnia, często umierają z nudów podczas (weekend). W epoce fast foodów i (telewizyjny pilot) można, co prawda, posłuchać (hip hop) albo wejść do (Internet) i sprawdzić wszystkie wiadomości ze (świat).

(wg „Newsweek” 2002)

c) Jeszcze niedawno wielkomiejska elita trawiła noce na szaleńczych maratonach od (klub) do (klub). Ich bywalcy byli przekonani, że po tygodniu harówki nic tak nie relaksuje jak zabawa do (świt). Teraz ich serca podbiło wspólne gotowanie na domowych imprezach, gdzie się nie da obejść bez wyrafinowania i (eksperyment). No i bez ... (snobizm). W modzie jest łączenie składników różnych tradycji kulinarnych, na przykład chińskiego (makaron) z typową dla węgier-

skiej kuchni papryką z (grill). Nie brakuje w takiej kuchni najrozmaitszych naczyń i urządzeń: nowoczesnego (korkociąg), (termos) do (lód), (specjalny nóż) do (ser pleśniowy), (zestaw) do sushi albo też („oddychający” garnek) do gotowania (ryż), zrobionego ze (specjalny gatunek) drewna.

(wg „Newsweek” 2002)

d) Niedobór (sen) szkodzi zdrowiu. Brak (sen) przynoszącego wypoczynek zaburza pracę (cały organizm) i przyczynia się do (rozwój) różnych chorób. Mogą się pojawiać dolegliwości (układ) krążenia. Wytwarza się dużo (kortyzol) zwanego hormonem (stres). Dłuższa bezsenność powoduje napady (lęk). Zbyt mała ilość (sen) zwiększa ryzyko wystąpienia (zawał) serca. Pamiętajmy jednak, że jako tabletki nasennej nie wolno używać (alkohol). Uspokajające zioła, medytacje lub ciepłe mleko są pomocne, ale tylko wówczas, gdy są stosowane od (czas) do (czas).

(wg „Newsweek” 2004)

5. Доповніть речення власними назвами:

a) Pojedziemy do ... :

Paryż, Londyn, Strasburg, Bukareszt, Meksyk, Elbląg, Nowogród, Jelcz, Brzozów, Brzeg, Grodziec, Karpacz, Kluczbork, Okocim, Myślibórz, Koźuchów.

b) Wróciliśmy z ... :

Bristol, Nowy Jork, Oksford, Luksemburg, Budziszyn, Hamburg, Budapeszt, Belgrad, Kercz, Poznań, Jarosław, Kraków, Książ, Gródek, Kołobrzeg, Korzec.

6. Ужййте слова в дужках у родовому відмінку однини (слова, написані курсивом, залишаються без змін). Зверніть увагу на особливості керування польських дієслів та їхніх українських відповідників:

Szukać ... (indeks; kostium; tonik; tłumik; tomik *poezji*; rydz; chaber; szczaw; klon; gap; wiatr w polu)

Słuchać ... (romans; dowcip; magnetofon; referat; wykład)

Używać ... (wpływ; wyraz; zwrot grzecznościowy; frazeologizm; właściwy przypadek; środek nasenny)

Zapomnieć ... (parasol; zeszyt; portfel; plecak; płaszcz; klucz; bilet; wó-

zek; kompas)

Uczyć się ... (język obcy; ten odcinek *na pamięć*)

Pilnować ... (samochód; mercedes; więzień; oszust)

Strzec ... (zamek; sekret; *jej spokojny sen*; mały kociak *przed psem*)

Bronić ... (młodszy brat; swój kraj; doktorat)

Zabronić ... (wyjazd; wstęp *do lasu*)

Zakazać ... (wywóz *dzieł sztuki*; przyjazd *do kraju*)

Oszczędzać ... (dodatkowy wysiłek; *komuś* trud)

Dotykać ... (brzeg *obrusa*; kredens; piec; kwiatek; bal; horyzont)

Dokonać ... (przeгляд; remont; przekład; przelew)

Dorobić się ... (majątek; reumatyzm)

Odmówić ... (azyl; kredyt)

Dowieść ... (ten fakt; brak *umiejętności*)

Domyślić się ... (podstęp; dalszy ciąg; koniec *filmu*; bieg *zdarzeń*; rozwój *akcji*)

Udzielić ... (urlop; głos; wywiad; ślub; rabat)

Zazdrościć ... (*koledze* talent; geniusz; urok; wygląd; spokój; wigor)

Nienawidzić ... (alkohol; tytoń; ten człowiek)

(Po)radzić się ... (lekarz; specjalista; fachowiec; dyrektor; szef)

Gratulować ... (*koledze* awans; sukces)

Żałować ... (swój uczynek; ten dzień)

Zasmakować ... (ten wiersz; ten autor)

Ustąpić ... (tron *synowi*; pokój *koleżance*)

Korzystać z ... (bankomat; Internet; program komputerowy; system *Windows*; serwis; tablet; ten przywilej)

Cieszyć się z ... (wnuk; powrót *syna*; wasz wybór)

Wyzwolić się z ... (grzech; ten stan; kult; postfeudalizm)

Telefonować do ... (przyjaciel; urząd; zakład)

Przyznać się do ... (błąd; zamach; Kościół)

Ograniczyć się do ... (jeden papieros i jeden hod dog *dziennie*)

Przekonać do ... (mój plan; wasz projekt)

Należec do ... (krąg *osób najbliższych*; zarząd; związek zawodowy)

Strzelać do ... (złodziej; włamywacz; policjant)

Porównać (*kogo*) do ... (wujek; ojciec; siostrzeniec)

Pożyczyć od ... (Zbyszek; Michał; sąsiad)

Kupić od ... (Paweł; staruszek; znajomy)

Wynajmować od ... (właściciel; pan Cześniak)

Wziąć od ... (Karol; braciszek)

Słynać z ... (tenis; baseball; doskonały klimat; hazard; luźny styl *bycia*)
(Ktoś jest) dumny z... (dziadek; wnuk; Jacek)
(Ktoś jest) zadowolony z... (odkurzacz; występ; debiut; wynik; wyścig;
poziom gry)
(Ktoś jest) pewien / pewny... (jutrzejszy dzień)
(Ktoś ma) prawo do... (zasilek; lokal; majątek; dostęp *do informacji*;
sprzeciwi; strzał)

7. Слова в дужках уживте в родовому відмінку однини. Перекладіть речення українською мовою, звертаючи увагу на відмінності в керуванні слів у польській та українській мовах:

Mówimy, że (dzień) ubywa, jeśli dzień staje się coraz krótszy.
Dziewczyna upatrywała (stosowny moment), aby się wymknąć za drzwi.
Jutro masz wizytę u (lekarz)?
Wojsko pilnowało (porządek) na dworcu.
Nowa ustawa pozbawiła dużo osób prawa do (zasilek).
To pomnik (Adam Mickiewicz).
Telefonovalam do (Piotrek) kilka razy.
Pisarze romantyczni często porównywali śmierć do (sen).
On odmawiał sobie (wszystko), żeby pospłacać długi.
Przyjemnie jest być w towarzystwie mężczyzny, (który) ci zazdroszcza.
Wzięcie do niewoli cywilnych zakładników nie przysparzało (zaszczyt).
Żałujesz (to), co minęło?
Istotnie, nie można było jej odmówić (spryt)!
Aniu, zadzwoń do (Leszek).
Pilnuj (swój nos), Tomku, i nie wtrącaj się do naszych spraw.
Porównywał swoje życie do (bieg) na czterysta metrów.

8. Перекладіть польською мовою:

Чоловік вистрелив у птаха.
Він зізнався в цьому ганебному вчинку.
Я візьму зошит у Ярослава, а в Сергія позичу ручку.
Який відмінок треба вжити в цьому реченні?
Текст треба вивчити на завтра.
Завтра наш знайомий захищає кандидатську дисертацію.
Що ти шукаєш? – Залікову книжку.
Усі заздять твоєму успіху.
Ми завжди купуємо картоплю на зиму в того самого чоловіка.

Нам відмовлено в кредиті.
Я забула вдома свій гаманець. І квиток забула.
Терорист зізнався у скоєнні замаху.
Ви мусите стежити за порядком.
Ти любиш слухати цей романс? А я ненавиджу цей твір!
Він забрав мою книжку і – шукай вітру в полі!
Такого випадку я не пам'ятаю.
Я не бачу термометра.
Прийми снодійне.
Чи в якомусь місті є пам'ятник собаці?
Спробуєш трохи торта?
Ви зателефонували в інститут?
Чи ви, пане професоре, член профспілки?
На коли в тебе запланований візит до лікаря?
Вона про це шкодує. Вона визнала свою помилку.
Він має на це право.
Не порівнюй Петра з братом.
Переконай його прийняти наш проект.
Наближається зима, день коротшає.
Я заздрю твоїй геніальності!
Урешті ми зробили вибір.
Кому заборонили вхід на територію школи?
Ти порадилася з лікарем щодо прийняття цих ліків?
Після зустрічі з читачами письменник дав інтерв'ю.
Я задоволений рівнем гри нашої команди.
Батько гордиться своїм сином.
Сьогодні ніхто не може бути впевненим у завтрашньому дні.
Ця місцевість славиться дуже добрим кліматом.
Яким банкоматом ти користуєшся?
Я одразу здогадалася, чим закінчиться цей детектив.
Я дуже тішуся, що ви до нас приїхали.
Ти вже маєш право на відпустку.

2.5.1.2. Давальний відмінок однини

У давальному відмінку однини переважна більшість іменників чоловічого роду має закінчення *-owi*, наприклад: *studentowi, synowi, Władysławowi, słoniowi, karpioni, afiszowi, brzegowi, stołowi, dniowi, pniowi, kotkowi*.

Лише незначна кількість іменників має закінчення *-u*, а саме: *panu, chłopu, chłopcu, ojcu, bratu, Bogu, diabłu, czartu, księdzu, światu, psu, kotu, lwu, lbu*.

Кілька іменників мають паралельні закінчення: *orłu* і *orłowi, osłu* і *osłowi, kwiatu* і (рідше) *kwiatowi, katu* і (рідше) *katowi*, застар. *człekowi* і (рідше) *czleku*.

*** У давальному відмінку однини закінчення *-u* могли раніше також мати назви міст, якщо вони вживалися з прийменником *ku*, наприклад: *Zbliżamy się ku Krakowu / ku Gdańsku*.

Якщо структури з цим прийменником й уживаються сьогодні, то в них найчастіше використовується форма давального відмінка із закінченням *-owi*, наприклад: *ku Krakowowi, ku Rzeszowowi, ku Gdańskowi*. Відповідні форми із закінченням *-u* є на сьогодні застарілими й такими, що надають висловлюванню піднесеного, урочистого характеру.

ВПРАВИ

1. Ужуйте іменники чоловічого роду в давальному відмінку однини:

Dąb, łeb, kret, kot, kotek, żółw, niedźwiedź, karp, pies, piesek, wilk, lew, tygrys, ojciec, synek, syn, brat, braciszek, bratanek, wuj, wujek, siostrzeniec, duch, ksiądz, kwiatek, kwiat, orzeł, chłopiec, chłop, rolnik, szlachcic, pan, lud, lód, brud, czart, szatan, diabeł, bożek, Bóg, Bug, buk, dzień, krzyk, brzeg, świat, świt, ząb, ból, bój, próg, osioł, baran, złodziej, kat, dziad, dziadek, Radom, Gdańsk, Rzeszów, Lwów, Waclaw, Wrocław, Jarek, Jarosław (назва міста), Jarosław (чоловіче ім'я).

2. Ужуйте іменники чоловічого й жіночого родів у давальному відмінку однини:

Pan, pani; widz, wiedza; postój, kolej, olej; lew, lwica; zdobycz, gracz; dłoń, cień; ból, szal, szala; woda, powódź, śledź; ryż, rydz, kukurydza;

kuźnia, więzień, kaźń; tygrysica, tygrys; szachraj, szalbierz, kradzież; susz, susza; miłość, gość; kibic, kibić; korzeń, kieszeń; mąż, odwilż, wyż, łoża; olcha, Orsza, mysz, kosz; Stanisław, Wisława.

3. Ужуйте слова в дужках у давальному відмінку однини (слова, написані курсивом, залишаються в незмінній формі). Перекладіть словосполучення українською мовою, звертаючи увагу на дієслівне та прийменникове керування в польській та українській мовах:

Kibicować ... (sportowiec; ten sympatyczny chłopak; Marek)
Sekundować ... (przyjaciel w tym działaniu; Zbigniew w pojedynku)
Ukraść ... (jubiler diament; wartownik karabin)
Odebrać ... (chłop ziemię; Mikołaj paszport; mówca głos)
Podołać ... (obowiązek ponoszenia kosztów)
Przyglądać się ... (Michał; stary dąb; chory kotek; mój chomik)
Przysłuchiwać się ... (brat; głos; szmer)
Zabrać ... (chłopczyk zabawkę; chłopiec zapalki)
Gratulować ... (doktorant obrony pracy; Igor ukończenia studiów)
Towarzyszyć ... (cesarz; pan; Karol)
Przerwać ... (prezes; mówca; przewodniczący)
Nadskakiwać ... (szef; pan Krzysztof)
Podlizywać się ... (nauczyciel; dyrektor)
Wyrwać się ... (policjant; mężczyzna)
Stawić czoło ... (wróg; adwersarz; Paweł; ojciec)
Wykorzystać coś przeciw... (współpracownik; Roman)
Zrobić coś wbrew ... (wuj; dziadek; zdrowy rozsądek)
Ucieka ... (kot mysz; wilk zając; opiekun dziecko)

4. Розкрийте дужки, вживаючи слова в давальному відмінку однини:

a) Nie wszystkim jest równie dobrze jak (Michał).
(Tomek) odjęło z przerażenia mowę.
Grupka ruszyła w prawo, ku (początek) pociągu.
Rzuć (świat) wyzwanie!
Młody Mozart tak szybko osiągnął sukces dzięki (swoją geniusz).
Biedna ofiara wreszcie uległa (groźny lew).
Dziewczyna robiła wszystko na przekór (brat).
Współczuliśmy (biedak).

Przyglądam się pięknemu staremu (Kraków).
Z wielkim zapalem oddał się (ten rytuał).
Nie oddamy (wróg) nawet guzika od munduru!
Dzięki (ten film) udało się (reżyser) zdobyć sławę światową.
(Sebastian Wilkoń) przyznano stypendium rządowe.
Nie poddawaj się (ten oszust)!
(Pan Wiesław Stępiak) zakazano używania samochodu służbowego.
Złodziej usiłował wyrwać (przechodzień) teczkę.
Wbrew (ojciec) córka poszła do klasztoru.
(Sąsiad) choruje syn.
Zażyj leki przeciw (katar).
(Darowany koń) nie zagląda się w zęby.
Biada temu (dom), gdzie krowa dobodzie (wół).
Jak Kuba (Bóg), tak Bóg (Kuba).

- b) Wydaje mi się, że w tym zoo ani (wilk), ani (lew), ani (tygrys) nic nie brakuje.
Ludzie nie buntują się przeciw (wolny rynek), lecz przeciw egoistycznym elitom.
Ten właśnie film przyniósł pierwszy łyk sławy (polski aktor i piosenkarz), temu młodemu jeszcze (chłopiec).
Różne zmiany – zarówno pozytywne, jak i negatywne – zawdzięczamy (rozwój) technologii.
Czy należy dbać o odzież i fryzurę – „opakowanie”, w którym prezentujemy się (świat)?
Są na świecie ludzie, którzy próbują wykraść (los) jego tajemnice, odebrać mu nieprzewidywalność.
Obie armie podlegały (generał pułkownik) (August) von (Mackensen).
A może (zielony salonik) dodałaby urody ukwiecona półka wisząca na ścianie?
Wielu ludzi chce mieć w domu kota i psa. Jednak psio-kocie figle wydają się czasem (człowiek) nie tylko mało zabawne, lecz także niebezpieczne. Co zatem zrobić, żeby zapewnić (pies) i (kot) spokojną egzystencję w domu?

5. Перекладіть польською мовою:

Контролер уважно придивлявся до мого квитка.
Професору це б не сподобалося.
Так вона демонструвала свій бунт проти світу.
Мати нічого сину не сказала.
Дівчина допомагала брату.
Даси цьому жебраку милостиню?
Я мушу допомогти батькові, а ти допоможи Петру.
Збігнєву вдалося знайти цю книжку.
Цю книжку автор присвятив своєму близькому другу.
Ця література доступна кожному студенту.
Я не дам Михайликові свого м'ячика!
Ми прислухаємося до цього дивного звуку.
Хтось украв автомобіль у бізнесмена.
Ти за котрого спортсмена вболіваєш?
Ми встигли це зробити тільки завдяки Владиславу.
Це відкриття служить розвитку науки.
Вони це роблять усупереч стереотипу.
Нашій спільній меті він протиставив свою власну.
Я позичив свій підручник Віктору.
Вона вірна своєму чоловіку.
Імператора супроводжувала його родина.
Я нічого батькові не сказав.
Він використав цей аргумент проти свого противника.
Дарованому коню в зуби не заглядають.
Усі ми співчували другу.
Вона завжди все робила всупереч батькові.
Учителю аж мову відняло зі здивування.
У нього батько хворіє.
Завдяки своєму таланту і праці дівчина досягла успіху.
Чи директору вдалося залагодити цю справу?
Марта рішуче перервала Андрія.
Софія привітала Станіслава з підвищенням на роботі.

2.5.1.3. Знахідний відмінок однини

У знахідному відмінку однини іменники чоловічого роду можуть мати **нульове закінчення** або закінчення **-a**. Форма знахідного відмінка однини іменників чоловічого роду залежить від значення іменника: назви істот мають таку форму, як у родовому відмінку і, відповідно, закінчення **-a** (*Widzę ojca, Daniela, kota, konia, owada*), а назви неістот мають таку саму форму, як у називному відмінку і **нульове закінчення** (*Widzę dom, stół, talerz*).

Можливі, однак, випадки, коли іменники, що є назвами неістот, мають у знахідному відмінку закінчення **-a**, і рідше – навпаки, іменники – назви істот мають **нульове закінчення**.

Закінчення **-a** мають іменники:

- Назви: померлих, надприродних і фантастичних істот; різного роду фігур, які нагадують людину; іграшок, що символізують живих створінь; знаків зодіаку. Наприклад: *zobaczyć nieboszczyka, wisielca, topielca, trupa, umrzyka, upiora, wampira, ducha* (іменник *duch* має в знахідному відмінку форму *ducha* у всіх своїх значеннях), *diabła, aniola, krasnoludka, gnoma, elfa, chochoła, bazyliuszka, skrzata, robota, bożka, świątka, sfinksa, balwana, manekina* (але й *manekin*), *pajaca, misia* (іграшка), *Koziorożca, Wodnika*.
- Назви танців (а також музики до них): *tańczyć walca, poloneza, fokstrotta, oberka, krakowiaka, mazura, rock and rolla, bluesa, twista, kadryla, czardasza, kontredansa*.
- Назви марок товарів (автомобілів, мотоциклів, цигарок, електротоварів та ін.): *kupić mercedesa, forda, fiata, poloneza, malucha, cadillacca, chevroleta, volkswagena, tira* або *TIR-a* (але, наприклад, *gazik*); *zapalić carmena, camela, sporta, marsa, kosmosa*, а також *papierosa; mieć grundiga, philipsa, samsunga*.
- Назви більшості ігор або їхніх елементів, наприклад: *grać w badmintona, brydża, preferansa, tenisa* (але *lubić / uprawiać / obserwować tenis*); *grać w hokeja* (але, наприклад, *oglądać / lubić hokej*), *wygrać w totka / tolototka, układać pasjansa* (але й *pasjans*), *strzelić gola, dać (komuś) szacha, dać (komuś) mata, dostać mata*. Виняток – *grać w bilard* (але існує розмовний варіант *grać w bilarda*).
- Назви карт та фігур у шахах: *mieć waleta, króla, asa, kiera, trefla,*

skoczka, pionka (але й *pionek*).

- Назви грошових одиниць: *mieć dolara, funta, denara, lewa, lira, pensa, rubla, dukata, centa, szylinga, jena* (але: *mieć jeden grosz, dostać pieniądz / pieniądze*).
- Назви грибів: *znaleźć rydza, prawdziwka, borowika, maślaka, sinia-ka, opieńka, muchomora, grzyba* (але й *grzyb*), *podgrzybka* (але й *podgrzybek*).
- Назви деяких квітів: *zerwać chabra* (але й *chaber*), *nenufara* (але й *nenufar*), *goździka* (але й *goździk*), *tulipana* (але й *tulipan*). Але: *zerwać kwiat / kwiatek*.
- Назви деяких фруктів та овочів, а також страв, солодошів: *zjeść hamburgera, hot doga, goląbka, śledzia, chipsa, krakersa*, розм. *loda*. Багато іменників цього типу мають паралельні форми, наприклад: *zjeść banana* і *banan*, *pieroga* і *pieróg*, *pomidora* і *pomidor*, *ogórka* і *ogórek*, *ananasa* і *ananas*, *kotleta* і *kotlet*; *klops* і *klopsa*, *pulpet* і *pul-peta*, *omlet* і *omleta*, *biszkopt* і *biszkopta*, *filet* і *fileta*, *kokos* і *kokosa*, *orzech* і *orzecha*, *migdał* і *migdała*, *cukierek* і *cukierka*. У цій групі варіантні форми із закінченням **-a** є частими, але вони вважаються менш старанними, ніж форми з нульовим закінченням. Назви виробів з тіста мають переважно нульове закінчення: *kupić makowic, sernik, mazurek, piernik*. Такі слова із закінченням **-a** мають у родовому відмінку значення партитивності: *zjeść (trochę) sernika*.
- Назви деяких алкогольних напоїв або порцій алкоголю: *pić szampa-pana, sznapsa, rieslinga, sikacza* (але *koniak, likier*), а також *golnąć sobie kielicha* (порівн. також *wypić strzemiennego*); *wypić lyk*, але в розмовному варіанті – *wypić tyka*.
- Назви хвороб чи недугів (у тому числі в складі фразеологізмів): *mieć zeza, raka, guza, syfa, kaca; mieć polipa* (але й *mieć polip* і тільки *polip* у контексті дієслова *usunąć*), *mieć pryszcz* (але й *mieć pryszcz* і тільки *pryszcz* у контексті дієслова *usunąć*), *mieć pryszczyka* (але й *pryszczyk*), *mieć nagniotka* (але й *nagniotek*).
- Назви планет: *widzieć Plutona, Marsa, Neptuna, Saturna*.
- Назви зброї: *mieć colta, kalasznikowa, wisa*.
- Назви ударів: *dać prztyczka, pstryczka, szcutka, klapsa, szturchań-ca, kuksańca*.
- Назви деяких свят чи традицій: *na sylwestra, na śmigusa-dyngusa*.
- У складі деяких усталених зворотів, наприклад: *mieć stracha, mieć nosa, utrzeć nosa, zadzierać nosa, nabić guza, dać nura, dać drapaka,*

wywinąć młynka, zabić ćwieka, mieć pecha, mieć / dostać fiola / fisia / świra / hysia / bzika, stanąć dęba, spać / mieszkać na waleta, zrobić piruet / pirueta, dać fant / fanta, dać buziaka / buziaczka / całusa, mieć farta (але й fart), lowić na wabia, (coś) sprawiło / splatało (komuś) psikusa, mieć / znaleźć haka (na kogoś), mieć dola.

Нульове закінчення мають іменники:

- Назви мікроорганізмів: *widzę mikroorganizm, drobnoustrój, prątek, zarazek* (але *wirus* і *wirusa* і тільки *mikroba, pierwotniaka*).
- Назви істот у деяких усталених зворотах: *wyjść za mąż, być z kimś za pan brat, Na koń!* (команда), але *wsiadać / siąść na konia*.
- Назви предметів, що утворені на основі метафоричного переносу від назв істот: *wziąć wąż (gumowy), patrzeć na żuraw (studzienny)*.

Варто відзначити, що в сучасній польській мові помітно тенденцію до збільшення в знахідному відмінку однини форм іменників чоловічого роду на *-a*, що не є назвами істот, наприклад: *napisać SMS-a (ese-mesa), wysłać e-maila* (розмовні форми), а також інші запозичені назви: *walkmana, newsa, rocka, hard-rocka* тощо.

ВПРАВИ

1. Розкрийте дужки, вживаючи іменник (з прикметником) чоловічого роду в знахідному відмінку однини:

- a) Po zajęciach poszedłem do kumpli zagrać w (ping pong), później poszedłem na (komp). Napisałem (jeden e-mail) i (jeden SMS). Poszliśmy z kolegą na (film). Po filmie jeszcze raz poszedłem na (komputer). Następnie oglądałem (mecz) w TV. Potem poszedłem na (trening) do mojego klubu. Grałem w (tenis), a kolega grał w (bilard). Wieczorem oglądałem w telewizji (hokej). Wiem, że pokolenie moich rodziców miało (czarno-biały telewizor), (szpulowy magnetofon) i grę w (tysiąc) albo w (chińczyk). Rodzice mieli (maluch), a ja chcę mieć (jaguar) albo (mercedes). Ojciec palił (sport) i (kosmos), ja zaś (camel). Niestety palę dużo – (papieros) za papierosem, mimo że, jak mówi ostrzeżenie, „palenie tytoniu powoduje (rak) i choroby serca”. Guma do żucia czasem zastępuje mi (papieros).
- b) Miałeś wczoraj (kac), a dzisiaj czujesz się lepiej? Być może warto

wyskoczyć na (kolejny drink) – i to z błogosłowieństwem lekarza. Według nowych badań regularne, ale umiarkowane spożywanie piwa, wina, a nawet mocnych trunków może mieć (korzystny wpływ) na zdrowie. W trwających dwanaście lat badaniach amerykańskich uczonych śledzono (stan) zdrowia niemal czterdziestu tysięcy mężczyzn. Okazało się, że u badanych, którzy wypijali (kieliszek) lub dwa alkoholu trzy do siedmiu razy w tygodniu, ryzyko ataku serca zmniejszyło się o jedną trzecią. Jeśli więc obawiasz się, że grozi ci takie ryzyko, a masz w barku (Cabernet), to nie ma po co czekać! U mężczyzn pijących (alkohol) prawdopodobieństwo wystąpienia ataku serca jest niższe niż u abstynentów. Wyniki najnowszych badań nie dotyczą kobiet, ich bowiem reakcja na (alkohol) jest inna niż mężczyzn. We wspomnianym badaniu amerykańskich naukowców pobrzmiwała nuta ostrzegawcza: wśród kobiet, które sięgały po (alkohol) choć raz dziennie, ryzyko śmierci na (rak) piersi było większe o trzydzieści procent.

(wg „Newsweek” 2003)

2. Rozкрийте дужки, вживаючи слова в знахідному відмінку однини:

- a) Na (sylwester) zaprosiliśmy wszystkich do siebie.
Kolega otworzył butelkę i pociągnął (łyk); poprosiłem go: „Daj (łyk)”!
Wychylił (ostatni) na dzisiaj (kieliszek).
Musimy koniecznie wypić (ten koniak) jeszcze przed wyjazdem.
Trzy razy piliśmy z nim (bruderszaft).
Złapał (pogrzebacz) i zamierzył się na mnie.
Chwycił (kapelusz) i wybiegł z domu.
Zamknąłem drzwi na (klucz).
Jesteście z polszczyzną za (pan) (brat)?
- b) Chodźmy na (drink)!
Pójdę, ale daj (całus).
Chodźmy, zjemy coś, bo już mi kiszki grają (marsz).
Zamów dla mnie (jeden hot dog).
Zamawiam pół porcji warzyw i (naleśnik).
A może jeszcze zamówię (pączek)?
Postawił jej (szampan), potem (drugie).
Później wypili (koniaczek).
Dziewczyna wyciągnęła w jego stronę na wpół (wypalony pet).

Znów palisz (papieros)? (Który) z kolei?
Zapalili (jeden skręt) od drugiego i wydmuchiwali pod (sufit) gryzący dym.
Zatańczysz ze mną (ten taniec)?
Zerwiesz dla mnie (ten przepiękny nenufar)?
Zrobisz (piruet)?
Napnij (biceps).

c) Mówimy, że ktoś ma (nos) do czegoś, jeśli umie to trafnie przewidzieć lub ocenić.

Jeśli robimy coś na (nos), to robimy to, kierując się intuicją.
Z powodu kataru mówiłam wtedy przez (nos).
Nic tak nie wpływa na (duch), jak ciało.
Musimy podtrzymywać w sobie (gasnący duch) walki.
Od rana chory leżał w gorączce, a w nocy oddał (duch).
Mówimy, że ktoś ma (moralny kac), jeśli czuje do siebie (wstręt) z powodu czynu niezgodnego ze swoim sumieniem.
Kiedy odbędzie się wyprawa na (Mars)?
(Tajemniczy Pluton) pokrywa lód.

d) Zamiast oglądać (pornos), zajmij się jakąś pracą.

Spróbuj rozłupać (ten kokos), bo ja nie mogę.
To krzepi (duch) w nieszczęściu.
Weź (swój walkman [łokmen]).
Dziewczyny, umiecie tańczyć (kankan)?
Wymyśliłiśmy już (psikus) dla znajomej.
Wyjmuje (papieros) z paczki leżącej na stole.
Zacząłem grać (rock) jeszcze w szkole.
Dziewczyny często grywały w (badminton).
W piwnicy trzymałem stare łyżwy do gry w (hokej).
Przegrałeś, dlatego musisz dać (jakiś fant).
Wtedy ona wdała się w (romans).

e) Schowaj (portfel)!

Uśmiechnięty typek w skórce chowa (banknot) za pazuchę i odchodzi.
Na pożegnanie pociągnął za (spust), mierząc w (blaszany kurek) na ratuszowej wieży.
Facet połknął (haczyk).
Za oknem widzi (samochód), (srebrzysty hatchback), który z piskiem opon zatrzymuje się przed kamienicą.
Policja znalazła na niego (jakiś hak).

Policja zatrzymała (tir).
Złodzieje porzucili łup i dali (drapak).
Wolałbym już raczej palnąć sobie w (łeb), niż poniżyć się, szukając ratunku za wszelką cenę.
Kazimierz sprzedał (pierścionek), żeby spłacić karciane długi.
Byłem z nim za (pan) (brat).
Ten to ma (fart), tylko pozazdrościć!
Wierzysz w to, że trzynastka przynosi (pech)?

f) Znów złapałem (jakiś wirus)!

Z początku cię nie poznałem, bo byłeś w szlafroku i miałeś na głowie (kompres) z kapuścianych liści.
Twoja torba pomieści wszystko, nawet (laptop).
Na pościeli znalazłem kolejne urodzinowe niespodzianki: (nowiutki walkman) od rodziców i wełniane rękawiczki od babci.
Zalóż (drugie kolczyki).
Dentysta wyrwał chłopczykowi (mleczny ząb).
Matka dała dziecku (klaps) w pupę.
Orkiestra gra (tusz).
Oddał Bogu (duch).

3. Ужййте слова в дужках у родовому або знахідному відмінку однини; зазначте, котрий це відмінок:

Michał F., dyrektor programu rockowego Radia 94, przyznaje bez ogródek: „Playlistę tworzymy na podstawie własnego („czuj”), gramy (rock)”. Tymczasem badania informują, że według respondentów deklarujących się jako fani (rock) najpopularniejszym utworem rockowym jest „Jolka, Jolka, pamiętasz...”. Michała F. dziwi, że tak dużo ludzi deklaruje swoją miłość do (rock), a tymczasem sformatowane na (rock) radio mało kogo obchodzi.

(wg „Polityka” 2004)

4. Ужййте слова в дужках у знахідному відмінку однини (слова, написані курсивом, залишаються без змін). Перекладіть українською мовою, звертаючи увагу на особливості синтаксичного керування в українській і польській мовях:

Prosić (szef) o ... (podpis; urlop)
Pytać ... (student) o ... (egzamin)
Dbać o ... (siostrzeniec; dziadek; swój wizerunek)

Troszczyć się o ... (siostrzeniec; braciszek)
Martwić się o ... (wujek; Paweł)
Walczyć o ... (chłopiec; majątek; swój kraj)
Obwiniać ... (Kacper; Krzysiek) o ... (ten grzech)
Lekceważyć ... (dyrektor; przeciwnik; regulamin; swój obowiązek)
Komplementować ... (Tomek; swój przyjaciel)
Zawdzięczać *komuś* ... (swój rozwój; ład i porządek)
Odradzić *komuś* ... (ryzykowny zabieg; wyjazd *o tej porze*)
Ryzykować ... (majątek; ponowny wzrost *inflacji*)
Coś kosztowało ... (prezes *wiele wysiłku*; pracownik *wiele zdrowia*)
Korci ... (chłopczyk, ten bachor, *aby to zrobić*)
Pomścić ... (młodszy brat; swój kumpel)
Odreagować ... (stres; ciężki dzień)
Śledzić ... (rozwój *jego kariery*; podejrzany człowiek)
Uznać kogoś za ... (bohater; zwycięzca; pokonany)
Pokutować za ... (grzech)
Głosować na ... (kandydat *prawicy*; program *tej partii*)
Nalegać na ... (mój przyjazd; natychmiastowy powrót)
Iść na ... (uniwersytet)
Jechać na ... (Krym)
Wyrok na ... (wspólnik *grupy*; gwałciciel *nieletnich*; haker)
Bogaty w ... (węgiel; jod; tlen)
Spokojny o ... (Rafał; Daniel; bratanek; *jej los*)

5. Ужййте слова в дужках у знахідному відмінку однини. Перекладіть речення українською мовою, звертаючи увагу на відмінності в керуванні слів у польській та українській мовах:

Z zainteresowaniem śledziłem (rozwój) debaty.
W tej sytuacji ryzykujemy (powrót) do domu z przegraną.
Lekarz odradza (ponowny zabieg).
Czy ta osoba może zlekceważyć (wyrok) sądu?
To szkole zawdzięczam (to), kim teraz jestem.
Czy on naprawdę troszczy się o (interes publiczny)?
Teraz szczególnie muszę dbać o (swój wygląd).
O (co) chciałeś mnie zapytać?
Czy o (ten podręcznik) prosiłaś?
Po produkty bogate w (magnez) powinniśmy sięgać każdego dnia.

6. Перекладіть польською мовою:

Ми йдемо в університет.
А твій хлопець вміє танцювати вальс?
Будеш боротися за свого хлопця?
Ти мусиш написати листа або вислати е-мейл.
За представника якої партії ти голосуватимеш?
У чому ти його звинувачуєш, у якому гріху?
Взимку хлопці люблять грати в хокей.
Своїм розвитком вони завдячували цьому вчителю.
Він подарував дівчині гарний весняний тюльпан.
Він наполягав на моєму приїзді.
Мені завжди не щастить!
Хлопцеві кортіло це зробити!
Це коштувало батькові багато здоров'я.
У тебе прищ на носі.
Він не подзвонив, бо був з похмілля.
Шахіст спочатку поставив шах королю, а потім суперник дістав мат.
Залагодження цієї справи коштувало директорові багато нервів.
Його не визнано переможеним.
Він спокутує гріх батька.
Цього літа ми не їдемо в Крим.
Ми помстилися за друга.
Що їстимеш – омлет чи котлету?
Я з'їла б оселедець і помідор з майонезом.
Я хвилююся за Станіслава.
Про що ти питав Степана?
Ми ризикуємо всім нашим майном.
Він уважно стежив за розвитком її театральної кар'єри.
Михайло піклується про молодшого брата.
Ці території багаті вугіллям.
Я просив би вас [до чоловіка] поставити підпис на цій заяві.
Вони борються за свою країну.
Я спокійна за брата.

2.5.1.4. Орудний відмінок однини

В орудному відмінку однини іменники чоловічого роду, так само як іменники середнього роду, мають закінчення *-em* (*domem, snem, grzechem, słoniem, jedwabiem, kocem*). Після *k, g* перед *-em* з'являється *i*, наприклад: *ptak – ptakiem, brzeg – brzegiem*.

Синтаксичний коментар

Якщо в синтаксичних структурах з іменним складеним присудком у ролі іменної частини такого присудка виступає іменник (або іменник з прикметником), тоді цей іменник (або іменник з прикметником) вживається в орудному відмінку: *Piotr jest studentem; Piotr jest dobrym studentem* (але: *Piotr to dobry student*, бо *є to*). *Wesołym dniem jest dzisiejszy dzień* (порівн. про це також на с. 100).

Іменник у ролі присудка може вживатися в називному відмінку у формулах самопредставлення (наприклад, *Jestem Piotr Stępnia*), а також у синтаксичних структурах на зразок *Jesteś tobuz!* (іменник із негативним забарвленням).

Якщо ж у ролі іменної частини іменного складеного присудка виступає сам прикметник без іменника, тоді він уживається в називному відмінку: *Piotr jest dobry. Wesoły jest dzisiejszy dzień*. У зв'язку з цим часто синтаксична структура польського та українського речення може не збігатися, порівн.: *Ważne jest to, że... i Ważliwym є те, що...*

ВПРАВИ

1. Ужййте слова в дужках у відповідній формі. Перекладіть речення українською мовою, звертаючи увагу на синтаксичну будову польських та українських речень:

Sukces finansowy nie zawsze jest (najważniejszy) w życiu. Nie wypada być (menedżer) (nastawiony) wyłącznie na sukces finansowy. Sukces finansowy nie jest (najważniejszy cel) życia. Sukces finansowy to nie (najważniejszy cel) życia.

Ten aksjomat jest (nienaruszalny). Ten aksjomat jest (nienaruszalny aksjomat). To jest (nienaruszalny aksjomat).

Czujesz się (zakłopotany opiekun)? Czujesz się (zakłopotany)? Czujesz się (oszukany). Nie bądź (taki)!

Ten rok jest dla ciebie szczególnie (trudny). Ten rok jest dla ciebie szcze-

gólnie (trudny rok).

Uczucie nie jest (dobry doradca) w takiej sprawie. Uczucie to nie (najlepszy doradca) w takiej sprawie.

Dzięki nowoczesnym technologiom, zmianom społecznym i estetycznym sztuka stała się (demokratyczna).

Obawa przed czymś, co jest (nowe) i (nieznane), jest (stan naturalny).

Obawa przed czymś, co jest (nowe) i (nieznane), to (stan naturalny).

(Męski) i (wrażliwy) – (taki) właśnie jest ten mężczyzna.

(Silniejszy) jest zawsze ten, kto się uśmiecha, a nie ten, kto unosi się gniewem.

On jest (taki kłamliwy)! On jest (kłamliwy człowiek). On jest (kłamca).

Jesteś (kłamczuch)!

Tomka nie da się nie lubić: jest (fajny kumpel) i ma klasę. Jest (światny)

w tym, co robi. Choć wydaje się (nieprzystępny), to tylko pozory. Jest (skromny) i (powściągliwy).

Dla wielu ludzi pies to (największy przyjaciel) człowieka, podczas gdy kot jest (synonim) pięknego, ale fałszywego egoisty. Pies jest (towarzystki) i (otwarty), a kot – (zmysłowy) i (elegancki).

2. Розкрийте дужки, вживаючи іменники (й прикметники) чоловічого роду в орудному (або називному) відмінку однини:

Planuję podróż i zastanawiam się nad (środek) transportu. (Samolot) jest najszybciej, ale drogo. Taniej byłoby (autobus), ale męcząco. Może (pociąg)? Ale (taki luksusowy), z (prysznic) w przedziale. Albo nie – (egzotyczny sposób) dotarcia na miejsce byłaby podróż (statek). Marzenia... To może (własny samochód), no i (prom)? Jestem przecież (niezły kierowca). Tak, ale po długiej podróży (swój fiat) na pewno będę (zmęczony). A chcę być (wypoczęty) i (zadowolony). Co, (balon)? A, żartujecie sobie ze mnie? Co, mam nie przejmować się zbyt poważnie (ten problem)? Ale wiecie, że zawsze się denerwuję przed (wyjazd). No dobrze, poczekam z (ten wybór) do jutra...

3. Іменники й прикметники, подані в дужках у називному відмінку, вжййте, де потрібно, в орудному відмінку однини:

Lody uwielbiają prawie wszyscy. Wybierz swój ulubiony smak – a dowiesz się, (jaki) jesteś. Jeśli lubisz lody waniliowe, jesteś (idealista), który nie boi się ryzyka. Preferujesz lody czekoladowe – jesteś (żywiołowy), (czarujący) i (uwodzicielski). Jeżeli wolisz lody bananowo-śmietankowe, jesteś (wrozumiały), (przyjacielski) i (dobry), współczujesz

innym, jesteś (idealny) (dziecko) i (rodzic). Jeśli zaś uwielbiasz truskawkowo-śmietankowe, jesteś (introwertyk). Twoje lody orzechowe – jesteś (samokrytyczny). Smakują ci miętowe z kawałkami czekolady – znaczy, że jesteś (typ) cynika, masz swoje zdanie. Byłbyś (dobry biznesmen) lub (prawnik).

(wg „Newsweek” 2006)

4. Ужййте слова в дужках в орудному відмінку однини. Перекладіть словосполучення українською мовою, звертаючи увагу на можливі відмінності дієслівного й іменникового керування в польській та українській мовах:

Jechać ... (samochód; pociąg; autokar; autobus; motocykl; motor; rower; tramwaj; trolejbus; fiat; polonez; maluch; cadillac; chevrolet)

Lecieć ... (samolot; śmigłowiec; helikopter; myśliwiec; balon)

Płynąć ... (statek; okręt; prom; jacht; kajak)

Martwić się ... (twój stan; ten przykry wypadek)

Opiekować się ... (bratanek; siostrzeniec)

Przejmować się ... (ten problem; ten lekkomyślny uczynek)

Cieszyć się ... (swoój postęп; ten sukces; nasz przytulny dom; zdrowy uśmiech swojego dziecka)

Radować się ... (świat)

Zmęczyć się ... (ten przejazd)

Brzydzić się ... (ten tchórz)

Przerazić się ... (ten straszny hałas)

Uciec przed ... (wilk; jastrząb)

Chronić przed ... (wiatr; wpływ zewnętrzny)

Bronić przed ... (wróg; ten zły człowiek)

Sympatyzować z ... (ten polityk; Szymon)

(Coś, np. pomysł, idea) przegrywa z ... (ten drugi pomysł)

(Coś, np. argumenty, okoliczności, rozsządek) przemawia(ją) za ... (ten kandydat)

Argumenty za (czym) ... (to, że / żeby...)

Badania nad ... (magnetyzm; język polski; ważny problem)

5. Слова в дужках ужййте в орудному відмінку однини; зверніть увагу на можливі особливості керування польських слів порівняно з українськими:

Ten parasol doskonale chroni przed (deszcz).

Był to kolejny argument za (to), że pieniądze szczęścia nie dają.

Królica broni młodych przed (wąż).

Złoczyńca uciekł przed (policjant) na dach budynku.

Sympatyzuję z (dyrektor) od dawna.

Od niedawna po prostu brzydzę się (ten człowiek).

Agnieszko, prawdę mówiąc, martwię się (twój obecny stan).

Muszę opiekować się (dziadek), jest chory.

Prowadzimy badania nad (ten dialekt).

6. Перекладіть польською мовою:

Цей тиждень був для неї особливо довгим.

Найважливішим є те, про що ми говорили вчора.

Цей принцип є дуже простим.

Ця країна справді стала демократичною.

Він почувався щасливим.

Ти не хочеш бути багатим?

Твоя історія була ще смішнішою.

Хлопець був третім у цих змаганнях.

Владислав – слухняний хлопець. Він завжди був слухняним.

Пташеня втекло від яструба.

Вони симпатизують цьому політичному діячеві.

Ця куртка добре захищає від вітру.

Він захистив дівчину від хулігана.

Я рада за твій успіх.

Я хвилююся через твій теперішній стан.

Її страшно налякав цей крик.

Мене так тішить цей наш світ!

Переїзд через ці забиті машинами вулиці мене дуже втомив.

Я відчуваю презирство до цього боягуза.

Розум каже про щось цілковито протилежне.

Дослідження цієї проблеми протікає повільно.

Вона мусить подбати про племінника.

Це ще один аргумент на користь того, щоб прийняти саме таке рішення.

2.5.1.5. Місцевий і кличний відмінки однини

У місцевому відмінку однини вибір закінчення залежить від приголосного, на який закінчується основа.

Так само, як у випадку іменників середнього роду, іменники з твердою основою чоловічого роду мають у місцевому відмінку однини закінчення *-e*, і при цьому відбуваються такі самі, як в іменниках середнього роду, чергування, наприклад: *autor – o autorze, zeszyt – w zeszytcie, nos – w nosie* і т. ін. (порівн. с. 66). Можливі й такі самі, як в іменниках середнього роду, чергування голосних: *las – w lesie, świat – na świecie*.

Якщо тверда основа закінчується на *k, g, ch (h)*, чергувань немає і такі іменники мають закінчення *-u*, наприклад: *ptak – o ptaku, brzeg – na brzegu, groch – o grochu, druh – o druhu*.

Іменники з м'якою основою, в тому числі отверділою – на *c, dz, cz, dź, sz, ź (rz)*, мають закінчення *-u*: *struś – o strusiu, słoń – o słoniu, ojciec – o ojcu, widz – o widzu, kosz – w koszu, lekarz – o lekarzu*.

Деякі іменники, що закінчуються на губний приголосний – *gołąb, jastrząb, paw, żółw, cietrzew, żuraw, czerw, karp, kielb, drób, drop, gap, jedwab, olów, nów, modrzew, szczaw, tulów, Radom, Oświęcim, Okocim, Stradom, Pcim, Zagrzeb, Budziszlaw, Wodzislaw, Wrocław, Jaroslaw* (та інші назви міст на *-aw*), – також належать до іменників з м'якою основою і мають у місцевому відмінку однини закінчення *-u*: *jedwab – o jedwabiu, żółw – o żółwiu, karp – o karpju, Radom – w Radomiu*.

Як виняток закінчення *-u*, незважаючи на кінцевий твердий приголосний основи, мають у місцевому відмінку однини іменники: *pan – o panu, syn – o synu, dom – w domu*.

*** Іменник з м'якою основою *dzień* загалом має регулярну форму місцевого відмінка (*w dniu*), але в складі усталеного вислову *we dnie i w nocu* традиційно має старе закінчення *-e*.

У кличному відмінку однини іменники чоловічого роду мають таке саме закінчення, як у місцевому, за винятком іменників *pan, Bóg*, які в кличному відмінку мають форми *panie, Boże*.

*** Іменник *lud* у кличному відмінку має форму *ludu*, рідше – таку саму, як у місцевому, *ludzie*.

Слово *dziad* у значенні „дідусь” має регулярне закінчення *-e*: *dziadzie*, а в значеннях „жебрак”, „старий чоловік”, крім форми *dziadzie*, має роз-

мовну форму *dziadu*.

Деякі іменники, що закінчуються в називному відмінку однини на *-ec*, у кличному відмінку мають закінчення *-e*, при цьому *-ec* змінюється на *-cz-*: *ojciec – ojcie, chłopiec – chłopcze, starzec – starcze*. Окремі іменники можуть мати паралельні форми: *Kozak – Kozacze i Kozaku*; одна з форм може мати розмовний характер, наприклад *glupiec – glupcze*, розм. *glupcu* або є стилістично забарвленою, наприклад: *człek – czleku*, піднесено *czleczce*.

ВПРАВИ

1. Ужуйте подані слова в місцевому відмінку однини:

Piłkarz, tor, tatuaż, szpital, oryginał, umysł, gryzoń, brud, kraj, garb, gołąb, wiek, łosoś, sen, pień, autor, pisarz, organizm, strzał, ból, best-seller, garaż, tysiąc, pan, redaktor, dziennikarz, głupiec, badył, ideał, dym, dom, chłop, widz, pies, chrząszcz, rydz, budżet, wiersz, nów, staw, żuraw, Krym, Oświęcim, cudzysłów, talent, las, nauczyciel, skwar, karaluch, komar, stan, krzew, cietrzew, doktor, lekarz, brzuch, kot, ocet, grudzień, syn, lew, jedwab, świat, zespół, król, mózg, piosenkarz, aktor, szal, szal, Waclaw, Wrocław, Jaroslaw (місто), Jaroslaw (ім'я).

2. Ужуйте іменники чоловічого й жіночого родів у місцевому та кличному відмінках однини. Із двома з них складіть речення:

- Struś, szympanś; delfin, jeleń; muł, mól; karp, seń; krab, kielb; jeź, jer; niedźwiedz, wielbłąd; szczygieł, wróbel; paw, lew, żółw.
- Ryś, lis, miś, osa, łoś; dorsz, mucha, mysz, ropucha; nietoperz, szczur, bóbr, tchórz, kura, kangur, żubr.

3. Ужуйте іменники в місцевому та кличному відмінках однини (зверніть увагу на рід іменника):

Straż, stróż; krtań, koń; mecz, rzecz; cierań, czerń; goryl, dał; moc, piec; leszcz, klacz; styl, stal; wesz, tusz; ptyś, wieś; broń, słoń; kicz, ciec; cień, toń, ton, tona.

4. Закінчіть речення, вживаючи імена в кличному відмінку однини:

a) Panie ... , zapraszamy pana serdecznie!

Krzysztof, Paweł, Tomasz, Marcin, Mikołaj, Robert, Zdzisław, Dariusz, Ryszard, Włodzimierz, Aleksander, Andrzej, Jakub, Edward,

Karol, Sebastian.

b) Chodź tu, ... , siadaj!

Zbyszek, Józio, Pawełek, Tomcio, Darek, Kubuś, Rysiek, Edek, Edzio, Karolek, Karolcio.

5. Ужійте слова в дужках у місцевому або кличному відмінках однини:

Po (obiad) ojciec splatał ręce na (brzuch) i siadał sobie wygodnie na (krzesło).

W „(Pan Tadeusz)” – (epos) narodowym – widać, że Polacy są narodem przesiąkniętym szlachecczością.

Kabaret literacki jest przywilejem dla tych, którzy, zamiast siedzenia w (pub), widzą przyjemność spędzania wieczoru w (literacki klimat).

W (koniec) nadszedł czerwiec; ale w (czerwiec) nadal żyliśmy w (fałszywy świat) złudzeń.

Ciągle muszę trzymać rękę na (puls).

(Syn, syneczek), chodź tu, proszę cię!

(Pan chrząszcz), czemu pan tak brzęczy w (gąszcz)?

Po (spacer) do zoo mały Piotruś jeszcze długo wspominał o (słoń, kangur, krokodyl i żółw).

Strzępy papieru mokną na (deszcz), wiatr toczy po (trotuar) okruchy styropianu.

To jest w (zły gust).

Smakują ci grzybki w (ocet)?

Przy (mąż) ona może się czuć jak bezbronna kobieta.

Wstawaj i bierz się do roboty, (leń)!

6. Ужійте іменники (з прикметниками) чоловічого роду в місцевому відмінку однини:

Badania snu pomagają lekarzom wyjaśnić mechanizmy zachodzące w (mózg) człowieka podczas nocnego odpoczynku. Naukowcy dowiedli, że w (czas) snu mogą zdarzać się nagłe olśnienia: kiedy pogrążamy się we (sen), przychodzą nam często nowe pomysły. Tak została potwierdzona słuszność znanego na (cały świat) powiedzenia „muszę się z tym przespać”. Jednocześnie pamiętać należy, że w (raz) niedoboru snu człowiek czuje się źle. W (niewyspany organizm) nie wytwarza się wy-

starczająca ilość niezbędnych do jego funkcjonowania substancji. Gdy nie śpimy, nie może pracować w (swój rytm) układ odpornościowy, a w (nadmiar) natomiast jest produkowany hormon stresu. Ci, którzy myślą, że wraz z upływem lat człowiek potrzebuje mniej snu, są w (błąd).

(wg „Newsweek” 2004)

7. Перекладіть польською мовою речення, доповнюючи його щоразу іншим іменем:

Що ти знаєш про ... ?

(Адам Міцкевич; Чеслав Мілош; Станіслав Лем; Каміл Ципріан Норвід; Леопольд Стафф; Генрик Сенкевич).

8. Ужійте слова в дужках у місцевому відмінку однини (слова, написані курсивом, залишаються без змін). Перекладіть словосполучення українською мовою, звертаючи увагу на відмінності керування слів у польській та українській мовах:

Zakochać się w ... (chłopiec; chłopak; Józek; Józef)

Oprzeć się na ... (tekst; ten artykuł; pierwszy tom; projekt)

Polegać na ... (przyjaciel; Michał; ten człowiek; pan)

Zrobić wrażenie na ... (prezes; szef; dyrektor; kierownik)

Wzbudzić zakłopotanie, emocje w ... (twój znajomy; ten facet)

Zemścić się na ... (wróg; rywal; adwersarz)

Położyć na ... (regał; kredens; parapet)

Położyć się na ... (dach; dół; dywan; dywanik)

Usiąść na ... (stołek; taboret; tapczan)

Zanurzyć się w ... (żywiol; grzech; mrok; fantastyczny świat)

Zaczytywać się w ... (ten rodzaj literatury)

Powiesić na ... (wieszak; kij; hak)

Zapisać w ... (zeszyt; kalendarz; notes)

Wymuszać na ... (kandydat *łapówkę*; pacjent *pieniądze*)

Spodziewać się *czego* po ... (ten człowiek; taki koleś)

Przekonać o ... (to)

Specjalizować się w ... (ten dział *językoznawstwa*; sport; bieg *z przeszkodami*; rzut *oszczepem*)

Wizyta w ... (Kair; Paryż; Rzym; Kijów; Wrocław)

Śpiewać / grać, śpiew / gra przy (akompaniament *fortepianu*)

9. Слова в дужках уживіть в місцевому відмінку однини, звертаючи увагу на керування слів:

Po prostu zakochałam się w (ten aktor)!
Sposobów na to, aby zemścić się na chłopaku, jest wiele.
Dziwny przechodzień nagle położył się na (chodnik).
Na kiedy jest planowana państwa wizyta w (Poznań)?
Zaczytuje się w (komiks) o super rycerze.
W (ten juror) chłopak wzbudził największe emocje.
Specjalizowała się w (import) odzieży uznanych marek europejskich.
Wymusza na (swój przeciwnik polityczny) przejście do konkretów.
Szpital zapisał w (regulamin) obowiązkowe opłaty za leczenie pacjentów, których choroba ma związek z alkoholem.
Trudno powiedzieć, czego się spodziewać po (najbliższy weekend), ponieważ w tego typu konkursach jeszcze nie brałam udziału.

10. Перекласти польською мовою:

Чи я можу покластися на твого знайомого – Павла?
Від цього хлопця всього можна чекати!
Мені дуже залежить на його приїзді і участі в нашому засіданні.
Ти мусиш зосередитися на цій проблемі, а в своєму дослідженні можеш спертися на статтю професора К.
Вона закохалася у свого шефа Роберта, справила враження на директора фірми і помстилася своєму колишньому чоловікові.
Ти в цьому переконаєшся.
Коли ти в поганому настрої, то на чому волієш грати – на фортепіано чи на флейті?
Після ситного обіду він поклав папери на стіл і ліг собі на килимок на підлозі.
Коли ми можемо приїхати – в березні, квітні чи травні?
Він вимагає від хлопця хабар.
Стаття була такою, якої й можна було чекати від такого автора.
Крісло, в яке я сіла, дуже зручне.
Хлопець просто зачитується цим літературним жанром.
Це був спів під акомпанемент гітари.

11. Уживіть іменники (з прикметниками) всіх родів у місцевому відмінку однини:

To mit, że żyjemy w (świat), w (który) rządzi zdrowy rozsądek. Miliony inteligentnych ludzi wierzą w bzdury w (pełne przekonanie), że tylko w ten sposób przeciwstawią się władzy i autorytetom. Jak pogodzić fakt, że w (świat), w (który) nauka pretenduje do wyjaśnienia najbardziej skomplikowanych zjawisk, ludzie wierzą, że kółka wyżłobione w (zboże) są dziełem kosmitów, lądowanie Amerykanów na (Księżyc) było pustynną inscenizacją, a Elvis Presley ciągle żyje? W (świat), w (który) większość polityków okazuje się wcześniej czy później kłamcami, ludzie coraz mniej wierzą w oficjalne wersje wydarzeń właśnie dlatego, że są one oficjalne. Oni nie mówią nam prawdy – z takim przeświadczeniem żyją miliony ludzi w (Warszawa), (Paryż), (Nowy Jork). Oskarżenia pod adresem polityków w (sprawa) broni masowego rażenia w (Irak) stanowią doskonały przykład wykorzystania teorii spiskowej, aby wytłumaczyć rzeczywistość, której nie znamy. Nie wiemy bowiem, czy Bush i Blair kłamali w (ta kwestia) i pewnie nigdy się nie dowiemy. Niedawno w (raport), opublikowanym w (renomowane czasopismo) „Nature”, napisano, że milion gatunków zwierząt wymrze w (ciągi) najbliższych pięćdziesięciu lat ze względu na spustoszenie, którego dokonuje w (natura) człowiek. Mniej więcej w (ten sam czas) zrobiło się głośno o (duński statystyk Björn Lomborg). W niedawno (opublikowana książka) Lomborg, wbrew swoim wcześniejszym założeniom, dostarczył dowody na to, że rzeki, morza, deszcz i powietrze są czystsze niż kiedykolwiek w (historia). Autor pisał, że w ostatnich czterdziestu latach w USA, (Kanada) i (Wielka Brytania) powierzchnia lasów się zwiększyła, a las tropikalny w (dorzecze) Amazonki skurczył się zaledwie o piętnaście procent. W (odpowiedź) na książkę Lomborga duński Komitet do spraw Oszustw Naukowych orzekł o (ten autor), że on nie rozumie zagadnień naukowych, a o jego (dzieło), że to kłamstwo. Jednak w (grudzień) dwa tysiące trzeciego roku autor został oczyszczony z zarzutów. Ciągle nic nie wiemy o (to), kto i po co uknuł spisek.

(wg „Polityka” 2004)

12. Уживіть іменники й слова з прикметниковим типом відмінювання чоловічого роду у відповідному відмінку однини:

Kiedy na (dwór) jest ciemno i zimno, najprzyjemniej jest usiąść w (głęboki pluszowy fotel) z dobrą książką i (kubek) malinowej herbaty. No i

oczywiście dobrze mieć (kot), gdyż kocie mruczenie doskonale uspokaja. Dlaczego? Być może dlatego, że kociak mruczy tylko wtedy, kiedy sam jest (zadowolony). Jeśli (mruczący kot) posadzi się na kolanach, głaszcze otwartą dłonią i wsłuchuje w wydawany przez niego (dźwięk), delikatne wibracje przenikają każdy zakamarek (nasz organizm). Jednym słowem, puszek funduje (nasz system nerwowy) coś w (rodzaj) delikatnego (masaż).

(wg „Poradnik Domowy” 2005)

13. Ужййте іменники або іменники з прикметниками чоловічого роду в дужках у відповідному відмінку однини:

Francja w wielu dziedzinach życia opiera się (kulturalny imperializm – C.) Stanów Zjednoczonych. Ostatnio jednak i ten kraj, którego kuchnia budzi zazdrość na (cały świat), zaczął ulegać (napór) amerykańskiej bylejakości na (talerz). W (Paryż) w (czas – Msc.) lunchu wszyscy teraz żują steki i jedzą frytki. Na (zatłoczony dworzec) Gare de Nord student wpatruje się w maszynę z przekąskami: wziąć kanapkę z (bekon) czy (kurczak – N.)? W (paryski supermarket) pani wrzuca do koszyka kilka gotowych sałatek, tłumacząc się (ciągły brak) czasu. Problem z nadwagą i chorobami związanymi z (niewłaściwy sposób) odżywiania się staje się (globalny). O (co drugi Polak) można powiedzieć, że ma nadwagę. W (Meksyk) i (Egipt) otyłych przybywa szybciej niż w USA. Ponad połowa mieszkańców wysp Samoa na (Pacyfik) jest chorobliwie otyła. W Indiach olej jest tak tani, że używa się go w (nadmiar – Msc.). Mówi się dzisiaj o (syndrom) ludzi zalegających na kanapie przed (szklany ekran) – zamiast jeździć na (rower) w (wolny czas – Msc.) wysiaduje się przed (telewizor).

(wg „Newsweek” 2003)

2.5.2. Іменники та прикметники чоловічого роду в множині

Парадигми відмінювання іменників чоловічого роду в множині подано в таблиці:

Множина Лiczba mnoga

M.	zeszyt-y	ptak-i	Włos-i	słoni-e	ojc-owie	jedwabi-e
D.	zeszyt-ów	ptak-ów	Włoch-ów	słoni-i	ojc-ów	jedwab-i
C.	zeszyt-om	ptak-om	Włoch-om	słoni-om	ojc-om	jedwabi-om
B.	zeszyt-y	ptak-i	Włoch-ów	słoni-e	ojc-ów	jedwabi-e
N.	zeszyt-ami	ptak-ami	Włoch-ami	słoni-ami	ojc-ami	jedwabi-ami
Msc.	w zeszyt-ach	o ptak-ach	o Włoch-ach	o słoni-ach	o ojc-ach	w jedwabi-ach
W.	zeszyt-y	ptak-i	Włos-i	słoni-e	ojc-owie	jedwabi-e

У множині відмінності між твердим та м'яким різновидами відмінювання іменників є лише в називному (і кличному, який формально збігається з називним) та родовому відмінках.

Про вибір закінчення іменників чоловічого роду в називному відмінку множини див. с. 179-183, у родовому – див. с. 194-196.

У **давальному, орудному й місцевому** відмінках множини іменники чоловічого роду мають такі самі закінчення, як іменники середнього та жіночого родів у множині: у **давальному** відмінку – закінчення **-om**, в **орудному** – **-ami**, а в **міщевому** – **-ach**.

В **орудному** відмінку множини деякі іменники чоловічого роду, подібно до окремих іменників жіночого роду на приголосний, мають закінчення **-mi**: *końmi, liśćmi, gośćmi, księżmi, przyjaciółmi, ludźmi, braćmi, pieniądze* або ж паралельні форми: *gwoździami* і *gwoździ*.

*** У деяких усталених зворотах збереглося архаїчне закінчення орудного відмінка множини **-u**, наприклад: *przed laty, ostatnimi czasy*.

Закінчення в **знахідному** відмінку множини залежить від значення іменника: іменники, що є назвами осіб чоловічої статі або ж можуть уживатися на позначення і чоловіків, і жінок (як наприклад, *studenci*,

dziennikarze), мають у знахідному відмінку таку форму, як у родовому. Всі інші іменники (назви предметів і тварин) мають таку форму, як у називному (детальніше про форми знахідного відмінка множини іменників чоловічого роду див. с. 199-200).

Особливу увагу треба звернути на форми **знахідного відмінка множини** іменників на позначення **назв тварин**, оскільки для українських слів цієї категорії форма знахідного відмінка множини збігається з формою родового, порівн.: *Widzę wilki, tygrysy, krokodyle* – Я бачу **вовків, тигрів, крокодилів**.

Форма **кличного** відмінка збігається з формою називного, як і в решті польських іменників у множині.

За зразком наведених парадигм множини відмінюються в **множині й іменники чоловічого роду на -a** (наприклад, *mężczyzna, kolega, poeta, gitarzysta*), що в однині відмінюються як іменники жіночого роду на -a. Щоправда, іменник *mężczyzna* має в родовому, і, відповідно, знахідному відмінку множини нетипове для іменників чоловічого роду нульове закінчення: *tych mężczyzn*.

Прикметники (і слова з прикметниковим типом відмінювання) чоловічого роду відмінюються майже так само, як прикметники середнього роду. Крім називного відмінка, відмінності можуть бути в знахідному: якщо прикметник узгоджується з іменником, що означає особу чоловічої статі, то такий прикметник має в знахідному відмінку таке закінчення, як у родовому.

У таблиці подано зразки відмінювання іменників чоловічого роду з прикметниками в множині:

M.	take stare domy, psy	którzy nasi nauczyciele
D.	takich starych domów, psów	których naszych nauczycieli
C.	takim starym domom, psom	którym naszym nauczycielom
B.	take stare domy, psy	których naszych nauczycieli
N.	takimi starymi domami, psami	którymi naszymi nauczycielami
Msc.	o takich starych domach, psach	o których naszych nauczycielach
W.	stare domy, psy	nasi nauczyciele

2.5.2.1. Називний відмінок множини іменників чоловічого роду

У називному відмінку множини закінчення іменників чоловічого роду залежить переважно від двох чинників: від кінцевого приголосного основи та від значення іменника.

Іменники з **м'якою основою** (зокрема й на отверділий приголосний, а також деякі іменники на губний приголосний, наприклад *gołąb, karp* та ін., див. їх перелік на с. 56) мають у називному відмінку множини закінчення **-e**: *nauczyciele, słonie, mecze, jedwabie*.

Закінчення **-у** мають лише ті іменники з м'якою основою, які закінчуються на **-ec** та **-ca** і є назвами осіб чоловічої статі: *chłopiec – chłopcy, mędrzec – mędrzy, wykładowca – wykładowcy*¹⁰ (виняток: *woźnica – woźnice*). Іменники на **-ec**, що не є назвами осіб чоловічої статі, мають, як і всі інші іменники з м'якою основою, закінчення **-e**: *dworzec – dworce, palec – palce, samiec – samce*.

*** Іменник *samiec*, ужитий на позначення чоловіка, в називному відмінку множини має закінчення **-e**, але може поєднуватися із прикметниковою формою в чоловічо-особовому роді (*ci samce*) або ж – для більшого експресивного забарвлення – з нечоловічо-особовою прикметниковою формою (*te samce*). За деякими джерелами, для цього іменника в значенні чоловіка можливе й чоловічо-особове закінчення **-у**: *samsy*. У знахідному відмінку множини вживається чоловічо-особова форма (*tych samsów*).

Деяким іменникам на **-ca**, що стосуються людей, але вжиті стосовно тварин, мовці можуть надавати увиразнювальне нечоловічо-особове закінчення **-e**, наприклад, *mieszkańce lasu* (безумовно правильною, однак, є форма на **-у**: *latający mieszkańcy lasu, mieszkańcy naszych pól i łąk*).

Іменники *mięsożerca, padlinożerca, roślinożerca*, незважаючи на те, що стосуються тварин, мають у називному відмінку множини, як і чоловічо-особові іменники на **-ca**, закінчення **-у**: *mięsożercy, padlinożercy, roślinożercy*.

*** Іменники з м'якою основою *dzień, śmieć* можуть мати паралельні форми: *dnie i dni, śmieci i śmiecie*.

В іменниках з **твердою основою** закінчення називного відмінка залежить від того, чи це назва особи чоловічої статі, чи ні.

Назви **осіб чоловічої статі** мають закінчення **-i** або **-у**, при цьому обов'язково відбувається чергування кінцевого приголосного основи.

¹⁰ Закінчення **-у** має також іменник *szewc*: *szewcy*.

Більшість чоловічо-особових іменників має в називному відмінку множини закінчення **-i**, наприклад: *student – studenci, Czech – Czesi, Białorusin – Białorusini, mężczyzna – mężczyźni* (див. таблицю на с. 182).

Закінчення **-y** мають ті чоловічо-особові іменники, основа яких закінчується на приголосні **r, k, g**. У називному відмінку множини ці приголосні чергуються, відповідно, з **rz, c, dz**: *doktor – doktorzy, Węgier – Węgrzy, pracownik – pracownicy, Chińczyk – Chińczycy, pedagog – pedagodzy*.

Чоловічо-особові етноніми та інші назви, що закінчуються на **-anin** і (рідше) на **-an**, мають у називному відмінку множини закінчення **-e**. При цьому відбувається пом'якшення, а у випадку слів на **-anin** – ще й скорочення основи: **-anin** та **-an** змінюються на **-anie**: *Słowianin – Słowianie, Amerykanin – Amerykanie, Warszawianin – Warszawianie, dominikanin – diminikanie, Hiszpan – Hiszpanie, Cygan – Cyganie, krajan – krajanie, zakrystian – zakrystianie*.

Неособові назви мають закінчення **-y**: *dom – domy, pies – psy* або **-i** (після **k, g**): *ptak – ptaki, gang – gangi*.

Кілька назв неістот на **-ans** мають закінчення **-e** або (частіше) паралельні закінчення **-e** та **-y**: *alianse, konwenanse, dysonanse, finanse; kwadransy* (в розмовній мові допускається форма *kwadransy*), *seanse* (і *seansy*), *romanse* (і *romansy*), *rezonanse* (і *rezonansy*), *awanse* (і *awansy*), *niuanse* (і *niuansy*), *fajanse* (і *fajansy*), *dylizanse* (і *dylizansy*). Але порівн.: *szympans – szympansy*, оскільки це назва істоти.

*** Деякі іменники (часто вони закінчуються на **-f**), крім закінчення **-y**, можуть мати паралельне **-a**: *grunt – grunty i grunta, koszt – koszty i koszta, gust – gusty i gusta* (але в зразковій нормі тільки *gusta* в складі фразеологізму *są gusta i guściki*, хоча в розмовній мові цей фразеологізм уже функціонує у формі *są gusty i guściki*), *pakt – pakty* і (рідше) *pakta, abstrakt – abstrakty* і (рідше) *abstrakta, inspekt – inspekty* і (рідше) *inspekta*.

Іноді вибір закінчення **-a** чи **-y** пов'язується зі зміною значення іменника, наприклад: *akta* (рідше також *akty*) – в значенні „державний або юридичний документ” (наприклад, *przechowywać akta / akty transakcji*), тільки *akta* (вживається лише форма множини) в значенні „пакет державних чи правових документів або книги, що їх уміщують” (*akta sądowe, akta personalne, akta sprawy, akta procesu*), а в інших значеннях – тільки *akty* (наприклад, *trzy akty dramatu, akty męskie, akty dobrej woli*).

Із закінченням **-y** вживається іменник *organ* (*organy*) в значеннях: „орган тіла” (*organy wewnętrzne, organy słuchu*), „журнал або газета, що представляє погляди якоїсь організації, партії” (*organy partyjne*), лише у формі

множини із закінченням **-y** іменник *organu* функціонує в значенні „музичний інструмент” (*utwór na organy*), а варіантні форми *organy* і *organa* вживаються в значенні „установа” (наприклад, *organa / organy ścigania*).

*** Закінчення **-a** мають чоловічо-особові іменники *ksiądz* і *brat* з нетиповою парадигмою відмінювання (див. далі с. 209-210), а також згадуваний раніше іменник *książe* (с. 87): (*ci*) *księża, bracia, książęta*.

Незалежно від кінцевого приголосного основи, деякі іменники чоловічого роду мають у називному відмінку множини закінчення **-owie**. Це переважно іменники, що означають:

- Професії: *agronomowie, fotografowie, choreografowie, sędziowie*.
- Титули, посади: *szefowie, bossowie, monarchowie, baronowie, marszałkowie, kardynałowie, wodzowie, wojewodowie, posłowie*.
- Родинні стосунки: *ojcowie, tatowie, tatusiowie, synowie, dziadkowie, wujowie, wujaszkwowie, stryjowie, zięciowie, teściowie, małżonkowie, mężowie*.
- Родинні прізвища, утворені від чоловічого: *Moniuszko – Moniuszkowie, Fredro – Fredrowie, Linde – Lindowie*. Зрідка вживаються також родинні власні назви за іменем чоловіка (наприклад, *Andrzej – Andrzejowie, Janusz – Januszowie, Krzysiek – Krzyśkowie*).
- Деякі етноніми назви: *Serbowie, Arabowie, Finowie, Skandynawowie, Belgowie, Mongołowie, Kazachowie, Kurdowie, Persowie, Bałkowie, Białowie, Celtowie, Frankowie, Prusowie, Szwabowie*.
- Інші назви: *panowie, wrogowie, opiekunowie, widzowie, uczniowie, bogowie, apostołowie* та ін.

Закінчення **-owie** мають чоловічо-особові іменники, що закінчуються на **-ek**, наприклад: *potomkowie, świadkowie, kochankowie, braciszkwowie, śmiałkowie, nurkowie, grajkowie* (але й експресивне *grajki*).

Другорядним критерієм вибору закінчення **-owie** може бути фонетичний – наприклад, закінчення **-owie** часто мають іменники, що закінчуються на приголосні **f, b, m, l, n**.

Семантичний критерій вибору закінчення **e**, однак, доволі відносним. Наприклад, існує багато назв, що належать до вищезазначених семантичних груп, але мають закінчення **-i** або **-y**, наприклад: *adwokaci, ambasadorzy, biskupi, docenci, dziekani, premierzy, prezydenci, prezesi, prokuratorzy, rektorzy, biznesmeni, ornitologzy, żandarmi, benedyktyni, Kaszubi* та ін.

Деякі іменники мають паралельні закінчення: **-owie** або **-i** чи **-y**, наприклад: *profesorowie* і *profesorzy*, *doktorowie* і *doktorzy*, *bohaterowie* і *bohaterzy*, *biologowie* і *biolodzy*, *filologowie* і *filolodzy*, *Norwegowie* і *Norwedzy*, *ojczymowie* і *ojczymi*.

*** Вибір закінчення **-owie** може сигналізувати стилістично-прагматичну характеристику словоформи. Так, форми *profesorowie* чи *nastolatkwie* можуть уживатися в більш офіційних, навіть урочистих, ситуаціях, ніж форми *profesorzy* чи *nastolatki*.

У таблиці унаочнено засади вибору закінчення називного відмінка множини іменників чоловічого роду:

Тверда основа Temat twardy	М'яка основа Temat miękki
<p>Чоловічо-особові Męskoosobowe</p> <p>-i -y (r / rz, k / c, g / dz) -e (на -anin)</p>	<p>-e -y (чоловічо-особові на -ec, -ca)</p>
<p>Нечоловічо-особові Niemęskoosobowe</p> <p>-y -i (після k, g) -e (неістоти на -ans) -a (деякі неістоти)</p>	
<p>-owie (професії, титули, ступені спорідненості, деякі національності)</p>	

*** Деякі іменники, що означають осіб чоловічої статі, не утворюють чоловічо-особової форми. Форма множини в них утворюється так, як у нечоловічо-особових іменниках.

Це іменники:

- Із основою на **k**, переважно назви недорослих, наприклад: *noworodki*, *wcześnieki*, *nastolatki*, *przedszkolaki* (про самих хлопців або про хлопців і дівчат, але, за деякими джерелами, *przedszkolacy* – тільки про самих хлопців), *wnuki* (on+ona), але *wnukowie* (on+on), *bliźniaki* (on+ona), але *bliźniacy* (on+on), *czternastolatki*, але й (рідше) *czternastolatkwie*, *chłopaki*, але й (рідко) *chłopacy*.
- Із основою на **k** – здрібнілі (часто пестливі) форми, наприклад: *przedszkolaczki*, *chłopaczki*, *pierwszaczki*, *chłopczyki*, *aniołki*, *bożki*, *czyścioszki*, *śpioszki*, *osiłki*, *totrzyki*, *pijaczki*.

- Іменники, утворені поєднанням основ двох слів, наприклад: *obiboki*, *obieżyświaty*, *pędziwiatry*, *pasibrzuchy*, *żółtodzioby*.
- Які стосуються людей, але в прямому значенні не є чоловічо-особовими назвами, наприклад: *Barany*, *Byki*, *Bliźniaki* (за гороскопом), *barytony*, *basy*, *altzy* (але *tenorzy*), а також *asy*.
- Інші іменники, переважно негативно або жартівливо забарвлені, наприклад: *chamy*, *antychrysty*, *wapniaki*, *łamistrajki*, *karły*, *flejtychy*, *pętaki*, *bałamuty*, *babusy*, *małolaty*, *czyściochy*, *śpiochy*, *lizusy*, *urwisy*.
- Деякі назви померлих людей, наприклад: *trupy*, *umrzyki* (але *nieboszczycy* і *nieboszczyki*; *wisielcy*; *topielcy*), а також іменник *duchy*.

Більшість іменників з негативним або жартівливим забарвленням (переважно вони вживаються на позначення характеристики людини) можуть утворювати паралельні форми – чоловічо-особові та нечоловічо-особові, причому другі можуть уживатися частіше. Наприклад: *lotry* і (рідше) *lotrzy*, *łobuzy* і (рідше) *łobuzi*, *żigolaki* і (рідше) *żigolacy*, *chojraki* і (рідше) *chojracy*, *cherlaki* і (рідше) *cherlacy*, *blazny* і (рідше) *blażni*, *chuligani* і *chuligany*, *chudzielcy* і *chudzielce*, *kaci* і *katy*, *koleżki* і *koleżkowie*.

Значна кількість таких іменників закінчується на **-ak**: *uczniaki* і *uczniacy*, *zdechłaki* і *zdechłacy*, *żebracy* і *żebraki*, *cwaniacy* і *cwaniaki*, *krewniacy* і *krewniaki*, *pijacy* і *pijaki*, *łajdacy* і *łajdaki*, *prostacy* і *prostaki*, *próżniacy* і *próżniaki*, *nieboracy* і *nieboraki*, *sztyniacy* і *sztyniaki*, *ważniacy* і *ważniaki*, *ponuracy* і *ponuraki*.

Паралельні закінчення можуть мати і деякі іменники без яскраво вираженого емоційного забарвлення: *olbrzymi* і *olbrzymy*, *krezusi* і *krezusy*, *arlekiny* і *arlekiny*, *mańkuci* і *mańkuty*, *klauni* і *klauny*, *oryginałowie* і *oryginały*, *pachołkowie*, *pachołcy* і *pachołki*.

Паралельні закінчення можуть мати також іменники на позначення істот, пов'язаних із релігійною сферою, наприклад: *aniołowie*, *anioły*, заст. *anieli*; *archaniołowie* і *archanioły*, *cherubini* і *cherubiny*; *diabły* і *diabli*; *czarty* і *czarci*; *szatany* і *szatani* (але тільки *duchy*; *antychrysty*).

Вибір закінчення – чоловічо-особового чи нечоловічо-особового – може також залежати від значення іменника, наприклад:

królowie, але *króle* – в значенні тварини (синонім *królik*), а також шахової фігури;

faworyci, але *faworyty* – „бокоброды” (бакенбарди);

Arabowie, але *araby* – про породу коней;

Persowie, але *persy* – про породу котів;

Syganie, але в переносному значенні – *sygany*;

chłopi – „селяни”, *chłopy* – про чоловіків узагалі.

Загалом же в системі мови від кожного іменника, що є назвою особи чоловічої статі, можна утворити нечоловічо-особову форму, і в такому випадку цей іменник характеризуватиметься негативним забарвленням, наприклад: *te doktory*, *te wykładowce*.

2.5.2.2. Називний відмінок множини прикметників чоловічого роду

У називному відмінку множини прикметники чоловічого роду можуть мати закінчення *-i*, *-y* або *-e*.

Закінчення *-e* мають прикметники (й інші слова з прикметниковим типом відмінювання), що вживаються з нечоловічо-особовими іменниками: *które, te, moje, mile, ulubione (pokoje, psy)*. Закінчення *-i* або *-y* мають прикметники, що вживаються з чоловічо-особовими іменниками: *którzy, ci, moi, mili, ulubieni (studenci, dziennikarze)*.

Перед закінченням *-i* відбуваються **чергування приголосних**, що представлено в таблиці:

b / b'	gruby – grubi
p / p'	tępy – tępi
w / w'	siwy – siwi, ów – owi
m / m'	znajomy – znajomi, ten sam – ci sami
n / n'	słynny – słynni, jeden – jedni, żaden – żadni, znalezione – znalezione
d / dź	młody – młodzi
ch / ś	głuchy – głusi
s / ś	łysy – łysi
sz / ś	gorszy – gorsi, wasz – wasi
l / l'	mały – mali
sl / śl	dorosły – dorośli
zł / źl	zły – źli
t / ć	bogaty – bogaci, zmarznięty – zmarznięci
st / ść	tlusty – tłusci

Ці чергування, крім *sz / ś*, збігаються з чергуваннями, які відбуваються в називному відмінку множини чоловічо-особових іменників (з твердою основою), порівн.: *młody sąsiad – młodzi sąsiedzi, cichy Czech – cisi Czesi* та ін. (але: *nasz smakosz – nasi smakosze* – іменник з м'якою основою).

Займенники *mój, twój, swój* у чоловічо-особовій формі мають закінчення *-i*: *moi, twoi, swoi*.

Займенник *ten* має чоловічо-особову форму *ci*.

Від займенника *każdy* чоловічо-особова форма, як і множинна загалом, не утворюється.

У дієприкметниках, що в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на *-ony*, відбувається чергування *o / e*: *oburzony – oburzeni, rozwiedziony – rozwiedzeni*.

У прикметнику *wesoły* також відбувається чергування *o / e*: *wesoły – weseli*.

Закінчення *-i*, але без чергувань в основі, мають прикметники, які у формі однини чоловічого роду закінчуються на *-i* (крім прикметників на *-ki, -gi*). У такому випадку форма однини чоловічого роду та чоловічо-особова форма множини збігаються, наприклад: *tani robotnik – tani robotnicy; ostatni zawodnik – ostatni zawodnicy; głupi człowiek – głupi ludzie*.

Закінчення *-y* мають прикметники:

- з основою на *r, k, g*, що, як і в випадку називного відмінка множини чоловічо-особових іменників, чергуються, відповідно, з *rz, c, dz*:
  - dobry – dobrzy, który – którzy, któryś – którzyś* (порівн. *doktor – doktorzy*);
  - polski – polscy, taki – tacy, jakiś – jacyś* (порівн. *fizyk – fizycy*);
  - wrogi – wrodzy, drugi – drudzy* (порівн. *chirurg – chirurgi*);
- з основою на *c, dz, cz, ż*. У цьому випадку форма однини чоловічого роду збігається з чоловічо-особовою формою множини, порівн.:
  - obcy człowiek – obcy ludzie, słuchający uczeń – słuchający uczniowie*;
  - cudzy chłopiec – cudzy chłopcy*;
  - uroczy mężczyzna – uroczy mężczyźni*;
  - ryżowy facet – ryżowaci* (виняток: *duży – duzi*).

Вищенаведені правила стосуються і субстантивованих прикметників (чи дієприкметників), наприклад: *znajomy – znajomi, wojskowy – wojskowi, plutonowy – plutonowi, krewny – krewni, zmarły – zmarli, przełożony – przełożeni*.

Закінчення -i Коїсówka -i	Закінчення -y Коїсówka -y
тверда основа (прикметник у чол.р. одн. на -y) <i>nowy – nowi</i> <i>cichy – cisi</i>	прикметник у чол.р. одн. на -ry, -ki, -gi <i>dobry – dobrzy</i> <i>wysoki – wysocy</i> <i>ubogi – ubodzy</i>
м'яка основа (отверділа) (прикметник у чол.р. одн. на -szy) <i>pierwszy – pierwsi</i> <i>nasz – nasi</i>	
м'яка основа (прикметник у чол.р. одн. на -i, але не прикметники на -ki, -gi) <i>tani – tani</i> <i>głupi – głupi</i> <i>olbrzymi – olbrzymi</i>	м'яка основа (отверділа) (прикметник у чол.р. одн. на -cy, -dzy, -czy, -ży) <i>obcy – obcy</i> <i>cudzy – cudzy</i> <i>uroczy – uroczy</i> <i>chyży – chyży</i> (але: <i>duży – duzi</i>)

Синтаксичний коментар

У польській мові синтаксичні структури з означенням, що виражене прикметником і узгоджується з іменником, можуть відрізнятися від українських відповідників. Зокрема, це стосується тих структур, у яких прикметники означають так звану ознаку (найчастіше це конструкції з відносними прикметниками, що до певної міри є сталими сполученнями), наприклад: *język polski, gramatyka opisowa, chemia organiczna*. У них означення стоїть після означуваного іменника, а не перед ним, як в українській мові, порівн.: *польська мова, описова граматики, органічна хімія*. Польські структури з означеннями так званої випадкової, несталої, ознаки (найчастіше – з якісними прикметниками) – такі самі щодо порядку розташування слів, як в українській мові, наприклад: *ciepły dzień – теплий день*.

Якщо іменник має два означення так званої сталої ознаки, тоді в постпозиції – після іменника – вживається те з них, котре важливіше у смисловій структурі, наприклад: *wyższa szkoła pedagogiczna, Narodowy Uniwersytet Lwowski*.

Іноді від місця прикметникового означення змінюється сенс висловлюваного, порівн.: *literatura fantastyczna* (пізнovid літератури), *fantastyczna literatura* (цікава, захоплююча література).

1. Ужййте іменники чоловічого роду в називному відмінку множини і мотивуйте вибір закінчення:

- Garaż, wczasowicz, idol, paw, urodzaj, gryzoń, dziurkacz, obywatel, rewanż, paznokiec, karp, przybysz, plażowicz, cień, cietrzew, jedwab, kwestionariusz, łabędź, czerw, kołnierz, cykl, karierowicz, tułów, korytarz, założyciel, jastrząb, weekendowicz, klej, żuraw, tancerz, klawisz, korzeń, modrzew, wodzirej, tłumacz, festiwal, klubowicz, szantaż, palacz, kosz, wieprz, kielb, fotel, wybielacz, smakosz, żółw, formularz, papież, kanclerz, biustonosz, gap, budyń, odkurzacz, gołąb, piekarz, scenariusz, deszcz, ryj, wagarowicz, cywil, gracz, postój, działacz, e-mail, biegacz.
- Zuchwalec, widelec, szewc, skąpiec, brzdąc, odrzutowiec, mieszkaniec, księżyc, bywalec, sierociniec, siostrzeniec, pajac, Ukrainiec, piec, zawodowiec, rumieniec, kupiec, udziałowiec, makowiec, pechowiec, Słoweniec, wysiedleniec, zwyrodnialec, ulubieniec.
- Mieszczanin, Litwin, Amerykanin, pan, dworzanin, Cygan, lwowianin, Mohikanin, Gruzin, powodzianin, kleptomani, Rosjanin, syn, parafianin, biznesmen, Hiszpan, dominikanin, barman, Białorusin, chrześcijanin, blondyn, Murzyn, kijowianin, dżentelmen, krakowianin, rockman.
- Filozof, wróg, mistrz, mąż, liberał, potomek, astronom, generał, szeryf, kapitan, mer, wójt, wuj, wujaszek, Pers, pasażer, biograf, talib, uczeń, ojciec, konsul, teść, maestro, patriarcha, Fin, wódz, mag, paroch, szef, poseł, świadek, minister, padyszach, kardynał, widz, monarcha, kochanek, zięć, wiking, menedżer, stryj, Mongoł, szwagier, apostoł, Arab.
- Optymista, nadawca, metropolita, logopeda, pediatra, zabójca, kosmopolita, eminencja, maturzysta, twórca, erudyta, psychiatra, odbiorca, dyplomata, ekscelencja, uchodźca, biurokrata, wydawca.
- Mnich, mech; krzew, detektyw; telewizor, aktor, tor, inspektor; Francuz, mróz; wół, stół, Mongoł; Żyd, ogród, standard; pedagog, wróg, dramaturg, próg; programista, oszust, gust; kran, baran, kuzyn, syn, Rosjanin; wartownik, chomik, komik, krzyk, byk; szympan, romans, dylizans, lis, las, Hindus; szczyt, konsument, grunt, akt; Zaporozec, różaniec, posłaniec, śmigłowiec, samiec, wygnaniec, biurowiec, goniec.

g) Włos, Włoch; chemik, koc, strzelec; kumpel, sznycel, diabeł, dół; chłopiec, palec; chłop, karp, trup, słup; żółw, rów; król, mól, styl, ideał; niedźwiedź, obiad, sąsiad, ogród; dziennikarz, autor, tatuaż, reporter, reportaż; wódz, rydz, filolog, dług; mecz, gracz, bicz; pielgrzym, sztorm, sum; gołąb, grzyb, łeb, kiełb; szlachcic, sportowiec, dworzec, kibic, wykładowca, matematyk; śpioch, monarcha, artycha, strych, czyścioch.

2. Ужййте прикметники й дієприкметники в нечоловічо-особовому та чоловічо-особовому родах. П'ять прикметників узгодьте з іменниками (на вибір), з утвореними словосполученнями складіть речення:

Twardy, straszny, stary, starszy, bliski, obcy, rudy, ryży, ukraiński, mały, tani, roboczy, kochany, przestraszony, czytający, związany, łasy, otyły, krzywy, bystry, kanadyjski, sąsiedzki, miękki, schludny, miły, chyży, duży, zamknięty, bawiący się, silny, czysty, przyjazny, gadatliwy, mądry, skąpy, wyrozumiały, doświadczony, nagi, zaborczy, hoży, płochy, lekki, gruby.

3. Ужййте займенники в нечоловічо-особовому й чоловічо-особовому родах. Три займенники узгодьте з іменниками (на вибір), зі словосполученнями складіть речення:

Który, jaki, ten, taki, sam, jeden, taki sam, któryś, żaden, jakikolwiek, ów, tamten, którykolwiek, ten sam.

4. Узгодьте прикметники й дієприкметники з іменниками в називному відмінку множини:

Cichy (mieszkaniec; zakątek), słodki (owoc; drań), fascynujący (rozmówca; kraj), śpiący (chłopiec; żółw), gościnnie (dom; gospodarz; pokój), szybko / aktywnie działający (lek; pracownik), miejski (chłopiec; park), miejscowy (zabytek; chłopak).

5. Ужййте словосполучення в називному відмінку множини. З кількома з них складіть речення:

Prawdziwy smakosz; sprawdzony pomysł; szczegółowy przepis; duży bakłażan; olej roślinny; uprzejmy kelner; pyszny gołąbek; doświadczony

ny kucharz; sok owocowy; mały kuchcik; wymagający klient; smażony karp; umyty ogórek; składnik odżywczy; sznycel cielęcy; zamawiający mężczyzna; cienki plaster; zwykły zjadacz chleba; dzielny facet; marynowany śledź; dobry sposób; pilny pracownik, cichy pomocnik; płytki talerz; głęboki półmisek.

6. Дієприкметники в дужках ужййте в називному відмінку множини:

Wrogowie zostali (okrażony). (Upojony) swym zwycięstwem, byliśmy radośni i szczęśliwi.

Mężczyźni stali (zanurzony) po pas w wodzie.

(Pograżony) byli we własnych myślach.

Wszyscy zostaną (zmuszony) do opuszczenia tego miejsca.

(Zmarznięty), ale (zadowolony) wróciliśmy do domu.

Gdy wracamy do domu (zziębnięty), musimy wypić coś gorącego.

W letnie upały niektórzy ludzie są (znużony), a nawet apatyczni.

Jacy ci ludzie są (wygłodzony)!

Chłopcy byli (zajęty) sortowaniem ulotek.

Przychodzili tu ludzie bogaci, (obwieszony) złotem, (błyszczący) od brylantów.

(Pracujący) twórczo powinni poznać smak fizycznej pracy, by móc docenić jej wartość.

7. Іменники з прикметниками різних родів ужййте в називному відмінку множини і утворіть словосполучення з правильним порядком слів:

a) Narodowe, muzeum. Osobowy, pociąg. Malowniczy, krajobraz. Wschodniosłowiański, język. Winogronowy, sok. Mineralna, woda. Prawdziwy, talent. Ulgowy, bilet. Stary, gmach. Towarowy, dom. Cioteczna, siostra. Chrześtna, matka. Kochana, siostrzenica. Myślący, człowiek.

b) Gramatyczna, kategoria. Frazeologiczny, związek. Skomplikowane, zadanie. Złożone, zdanie. Trudny, język. Nowa, gwara. Ludowa, gwara. Mazowiecki, dialekt. Pojedyncze, zdanie. Gramatyczna, forma. Dźwięczna, spółgłoska. Pisemna, praca. Uniwersytecka, biblioteka. Filologiczny, wydział. Ukraińska, polonistyka.

8. Іменники з прикметниками в дужках уживте в називному або тотожному з ним знахідному відмінку множини, змінюючи за потреби порядок слів у словосполученні:

- a) Mama kupiła mi (nowy, but).
Tata kupił mi (narciarski, but).
Na mapie Polski widzimy (wojewódzkie, miasto).
Na tej mapie Polski widać tylko (duże, miasto).
Chętnie oglądam (edukacyjny program).
Oglądamy tylko (ciekawý, program).
Były to (autorska, piosenka).
W radiu lecaą (wesola, piosenka).
- b) (Śpiewający, ptak) obudziły mnie o szóstej rano.
(Śpiewający, ptak) to podrząd ptaków obejmujący około czterech tysięcy gatunków.
(Narciarski, skoczek) reprezentują Rzeczpospolitą Polską w światowych imprezach sportowych.
Na tym placu trenują (uliczny, skoczek).
(Polski, tenisista) biorą udział w igrzyskach.
Tym razem wygrali (polski, sportowiec), a nie (niemiecki).
(Polska, szkoła) we Lwowie są dwie.
(Polska, szkoła) uczą dzieci myślenia.

9. Розкрийте дужки, вживаючи слова в називному чи тотожному з ним знахідному відмінку множини:

- a) (Skowronek) to (zakochany śpiewak). To też (wierny mąż), co prawda tylko przez rok. (Skowronek samiec) mają na głowach (grzebień), po których można je rozpoznać. (Pan skowronek) to (skrzydlaty śpiewak) – śpiewają tak cudnie, jak (gwiazdor) opery wiedeńskiej. (Śpiewający zalotnik) robią wrażenie na samicach, bo (sam) one, niebogi, umieją tylko ćwierkać. (Skowronek-małolat) starają się naśladować dorosłych. (Skowronek) to (mistrz) podniebnych akrobacji. Ale też bezpiecznie się czują na ziemi, nawet wtedy, gdy wieją (silny wiatr). (Śpiewający ptak) mają długi tylny pazur i dzięki niemu bardzo mocno trzymają się ziemi; (żaden wichur) im nie (straszny). Dzięki swojemu opierzeniu (skowronek) są ledwie (widoczny) na ziemi.

(wg „Olivia” 1998)

- b) (Jeż) to (nocny wędrowiec) i (samotnik). To także (okropny śpioch). (Kolec) jeża mają 1-2 milimetry grubości i 3 centymetry długości. (Dorosły osobnik) mają ich około szesnastu tysięcy. (Drapieżnik) nie ruszą takiego zwierzątka z kłującą fryzurą. W czasie wiosennych godów (samiec) walczą o samice. (Pokonany i pokąsany amant) odchodzą w gęsty las. (Kolczasty maluch) najczęściej drzemią sobie w gnieździe pod opieką mamy. Wydaje się, że gdyby potrafiły przemówić, tobyśmy usłyszeli: „Och, (jaki) jesteście (śpiący)!”

(wg „Olivia” 2000)

- c) (Ptak) to, oprócz kwiatów, klasyczny motyw dekoratorski. (Delikatny) i bajecznie (kolorowy) od dawien dawna ozdobiły sypialnie i (buduar). (Ptasi motyw) szczególnie ukochali sobie (Azjata), (Arab) oraz (Francuz) i (Anglik), u których wciąż żywe są tradycje myśliwskie. Urok nadadzą mieszkaniu (gil), (wróbel), sójki, (gołąb), dzikie kaczki: (obrus), ściereczki lub ręcznie (haftowany obrazek) z takimi ptasimi motywami wprowadzą do mieszkania ciepły klimat.

(wg „Olivia” 2005)

10. Уживте слова в дужках у називному відмінку множини:

- (Uczony) stworzyli ranking ptaków o najwyższym IQ. (Najsprytniejszy) okazały się krukowate, czyli (kruk), sroki i wrony. Za nimi były (sokół), (jastrząb), czaple i (dzięcioł). (Ornitolog) chcieli się przekonać, czy (kruk) będą podążać za ludzkim wzrokiem. Pokój, w którym przebiegały (eksperyment), podzielono barierą. (Kruk) (wychowywany) w niewoli pojedynczo zajmowały miejsce na żerdzi, eksperymentator zaś stawał po drugiej stronie przegrody, wbijał wzrok w sufit, patrzył w stronę ptaka lub w miejsce ukryte za barierką. Wszystkie (kruk) (biorący) udział w doświadczeniu potrafiły podążać za spojrzeniem mężczyzny, a (niektóry) (wiedziony) ciekawością siadały na barierce, by sprawdzić, co tak zainteresowało człowieka. Podobne umiejętności wykazują między innymi kalifornijskie modrowronki: chowając pokarm, bacznie się rozglądają, czy nie śledzą ich (inny ptak). Jeśli podążają za nimi (osobnik), (który) już im coś wykradły, zmieniają skrytkę. A (szpak) na przykład potrafią się nauczyć reguł rządzących złożoną gramatyką. (Największy) (żartownis) wśród ptaków to też (kruk): uwielbiają wywijać koziołki w powietrzu lub wisieć na jednej nodze na drucie telefonicznym.

(wg „Wprost” 2006)

11. Ужййте іменники та прикметники в дужках у називному відмінку множини:

(Dietetyk) i (lekarz) są zgodni: podjadanie jest głównym odpowiedzialnym za epidemię otyłości. (Terapeuta) obwiniają je także o coraz bardziej powszechną anarchię żywieniową. „(Mój pacjent) to (człowiek), (który) najczęściej brakiem czasu na normalny posiłek tłumaczą pojadanie ciastek, batonów, paluszków czy orzeszków” – mówi pani doktor z Instytutu Żywności i Żywienia. (Żywieniowiec) już od dawna wiedzą, że droga podjadania jest drogą donikąd. Ale dziś do talerzy zagląдают nam także (socjolog), (psycholog), (psychiatra). I (ten) wszyscy (specjalista) się zgadzają, że podjadanie przynosi więcej szkody niż pożytku. (Francuski socjolog) twierdzą, że znakiem szczególnym naszych czasów jest bezmyślne jedzenie. Przez podjadanie – chrupanie, pogryzanie – oduczamy się jeść wtedy, kiedy jesteśmy (głodny), i jemy, gdy tylko coś wpada nam w ręce. Nawet (współczesny Francuz słynący) z celebrowania wspólnych posiłków, coraz rzadziej jadają przy wspólnym stole. (Polak) zachowują się w podobny sposób. (Codzienny), (regularny) i do tego (przemysłany) (posiłek) wydają się dziś nie lada luksusem.

(wg „*Twój Styl*” 2005)

12. *** Слова в дужках ужййте в називному або кличному відмінку множини:

(Chłopak), przyjdźcie jutro!
(Bezrolny chłop) otrzymali ziemię.
W życiu to (zwyczajny chłop), (który) oglądają się za kobietami.
Ale z nich (szpaner)!
To dobrzy (kompan).
Jacy są (przystojny) (ten) jej (amant).
No, (kochany umrzyk), piję wasze zdrowie!
Ci dwaj (szatyn) znów tu byli wczoraj.
To (istny szatan), nie ludzie!
Wstawać, (śpioch)!
W naszym gronie pojawiły się (nowy talent).
(Jaki prześliczny) są (ten pierwszaczek)!
Dookoła skweru tłoczą się (natrętny gap).

13. Іменники й прикметники чоловічого роду, подані в дужках у формі називного відмінка однини, вжййте в називному або орудному відмінку множини:

a) Nasze prawdziwe „ja” ujawnia się w zachciankach smakowych, choćby w wyborze przekąsek. Na przykład ci, którzy wybierają chipsy, są (ambitny) i lubią współzawodnictwo. (Nieśmiały) są ci, którzy kochają się w krakersach. Oni także unikają kłótni, by nikogo nie skrzywdzić; ciekawe, że są (doskonały) do romansu przez Internet. Ludzie (uwielbiający) chrupki serowe są (moralista). Lubią czystość i są (pełny) zasad, (pedantyczny) w pracy i w domu; są doskonale (zorganizowany). Osoby wołące orzeszki to (lekkoduch) z głową w chmurach. Ci jedzący pop corn odnoszą sukcesy, ale są (skromny) i (skrępowany) własnym powodzeniem, są (skryty).

(wg „*Newsweek*” 2006)

b) Z tego, co na talerzu, niczym z gwiazd można wyczytać sekrety duszy: wystarczy przyjrzeć się, jakie potrawy czym doprawiamy. Osoby preferujące pieprz chili są (perfekcjonista) i zwracają uwagę na najdrobniejsze detale. Tym, którzy lubią czosnek i paprykę, brakuje pewności siebie i odwagi, są (wstydlivy). Mogą być (nieszczęśliwy), gdy zostaną (zaproszony) na wielkie przyjęcie firmowe, ale chętnie wybiorą się na rodzinnego grilla. (Uwielbiający) sezam, oregano i tymianek są wiecznie (zmartwiony) pracą, rodziną, zdrowiem. Są też do bólu (punktualny). Ludzie, którzy lubią pietruszkę, szczypiorek, listek laurowy i bazylię są (wrozumiały). Ciężko pracują, ale są (zbyt ni lekkoduch), by uznać ich za perfekcjonistów. Osoby wołące seler to ludzie (dramatyzujący). Są (żywiolowy), z entuzjazmem podchodzą do życia. Ale też są bardzo (sentymalny). Ci, którzy doprawiają potrawy kminkiem i gałką muskatołową, (uważany) są za bardzo zdolnych i pięknych. Wciąż odnoszą sukcesy, chcą być (najlepszy). Podoba im się, że (określany) są mianem wyjątkowych. Ale te wieczne poszukiwania wszystkiego „naj” często stają się denerwujące – bywają (uważany) za snobów.

(wg „*Newsweek*” 2006)

c) Kobiety myślą: „Z mężczyznami jest trudno. Robią wrażenie skrytych i pełnych rezerwy albo bywają (hałaśliwy) i (niecznośny). A kiedy staramy się do nich zbliżyć, jeszcze pogarszamy sprawę – reagują obronnie i stają się (nieprzystępny). Mają tyle do zrobienia – przede wszyst-

kim muszą udowodnić światu i sobie, że są (prawdziwy mężczyzna). (Nastrój) mężczyzny czasem są dla kobiety kompletnie (niezrozumiałe), dodatkowo bywają bardzo (raniący). Kiedy mężczyźni czują się (zmęczony) albo (zestresowany), wołają na przykład pójść do pubu albo spać zamiast rozmawiać o tym w domu. Gdy czują się (bezzadny), reagują agresją. Wtedy potrafią być naprawdę (niebezpieczny)”. Ale to, czego od mężczyzn oczekują kobiety, nieraz ich dezorientuje: mają być jednocześnie (męski) i (romantyczny), (przedsiębiorczy) i (opiekuńczy), (wierny) i (kochający).

(wg „Olivia” 2005)

2.5.2.3. Родовий відмінок множини

У родовому відмінку множини іменники чоловічого роду мають закінчення **-ów**, **-i** або **-y**. Закінчення залежить насамперед від кінцевого приголосного основи – твердою чи м’якою.

Іменники з **твердою основою**, незалежно від того, чи є вони назвами осіб чи ні, мають закінчення **-ów**, наприклад: *(tych) studentów, ptaków, grzybów*.

Іменники з м’якою основою мають закінчення **-i**, **-y**, **-ów**. Іменники з власне м’якою основою переважно мають закінчення **-i**, наприклад: *(tych) słoni, nauczycieli, karpia*, а іменники з отверділою основою переважно мають закінчення **-y**, наприклад: *(tych) dziennikarzy, tysięcy*.

Іменники з отверділою основою, що закінчуються на **-ec** і **-ca**, мають, незалежно від того, чи є назвами осіб чи ні, закінчення **-ów**: *starców, wykładowców, palców, dworców*.

Закінчення **-ów** мають також ті іменники з м’якою чи отверділою основами, які в називному відмінку множини закінчуються на **-owie**: *ojcowie – ojców, wujowie – wujów, uczniowie – uczniów, widzowie – widzów*.

*** У родовому відмінку множини багато іменників з м’якою (зокрема й отверділою) основою, мають, крім закінчень **-i** та **-y**, паралельне закінчення **-ów**. Деякі іменники з м’якою основою мають виключно закінчення **-ów**.

Найчастіше закінчення **-ów** мають іменники, основа яких закінчується на:

- приголосний **j**, наприклад: *zwyczaj – zwyczajów, lokaj – lokajów, kraj – krajów, klej – klejów, przebój – przebojów, teleturniej – teleturniejów*,

przywilej – przywilejów (але, наприклад: *pokój – pokojów i pokoi, napój – napojów i napoi, tramwaj – tramwajów i tramwai, złodziej – złodziei i (рідше) złodziejów*);

- отверділі приголосні **c**, **dz**, **(i)cz**: *koc – koców, piec – pieców, walc – walców, rydz – rydzów, panicz – paniczów* (але, наприклад: *zajac – zajęcy i zajęców, miesiąc – miesiący, pieniądz – pieniędzy*).

Паралельні закінчення часто мають іменники, основа яких закінчується на:

- приголосний **l**, наприклад: *idol – idoli* і (рідше) *idolów, symbol – symboli* і (рідше) *symbolów, koral – koralu* і (рідше) *koralów* (але, наприклад, тільки **-ów**: *styl – stylów, konsul – konsulów, cywil – cywilów*);
- отверділі приголосні **cz**, **sz**, **ż** (**rz**): *plaszcz – płaszczy i płaszców, kosz – koszy i koszów, pasaż – pasaży i pasażów* (але, наприклад, тільки **-ów**: *marsz – marszów, stróż – stróżów*).

Тверда основа Temat twardy	М’яка основа Temat miękki
-ów	основа на м’який приголосний -i (-ów) основа на отверділий приголосний -y (-ów) основа на -ec -ów іменник на -owie в наз. відм. множ. -ów

Іменники, що закінчуються на **-anin**, можуть мати традиційне для іменників з твердою основою закінчення **-ów** або ж нульове закінчення.

Закінчення **-ów** мають найчастіше іменники, в яких перед **-anin** стоїть **k**: *republikanin – republikanów, dominikanin – dominikanów, Amerykanin – Amerykanów, Meksykanin – Meksykanów* (але наприклад: *Korsykanin – Korsykanów* і *Korsykan*), а також іменники з іншим твердим приголосним перед **-anin**, наприклад: *purytanin – purytanów, muzulmanin – muzulmanów*.

Іменники, в яких перед **-anin** стоїть м’який або отверділий приголосний, переважно мають у родовому відмінку множини нульове закінчення: *Słowianin – Słowian, warszawianin – warszawian, Rosjanin – Rosjan, parafianin – parafian, mieszczanin – mieszczan* (але, наприклад, *pretorianin – pretorianów, bazylianin – bazylianów, salezjanin – salezjanów*).

Іменники чоловічого роду на **-a**, що в однині відмінюються, як іменники жіночого роду, в родовому відмінку множини мають закінчення **-ów**: *poeta – poetów, artysta – artystów, zwycięzca – zwycięzców*. Виняток: *mężczyzna – mężczyzn*.

У родовому відмінку множини іменників чоловічого роду можливі **чергування** голосних *q / ę*, наприклад: *moje pieniądze – moich pieniędzy, te tysiące – tych tysięcy, letnie miesiące – letnich miesięcy*.

ВПРАВИ

1. Іменники чоловічого роду вживайте в родовому відмінку множини:

Szelest (liść), jaguary (szczęściarz), wraki (pechowiec), sprzedaż (kapelusze), loty (motyl), pomysły (filmowiec), intuicja (twórca), prace (badacz), sprzątanie (pokój), artykuły (dziennikarz), oglądanie (mecze), picie (napój), cały koszt (rydz), budownictwo (hotel), zwiedzanie (cmentarz), jedzenie (budyń), przygotowanie (model), ćwierkanie (wróbel), zaproszenie (gość), tłum (gap).

2. Іменники, що закінчуються на **-anin**, вживайте в родовому відмінку множини:

- Franciszkanin, purytanin, luteranin, dominikanin, bazylianin, Amerykanin, muzułmanin, republikanin.
- Chrześcijanin, krakowianin, parafianin, powodzianin, dworzianin, łodzianin, lwowianin.

3. Іменники чоловічого роду в дужках вживайте в родовому відмінку множини:

Korsyka jest wymarzonym miejscem dla (poszukiwacz) przygód, bo pozostała niemal nieskażona cywilizacją. Nie zobaczycie tutaj (dymiący komin), (wielki hotel) i (tłum) (turysta). Za to można tu podziwiać (śnieg) w słońcu nitki rzek i (strumień). Rzeki Korsyki spływają do morza z wysokości około dwóch (tysiąc) (metr). Najlepiej odwiedzić Korsykę latem, kiedy średnia temperatura na wybrzeżu wynosi dwadzieścia jeden (stopień) Celsjusza.

(wg „Olivia” 2002)

4. Уживайте іменники чоловічого, жіночого та середнього родів у родовому відмінку однини або множини:

Ciasto marchewkowe. Składniki: czterdzieści dekagramów [dalej: dag] (marchew), dwadzieścia pięć dag (mąka), piętnaście dag (masło), dwadzieścia pięć dag (cukier trzcinowy), dziesięć dag (zmielony migdał i orzech – *lm*), sto mililitrów (sok pomarańczowy), pięć (jajko), opakowanie (cukier waniliowy), jedna-dwie łyżeczki (skórka cytrynowa – *lp*), łyżka (cynamon), szczypta (sól) i (gałka muszkatołowa – *lp*), kilka (kropla) (aromat rumowy).

(wg „Twój Styl” 2005)

5. Уживайте іменники всіх родів у родовому відмінку однини або множини:

Remont ma coś wspólnego z początkami (choroba psychiczna). Na szczęście nie ma (zagrożenie), że zachorujesz na dobre. Gdy ekipa wyniesie się z (mieszkanie), nastąpi cudowne ozdrowienie. Etapy (praca remontowa – *lm*) powinny następować w odpowiedniej kolejności. Nie można (ten etap – *lm*) zmieniać:

- rozbiórka i wywóz (gruz – *lp*);
- stawianie nowych (ścianka działowa);
- położenie (instalacja elektryczna, wodno-kanalizacyjna – *lp*) i (ogrzewanie);
- zrobienie (wylewka – *lm*);
- położenie (płyta gipsowo-kartonowa – *lm*);
- zakładanie (parapet – *lm*) i gipsowanie (ściana – *lm*);
- układanie (podłoga – *lm*), (płytki – *lm*) na ścianach w łazience i kuchni, układanie (podłoga drewniana – *lp*) lub (panel – *lm*);
- pierwsze malowanie (ściana – *lm*);
- montaż drzwi;
- drugie malowanie (ściana – *lm*);
- instalowanie (mebel kuchenny – *lm*), (garderoba – *lp*), wieszanie (lampa – *lm*), meblowanie, kładzenie (wykładzina – *lm*);
- parapetówka.

(wg „Olivia” 2007)

6. Ужійте іменники всіх родів у родовому відмінку однини або множини:

Słabe i kruche naczynka to wina nie tylko (gen – *lm*), lecz także (zaburzenie hormonalne – *lm*), (złe krążenie), (nadciśnienie tętnicze). Istnieje jednak wiele (skuteczna strategia) walki z pękaniem (naczynko – *lm*): (ziele – *lm*), (kosmetyk), (nowoczesny zabieg). Należy sięgać po łagodne kosmetyki do (skóra wrażliwa), latem używać (bloker słoneczny – *lm*), a jesienią i zimą (krem – *lm*), które zabezpieczają skórę przed niską temperaturą. Nie warto rezygnować z (podkład – *lp*) – stanowi dodatkową warstwę ochronną (cera). Zimą, zanim wejdziemy z (dwór) do (ogrzewane pomieszczenie), musimy zatrzymać się na klatce schodowej – dzięki temu naczynka nie przeżyją (szok termiczny). Dobrze jest picie (herbatka – *lm*) ze (skrzyp polny – *lp*). Wielu (rzecz) należy unikać, na przykład:

– (Gorąca kąpiel – *lm*), (sauna – *lp*), (nagła zmiana – *lm*) temperatury – powodują gwałtowne rozszerzenie się (naczynie – *lm*).

– (Słońce) i (solarium) – promienie UV powodują nadmierne rozszerzenie się (naczynie – *lm*).

– (Gorąca kawa), (herbata), (alkohol), (ostra przyprawa – *lm*) – podnoszą ciśnienie krwi i rozgrzewają od (środek).

– (Samodzielne wyciskanie – *lp*) (krostka – *lm*) i (zaskórnik – *lm*) – prowadzi do pęknięcia (naczynko – *lm*).

– (Peeling ziarnisty – *lm*), (maska) zastygających na twarzy.

(wg „Przyjaciółka” 2005)

2.5.2.4. Знахідний відмінок множини

У знахідному відмінку множини назви осіб чоловічої статі мають таке саме закінчення, як у родовому відмінку (*Widzę chłopców, nauczycieli, wykładowców*), а решта назв має таку саму форму, як у називному відмінку (*Widzę stoły, kosze, ptaki*).

Варто звернути увагу на те, що в польській мові в знахідному відмінку множини всі іменники, що не є назвами осіб чоловічої статі, мають таке саме закінчення, як у називному відмінку. Отже, до цієї категорії потрапляють і назви істот – тварин, порівн.: *Widzę koty*, так само як *Widzę domy*. В українській мові всі назви істот мають у знахідному відмінку множини форму, як у родовому: *Я бачу котів*. Отже, щодо категорії істот, що не є людьми, тобто щодо назв тварин, у польській та українській мові спостерігаємо відмінності у формах знахідного відмінка множини, порівн.: *Widzę ptaki, słonie* – *Я бачу птахів, слонів*.

*** Деякі категорії іменників (наприклад, назви померлих людей, міфічних, фантастичних та ін. створінь) буває важко кваліфікувати з погляду семантичного критерію як чоловічо-особові чи нечоловічо-особові. Відповідно, в таких випадках може бути складним вибір закінчення знахідного відмінка множини.

Наприклад, іменники *anioł, archanioł, diabeł, czart, szatan, krasnal, krasnoludek* можуть мати в знахідному відмінку множини форму таку, як у **родовому** або ж таку, як у **називному**, наприклад: *Widzę aniołów i anioły; diabłów i diabły; krasnale i krasnali*. Але порівн.: іменник *antychryst* має в знахідному відмінку множини тільки форму *antychrystów*, а іменники *duch, upiór* – тільки форму *duchy, upiory*.

Назви померлих людей у знахідному відмінку множини мають переважно форму таку, як у родовому, наприклад: *Widzę wisielców, topielców, nieboszczyków, umarłaków, umrzyków, denatów, truposów*. Але іменник *trup* має в знахідному відмінку множини таку форму, як у називному: *Widzę trupy*.

Паралельні закінчення мають іменники *android, cyborg*: *Widzę androidów i androidy, cyborgów i cyborgi*. Але іменник *robot* має в знахідному лише таку форму, як у називному: *Widzę roboty*.

Форми знахідного відмінка множини іменників *wnuk, prawnuk* мають закінчення *-ów* або *-i* залежно від того, до кого відносяться. Якщо до хлопців, то форма знахідного відмінка збігається з формою родового: *Ma wnuków, prawnuków*. Якщо ж маються на увазі хлопці, й дівчата, форма знахідного відмінка збігається з формою називного: *Ma wnuki, prawnuki*.

Іменники на зразок *oferma*, що можуть стосуватися і чоловіків, і жінок, уживаючись на позначення чоловіків, можуть мати паралельні форми: *Widzę tych ofertów i te oferty*.

Негативно забарвлені особові назви типу *cham, jełop, łobuz, łajdak, nic-roń*, незважаючи на те, що в називному відмінку множини частіше мають нечоловічо-особову форму (а деякі виключно таку форму), у знахідному відмінку множини частіше мають форму, що збігається з формою родового відмінка, наприклад: *Widzę chamów, jełopów, łobuzów, łajdaków, nicroni / nicroniów*. Форми, що дорівнюють називному відмінку, варто вживати тільки тоді, коли виникає потреба значно наголосити на негативному забарвленні іменника, наприклад: *Widziałas te jełopy?*

Немає усталених правил утворення форм знахідного відмінка множини іменників чоловічого роду в переносному значенні – первісно нечоловічо-особових, що вживаються в чоловічо-особовому значенні, наприклад: *Znam Byki, Barany* (про людей за гороскопом), *Znam tych baranów* (про людей, яких вважають дурними).

ВПРАВИ

1. Іменники чоловічого роду в дужках уживте в родовому відмінку множини. Закінчіть речення, вживаючи ці слова у знахідному відмінку множини:

- Nie trzymasz (ten mały ptaszek) w klatce? – Muszę trzymać ...
Nie mamy już (pusty słoik)? – Jeszcze mamy ...
Nie chciałabyś mieć (mały braciszek)? – Tak, chciałabym mieć ...
Nie znasz (ten pracownik)? – Już przypominam sobie ...
- Strasznie nie lubię (palacz). A ty lubisz ... ?
Nie widziałeś (miecz) w muzeum? – Tak, widziałem te ...
Nie widziałam jeszcze (taki egzotyczny torbaczk). A ty widziałeś ... ?
- Nie masz (niezbędny detal)? – Mam ...
Byłaś na wyprzedazy (skórzany portfel)? – Widziałam wczoraj te ...
Nie pamiętasz (swoją nauczyciel)? – Dobrze pamiętam ...
Nie miewasz już (ten okropny ból)? – Nadal miewam ...
Nigdy nie widziałeś (żywy krokodyl)? – W zoo widziałem ...
- Nie kupiłaś (zeszyt)? – Kupiłam ...
Boisz się (lampart)? – Pierwszy raz w życiu widzę ...
Nienawidzę (gnijący) godzinami w bibliotece (student)! – A ty lubisz ... ?

2. Уживте іменники та прикметники чоловічого роду в називному або знахідному відмінку множини:

(Американський науковець) przeprowadzili zakrojone na szeroką skalę badania ryb i odkryli w nich szkodliwe substancje, w tym między innymi (dioksyn), (polichlorowany bifenyl) oraz (insektycyd chloroorganiczny).

Najgorzej wypadły (europejski łosoś hodowlany) z Norwegii i Szkocji. (Niektóry) nie są (zadowolony), że (Amerykanin) głośno powiedzieli prawdę. To zwłaszcza (ten Europejczyk), (który) mają (kuter łowiący) (łosoś) i (dorsz). (Zagubiony konsument zasypywany) dramatycznymi informacjami tracili orientację. Tymczasem (ekspert polski) uspokajają (polski konsument): (sprawdzany) są wszystkie (wymagany dokument), jest nadzór weterynaryjny. (Klient) jednak dość nerwowo reagują na wszystkie publikacje ostrzegające przed rzeczywistymi czy urojonymi zagrożeniami, jakie niosą (rozmaity produkt), a to odbija się na obrotach. Co gorsza, (łosoś) są rybami dość drogimi, kupują je (człowiek zamożny), (dbający) o własne zdrowie i (czytający) prasę. Okazuje się, że (polski konsument) są dużo bardziej (strachliwy) niż (europejski).

(wg „Polityka” 2004)

3. Уживте іменники чоловічого й жіночого родів у знахідному відмінку множини. Зверніть увагу на форми іменників, що є назвами тварин:

Polska wieś powoli się zmienia: coraz więcej osób bierze się za (egzotyczna hodowla) i (uprawa). Uprawiają lawendę, żeń-szeń, hodują (afrykański sum). Aby hodować (ten egzotyczny sum), potrzebny jest jedynie półtorametrowej głębokości basen z ogrzewaną wodą, sumy te bowiem żyją w wielkim zagęszczeniu. Przykładowo: żeby hodować (karp), potrzebny byłby nie basen, lecz duży staw. Ze względu na skromne wymagania (afrykańska ryba) można trzymać nawet w zwykłej piwnicy. Zarybia się (staw) także innymi rybami: na przykład hoduje się (szlachetny jesiotr syberyjski). W polskich stawach z powodzeniem można by hodować (dorastający) do dwóch metrów długości (wiosłonoś) – (ryba podobna) do jesiotrów, które żyją w Missisipi. Hoduje się też na wsi – jak by to dziwnie nie brzmiało – (dzika pszczoła). W Polsce powstaje coraz więcej szklarni, a unijne normy wymagają, by uprawiane w nich rośliny były zapylane przez (owad). W tym akurat celu hoduje się (trzmieł). Od kilkunastu lat pokaźna grupa naiwnych, marzących o własnym biznesie, daje się wciągnąć w „łańcuszek Świętego Antoniego” hodowców ślimaków afrykańskich: delikwent kupuje pakiet startowy za sto – sto pięćdziesiąt złotych, a kiedy wyhoduje (własny ślimak), za tę samą cenę musi zawerbować (kolejny hodowca). Hodowla ślimaków ma jednak (nikła szansa) na przetrwanie, bo Francuzi chętnie kupują (polski winniczek), ale ślimaków afrykańskich mają nadmiar. W Polsce hoduje

się również (afrykański struś). Gospodarze trzymają w zagonach (jeleni i (daniel), inni hodują (bażant). Hodują nawet (zwykła zielona żaba). W sytuacji, gdy bezrobocie na wsi jest duże, rząd powinien wspierać (sensowny pomysł) aktywizacji zawodowej i przejmować się ludźmi, którzy chcą hodować (trzmiel) czy (żaba).

(wg „Polityka” 2006)

4. Ужййте іменники чоловічого й жіночого родів у знахідному відмінку множини:

W przyszłości na (nieznana planeta), (planetoida), a nawet (kometa) NASA będzie wysyłać nie (łazik) na kołach, lecz (maleńki) (robot) (przypominający) do złudzenia (ziemski pająk) – czyli (robopająk). Jedne maszyny tego typu wyposażone będą w (świder) do pobierania próbek gruntu, inne w (chwytyk), jeszcze inne będą miały (zainstalowana kamera). Prototyp z NASA przeszedł (pierwszy test) kilka lat temu w specjalnym hangarze, w którym naukowcy stworzyli (warunek marsjański). Robopajaki wcisną się w (zakamarek), do których nie ma szans dotrzeć kosmonauta w skafandrze. Superpajaki znacznie obniżą (koszt) misji kosmicznych, ponieważ roboty mają być produkowane w dużych seriach. Roboty przydadzą się także na Ziemi: pomogą saperom przy przenoszeniu niebezpiecznych ładunków, a na (potrzeba) farmerów na przykład zbiorą (próbka) gleby, na podstawie których naukowcy opracują (idealny sposób) nawożenia danego gruntu.

(wg „Newsweek” 2003)

5. Ужййте іменники чоловічого, жіночого й середнього родів у знахідному відмінку множини:

We Francji władza stoi pod szokującym oskarżeniem: rząd walczy z inteligencją! Bardziej dba o (rolnik), (sklepikarz) niż o („żywotna siła) narodu” – (student), (naukowiec), (artysta), (lekarz), (prawnik). Rządowi zarzucono, że pozostawia (uniwersytet) bez środków finansowych, a (doktorant) bez nadziei na trwałe zatrudnienie, (laboratorium) przedstawia na boczny tor, (archeolog) pozbawia możliwości prowadzenia wykopalisk i tak dalej, wreszcie, że pozwala na drenaż mózgow przez (uniwersytet zagraniczny). Czarę goryczy przepełniła decyzja rządu, aby pięćset czterdzieści dotychczasowych stałych etatów badawczych zamienić na (gorzej płatny kontrakt) na czas oznaczony. Jeden z tygodni-

ków napisał, że rząd przede wszystkim „dba o (restaurator), (biuralista), (szef przedsiębiorca) i (handlowiec). Chyba że (nauczyciel), (badacz), (artysta) i (lekarz) uznamy za (pasożyt żyjący) bezwstydnie z zasiłków publicznych”.

(wg „Polityka” 2004)

6. Ужййте іменники (і прикметники) чоловічого, а також інших родів (е), у називному, родовому або знахідному відмінку множини:

a) Cypr to magiczna kraina, którą upodobali sobie (bóg), (święty) i (bohater). Cypr to wymarzone miejsce dla (romantyk), (który) uwielbiają zwiedzać (zamek) i (zaczisny kościół). Kąpiele w ciepłym morzu – woda ma tutaj dwadzieścia – dwadzieścia pięć (stopień) Celsjusza – jest świetnym relaksem dla każdego, kto zmęczy się oglądaniem (stary mur). Kilkaset lat na wyspie gościli (krzyżowiec), ale jej (mieszkaniec) – w większości pochodzenia greckiego – pozostali (wierny) prawosławiu. (Tubylec) są bardzo (religijny). Na święta (stół) (Cypryczyk – *D. Im*) uginają się od jadła i (napój). (Cypryczyk) chętnie piją wino, ale nie spotkacie tu (pijaka).

(wg „Olivia” 1998)

b) (Tygrys syberyjski) to (największy drapieżnik) z rodziny (kot) – z ogonem mierzą aż po trzy (metr). Trochę (mniejszy) są (tygrys żyjący) w ciepłych lasach Azji. (Pasiasty drapieżnik) najbardziej lubią (nocny spacer) w gęstym lesie, (kąpiel) w czystych rzekach i sen w samo południe. (Skok) w dal to ulubiona dyscyplina sportu (pasiasty zawodnik). (Tygrys) to (samotny władca) terytorium obejmującego często ponad tysiąc (kilometr kwadratowy) lasu. (Samiec) tolerują na granicach swojej ziemi kilka samic. (Tygrys) nie są (wybredny). Nie mają (większy kłopot) ze zdobyciem pożywienia, bo są (duży), (sprawny), (silny). Chętnie polują na (dzik) i (jeleni), ale potrafią też chwycić (ptak), myszy, a nawet żaby i ryby. Uwielbiają pływać i nurkować – w przeciwieństwie do (swój kuzyn): (lew) i (domowy kot). (Mały tygrysek) też lubią się pluskać w wodzie. Już (półroczny dzieciak) pomagają samicy polować.

(wg „Olivia” 2000)

c) Kenia – kraj, który leży po obu stronach równika, przyciąga (przyczyn) cudami afrykańskiej przyrody. Przyjeżdża tu wielu (turysta „uzbrojony”) w (aparaturę fotograficzną) i kamery. Nie brakuje też (bo-

gacz podziwiający) cuda kenijskiej natury z (samolot), a także (oryginał latający) balonem. Kenia jest królestwem (słoń) i (lew). W wodach jezior pluskają się (hipopotam) i (krokodyl). Żyrafy – (olbrzym) z długą szyją – patrzą na ludzi z góry. W zakamarkach rafy koralowej kryją się (krab) i (olbrzymi ślimak morski). (Turysta) mogą obserwować (lew) leniwie (baraszkujący) przy drodze, (słoń) majestatycznie (ciągnący) do (wodopój), (bawół wachlujący) uszami. Zdumiewające, że zwierzęta w ogóle nie reagują na (samochód). Nawet (lew) i (gepard) traktują (turysta) jak powietrze, choćby auto zatrzymało się kilka (metr) od nich. (Krwiożerczy drapieznik) zwykle dzemią sobie w trawie, a żwawiej poruszają się tylko wtedy, gdy są (głodny). Nie zwracają jednak uwagi na (gap), bo nie czują zagrożenia z ich strony. Dzięki temu z bliska można podziwiać (polujący albo uczujący lew). (Ekscytujący) mogą być (nocleg) w namiotach. Zdarza się, że do namiotu podchodzą (słoń). Na szczęście obozu pilnują (uzbrojony strażnik) parku narodowego, dlatego turystom nic nie grozi. Kenia to jeden z (najpiękniejszy kraj) na ziemi.

(wg „Olivia” 2000)

d) (Malgasz) – (mieszkaniec) Madagaskaru – mają (podobny obyczaj), choć pochodzą z (różny koniec) świata. Na zachodzie i południu żyją (potomek) (afrykański Murzyn – *D. lm*), a na wschodzie – (ciemnoskóry lud – *D. lm*) wysp Pacyfiku. (Malgasz) są święcie (przekonany), że dusze (zmarły – *D. lm*) mieszkają w roślinach i zwierzętach. Dlatego nie wolno im krzywdzić (lemur), zwinnych małpiątek podobnych do (kot), w (który – *B. lm*) (zmarły) wcielają się podobno najchętniej. (Malgasz) spełniają życzenia (duch) i często proszą je o radę. Wierzą, że (zmarły) są (mądry) i mają wielką moc. Na przykład (duch – *M. lm*) (przodek – *D. lm*) zakazują krzyżeć rodzącej kobiecie. (Tubylec) wierzą, że (hałas) szkodzą dziecku i (gotowy) są wykląć matkę. (Mieszkaniec) Madagaskaru proszą (zmarły) o (obfity plon). (Tubylec) przysięgają, że rozpoznają (głos) (przodek). Kiedy (duch) są (głodny), domagają się mięsa, ryżu i rumu. Wyobraźcie sobie, że (tutejszy zmarły) również chcą sobie pojeść, popić i ... przebrać się od czasu do czasu. Największym świętem na Madagaskarze jest „przewijanie” (zmarły – *D. lm*). (Mieszkaniec) wioski idą wtedy na (cmentarz), aby otworzyć (grób). W niektórych plemionach ludzie (otwierający) (grób) muszą być (nagi). Jeśli (zmarły) zostali (pochowany) w grobowcu, odsłania się po prostu wejście. Trzeba jednak wy-

kopać szczątki (spoczywający – *D. lm*) w ziemi. Po wydobyciu zwłok nadchodzi pora na przebieranie – usuwa się (strzęp) starego ubrania, dokładnie czyści kości i zawija w nową, piękną szatę. Aby (przodek) byli w pełni (zadowolony), dostają pyszny obiad.

(wg „Olivia” 2001)

e) Wiele kobiet, a także (liczny mężczyzna – *M. lm*) są (uzależniony) od marek – ubrań, (but), (szampon), (alkohol). (Niektóry) sądzą, że (mężczyzna – *B. lm*) pociągają kobiety (cichy) i (nieśmiały), gdyż budzą one (inkstynkt opiekuńczy). Od (rozwiązły, wyzywający babsztyl – *D. lm*) (rozsądny facet – *M. lm*) trzymają się z daleka.

Odczytywać informacje mimiczne potrafi nie tylko człowiek, lecz także (niektóry) zwierzęta: chodzi tu zarówno o (nasz bliski krewny) – (szympan) – ale także na przykład o (owca – *lm*).

Z ewolucyjnego punktu widzenia ludzi i (ptak) dzieli przepaść, nie tak głęboka jednak, jak do niedawna sądzono. Uczeni poddali (kruk) eksperymentom. Niektóre ptaki potrafią rozpoznać (inny ptak) i ich intencje.

Aby korzystać z poczty elektronicznej, trzeba mieć program do wysyłania i odbierania (e-mail). Uwielbiam pisać (e-mail), a jeszcze bardziej je otrzymywać.

Podaj mi (garnek) i (widelec). (Talerz) też poproszę. – (Jaki) – (płytki) czy (głęboki)?

Ojciec zapraszał do nas (polityk), (kolega biurowy), (młodsza kuzynka) i ich (znajomy). Naokoło mnie dziesiątki dzieci bawiło się w (woźnica), (maszynista), (przekupka), (matka), (baletnica), (ojciec), (król), (złodziej).

7. Імєнники всіх родів, подані в дужках у називному відмінку множини, вжійте в родовому або знахідному відмінку множини:

Pierwszego maja dwa tysiące czwartego roku Polska, wśród dziesięciu (inne państwa), stała się częścią Unii Europejskiej. Nie dzieli już (Polacy) od zachodniej cywilizacji mur zimnej wojny, kruszeją także bariery graniczne. Bliżej Polakom do (sąsiedzi). Jacy oni są? Jak sami siebie widzą? Na przykład Włochy to biedny kraj zamieszkiwany przez (bogacze), kraj katolicki zaludniony przez (ateiści). W tych paradoksach znaleźć można największą zaletę i największą wadę (Włosi) – umiejętność okłamywania (sami) siebie. W metropoliach północy – Mediolanie, Turynie – Włosi zbudowali setki tysięcy (potężne bloki), umieszczając

w nich miliony (rolnicy), którzy przyjechali z południa. Ręce (włoscy rolnicy), przyzwyczajone do pracy w ziemi, przystosowały się do taśmy montażowej, do (wielkie piece), do sadzy, do (związki zawodowe), do (wielkie robotnicze przedmieścia). Obietnice na przyszłość przebłyskują przede wszystkim z (ekrany) (telewizory) – z (reklamy nakręcone) często w malowniczych willach Toskanii, wykupionych co do jednej przez (Niemcy), (Anglicy), (Amerykanie). Od (czas wojenne) aż po dzień dzisiejszy nigdy dotąd nie zdarzyło się, by Włosi nie wiedzieli, jaką rolę mają w tym momencie do odegrania. Dla narodu (artyści) – nawet jeśli (przeciętni), ale zawsze (artyści) – to duży problem. Może nowa Europa nie byłaby dla (Włosi) złą sceną, może na tej scenie mogliby zabłysnąć dyskretnym światłem: dysponują duchem narodowym, są zapatrzeni w zagranicę, należą do (obieżyświaty); nie znają (języki), ale udają, że opanowali je jak nikt inny. Pozostaje pytanie, czy Europa potrzebuje (aktorzy)?

(wg „Polityka” 2004)

8. Провідніняйте в однині та множині:

- Lekarz homeopata. Karol Szajnocha. Karol Wojtyła.
- Wędkarz i karp. Chłopiec i żółw.

9. Ужййте слово *karp* у потрібному відмінку однини або множини:

(Karp) sprowadzone z Chin do Ameryki dla oczyszczenia stawów hodowlanych stały się zniemacka zagrożeniem dla wodnego świata i... ludzi. Jedna trzydziestopięcioletnia Amerykanka wybrała się na narty wodne; gdy już szusowała po wodzie, nagle zobaczyła (olbrzymi karp), który nagle wyskoczył z wody i za sekundę uderzył ją prosto między oczy. Dostała wstrząsu mózgu i miała również złamany nos. „Zostałam znokautowana przez (karp)” – mówiła później z uśmiechem. (Olbrzymi karp azjatycki) zaczynają sprawiać coraz więcej kłopotów. (Karp ten) nie atakują ludzi specjalnie, lecz ze strachu. Przeraza (karp – *B. lm*) dźwięk silników motorówek. I to on sprawia, że (karp) wyskakują z wody nawet na wysokość dwa i pół metra. (Karp) zjadają plankton – zarówno drobne rośliny, jak i niewielkie zwierzęta, na przykład skorupiaki – którym żywią się również inne ryby. Jeśli zatem (karp – *C. lm*) uda się przedostać dalej na północ, mogą doprowadzić do śmierci głodowej wielu gatunków zwierząt wodnych i zniszczyć ekosystem od stanu Minnesota po Nowy Jork. (Karp) są już osiemdziesiąt kilometrów od jeziora

Michigan, nad którym położone jest miasto Chicago. Jego mieszkańcy mają jednak nadzieję, że atak (karp – *D. lm*) zostanie odparty.

(wg „Polityka” 2004)

10. Ужййте іменники (з прикметниками) чоловічого роду у відповідному відмінку однини або множини:

a) Na (Cypr), jak i wszędzie, (turysta) wydają pieniądze. Na przykład za zwiedzanie (Kurion) – antycznego miasta – płaci się 0,5-0,75 (funt cypryjski – *D. lp*). (Cypryjczyk) i (gość) wyspy mogą przeczytać przy wejściu do ruin tak zwanego (dom) Eustoliosa napis: „Wejdz i przynieś szczęście (ten dom – *C. lp*)”. Według (grecki mit – *lp*) na (zachód – *Msc. lp*) (Cypr), w Palea Pafos, artysta Pigmalion zakochał się w (wyrzeźbiony) przez siebie (posąg) kobiety. Miejsce to słynęło również z przepięknych cór (Korynt) – tak (starożytny Grek) nazywali kapłanki Afrodyty. Na szczęście na (Cypr) są nie tylko ruiny – te mogą się zdudzić nawet (romantyk – *C. lm*). W górskich dolinach nie brakuje (zaciszny kościółek – *lm*). W (złoty relikwiarz – *lp*) można na przykład obejrzeć czaszkę (Łazarz), (ten sam – *D. lp*), który został wskrzeszony przez (Jezus). W (klasztor – *lm*) przechowuje się trzy ikony – (portret – *lm*) Matki Boskiej (namalowany) ponoć przez (święty Łukasz ewangelista). Obraz mogą ucałować wyłącznie (prawosławny wierny). Najsolidniejsze budowle na wyspie to (zamek) (krzyżowiec – *D. lm*) – (rycerz – *D. lm*), (który) bronili Ziemi Świętej przed (Arab). (Krzyżowiec) zbudowali na (Cypr) wiele (zamek) i (klasztor). W skalistych górach (Cypr) hasają (mufflon) – górskie owce o (szeroki, zakręcony róg). Na wybrzeżu spotyka się (duży ptak – *lm*) – (czerwony flaming – *lm*), (pelikan) i (łabędź). Najpiękniejsze piaszczyste plaże są na (wschód – *Msc. lp*) wyspy.

(wg „Olivia” 1998)

b) (Niedźwiedź polarny – *C. lm*) możemy zawdzięczać (lek – *lm*) na schorzenia nerek. (Miś) przebywają w (letarg) nawet pięć (miesiąc) i w (ten czas – *Msc. lp*) nie wydzielają (mocz). Jednak ich organizm, w odróżnieniu od (organizm) człowieka, nie zatrzuwa się toksycznymi substancjami, które nie zostały usunięte na zewnątrz. Tymczasem (chory), których nerki nie są w (stan) pozbyć się (mocz) wraz z (trujący związek – *N. lm*) przemiany materii choćby przez kilka (dzień), umierają. Jak zatem natura rozwiązała (ten problem) w (organizm – *lp*) (niedźwiedź – *lm*)? Wytworzony w nerkach mocz jest wchłaniany

przez ścianki (pęcherz) i trafia z (powrót) do (krwioobieg). Tam zaś ulega (recykling) – rozkładany jest na (aminokwas – *lm*), z których powstają nowe białka. (Naukowiec – *lm*) udało się wyizolować z krwi (niedźwiedz – *lm*) substancje, które regulują ten proces. Dzięki nim będzie można nie tylko leczyć (chory – *lm*) na nerki, lecz także być może rozwiązać problem (głód). Dzięki upowszechnieniu tych substancji (organizm – *M. lm*) zagłodzonych ludzi mogłyby odzyskiwać odżywcze białka z (własny mocz) – przewidują (uczony). Otyłość i osteoporoza to choroby, na które (naukowiec) szukają (lek – *lm*), podpatrując (niedźwiedz – *lm*) w (letarg). Substancje zawarte w krwi (miś – *lm*) hamują (apetyt). (Miś) pomagają też w odbudowywaniu osłabionych kości. (Uczony) liczą, że u człowieka ten proces jest też (możliwy).

(wg „Newsweek” 2008)

11. Перекладіть польською мовою:

Нашими гостями сьогодні є студенти з різних слов'янських країн: поляки, чехи, словаки, болгари, серби, хорвати.

Це вже другий форум викладачів і вчителів польської мови.

На наших працівників можна покластися.

Усі учні вже зібралися.

Ми позичимо лижі у хлопців.

Діти годують птахів.

Вона не п'є алкогольних напоїв.

Поліцейські вистрелили в злочинців.

Це були злодії?

За що чоловіки люблять жінок?

А за що жінки люблять чоловіків?

Таке саме явище досліджували американські вчені.

Скільки сьогодні градусів надворі?

Ми були задоволені і щасливі.

Ця телепрограма була присвячена тваринам: показували крокодилів, черепах, слонів, верблюдів.

А вовків і зайців не показували?

2.5.2.5. Особливості словозміни деяких іменників чоловічого роду

Деякі іменники чоловічого роду мають в окремих відмінках специфічні форми.

Іменник *brat* у множині має основу *brać-*. У називному відмінку множини він має закінчення *-a*: *bracia*, в родовому й знахідному – *-i*: *braci*. В орудному відмінку множини цей іменник має закінчення *-mi*: *braćmi*.

Зразок відмінювання слова *brat* представлено в таблиці:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga
M.	brat-Ø	braci-a
D.	brat-a	braci-i
C.	brat-u	braci-om
B.	brat-a	braci-i
N.	brat-em	brać-mi
Msc.	o braci-e	o braci-ach
W.	braci-e	braci-a

*** У кличному відмінку слово *brat* (у формі *bracie*) часто вживається як звертання до чоловіка, з якими мовця пов'язують близькі приятельські стосунки. У такому значенні функціонує також слово *brach*, парадигма якого зводиться лише до кличного відмінка: *brachu*. Наприклад: *Mnie już, brachu, nie nabierzesz!*

Особливі форми множини має іменник *przyjaciel*: у всіх відмінках множини, крім називного і кличного, він має основу *przyjaciol-*. У родовому відмінку множини відбувається чергування *o / ó*. Таке саме чергування відбувається в орудному відмінку множини перед закінченням *-mi*.

Зразок відмінювання слова *przyjaciel* представлено в таблиці:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga
M.	przyjaciel-Ø	przyjaciel-e
D.	przyjaciel-a	przyjaciół-Ø
C.	przyjaciel-owi	przyjaciół-om
B.	przyjaciel-a	przyjaciół-Ø
N.	przyjaciel-em	przyjaciół-mi
Msc.	o przyjaciel-u	o przyjaciół-ach
W.	przyjaciel-u	przyjaciel-e

Нетипову форму кличного відмінка однини має іменник *ksiądz* – *księżu*. У множині у всіх формах цей іменник має основу *księż-*. У називному відмінку множини – закінчення *-a*, в орудному – *-mi*.

Зразок відмінювання слова *ksiądz*:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga
M.	ksiądz-Ø	księż-a
D.	ksiądz-a	księż-y
C.	ksiądz-u	księż-om
B.	ksiądz-a	księż-y
N.	ksiądz-em	księż-mi
Msc.	o ksiądz-u	o księż-ach
W.	księż-e	księż-a

Іменник *tydzień* має у всіх формах, крім називного та знахідного відмінків однини, основу *tygodn'*.

Зразок відмінювання слова *tydzień*:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga
M.	tydzień-Ø	tygodni-e
D.	tygodni-a	tygodni-i
C.	tygodni-owi	tygodni-om
B.	tydzień-Ø	tygodni-e
N.	tygodni-em	tygodni-ami
Msc.	o tygodni-u	o tygodni-ach
W.	tygodni-u	tygodni-e

У словах *miesiąc*, *tysiąc*, *pieniądz* у родовому відмінку множини відбувається чергування *q / ę*: *miesiący*, *tysięcy*, *pieniędzy*. Іменник *pieniądz* в орудному відмінку множини має закінчення *-mi*, перед яким відбувається чергування *q / ę*.

Відмінювання слів *miesiąc*, *tysiąc*, *pieniądz*:

	Однина Liczba pojedyncza	Множина Liczba mnoga	Множина Liczba mnoga
M.	miesiąc-Ø	miesiąc-e, tysiąc-e	pieniądz-e
D.	miesiąc-a	miesiąc-y, tysiąc-y	pieniądz-y
C.	miesiąc-owi	miesiąc-om, tysiąc-om	pieniądz-om
B.	miesiąc-Ø	miesiąc-e, tysiąc-e	pieniądz-e
N.	miesiąc-em	miesiąc-ami, tysiąc-ami	pieniądz-mi
Msc.	w miesiąc-u	o miesiąc-ach, o tysiąc-ach	o pieniądz-ach
W.	miesiąc-u	miesiąc-e, tysiąc-e	pieniądz-e

Іменники *człowiek* і *rok* утворюють суплетивні форми множини – від інших основ – *ludz'* і *lat-*.

	Однина Лiczba pojedyncza	Множина Лiczba mnoga	Однина Лiczba pojedyncza	Множина Лiczba mnoga
M.	rok-Ø	lat-a	człowiek-Ø	ludzi-e
D.	rok-u	lat-Ø	człowiek-a	ludz-i
C.	rok-owi	lat-om	człowiek-owi	ludzi-om
B.	rok-Ø	lat-a	człowiek-a	ludz-i
N.	roki-em	lat-ami	człowieki-em	ludź-mi
Msc.	w rok-u	w lat-ach	o człowiek-u	o ludzi-ach
W.	rok-u	lat-a	człowiek-u	ludzi-e

*** В орудному відмінку множини іменник *rok* може вживатися у формі *laty*. Це, зокрема, стосується конструкцій на зразок *przed laty, przed kilkoma laty, przed dwoma laty, dawnymi laty, ostatnimi laty*.

У кличному відмінку однини іменник *człowiek*, крім форми *człowieku*, може мати піднесену, урочисту – *człowiecze*.

Іменники, що в називному відмінку однини закінчуються на *-anin*, наприклад, *Słowianin, Amerykanin, krakowianin, parafianin, dominikanin*, у множині мають коротшу основу (втрачають *-in*). У родовому відмінку множини ці іменники можуть мати закінчення *-ów* (переважно тоді, коли в однині перед *-anin* є приголосний *k*) або нульове закінчення (переважно тоді, коли в однині перед *-anin* є м'який приголосний).

Зразки відмінювання іменників на *-anin*:

	Однина Лiczba pojedyncza	Множина Лiczba mnoga	Множина Лiczba mnoga
M.	Słowianin-Ø	Słowiani-e	dominikani-e
D.	Słowianin-a	Słowian-Ø	dominikan-ów
C.	Słowianin-owi	Słowian-om	dominikan-om
B.	Słowianin-a	Słowian-Ø	dominikan-ów
N.	Słowianin-em	Słowian-ami	dominikan-ami
Msc.	o Słowianini-e	o Słowian-ach	o dominikan-ach
W.	Słowianini-e	Słowiani-e	dominikani-e

1. Провідмініайте в однині й множині:

- a) Tydzień i miesiąc. Rosjanin i Amerykanin. Twój brat i nasz przyjaciel. Ksiądz katolicki.
b) ***Ksiądz i książe. ***Ksiądz, książe, księżyc.

2. На місці крапок уживте виділені іменники в родовому або знахідному відмінку множини:

Masz **pieniądze**? – Mam tylko trochę ...

On ma trzy **tyście**? – Nie, on ma pięć ...

Ona ma dwadzieścia cztery **lata**? – Nie, ma już dwadzieścia pięć ...

Jacy dobrzy są ci **ludzie**! Znasz tych ...?

Mijają **miesiące**. – Ile już ... minęło?

To są moi **bracia**. A ty masz ...?

Pozostały nam dwa **tygodnie**. – Powtórz, proszę, ile jeszcze mamy ...?

To dwaj **Rosjanie**. Znasz tych dwóch ...?

Przyjechali czterej **kijowianie**. – A czy nie miało przyjechać sześciu ...?

3. Слова в дужках уживте у відповідному відмінку однини або множини:

Prawdziwych (przyjaciel) poznaje się w biedzie.

Zostaliśmy serdecznymi (przyjaciel).

To taki wiek, w którym kobieta lubi ujmować sobie (rok – D. lm).

Znajomość nasza z biegiem (rok – D. lm) zamieniła się w przyjaźń.

Ostatnimi (rok) on bardzo się postarzał.

Przed (rok – N. lm) na placu tym stał pałac.

Miło mi powitać wszystkich (brat) i siostry.

(Ksiądz biskup), czy Kościół zmeni swoje stanowisko w tej sprawie?

Ona tyle (pieniądze) wydaje na ciuchy!

To jest gość przy (pieniądze) i w dodatku przystojny.

Mówimy, że ktoś leży, siedzi lub śpi na (pieniądze), jeśli ma mnóstwo (pieniądze).

W tym (tydzień) nareszcie wyjeżdżamy na urlop, mimo że pada już od (tydzień).

4. Перекладіть польською мовою:

Скільки тобі років?

Ми переїхали сюди два роки тому.

Я розповім про це своїм друзям.
Ми прийдемо разом з друзями.
В тебе є брати або сестри?
Скільки тижнів це триватиме?
Ми знаємо цих священиків.
Львів'яни і гості міста зібралися на площі.
Скільки (*ilu*) людей на площі!
Я заздрю цій людині.
У тебе є гроші? – Ні, в мене немає грошей.
Під час канікул ми познайомилися з молодими американцями.

5. Іменники і прикметники чоловічого роду в дужках уживте у відповідному відмінку однини або множини:

a) Co łączy żaby nadrzewne i (niedźwiedź polarny – *lm*)? Oba (gatunek) ratują nasze zdrowie. Zniknięcie (tysiąc – *lm*) (zagrożony gatunek – *lm*) może zahamować postęp medycyny. Patrząc na zdjęcia ginących z (głód) polarnych (niedźwiedź), dryfujących po arktycznych morzach na coraz mniejszych (kawałek) kry, warto pamiętać, że gdyby nie zwierzęta, nie byłoby medycyny. Kiedy w piątym (wiek) przed naszą erą Hipokrates zaczął zgłębiać anatomię (człowiek), nie badał (człowiek – *lm*), lecz świnie. Przyglądając się bijącemu sercu (ssak), zauważył, że górne komory dostosowują (skurcz – *lm*) do dolnych. W siedemnastym i osiemnastym (wiek – *lp*) obserwacje (płaz – *lm*) pozwoliły odkryć, w jaki sposób (impuls elektryczny – *lm*) są (przewodzony) przez komórki nerwowe w (mięsień – *Msc. lm*). Badania te były podwaliną do opracowania (elektrokardiogram). Gdyby nie chrząszcz mącznik młynarek oraz wiele (gatunek) (motyl – *lm*), (uczony) nie odkryliby (chromosom – *lm*) płci X i Y. Bez małp, takich jak (szympanś – *lm*), (pawian), (makak), (lemur) czy (goryl), nie powstałoby wielu szczepionek na groźne dla człowieka choroby. Dziś odkrycia medyczne dokonywane są dzięki badaniom (gen – *lm*) zwierząt. Z jednym łączy nas kilka (tysiąc) (gen), z innymi – kilkadziesiąt. Studiując choroby wywołane zmianami w (kod) DNA zwierząt, (uczony) poznają mechanizmy powstania analogicznych dolegliwości u (człowiek – *lm*). Problem jednak w tym, że większości zwierząt, które (naukowiec) i (lekarz) biorą pod lupę w poszukiwaniu nowych terapii, za kilkanaście lub kilkadziesiąt (rok) nie będzie już na Ziemi.
(wg „Newsweek” 2008)

b) Nasilającym się problemem w wielu (kraj) współczesnego świata jest... pracoholizm. (Najtragiczniejszy skutek – *B. lm*) pracoholizmu zauważa się w USA i Japonii. Dziesięć tysięcy (Japończyk) umiera rocznie z przepracowania. W Japonii w momencie upadku firmy zdarzają się (przypadek) samobójstw wśród (pracownik). (Japończyk) są niezwykle (odpowiedzialny) i (obowiązkowy). W przeciwieństwie do (Polak), (Japończyk) nie są (elastyczny), nie zmieniają często miejsca pracy, mogą też przesiadywać w pracy po godzinach w oczekiwaniu, że będą (potrzebny). (Współczesny Amerykanin – *C. lm*) życie zawodowe zabiera dziś blisko miesiąc dłużej niż przed dwudziestoma (rok). W USA wiele rodzin nie widzi (ojciec – *lm*), (który) swój czas poświęcają pracy. (Pracoholik) to nie są jednak ludzie zbyt (wydajny). Siedzą w pracy po nocach, może po to, żeby przypodobać się (szef – *lp*), ponieważ wielu (pracodawca) wymaga całkowitego zaangażowania się w pracę. Zdarza się, że (pracownik) wiele rzeczy robią na pokaz, żeby tylko zadowolić (pracodawca – *lm*). Podporządkowanie się pracy pociąga za sobą (koszt emocjonalny i zdrowotny). Pracoholizm istnieje też wśród (Polak), a zwłaszcza wśród (student). (Młody człowiek) są (przekonany), że, pracując non stop dziś, będą w stanie za kilka (rok) osiągnąć pozycję, która pozwoli im odpoczywać. Jednak (specjalista psycholog) twierdzą, że wraz z (awans) będzie na nich spadać coraz większa odpowiedzialność i nie zafundują sobie wolnego czasu. „To (nasz czas) są wszystkiemu (winny)” – mówią (współczesny polski student). Czy na to, że jesteśmy (taki), (jaki) jesteśmy, wpływają (nasz gen) czy wychowanie? (Naukowiec) szukają odpowiedzi na to pytanie. Według (psycholog), sedno terapii (pracoholik – *lm*) tkwi w tym, aby (uzależniony) potrafili racjonalnie regulować poświęcany pracy czas.

(wg „Dlaczego” 2001)

ПІДСУМКОВІ ВПРАВИ

Слова в дужках уживіть у відповідному відмінку:

a) 1. Kiedy się składa ślubną przysięgę przyszłej żonie lub przyszłemu (mąż), wtedy się mówi: „... Ślubuję Ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz to, że Cię nie opuszczę aż do śmierci. Tak mi pomóż (Pan Bóg Wszechmogący – *W. lp*), w Trójcy Jedyny i Wszyscy (Święty)”. 2. (Amerykanin) wiedzą, jak walczyć o (duże pieniądze); oni są (przekonany), że wiele (pieniądze) zarabiają (ten), (który) nie boją się walczyć. 3. Znajomy kupił niedawno (citroen), a kiedy ja wreszcie kupię (samochód)? 4. Na ulicach miast tego kraju azjatyckiego rzadko spotyka się (samochód – *lm*), tu królują (rower), riksze i (wózek ciągnięty) przez (kucyk – *lm*). 5. Mijamy (pracujący człowiek – *lm*), przechodzimy pomiędzy (dom) zrobionymi z (bambus) i (liść palmowy – *lm*); na nasz widok twarze rozjaśniają się (promienny uśmiech – *N. lm*). 6. (Zamyślony) idziemy do naszego (samochód). 7. Stali tam (uzbrojony strażnik pilnujący) siedziby premiera. 8. Oto właśnie patrzymy na (delfin – *lm*), na ich (figiel – *lm*) nad wodą i widzimy (prawdziwy artysta – *B. lm*) (balet), (który) bez (taniec – *lp*) nie wyobrażają sobie życia. 9. Długo jeszcze będziemy wspominać o (delfini uśmiech – *lp*), o dobroci tych zwierząt i ich (nieoceniony talent – *Msc. lp*) do zabaw. 10. Zapalono kilka świeczek na jednym z (ołtarz ofiarny). 11. Łąka była żółta od (kaczeniec – *D. lm*). 12. Widziałeś kiedykolwiek (kaczeniec – *lm*) na łące? 13. Siedzimy sobie spokojnie nad rzeką, pozwalając swobodnie płynąć (czas). 14. (Malec) z koszyczkami (fiołek) zbliżyli się do dwóch (przechodzień). 15. Dwaj (starszy pan – *M. lm*) grają w (golf). 16. Moi (drogi), zawsze jesteście tu mile (widziany)! 17. Nie ufam (taki człowiek – *lm*). 18. Pierwsze chryzantemy, nazywane też (złocień – *N. lm*), wyhodowali (Chińczyk); (Japończyk zachwycony – *M. lm*) (chiński kwiat – *N. lp*) umieścili go w godle cesarstwa. 19. Nie przerywaj (Radek), niech mówi. 20. Coś ze swego (repertuar) możemy zagrać. – Owszem, zagrajcie (jakiś marsz) czy (czardasz). 21. Kim oni dla niej są – (przyjaciel) czy (brat)? 22. Z (najnowszy raport – *lp*) o wymieraniu (gatunek) wynika, że w ciągu ostatnich trzydziestu pięciu (rok) wyginęła ponad jedna czwarta (kręgowiec lądowy), (morski) i (słodkowodny).

b) 1. (Uczony) obserwowali (niedźwiedź polarny – *lm*), (ten wspaniały drapieżnik lądowy – *lm*). 2. W „(konkurs) zwierząt”, zorganizowanym przez gazetę na podstawie odpowiedzi ankietowych jej (czytelnik – *D. lm*), pierwsze miejsce przypadło (delfin – *C. lp*), drugie – (słoń), a (wspaniały kot – tygrys – *C. lp*) – dopiero siódme; za (tygrys – *N. lm*) były (zabawny, mądry) i jakże (ludzki szympanś – *M. lm*); ostatnie miejsce w dziesiątce (ulubiony zwierzak – *D. lm*) zajęły (kruk). 3. (Oniemiały turysta) obserwują (Birmańczyk – *B. lm*), (który) są (pograżony) w medytacji. 4. Historia tej świątyni sięga sześciuset, a nawet – jak twierdzą (niektóry) – dwóch i pół (tysiąc – *D. lp*) (rok – *D. lm*). 5. (Wielki pień) drzew są (wyciągany) z wody na wysoki brzeg rzeki przez (bawół); zarówno zwierzęta, jak i (popędzający) je (człowiek – *M. lm*) toną po (pas – *B. lp*) w błocie, ale tylko dzięki (śliski szlam – *C. lp*) są w stanie wyciągnąć (wielotonowy ciężar – *lm*) pod górę. 6. Reklama mówi: „Ubezpieczenie to najlepsza pociecha na (pech). 7. (Profesjonalny złodziej) dzieł sztuki potrafią omijać nawet najbardziej skomplikowane zabezpieczenia. 8. Weź (swój dżip) i pojedziemy tam. 9. (Człowiek), uspokój się! 10. Nie mów mi nic o (ten łobuz i spryciarz). 11. Piotrek dziobnął wykałaczką (grzybek). 12. Żona wzięła ze (stół) (talerz) i zanosła je do (kredens). 13. Ilekroć wchodziła do (pokój), zawsze odpychał ją krzykliwy luksus ogromnego (tapczan), miękkich (fotel) i kutego (żyrandol). 14. Zagrasz (polonez) Chopina? 15. Zawsze jesteście tu (miły gość). 16. Na (nasz przyjaciel – *lm*) możesz polegać. 17. (Ten chłopak) mają (kiełb) we (łeb). 18. Procesy zachodzące w organizmach (ssak), (płaz) czy ryb bardzo często są tak (niezwykły), że gdyby udało się wykorzystać je w leczeniu (człowiek – *lm*), zniknęłyby liczne choroby. 19. Nie przerywaj (Kacper), wysłuchajmy go. 20. Pada od (tydzień). 21. (Ksiądz biskup), czy Kościół zmieni swoje stanowisko w tej sprawie? 22. (Medyk starożytny) wierzyli w uzdrawiającą moc (kamień szlachetny – *D. lm*).

2.6. СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ТІЛЬКИ В МНОЖИНІ (PLURALIA TANTUM)

Усі іменники, що вживаються лише в множині – як загальні, так і власні назви, – відмінюються за зразком множини іменників, що вживаються і в однині, і в множині.

Парадигматичні відмінності тут спостерігаються передусім у родовому відмінку, в якому може бути:

- **Нульове** закінчення, наприклад: *usta – ust, wrota – wrót, powidła – powidel, rajstopy – rajstop, widły – widel, perfumy – perfum, koszary – koszar, urodziny – urodzin, imieniny – imienin, chrzciny – chrzcin, oświadczyiny – oświadczyn, zaręczyny – zaręczyn, mydliny – mydlin, Ateny – Aten, Karpaty – Karpat, Alpy – Alp, Tatry – Tatr, Chiny – Chin, Prusy – Prus, Kaszuby – Kaszub, Morawy – Moraw, Mazury – Mazur.*

Нульове закінчення найчастіше мають іменники, основа яких закінчується твердим приголосним (див. вищенаведені приклади), рідше – іменники з основою на м'який приголосний (наприклад: *sanie – sań, potuje – potuj*) або на отверділий (наприклад: *nożyce – nożyc, Katowice – Katowic, Kielce – Kielc, Niemcy – Niemiec, Baranowicze – Baranowicz*).

Нульове закінчення мають іменники, що закінчуються на *-ki*, у родовому відмінку тут часто з'являється рухоме *-e-*, наприклад: *sanki – sanek, nosilki – nosilek, kombinerki – kombinerek, majtki – majtek, ogrodniczki – ogrodniczek, kąpielówki – kąpielówek, spodenki – spodenek, nożyczki – nożyczek, dożynki – dożynek, andrzejki – andrzejek, mikołajki – mikołajek, Helsinki – Helsinek, zwłoki – zwłok* (але: *szczypczyki – szczypczyków, kleszczyki – kleszczyków*).

- Закінчення *-i* або *-y*, наприклад: *(te) drzwi – (tych) drzwi, konopie – konopi, wakacje – wakacji, rekolekcje – rekolekcji, kondolencje – kondolencji, ferie – ferii, (te) wnętrzności – (tych) wnętrzności, (te) mdłości – (tych) mdłości, torsje – torsji, trzewia – trzewi, lędźwie – lędźwi, binokle – binokli, spodnie – spodni, gacie – gaci, Indie – Indii, Antyle – Antyli, drożdże – drożdży, pielesze – pieleszy, nosze – noszy.*

Закінчення *-i* мають іменники з м'якою основою, а закінчення *-y* – іменники з основою, що закінчується отверділим приголосним.

- Закінчення *-ów*, наприклад: *wczasy – wczasów, fusy – fusów, węgry – węgarów, nieszpory – nieszporów, więzy – więzów, modły – modłów, schody – schodów, bokobrody – bokobrodów, organy – organów, szachy – szachów, warcaby – warcabów, Balkany – Balkanów, Bermudy – Bermudów, Apeniny – Apeninów, Karłowe Wary – Karłowych Warów.*

Закінчення *-ów* найчастіше мають іменники з твердою основою, рідше – з м'якою (наприклад: *Himalaje – Himalajów, dzieje – dziejów*), в тому числі іменники грецько-латинського походження на *-a*, наприклад: *realia – realiów, dewocjonalia – dewocjoniów, uniwersalia – uniwersaliów, juwenalia – juwenaliów, varia – variów.*

Закінчення *-ów* мають іменники, що закінчуються на *-gi*, наприклад: *częgi – częgów, obczęgi – obczęgów, stringi – stringów, Białobrzegi – Białobrzegów.*

Іменники, що вживаються лише в множині, можуть мати в родовому відмінку паралельні закінчення, наприклад: *szczypcy – szczypiec i szczypców, kajdany – kajdan i kajdanów, Czerniowce – Czerniowiec i Czerniowców.*

Чітких правил вибору закінчення іменників *pluralia tantum* у родовому відмінку немає. Ці форми треба перевіряти за словником і запам'ятовувати.

В **орудному** відмінку деякі іменники *pluralia tantum* можуть мати закінчення *-mi*, наприклад: *sanie – sańmi.*

У **місцевому** відмінку три іменники *pluralia tantum* мають закінчення *-ech*: *Niemcy – w Niemczech, Włochy – we Włoszech, Węgry – na Węgrzech.*

Зразки відмінювання іменників *pluralia tantum* представлено в таблицях:

M.	okular-y	skrzypc-e	spodni-e
D.	okular-ów	skrzypiec-Ø	spodn-i
C.	okular-om	skrzypc-om	spodni-om
B.	okular-y	skrzypc-e	spodni-e
N.	okular-ami	skrzypc-ami	spodni-ami
Msc.	w okular-ach	o skrzypc-ach	w spodni-ach
W.	okular-y	skrzypc-e	spodni-e

M.	Katowic-e	Czech-y	Chin-y
D.	Katowic-Ø	Czech-Ø	Chin-Ø
C.	Katowic-om	Czech-om	Chin-om
B.	Katowic-e	Czech-y	Chin-y
N.	Katowic-ami	Czech-ami	Chin-ami
Msc.	w Katowic-ach	w Czech-ach	w Chin-ach
W.	Katowic-e	Czech-y	Chin-y

M.	Niemc-y	Włoch-y	Węgr-y
D.	Nimiec-Ø	Włoch-Ø	Węgier-Ø
C.	Niemc-om	Włoch-om	Węgr-om
B.	Niemc-y	Włoch-y	Węgr-y
N.	Niemc-ami	Włoch-ami	Węgr-ami
Msc.	w Niemcz-ech	we Włosz-ech	na Węgrz-ech
W.	Niemc-y	Włoch-y	Węgr-y

*** З деякими власними географічними назвами в знахідному і місцевому відмінках традиційно вживається прийменник *na*, наприклад: *jechać na Węgry, na Kaszuby, na Morawy, na Mazury; mieszkać na Węgrzech, na Kaszubach, na Morawach, na Mazurach*.

ВПРАВИ

1. Провідмініайте за відмінками:

- Karpaty. Alpy. Himalaje. Indie. Indochiny.
- Kaszubi i Kaszuby. Czesi i Czechy. Niemcy (*ludzie*) i Niemcy (*kraj*).

2. Доповніть речення, вживаючи іменники *pluralia tantum* у родовому відмінку:

- Kupiłam rajstopy. A ty nie kupiłeś ... ?
 Lubię Bałkany. A on nie lubi ... ?
 Wziąłem nożyce. A ty zapomniłeś ... ?
 Podaj mi kombinerki. Nie widzę ... .
 Ona uwielbia te perfumy. Kupiłbyś dla niej flakonik tych ... .
 Gdzieś tu mam okulary. Szukam tych swoich ... .
 Jutro mam urodziny. Muszę się przygotować do ... .
 Otwórz usta. Nie zamykaj ... !
 Twoi rodzice są w domu? – Nie, ... w domu nie ma.
 Zbliżają się ferie. Ile dni pozostało do początku ... ?
 Weź widły. – Które? Tu stoi dwoje ... .
 Co masz do stracenia? – Nic prócz własnych ... (kajdany).

3. Ужйіте іменники *pluralia tantum* у відповідному відмінку:

- Nie próbujcie zagłuszyć (te skrzypce).
 Dzieci poszły na (rekołecje).
 Ona błyskała szkłami (okulary).
 Zapukałem do (kuchenne drzwi).
 Kot znowu dostał (torsje – D.).
 Poczulem głód w (puste wnętrzności).
 Doszło do (zaręczyny).
 Wyrwał się jak filip z (konopie).
 Ona lubi wróżyć z (fusy).
 Wolny od (wszelkie więzy), podążył tam, gdzie strzelano.
 Historia (oświadczyń) nie miała jeszcze zakończenia.
 Nie chcesz założyć (te spodnie)?
 Musimy tu zejść ze (schody).
 Chętnie bym zjadł (domowe powidła – D.).
 Dziś już nam wylano wiadro (pomyje) na głowę.

Robota nigdy się nie kończyła, w kuchniach zawsze stały balie pełne (mydliny).

Dziewczyna się ubrała i zaczęła wypatrywać (sanie – *D.*), które miały po nią przyjechać.

Kazimierz raz po raz wciągał w nozdrza ledwie wyczuwalny zapach (perfumy), damskich.

4. Ужййте слова в дужках у потрібному відмінку; зазначте, котрий це відмінок:

Nawet tym ludziom, którym z miłością kojarzy się wszystko, Włochy kojarzą się z nią najbardziej. Dotyczy to również osób, które mają własne mapy miłości i przeżyły wielkie uczucie na przykład w Belgii, Bułgarii, (Czechy) czy w (Niemcy). Miejsca słynne z miłości są we (Włochy) nadzwyczaj liczne. I to nie tylko we (Włochy centralne) czy (południowe), gdzie powstało najwięcej piosenek z rymem *cuore – amore*, czyli *serce – miłość*, lecz także w innych regionach (Włochy), na przykład na północy, a więc całkiem blisko dla Polaka, który wybiera się na którąś z adriatyckich czy liguryjskich plaż albo w (Alpy). Urok (Alpy), piękno przyrody, słońce i wino tworzą szczególną atmosferę miłości.

(wg „Poradnik Domowy” 2005)

5. Перекладіть польською мовою:

Ми їдемо до Німеччини. У Німеччині ми будемо вчитися і працювати. Дізнаємося багато нового про Німеччину та німців.

А нас цікавить Італія та італійці. Ми хочемо поїхати в Італію і дізнатися більше про цю країну. В Італії живе одна наша знайома.

А в Угорщину ви не хочете поїхати? В Угорщині теж є багато цікавого.

Ми дуже любимо подорожувати й охоче поїхали б і в Угорщину, і в Італію, і в Чехію, навіть у Китай, щоб більше дізнатися про угорців, італійців, чехів, китайців та про Угорщину, Італію, Чехію, Китай.

2.7. ІМЕННИКИ З ПРИКМЕТНИКОВИМ ТИПОМ ВІДМІНЮВАННЯ. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ І ПРИСЛІВНИКІВ

За зразком прикметників чоловічого, жіночого, рідше – середнього родів або ж (ще рідше) як виключно множинні відмінюються:

- чоловічі й жіночі прізвища на *-ski, -cki, -dzki; -ska, -cka, -dzka*: *Dłuski, Dłuska, Słowacki, Słowacka, Zawadzki, Zawadzka*;
- чоловічі імена та прізвища на *-i, -y, -e*: *Antoni, Badeni, Saloni, Zanussi, Walenty, Jerzy, Batory, Dante, Linde*;
- жіночі прізвища на *-owa*, а також загальні назви на позначення жінок, що закінчуються на *-owa*: *Orzeszkowa, teściowa, synowa, bratowa, doktorowa, prezydentowa*;
- деякі назви людей за професією або родом занять, інші назви людей, наприклад: *budowniczy, leśniczy, myśliwy, plutonowy, służący, podskarbi, uczony, prowadzący, przewodniczący, ranny, bliźni, zebrani*;
- різні за значенням назви неістот, наприклад: *komorne, czesne, wpisowe* (назви оплат), *polski, angielski* (шкільний предмет), *schabowy* (від *kotlet schabowy*), *prosta* (математичний термін), *drobne* (про гроші);
- деякі географічні назви, наприклад: *Biała Podlaska, Zakopane, Lubelskie*.

За зразком прикметників чоловічого роду відмінюються іменники, що закінчуються на *-i, -y* (*Dłuski, Antoni, budowniczy, prowadzący, schabowy*), за зразком прикметників жіночого роду – назви жінок і географічні назви на *-a* (*Dłuska, Orzeszkowa, służąca, Biała Podlaska*), за зразком прикметників середнього роду – деякі чоловічі прізвища, географічні й загальні назви на *-e* (*Linde, Lubelskie, komorne*); поодинокі іменники прикметникового походження відмінюються тільки в множині (*zebrani, drobne*).

Чоловічий рід
Rodzaj męski
Однина
Liczba pojedyncza

M.	Dłusk-i	Anton-i	budownic-z-y	prowadząc-y
D.	Dłuski-ego	Antoni-ego	budownic-ego	prowadząc-ego
C.	Dłuski-emu	Antoni-emu	budownic-emu	prowadząc-emu
B.	Dłuski-ego	Antoni-ego	budownic-ego	prowadząc-ego
N.	Dłusk-im	Anton-im	budownic-ym	prowadząc-ym
Msc.	o Dłusk-im	o Anton-im	o budownic-ym	o prowadząc-ym
W.	Dłusk-i	Anton-i	budownic-z-y	prowadząc-y

Множина
Liczba mnoga

M.	Dłusc-y	Antoni-owie	budownic-owie	prowadząc-y
D.	Dłusk-ich	Anton-ich	budownic-ych	prowadząc-ych
C.	Dłusk-im	Anton-im	budownic-ym	prowadząc-ym
B.	Dłusk-ich	Anton-ich	budownic-ych	prowadząc-ych
N.	Dłusk-imi	Anton-imi	budownic-y mi	prowadząc-y mi
Msc.	o Dłusk-ich	o Anton-ich	o budownic-ych	o prowadząc-ych
W.	Dłusc-y	Antoni-owie	budownic-owie	prowadząc-y

У називному відмінку множини деякі іменники, що відмінюються за зразком прикметників чоловічого роду, мають іменникове закінчення **-owie**, наприклад: *budowniczy – budowniczowie, leśniczy – leśniczowie, podskarbi – podskarbiowie, Antoni – Antoniowie, Jerzy – Jerzowie, Walenty – Walentowie, Saloni – Saloniowie, Batory – Batorowie, Gajcy – Gajcowie, Polony – Polonowie, Badeni – Badeniowie*.

З-поміж власних назв – прізвищ закінчення **-owie** в називному відмінку множини мають переважно ті слова, які в називному відмінку однини закінчуються на **-y** і не мають формально ідентичного відповідника – прикметника, наприклад: *Polony – Polonowie*, але порівн. *Mały – Mali* (бо: *mały – mali*), *Sadowy – Sadowi* (бо: *sadowy – sadowi*).

Слова типу *Antoniowie, Jerzowie, Walentowie* – форми множини від чоловічих імен – можуть уживатися на позначення сім'ї, глава якої носить відповідне ім'я. Щоправда, такі слова в сучасній польській мові вживаються нечасто (якщо такі власні назви і функціонують сьогодні, то здебільшого носять жартівливий характер).

Жіночий рід
Rodzaj żeński

	Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
M.	Dłusk-a	teściow-a	Dłuski-e	teściow-e
D.	Dłuski-ej	teściow-ej	Dłusk-ich	teściow-ych
C.	Dłuski-ej	teściow-ej	Dłusk-im	teściow-ym
B.	Dłusk-ą	teściow-ą	Dłuski-e	teściow-e
N.	Dłusk-ą	teściow-ą	Dłusk-imi	teściow-y mi
Msc.	o Dłuski-ej	o teściow-ej	o Dłusk-ich	o teściow-ych
W.	Dłusk-a	teściow-o	Dłuski-e	teściow-e

Власні назви типу *Dłuskie* вживаються на позначення жіночої частини родини, наприклад: *siostry Dłuskie*.

*** Традиційно в польській мові прізвище дружини і доньки утворювалося від прізвища чоловіка і батька за певними моделями, наприклад:

Nowak – Nowakowa (дружина) – *Nowakówna* (донька),
Orzeszko – Orzeszkowa (дружина) – *Orzeszkówna* (донька),
Zajęc – Zajęcowa (дружина) – *Zajęcówna* (донька);

Zaręba – Zarębina (дружина) – *Zarębiana* (донька),
Puzyna – Puzynina (дружина) – *Puzyniana* (донька),
Skarga – Skarżyna (дружина) – *Skarżanka* (донька).

У сучасній мові вже переважно не утворюють жіночих прізвищ за згаданими моделями, а використовують форму чоловічого прізвища, наприклад: *pani Nowak, pani Zajęc*. Якщо прізвища із вказаними „жіночими” формантами і трапляються, то з їх формою вже не пов'язується значення сімейного статусу.

Щодо словозміни описуваних суфіксальних прізвищ жінок треба пам'ятати таке:

- жіночі прізвища на **-owa** відмінюються як прикметники жіночого роду;
- жіночі прізвища на **-ówna, -ina, -anka** відмінюються як іменники жіночого роду на **-a** з твердою основою:

M.	Nowakow-a	Nowaków-a	Puzynin-a	Puzyniank-a
D.	Nowakow-ej	Nowaków-y	Puzynin-y	Puzyniank-i
C.	Nowakow-ej	Nowakówni-e	Puzynini-e	Puzynianc-e
B.	Nowakow-ą	Nowaków-ę	Puzynin-ę	Puzyniank-ę
N.	Nowakow-ą	Nowaków-ą	Puzynin-ą	Puzyniank-ą
Msc.	o Nowakow-ej	o Nowakówni-e	o Puzynini-e	o Puzynianc-e
W.	Nowakow-a	Nowaków-a	Puzynin-a	Puzyniank-a

Прізвища – і чоловічі, й жіночі – у формі кличного відмінка переважно не вживаються, оскільки це суперечить нормам увічливості. Якщо ж усе-таки їх уживають, то використовують таку саму форму, як у називному відмінку (*pani Malinowska!*, *pani Nowakowa!*).

Середній рід Rodzaj nijaki

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga	
M.	Lind-e	Zakopan-e	czesn-e	Lind-owie
D.	Lind-ego	Zakopan-ego	czesn-ego	Lind-ów
C.	Lind-emu	Zakopan-emu	czesn-emu	Lind-om
B.	Lind-ego	Zakopan-e	czesn-e	Lind-ów
N.	Lind-em	Zakopan-em	czesn-ym	Lind-ami
Msc.	o Lind-em	w Zakopan-em	o czesn-ym	o Lind-ach
W.	Lind-e	Zakopan-e	czesn-e	Lind-owie

В **орудному й місцевому** відмінках однини власні назви з типом відмінювання за зразком прикметників середнього роду мають закінчення **-em**, наприклад: *Zakopane – Zakopanem, w Zakopanem* (загальні ж назви мають закінчення **-ym**: *czesne – czesnym, o czesnym; komorne – komornym, o komornym; wpisowe – wpisowym, o wpisowym*).

Прізвища на **-e** (*Linde, Handke*) в множині відмінюються як іменники або взагалі не приймають інших відмінкових форм.

Іменники *sędzia, hrabia* відмінюються частково за прикметниковим, частково за іменниковим зразком: в однині у **родовому, давальному, знахідному** відмінках виступають **прикметникові** форми (*tego sędziego, temu sędziem, tego sędziego*). Варіантними формами в цих відмінках є форми іменникового типу відмінювання (*tego sędzi, temu sędzi, tego sędzię*), але на сьогодні вони вважаються застарілими. В **орудному, місцевому й кличному** відмінках однини ці іменники відмінюються за зразком іменників жіночого роду (*tym sędzią, o tym sędzi, sędzio!*). У місцевому відмінку однини може виступати застаріла форма (*o*) *sędzim*. У множині іменники *sędzia, hrabia* відмінюються за зразком іменників чоловічого роду (див. таблицю).

	Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
M.	sędzi-a	hrabi-a	sędzi-owie	hrabi-owie
D.	sędzi-ego	hrabi-ego	sędzi-ów	hrabi-ów
C.	sędzi-emu	hrabi-emu	sędzi-om	hrabi-om
B.	sędzi-ego	hrabi-ego	sędzi-ów	hrabi-ów
N.	sędzi-ą	hrabi-ą	sędzi-ami	hrabi-ami
Msc.	o sędzi-i	o hrabi-i	o sędzi-ach	o hrabi-ach
W.	sędzi-o	hrabi-o	sędzi-owie	hrabi-owie

Прикметники, що означають ознаку, яка може проявлятися більшою чи меншою мірою (переважно це якісні прикметники), утворюють **ступені порівняння** – вищий і найвищий, які, відповідно, виражають більшу і найбільшу міру прояву ознаки, наприклад: *ładny – ładniejszy, najładniejszy*.

*** Те, чи категорія ступенів порівняння є словозмінною (граматичною) чи словотворчою, дискусійна проблема, яка зводиться до відповіді на питання: чи прикметники **відмінюються** за ступенями, утворюючи відповідні **форми**, чи **створять** нову **лексему**. На користь останнього факту свідчать такі аргументи, як значна нерегулярність творення вищого й найвищого ступенів (утворення лише від якісних прикметників, і то не від усіх) чи факт присутності в деяких великих словниках польської мови реєстрових слів, формально тотожних із формами ступеня (наприклад, *lepszy*). На користь словозмінного характеру категорії ступенів порівняння свідчить хоча б традиція говорити про „форми” ступеня. Лексикографічний чинник тут також можна враховувати, якщо зважати на вміст незначних

за обсягом словників, які не містять окремих реєстрових слів на кшталт *lepszy*. У підручнику для зручності викладу традиційно говоритимемо про форми ступеня, не схилиючись до котрогось з альтернативних вирішень теоретичного питання статусу категорії, а зупиняючись лише на особливостях творення відповідних форм.

Форми вищого ступеня порівняння творяться додаванням до основи прикметника суфіксів *-sz(y)*, *-ejsz(y)*. Перший додається до основ, що закінчуються одним приголосним, наприклад: *gruby – grubszy*. Другий – до основ, що закінчуються збігом приголосних, при цьому відбувається пом'якшення цього приголосного (чи цих обох приголосних), наприклад: *ładny – ładniejszy*, *wczesny – wcześniejszy*, *groźny – groźniejszy*.

Можливе, однак, додавання й суфікса *-sz(y)* при збігові приголосних основи, наприклад, *częsty – częstszy*, *twardy – twardszy*.

При збігові приголосних можливі й варіантні форми, наприклад: *czysty – czystszy* і *czystszy*, *gesty – gęstszy* і (рідше) *gęściejszy*, *thusty – thustszy* і (рідше) *thustszy*, *mądry – mądrzejszy* і (рідше) *mędrszy*.

Якщо основа прикметника закінчується на приголосний **-k-** чи на **-ok-**, **-ek-**, то у формі вищого ступеня, при додаванні суфікса *-sz(y)*, ці сегменти випадають, наприклад *krótki – krótszy*, *cienki – cieńszy*, *szeroki – szerszy*, *daleki – dalszy*.

При утворенні форм ступеня можливі, як уже згадувалося, чергування приголосних (порівн. ще: *długi – dłuższy*, *wysoki – wyższy*), а також чергування приголосних і голосних, наприклад: *wesoły – weselszy*, *śmiały – śmielszy*, *biały – bielszy*, *czzerwony – czerwieńszy*, *gorący – gorętszy*.

Форма найвищого ступеня порівняння утворюється додаванням до форми вищого ступеня префікса *naj-*, наприклад: *ładniejszy – najładniejszy*, *krótszy – najkrótszy*.

Можливе утворення форм ступеня від іншої основи (повний або частковий суплетивізм): *dobry – lepszy*, *najlepszy*; *zły – gorszy*, *najgorszy*; *mały – mniejszy*, *najmniejszy*; *wielki / duży – większy – największy*; *lekki – lżejszy*, *najlżejszy*.

Від деяких якісних прикметників, наприклад, *rudy*, *goły*, *pusty*, *krzywy*, *pieczolowity*, не творяться описані вище синтетичні (однослівні) форми ступеня, але можуть виникати аналітичні (двослівні) структури. Аналітичні форми ступеня утворюються додаванням до прикметника слова *bardzo* у формі вищого і найвищого ступенів, наприклад: *rudy – bardziej rudy*, *najbardziej rudy*. Іноді – і лише від деяких прикметників чи дієприкметників – описові форми ступеня утворюють за допомогою слів *moc-*

no (mocniej, najmocniej), *silnie (silniej, najsilniej)*: *mocno związany – mocniej związany – najmocniej związany*, також, наприклад, *mocno wzruszony*, *silnie trujący*. Часто аналітичне утворення форм ступеня застосовується при збігові приголосних основи, яке спричинило б – у разі застосування синтетичного способу творення ступенів – виникнення немилозвучних і складних для вимови слів, як наприклад, у словах *gorzki*, *śliski*. Ознакою слів, щодо яких застосовується аналітичне творення ступенів, можуть бути суфікси *-sk(i)*, *-at(y)*, *-owat(y)*, *-ast(y)*, *-ist(y)*, *-yst(y)*, *-it(y)*, наприклад: *niebieski*, *łaciaty*, *porowaty*, *pasiasty*, *bagnisty*, *ognisty*, *pieczolowity*. Лише аналітичні структури утворюються від дієприкметників, а також прикметників, які походять від дієприкметників, наприклад: *zmoknięty – bardziej zmoknięty – najbardziej zmoknięty*. Винятково синтетичні форми найвищого ступеня можна утворити від пасивних дієприкметникових форм *ulubiony* і *ukochany*: *najulubieńszy*, *najukochańszy*. Прикметники дієприкметникового походження можна розпізнати за суфіксами *-t(y)*, *-ac(y)*, *-an(y)*, *-on(y)*, *-ł(y)*, наприклад: *obdarty*, *zastanawiający*, *zaawansowany*, *zanieczyszczony*, *zawiły*.

Таким самим способом утворюються форми ступеня відносних прикметників, якщо вони вживаються в переносному значенні, наприклад: *bardziej / najbardziej złote ręce*.

За описаними схемами ступені порівняння утворюють і від якісних прислівників, однак тут виступає суфікс *-ej* (і можливі інші чергування), наприклад: *krótko – krócej, najkrócej*; *długo – dłużej – najdłużej*; *wysoko – wyżej, najwyżej*; *nisko – niżej, najniżej*; *wąsko – wężej, najwężej*; *szero-ko – szerzej, najszerzej*; *rzadko – rzadziej – najrzadziej*; *głęboko – głębiej – najgłębiej*; *gładko – gładziej – najgładziej*; *śmiało – śmielej – najśmielej*; *lekko – lżej – najlżej*; *dobrze – lepiej – najlepiej*; *źle – gorzej – najgorzej*; *dużo / wiele – więcej, najwięcej*; *mało – mniej – najmniej*; *swojsko – bardziej swojsko, najbardziej swojsko*; *po męsku – bardziej po męsku, najbardziej po męsku*.

За допомогою аналітичних структур можна утворювати й форми, що виражають зменшений ступінь вираження ознаки (прикметникові структури) чи ознаки ознаки (прислівникові структури), наприклад: *mniej gorzki, najmniej gorzki*; *mniej gorzko, najmniej gorzko*.

Від багатьох прикметників і прислівників мовці утворюють і синтетичні, й аналітичні форми ступеня, наприклад: *silny – silniejszy, naj-*

silniejszy; bardziej silny, najbardziej silny; miękko – bardziej miękko – najbardziej miękko, але й miękcej або (рідко) міęcej, najmiękcej або (рідко) najmięcej.

У випадках, коли можливе синтетичне утворення форм ступеня, аналітичні (двослівні) структури прийнято вважати менш правильними.

Грубою помилкою є схрещування форм, утворених синтетично й аналітично (на кшталт **bardziej silniejszy*).

Синтаксичний коментар

У реченні форми вищого ступеня порівняння вводяться за допомогою слів *niż* (із називним відмінком – *niż kto / co*) чи *od* (із родовим відмінком – *od kogo / czego*), наприклад: *Marek jest wyższy niż Paweł; Marek jest wyższy od Pawła*. У контексті форм найвищого ступеня порівняння можуть виступати слова *z (ze), spośród, spośród* із родовим відмінком, наприклад: *Marek jest najwyższy spośród wszystkich chłopców w klasie*.

ВПРАВИ

1. Провідмініайте в однині:

- Święty Walenty. Ksawery i Bazyli.
- Pan Aleksy. Ksiądz wikary.
- Sędzia Przybylski. Hrabia Malinowski.

2. Провідмініайте, не вживаючи в кличному відмінку:

- Walery Pisarek. Bolesław Chrobry. Antoni Lange. Konstanty Ildefons Gałczyński.
- Kaja Paschalska. Maria Pawlikowska-Jasnorzewska. Prezydentowa i prezydentówna.
- ***Pani Wilczurowa i panna Wilczurówna. ***Panie Zającowa i Zarebina. ***Dudek, Dudkowa, Dudkówna.
- Panowie Dymsza, Rudzki, Żwirko. Znani pisarze Zola, Kraszewski, Norwid. Nasi studenci Moszyński i Pocięcha. Profesorowie Lata, Bończa i Dobrzyński. Pan Nowicki i pani Nowicka. Państwo Nowiccy.

3. Ужійте подані прізвища в називному відмінку множини:

Cienkowski, Żelazny, Marecki, Wiśniewska, Zanussi, Sawicki, Mały, Gajcy, Lepszy, Brzozowska, Batory, Linde, Sawicka.

4. Ужійте іменники прикметникового типу (із залежними від них словами) у відповідному відмінку однини:

Kot jest (samotny myśliwy).
Poproszono (królowa) o rozstrzygnięcie sporu.
Korzystałaś ze słownika (Linde)?
Byłaś w (Zakopane)?
Przez ostatnie pół roku zalegali z (komorne).
Ojciec nie uiścił (czesne).
Obecność (prawdziwy hrabia) zelektryzowała całe towarzystwo.
Panie (sędzia), kto oprócz pana mógł mieć te informacje?

5. Ужійте іменники різних типів у родовому або знахідному відмінку множини:

Badania ankietowe wykazują, że wśród połowy (Polak) przedstawiciele tylko dwóch profesji cieszą się zaufaniem – naukowcy i pielęgniarki. (Policjant – *B. lm*) za (oszust) i (złodziej) uznało trzy piąte (ankietowany rodak), nieco więcej – (ksiądz – *B. lm*), (prywatny przedsiębiorca) trzy czwarte, a (sędzia) ponad cztery piąte. Na samym końcu listy umieszczono (parlamentarzysta), którym uczciwość przypisało tylko siedem procent badanych. Wychodzi na to, że statystyczny Polak nie widzi wokół siebie (uczciwy człowiek); tę garstkę (nauowiec) i pielęgniarek, która jeszcze nie udała się na emigrację, możemy pominąć. Ciekawe są wyniki ankiet opracowane przez (badacz) stereotypów zawodowych. Polacy pytani o stereotypowe cechy (przedsiębiorca) uznali (ten człowiek) za (złodziej), (cwaniak) i (drań).

(wg „Newsweek” 2006)

6. Утворіть форми вищого й найвищого ступенів порівняння прикметників:

Słaby, potężny, stary, ciemny, drobny, gruby, cienki, wąski, szeroki, czarny, biały, świeży, czerstwy, ciekawy, nudny, zuchwały, skromny, trudny, ciężki, łatwy, brudny, zimny, chłodny, gorący, kwaśny, słodki, piękny, przystojny, daleki, istotny, staranny, powolny, częsty, wczesny, późny, dziwny, śmiały, czerwony, groźny, spokojny, zgrabny, głupi, odporny, wytrwały, cichy, suchy, hojny, tchórzliwy, dumny, dojrzały, srebrzysty, przyzwoity, mętny, wyniosły, przejrzysty, sympatyczny, pracowity.

7. Уставте форми вищого ступеня порівняння прикметників:

- a) Moja kawa jest mocna, a twoja chyba jest jeszcze ... od mojej.
Jej mama jest mądra, a ojciec jest jeszcze ... .
Ola jest szczupła, ale jej siostra jest o wiele ... .
Ta kurtka jest droga, ale tamta była jeszcze ... .
Twoja sukienka jest długa, ale moja jest jeszcze trochę ....
- b) Twój brat jest (tęgi) od ciebie.
Dzisiejsze zadanie jest (prosty) od wczorajszego.
Ta szklanka jest (czysta) od tamtej.
Twoje włosy są (gęsty) od moich.
Tegoroczna jesień jest (ciepła) od zeszłorocznej.
- c) Okazałeś się (silny) niż mi się wydawało na początku.
Granatowe buty są (ładne) niż te czarne.
Ten stół jest trochę (niski) niż tamten.
Ta góra wydaje mi się (wysoka) niż ta, na którą wczoraj wspinaliśmy się.
Twoja walizka jest (lekka) niż moja.

8. Уставте форми найвищого ступеня порівняння прикметників:

Która z tych rzek jest (głęboka)?
Ten pokój jest chyba (wygodny) ze wszystkich, które obejrzeliśmy.
Przyjdą tylko (bliscy) przyjaciele.
Były to (rzadkie) okazy minerałów.
Nasza biegaczka była w zawodach (szybka).
To jest (zdrowe) jedzenie, jakie znam.
Chłopaki, który z was jest (młody)?
Wydawało jej się, że była (brzydka) dziewczyną w klasie.
Wybrałam (tanie) pomidory.
Stałem się dzisiaj (szczęśliwym) człowiekiem na całym świecie.

9. Утворіть форми вищого (а) і найвищого (б) ступенів порівняння прислівників:

- a) Już czuję się o wiele (dobrze).
Muszę (głęboko) zbadać ten problem.
Dzisiaj na dworze jest (jasno) niż było wczoraj.
Otwórzcie (szeroko) okno, proszę!
Tereska przychodzi do mnie coraz (rzadko).

- Książki leżą (wysoko), na półce.
Popatrz trochę (wąsko) na ten problem.
(Długo) nie mogę na ciebie czekać.
(Wcześniej) tak do mnie nie mówiłeś!
Kobiety coraz (często) wyciągały z torebek chusteczki – takie to było wzruszające.
- b) (Źle) czuje się wieczorami.
(Ciepło) wspominam te swoje wakacje sprzed czterech lat.
(Bardzo) martwiła się o starszego syna.
(Wilgotno) bywa tutaj właśnie o tej porze roku.
(Głupio) wyglądałam właśnie ja w tej sytuacji.
(Chętnie) słuchaliśmy opowieści Piotrka.
Możesz przyjść (późno) o jedenastej.
(Prędko) przyjechała rodzina z Krakowa.
Nasze spotkanie trwało (krótko).
(Szybko) przybiegł Piotr.

10. Від усіх прикметників і прислівників утворіть форми найвищого ступеня порівняння:

Jesteś wspaniałą dziewczyną – ładną, inteligentną, zdolną. Wyglądasz atrakcyjnie. Twój uśmiech jest miły i szczery. Głos masz przyjemny – słodki i ciepły. Potrafisz uważnie wysłuchać, mądrze doradzić, delikatnie wyjaśnić. Jesteś zyczliwym i przyjaznym rozmówcą i dobrym przyjacielem. Jesteś grzeczna i sympatyczna. Jesteś moim ukochanym człowiekiem!

11. Напишіть короткий текст про дівчину / хлопця Вашої мрії, уживаючи в ньому прикметники й прислівники у формі вищого і найвищого ступенів порівняння.

Особливості польських синтаксичних структур

1. Розкрийте дужки, вживаючи іменник, прикметник або іменниково-прийменникову конструкцію у відповідному відмінку. Стежте за правильністю дієслівного керування (воно може відрізнятись від українського):

„Jeśli znasz obce języki, masz wiele (klucze) do jednego (zamek)” – twierdził kiedyś Voltaire. Ale samo uczenie się języków wymaga (wyśiłek) i poświęcenia. Przede wszystkim musisz dokonać (wybór) między nauką a oglądaniem w nieskończoność telewizji. Żeby biegle mówić ([przyimek] jakiś język), trzeba słuchać (kasety) i (płyty) z nagraniami, wtedy odczuwa się (różnica) w wymowie, co prowadzi do jej poprawy. Chcąc nauczyć się (słowa) i (wyrażenia), niektórzy szukają (odpowiedniki) w swoim języku. Ale w niektórych wypadkach jest to trochę (skomplikowane). (Najważniejsze) zaś w tym wszystkim jest po prostu to, żeby zakochać się ([przyimek] pewien język), wtedy bowiem możemy stawiać czoło (niebываłe trudności).

(Iryna Kaniuk, studentka III roku polonistyki)

2. Прикметники в дужках уживте в потрібній формі, звертаючи увагу на особливості структури польського іменного складеного присудка:

Jak zmusić klienta do pokochania znienawidzonych reklam? Trzeba zrobić zgrabny spot i wpuścić go do Internetu. Jeśli będzie naprawdę (dobry), (dowcipny) i (szokujący), rozprzestrzeni się jak wirus i z własnej woli obejrzą go miliony ludzi. Ale jeśli internauci uznają, że spot jest (nachalny), (nudny) albo (sztuczny), nic go nie uratuje – zakończy swój żywot w ciągu dwudziestu czterech godzin. Aby przekaz zaciekaWił użytkowników, musi być (zabawny), (szokujący) lub (związany) z seksem. Stąd też tak zwane virale (viral – z angielskiego „wirusowy”) są dużo (ciekawszy) i (odważniejszy) od tradycyjnych reklam. (Skuteczny) może się okazać stworzenie spotu wyglądającego jak amatorski film. Równie szybko jak „virale” pochodzące od agencji rozprzestrzeniają się w sieci fałszywe reklamy, które mogą się stać dla marki naprawdę (groźny). Bywają (brutalny) i mocno (niepoprawny) politycznie. Jednak i w tym wypadku reklamowy zysk jest (niepodważalny). Reklama wirusowa stawia produkt w pożądanym, młodzieżowym i kontrkulturowym kon-

tekście: „Hej, jesteśmy (taki) jak wy! Jesteśmy (fajny), (wyluzowany), łamiemy zasady, kręcimy świetne filmy i w ogóle nie mamy nic wspólnego z globalnymi korporacjami”.

(wg „Wprost” 2007)

3. Розкрийте дужки, вживаючи іменник (з прикметником) у відповідному відмінку (з прийменником). Зверніть увагу на специфіку польського дієслівного та прийменникового керування і на форму іменної частини іменного складеного присудка:

a) Hiszpański dziennik „ABC” przytacza pańską wypowiedź: „Nienawidzę (kapitaliści), którzy szukają (łatwy zysk) i nie widzą niczego poza dolarami”. To prawda?

– Prawda jest taka, że nienawidzę (dziki kapitalizm). To kapitalizm, który za wszelką cenę szuka (szybkie pieniądze).

– A co pan ma przeciw (szybkie pieniądze)?

– Szybkie zarabianie przeważnie polega ([przyimek] niszczenie) innych. Samo zarabianie (pieniądze) nie jest dla mnie (ciekawe).

– A co jest dla pana (ciekawe)?

– Obserwować (firma), która rośnie, coś wnosi ([przyimek] życie) ludzi, daje (praca), dostarcza (produkty), proponuje (klienci) idee.

– Pana synowie są ([przyimek] to) zadowoleni?

– Rozumieją, że firma taka jak IKEA jest (wartość sama w sobie). Gdyby dostali jeszcze (miliard), co by z tym zrobili? Łapczywe gromadzenie i konsumowanie to właśnie jest to, (co) nienawidzę w dzikim kapitalizmie. Nie ([przyimek] to) w życiu chodzi.

– A co to jest styl IKEA? Wiemy, że taki styl istnieje i że się (ten styl) nie da prosto zdefiniować.

– Staramy się nie narzucać innym (żaden nasz styl). Ale wszędzie ludzie potrzebują (funkcjonalność). Radzimy, jak przeciętni ludzie mogą mieszkać funkcjonalnie i w zgodzie z lokalną tradycją, kiedy mają na przykład mieszkanie ([przyimek] powierzchnia) dwudziestu ośmiu metrów kwadratowych. Czy w tym jest coś (złe)?

– Pańskie bogactwo chyba (pan) krępuje.

– Krępowałoby mnie trwonienie (pieniądze wyciągnięte) od niezamożnych ludzi. My od początku bardzo pilnujemy (koszty), bo nasi klienci muszą je opłacić.

– A czy to prawda, że nawet w pańskim wieku, lecąc przez Atlantyk, kupuje pan (bilet) w klasie turystycznej?

– Oczywiście. Dlaczego mam płacić tysiąc euro za parę drinków, (które) dostają goście w klasie biznes?

– W biznesklasie może pan spokojnie pracować, nie gniecie się w (nie-wygodny hotel), nie ryzykuje pan (powstanie) śmiertelnie groźnych zatorów.

– Bla-bla-bla-bla... Nie raz (to) słyszałem od ludzi z (linie lotnicze). Dla mnie w dzisiejszych czasach klasa ekonomiczna jest wystarczająco (wygodna). Latam ([przypek] Chiny i Wietnam) średnio raz na dwa lata i nigdy nie czułem się (przemęczony) w klasie ekonomicznej.

– (Pan) wszystko w Szwecji się podoba? Pytam ([przypek] to) dlatego, że wielu czołowych polskich biznesmenów ucieka z podatkami ([przypek] rozmaite raje). Czy pan płaci podatki w Szwecji?

– Tak, za firmy, (które) mam w Szwecji.

(wg „Polityka” 2004)

b) Aby mieć piękne ręce, smaruj je kremem ([przypek] ręce). Jeśli twoje dłonie są bardzo (suche), sięgnij ([przypek] krem), który je natłuści. Wybierz kosmetyk przeznaczony jednocześnie ([przypek] pielęgnacja) paznokci. Zazwyczaj wystarcza, że po prostu ([przypek] paznokcie) dbamy – smarujemy kremem, chronimy ([przypek] urazy). Gdy mimo to paznokcie nie wyglądają zdrowo, zrezygnuj na jakiś czas ([przypek] malowanie) ich lakierem, za to dwa-trzy razy ([przypek] tydzień) nakładaj na nie odżywkę. Jeśli nadal są (krucho) i (łamliwe), zacznij przyjmować (preparaty) z cynkiem i żelazem. ([Przypek] złamany paznokieć) szybko sobie poradzisz, jeśli masz pod ręką zestaw ([przypek] reparacja) paznokci. Gdy mimo (twoje starania) na skórze rąk pojawiają się pierwsze zmarszczki, zacznij stosować (krem) ([przypek] mocniejsze działanie), na przykład z retinolem. W chłodne dni chroń ręce ([przypek] przemarznięcie), używaj (kremy) z filrami zabezpieczającymi ([przypek] szkodliwe działanie) promieni UV. Jeśli na dłoniach pojawiły się brązowe plamki, przez jakiś czas używaj (krem niwelujący) przebarwienia.

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

4. Розкрийте дужки, вживаючи іменник (з прикметником) або іменниково-прийменникову конструкцію у відповідному відмінку. Стежте за правильністю дієслівного керування (воно може відрізняться від українського):

Od lat każdą wizytę w (to miasto) zaczynamy ([przypek] mała chińska knajpka). Mieści się ona obok (stacja) metra ([przypek] znajomo

brzmiąca nazwa) „Marx”. Podaje się tu pyszne kluseczki podobne ([przypek] łazanka – *lm*). W pobliżu (plac) Republiki mieszczą się dwie małe restauracyjki należące ([przypek] ten sam właściciel). On sam robi masło, piecze chleb i nadzoruje (dojrzewanie) camembertów obsypanych pieprzem lub papryką. Zasiadliśmy na wprost (fresk) pokrywający – *lp*) ścianę. Właściciel nie musi obawiać się ([przypek] całość) swoich ścian i spokojnie może siedzieć ([przypek] kuchnia). Na naszym stole znalazły się specjały. Paszтет z wątróbek gęsich był tak dobry, że udało się zapomnieć ([przypek] przepis prawny zakazujący) w Polsce (dręczenie) ptaków w celu produkowania tego przysmaku. Pieczywo pełnoziarniste na stole to jeden z najzdrowszych rodzajów pożywienia – dowodzą (to) najnowsze badania naukowe. Produkty pełnoziarniste dostarczają (niezbędne składniki odżywcze). Tym razem jednak nie możemy zaspokoić (ciekawość) czytelników w kwestii rachunku. Do rachunku w niektórych restauracjach doliczane jest dziesięć procent ([przypek] obsługa), co, jeśli się uważnie przeczyta rachunek, zwalnia ([przypek] napiwek).

(wg „Polityka” 2005)

5. Ужййте іменники й прикметники у відповідному відмінку, згідно з синтаксичними вимогами дієслова (за потреби схему дієслівного керування перевірте за словником):

Wiadomo, optymiści mają lepiej niż pesymiści. Ale dzisiaj całą uwagę skupimy na (ci drudzy) – na (pesymiści). Pesymista też ma prawo ([przypek] szczęście). Ale czy musi, by być szczęśliwym, wyzwolić się ([przypek] swój pesymizm)? Czy musi się zmieniać, dokonując (jakiś świadomy wybór)? Jaka będzie cena za wybór, (który) dokona? Czy nie może ograniczyć się ([przypek] bycie) sobą? Pesymista nigdy dwa razy nie popełnia (ten sam błąd). Zawsze szuka (najlepsze rozwiązanie), lubi mieć wszystko pod kontrolą i znacznie rzadziej popełnia (pomyłki). Jest pomysłowy i odnosi w życiu (sukcesy). Liczy się ([przypek] katastrofa), wcześniej robi wszystko, by (przykra sytuacja) uniknąć. Kiedy wyjeżdża ([przypek] wakacje), pakuje garderobę ([przypek] każda pogoda). Nigdy nie obiecuje (to), (co) nie jest w stanie zrobić. Może tylko trochę więcej wysiłku to wszystko (pesymista) kosztuje. Za to bycie z nim nie przypomina (skok) na bungee, przy nim człowiek czuje się naprawdę bezpiecznie. Kiedy pesymista jedzie (samochód), setny raz (ta sama droga), uważnie śledzi (znaki drogowe), bo przecież przez noc mogło się coś zmienić. Ostrożnie, tysiąc razy sprawdzając, poszukuje

(нове рішення). Realnie ocenia (ryzyko). Ale tchórzem nie jest, nie unika (ryzyko) ([przyimek] wszelka cena). Nie nosi przy sobie (większa gotówka). Gdy składa gdzieś (jakieś podanie), żąda (pokwitowanie) na piśmie, nie wpuszcza ([przyimek] mieszkanie) domokrażców i nie gra w (toto-lotek). Po prostu lubi w życiu czuć się bezpiecznie i potrafi sam ([przyimek] to) zadbać. Nie wiesz się ([przyimek] czyjeś ramię). Gdy prosi ([przyimek] pomoc), dokładnie wie, (co) potrzebuje. Woli (spokój) i (przewidywalność) niż (ostra jazda) bez trzymanki. Może pesymista jest mniej ufny, ale za to nie ma (pretensje) do ludzi, że nie spełniają jego (oczekiwania – *lm*). Nie zaniża (swoje możliwości), po prostu realnie je ocenia. Jeśli nie zna (angielski), w CV otwarcie się ([przyimek] to) przyznaje, bo wie, że wkrótce nauczy się (język). W pracy, w miłości, w przyjaźni nie musi wsadzać (palec) ([przyimek] wrzątek), by wiedzieć, że gorące parzy. Jeśli zakochuje się w (mężczyzna) czy (kobieta), a ta osoba jest zajęta, to nie wpada ([przyimek] zachwyty), bo wie, że sama tylko miłość nie rozwiąże (wszystkie problemy). Jeśli pesymista, którego kochasz, przed ślubem chce ustalić (podział) domowych obowiązków, częstotliwość wizyt ([przyimek] teściowie), pozwól mu na to.

(wg „*Olivia*” 2005)

3. ЗАЙМЕННИК

3.1. ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ

Система особових займенників польської мови подібна до системи особових займенників української мови, за винятком займенників третьої особи множини:

Liczba pojedyncza Однина	Liczba mnoga Множина
1 ja – я	1 my – ми
2 ty – ти	2 wy – ви
3 on – він ona – вона ono – воно	3 oni – вони (про чоловіків (+інше)) one – вони (про жінок, тварин, речі)

Займенник *oni* вживається, коли маються на увазі чоловіки або група людей, де є хоча б один чоловік. Займенник *oni* можна, таким чином, ужити замість слів *mężczyźni*, *chłopcy*, *bracia*, *synowie*, *wujowie*, які означають чоловіків, а також замість слів *studenci*, *dziennikarze*, *goście*, *ludzie*, які можуть уживатися на позначення і чоловіків, і жінок. Займенник *oni* замінює також сполучення на зразок *mężczyźni i kobiety*, *chłopcy i dziewczyny*, *rodzice i dzieci*, *ludzie i zwierzęta* та ін. – тобто ті, де хоча б один іменник є назвою особи чоловічої статі.

Займенник *one* вживається, наприклад, замість слів *podręczniki*, *krzesła*, *ściany* (назви неістот – іменники всіх трьох родів), *krokodyle*, *konie*, *pająki*, *muchy*, *zwierzęta*, *kocięta* (назви живих створінь – іменники всіх трьох родів), *dzieci*, *chłopięta* (назви дітей – іменники середнього роду), *kobiety*, *dziewczyny*, *matki*, *babcie*, *ciocie*, *żony*, *siostry*, *studentki*, *dziennikarki* (назви жінок – іменники жіночого роду). Займенник *one* вживається також замість іменників жіночого роду *osoby*, *postacie*, які вживаються на позначення і жінок, і чоловіків.

Польські займенники першої та другої особи *ja*, *ty*, *my*, *wy* вживаються в мовленні значно рідше, ніж відповідні українські. У польській

мові сама дієслівна форма є достатньою для вираження значення особи. Особливо добре це можна проілюструвати дієслівними формами минулого часу, які мають спеціальні закінчення зі значенням особи (наприклад, *chodzilem – я ходив, chodzileś – ти ходив*). Так, наприклад, щоб сказати польською мовою *Я маю час; Я мав час*, треба уникнути вживання займенника *ja*: *Mam czas; Miałem czas*. Польські особові займенники третьої особи вживаються частіше, ніж займенники першої і другої особи, порівн.: *Win mać czas – On ma czas*.

Займенники першої та другої особи вживаються при дієсловах тоді, коли ці займенники протиставляються або коли на них падає логічний наголос, наприклад: *Ja mam czas, a ty nie masz czasu; Ja nie wiem, a ty?; My mamy pracę, a oni nie mają; To wy nie macie czasu*.

У розмовній мові може допускатися вживання при дієсловах займенників першої чи другої особи, які не протиставляються і не є логічно наголошеними.

Українські конструкції на зразок *У нього є...; У мене є...* не можна калькувати і передавати польською мовою із використанням займенника в непрямому відмінку – їх треба передавати дієсловом без займенника в непрямому відмінку: *On ma...; Mam ...*

У польській мові в ролі займенників другої, а також і третьої особи можуть уживатися слова *pan, pani, panowie, panie, państwo* (у деяких теоретичних опрацюваннях у цій функції вони називаються займенниками, а зокрема **гонорифікативними займенниками**).

Займенники *pan, pani, panowie, panie, państwo* другої особи вживаються в таких контекстах, у яких в українській мові вживалося б увічливе *ви* – у зверненні чи то до однієї особи, чи то до багатьох. Адже в польській мові займенник *wy* вживається лише у випадку звернення до двох і більше людей, з якими мовець об'єднують дружні, приятельські стосунки (до кожної з цих осіб окремо мовець може звернутися на „ти”), наприклад: *Чи у вас є...; Чи ви маєте... – Czy (wy) macie...* (до осіб, з якими мовець на „ти”).

В інших же ситуаціях можливі такі форми звертання:
укр. Чи у вас є...; Чи ви маєте...:

Czy pan ma ... – до одного чоловіка, з яким мовець на „ви”.

Czy pani ma ... – до однієї жінки, з якою мовець на „ви”.

Czy panowie mają ... – до двох і більше чоловіків, з якими мовець на „ви”.

Czy panie mają ... – до двох і більше жінок, з якими мовець на „ви”.

Czy państwo mają ... – до чоловіків і жінок, з якими мовець на „ви”.

У неофіційних ситуаціях при словах *panowie, panie, państwo* допускається вживання дієслова не в третій, як зазначено вище, а в другій особі множини:

Czy panowie macie ... – до двох і більше чоловіків, з якими мовець на „ви”.

Czy panie macie ... – до двох і більше жінок, з якими мовець на „ви”.

Czy państwo macie ... – до чоловіків і жінок, з якими мовець на „ви”.

Займенники *pan, pani, panowie, panie, państwo* третьої особи вживаються як альтернатива не дуже ввічливого називання за допомогою слів *on, ona, oni, one* третьої особи чи третіх осіб, присутніх при розмові: *Kasiu, przecież pan już powiedział o tym* (*pan* замість неввічливого в такій ситуації *on*); *Pani dyrektor, uważam, że jeśli państwo zechcą, to skorzystają z naszej propozycji* (*państwo* замість *oni*).

Отже, загалом систему особових займенників можна представити так:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1	<i>ja – я</i>	1	<i>ty – ти</i>
2	<i>ty – ти</i> <i>pan – ви</i> (до чоловіка) <i>pani – ви</i> (до жінки)	2	<i>wy – ви</i> <i>panowie – ви</i> (до чоловіків) <i>panie – ви</i> (до жінок) <i>państwo – ви</i> (до чоловіків і жінок)
3	<i>on, pan – він, пан</i> або інший іменник <i>ona, pani – вона, пані</i> або інший іменник <i>ono – воно</i>	3	<i>oni, panowie – вони</i> (про чоловіків), <i>панове</i> , можливо, <i>панство</i> або інший іменник <i>one, panie – вони</i> (про жінок), <i>пані</i> або інший іменник <i>oni, państwo – вони</i> (про чоловіків і жінок), <i>панство</i> , можливо, <i>панове</i> або інший іменник <i>one – вони</i> (про тварин, речі)

3.1.1. Відмінювання особових займенників

Займенники *ja, ty, my, wy*

M.	ja	ty	my	wy
D.	mnie, (mię)	ciebie, cię	nas	was
C.	mnie, mi	tobie, ci	nam	wam
B.	mnie, (mię)	ciebie, cię	nas	was
N.	mną	tobą	nami	wami
Msc.	o mnie	o tobie	o nas	o was
W.	-	ty	-	wy

Коротка форма *mię* займенника *mnie* є на сьогоднішній день застарілою, вона вживається переважно в старших текстах.

Займенники *ty, wy* можуть уживатися і в кличному відмінку: *ty! wy!*, однак в обмежених (переважно негативних чи іронічних) контекстах, наприклад: *Ty palancie!, Ty złodzieju!* Теоретично можлива й форма кличного відмінка займенників *ja* і *my*, але такі контексти на практиці надзвичайно рідкі, наприклад: *O ja, nieszczęsny!*

Займенники *on, ona, oni, one*

M.	on	ono	ona
D.	jego, niego, (-ń), go	jego, niego, go	jej, niej
C.	jemu, niemu, mu	jemu, niemu, mu	jej, niej
B.	jego, niego, (-ń), go	je, nie	ją, nią
N.	nim	nim	nią
Msc.	o nim	o nim	o niej

*** Зазначена в парадигмі форма **-ń** є ненаголошеною формою родового або знахідного відмінка займенника чоловічого (зокрема, чоловічо-особового) роду **on**, яка приєднується до прийменника, наприклад: *doń* (*do niego*), *dlań* (*dla niego*), *oń* (*o niego*), *przezeń* (*przez niego*), *nadeń* (*nad niego*), *pań* (*na niego*), *odeń* (*od niego*), *podeń* (*pod niego*), *poń* (*po niego*), *przedeń* (*przed niego*), *weń* (*w niego*), *zań* (*za niego*), *zeń* (*z niego*). Ці слова, однак, застарілі, мають книжний характер і в сучасному мовленні вживаються рідко.

Варто звернути увагу на форму знахідного відмінка займенника *ono*, яка не схожа на відповідну форму українського займенника *воно*: *Widzę okno / ciele* – *Widzę je*; *Я бачу вікно / теля* – *Я його бачу*.

M.	oni	one
D.	ich, nich	ich, nich
C.	im, nim	im, nim
B.	ich, nich	je, nie
N.	nimi	nimi
Msc.	o nich	o nich

Варто звернути увагу на форму знахідного відмінка займенника *one* – інакше, ніж відповідна форма українського займенника *вони*, який замінює в реченні назви жінок, тварин і речей: *Widzę stoły / koty / książki / kobiety / okna / ciele* – *Widzę je*; *Я бачу столи / котів / книжки / жінок / вікна / телят* – *Я їх бачу*.

З наведених у таблицях варіантних форм *jego / niego, jemu / niemu, jej / niej, ją / nią, je / nie, ich / nich, im / nim* друга – з початковим **n-** – уживається після прийменника, наприклад: *do niego; ku niemu; bez niej; przez nią; w nie; z nich; przeciwko nim*.

Займенники *pan, pani, panowie, panie, państwo* відмінюються подібно до відповідних іменників.

*** Є різниця у відмінюванні іменника *państwo* (*nasze państwo ukraińskie*) та займенника *państwo*. У знахідному та місцевому відмінках маємо: *Lubię nasze państwo* – *Я люблю нашу державу*, але *Witam państwa* – *Вітаю вас!*; *Myślę o państwie* – *Я думаю про державу*, але *Myślę o państwu* – *Я думаю про вас*. У значенні „подружжя” слово *państwo* має в знахідному та місцевому відмінках такі самі закінчення, як займенник *państwo*: *Znam państwa Gruszeckich, Myślę o państwu Gruszeckich*.

3.1.2. Уживання повних і коротких форм особових займенників

Повні форми займенників, які мають варіантні короткі форми (*jego* – *go*; *jemu* – *mu*; *mnie* – *mi*; *ciebie* – *ci*, *cię*), вживаються обмежено, а саме тоді, коли на займенник падає логічний наголос, наприклад: (*To*) *tobie* *należało to zrobić*; *W każdym razie tobie, uczestnikowi projektu, te zasady były znane*.

Найчастіше під логічним наголосом займенник буває:

- на початку речення, наприклад: *Ciebie / Jego to nie obchodzi*;
- у кінці речення, наприклад: *O wszystkim koniecznie opowiemy tobie /jemu*;
- при протиставленні з іншим займенником, наприклад: *To nie mnie, tylko Ciebie zaproszono*;
- після деяких часток (*tylko, właśnie, nawet, to*), наприклад: *Mówię o tym tylko tobie*; *Przecież to jemu będą kibicować miliony widzów*;
- коли виступає самостійним реченням, наприклад: *Komu tam to dać? – Jemu*.

Повні форми займенників уживаються також **після прийменника**, наприклад: *Przyjdziemy do Ciebie / niego*.

У всіх інших ситуаціях уживаються **короткі форми** займенників. Це позиція в середині речення (найчастіше після дієслова), наприклад: *Powiedz mi wreszcie, co ci jest?* Якщо дієслово виступає із елементом *się*, то займенник повинен міститися між дієсловом і словом *się*, наприклад: *Podoba mi się to zdjęcie*. Можлива й позиція в кінці речення, якщо воно складається тільки з дієслівної форми та займенника, наприклад: *Widzę go*; *Kocham cię*.

ВПРАВИ

1. Замініть іменники займенниками *oni* або *one*:

- Кsiążki leżą na stole.
- Mężczyźni się śmieją.
- Okna są czyste.
- Ci dziennikarze pracują bardzo aktywnie.
- Dzieci bawią się na podwórku.
- Chłopcy grają w piłkę nożną.
- Psy głośno szczekają.
- Sklepy są już zamknięte.

Przyjechały do mnie siostry.
Te kocięta są takie piękne!
W tej klatce są tylko samce.
Wróble głośno ćwierkają.
Moi bracia czasem nie mogą się pogodzić.
Te zadania są trudne.
Ojciec i córka wyszli z domu.
Mama i tata na mnie już czekają.
Te dzieci są niegrzeczne.
Te osoby są podejrzane.
Te postacie literackie są bardzo ciekawe.

2. Замініть виділені курсивом слова особовим займенником (за потреби змініть порядок слів у реченні):

Zamykam *okno*. Otwieram *drzwi*. Nie widzę *słońca*. Widzę *niebo*. Czekam na *znajomych*. Nie otwieraj *drzwi!*
Już znam *język polski*. Znam dobrze *polskie zaimki*. Ale nie znam *wszystkich reguł składniowych*. Będę uczyć się *reguł*.
Czytam *ciekawą książkę*. Ale muszę zrobić *zadanie*. Opieram się na *wczesniejszym doświadczeniu*. Mam *dobry słownik*. Mam napisać *podanie*. A ty nie napisałeś *podania?* Napisałeś *list?*
Odprowadzam *koleżanki*. Spotykam *przyjaciół*. Poznałam *dwie nowe studentki*. Poznałam *nowych ciekawych ludzi*.
Nie mam *dużego mieszkania*. Troszczę się o *dziecko*. Martwię się o *siostrzenicę*. Musi brać *nowe lekarstwo*. A ty masz *braci?*
Kocham *swoje siostry*. Kocham *swoich rodziców*. Mam w domu *ładne szczenię*. Nie masz *szczeniaka?*
Zapomniałaś *zeszytu?* Mam *twój zeszyt*. Zrobiłaś *ćwiczenia?* Nie masz *tłumaczenia?*
Czekamy na *wakacje*. Zaproszę do siebie *koleżanki z klasy*. Zaśpiewamy *tę piosenkę*.
Myję *ręce*. Biorę *ołówki*. Lubię *współczesne malarstwo*. Nie znasz *tego muzeum?*
Widzę *twoją dłoń*. Nie otwieraj *okna!* Masz *okulary?* Widzisz *to światło?*

3. Замініть займенник іменником:

Widzę *je*.
Zwrócę się *doń*.

Przedstawię im Olę.
Są trzy, widzę je.
Martwisz się o nią?
Masz je?
Leżą na stole, widzę je.
Stoi wpatrzona weń, cicha.
Walczę o nią.
Jest jedno, widzę je.
Przyjechaliśmy doń wczoraj.
Masz go?

4. **Замініть іменник у дужках займенником. Потім речення із займенником уживте в стверджувальній формі, наприклад: *Nie masz (czasu)*. – *Nie masz go. Masz go.***

Nie udzielisz mi (pomocy)?
Nie zabierzesz trochę (książek)?
Nie czytasz (książek)?
Ciągłe się nie naczylaś (książek)?
Nie kupisz (masła)?
Nie kupisz (oleju)?
Nie boję się (wilków).
Nie lubię (wilków).
Nie dasz mi (pułła)?
Nie nadźwigałeś się (tych ciężarów)?
Nie spodziewałeś się (gości)?
Nie gościsz u siebie (kuzynek)?
Nie masz w domu (żadnego zwierzątka)?
Nie pilnujesz (małych kociąt)?
Nie masz (sióstr)?
Nie masz (dzieci)?
Nie dotykasz (ścian)?
Nie dotykasz (podniebienia)?
Nie otrzymaliście (nagród)?
Nie spodziewasz się (nagrody)?
Nie szanujesz (przyjaciółek).
Nie unikaj (przyjaciółek).
Nie masz (powodzenia)?
Nie życzyłeś jej (powodzenia).
Nie mam (tych zeszytów).

Nie zapomniałam (zeszytów).
Nie bronisz w tym roku (pracy doktorskiej)?
Nie bronisz (brata)?
Nie pilnujecie (dzieci)?
Nie pilnujecie (dziewczynek)?
Nie kochasz (Józka)?
Nie tańczysz (walca)?
Nie zapomniałam (zdjęcia).
Nie zapomniałam (temperówki).
Ona nie doczekała się (kobiet).
Ona nie знаła (tych kobiet).

5. **Перекладіть польською мовою, замінюючи іменники (разом із залежними від них словами) особовими займенниками:**

Візьми сигарку. Попроси сигарку.
Ти пам'ятаєш це прізвище? Я не пригадую цього прізвища.
Ти знаєш добре цей музей? Запитай про музей.
Ми купили акваріум. Будемо годувати рибок.
Ти взяла відро? Я забула відро.
Жінка народила близнят. Ти ще не бачив цих близнят.
Візьми хлопців з собою. Візьми сірники.
Бачиш цю дитину? Подивися на дитину.
Любиш маленьких котенят?
Цю лабораторію створили недавно.
Треба захищати тварин.
Прочитай цю книжку. Ти ще не читав цієї книжки?
Запросимо дівчат завтра. Але Ліду не запросимо.
Вони садять квіти. Ми садимо дерева. Не рви квітів!
***Я дивлюся на її руки. Ти не подивилася на руки?

6. **Перекладіть польською мовою:**

Бачиш ці коробки? Забери їх з собою.
На мого друга справді можна покластися. – Ти впевнений, що на нього можна покластися?
Візьми цю м'ясорубку, я нею задоволена.
Ти знайшов окуляри? – Я шукав їх, але не знайшов. А ти їх не бачив? – Так, десь я їх бачив, тільки от не можу пригадати, де.
З'їси яблуко? – Так, із задоволенням. Я їх дуже люблю.

7. Ужійте займенники *ja, ty* в повній або короткій формі відповідного відмінка (стежте за керуванням дієслова, від якого залежить відмінок займенника):

Wszyscy będą patrzyli na (ty) z podziwem, wszyscy będą (ty) kochali. Przyjaciele znają (ty) jak mało kto, zależy im na (ty) i chcą dla (ty) jak najlepiej.

Musisz znaleźć sobie kogoś, kto zawsze będzie dla (ty) dostępny, kto zawsze będzie mógł być z (ty), dawać (ty) ciepło i akceptację.

Czy uważasz, że musisz zabiegać o sympatię innych, by (ty) lubili i cenili? Czy uważasz, że należy (ty) się od życia więcej, niż masz?

Każdy żart na taki temat kosztuje (ty) bardzo wiele.

Za piątkę w szkole wychwalano (ty) pod niebiosa, obsypywano całusami.

Gdy stukłaś kolano na podwórku, tata dał (ty) na pocieszenie czekoladkę. Mama zrobiła (ty) pierogi z serem.

Tata powtarzał: „(Ja) ojciec kilka razy przyłożył pasem i wyrosłem na człowieka”.

Czułaś, że nikt nie może (ty) skrzywdzić.

Wygląda na to, że nie robi to na (ty) wrażenia.

Gdybym była szczupła, na pewno ktoś by (ja) pokochał.

Na całym świecie nie ma nikogo takiego, kto wątpiłby w twoje siły i możliwości bardziej od (ty) samej.

To ty uważasz, że jesteś nic niewarta, że nic (ty) się nigdy nie uda.

To zależy tylko od (ty).

8. Особові займенники в дужках ужійте у відповідному відмінку:

Powiedz (ja), jak jesz, a powiem (ty), kim jesteś. Nie ma bardziej intymnej czynności niż jedzenie – nawet seks nie dorasta (ono) do pięt! Wkładając do ust pokarm, pozwalasz (on) przekroczyć barierę twojego ciała. Jedzenie to także miłość: karmienie kogoś, zapewnianie (on) pokarmu buduje niezwykłą więź. Na urodziny zapraszasz znajomych i robisz ciasto ze śliwkami. Robiąc (ono), chcesz znajomych ugościć, pragniesz (oni) podziękować. Właśnie dlatego głód jedzenia albo odrzucanie (ono) to tak naprawdę głód lub odrzucanie uczuć.

(wg „Olivia” 2005)

9. Замініть виділені курсивом іменники (разом із залежними від них словами) особовими займенником (за потреби змініть порядок слів у реченні):

Dzisiaj wokół *diet* kręci się cały świat. Ty też dbasz o *linię* i o *zdrowie*? Z wyższością patrzysz na *koleżanki w biurowej stolówce, które wcinają schabowego*? Ze *swojej sylwetki* jesteś zadowolona. *Tabele wartości kalorycznych* znasz na pamięć. Wystarczy jeden rzut oka na *talerz spaghetti z sosem pomidorowym i parmezanem*, byś już wiedziała: czterysta pięćdziesiąt kalorii. Masz całkowitą kontrolę nad *swoją wagą*. Wydaje ci się, że z *życiem* radzisz sobie tak samo świetnie, jak z utrzymaniem linii. Wzięłaś *życie* w ryzy, podporządkowałaś sobie.

(wg „Olivia” 2005)

10. Замініть виділені курсивом іменники (разом із залежними від них словами) особовими займенниками (за потреби змініть порядок слів у реченні). Займенники в дужках ужійте у відповідному відмінку:

Rozmowa kwalifikacyjna – o co mogą (ty – B.) zapytać? Zaproszono (ty – B.) na *rozmowę*. O rezultacie *rozmowy* zadecyduje to, jakiej odpowiedzi udzielisz na *zadawane przez przyszłego pracodawcę pytania*. Nie sposób przewidzieć *wszystkich pytań*. Pracodawca może przeprowadzić egzamin i sprawdzić znajomość języka obcego czy wypytać o *programy komputerowe, którymi się posługujesz*. Znajomość standardowego zestawu pytań pomogłaby (ty – C.) uniknąć *pułapek*. Przytaczamy *ewentualne pytania i odpowiedzi*:

Czy bierzesz pod uwagę *konieczność doksztalcenia się*? Najlepiej odpowiedz: „Jeśli zaproponuje (ja – C.) pan *podniesienie kwalifikacji*, chętnie to zrobię”.

Dlaczego tak często zmieniasz *pracę*? W żadnym wypadku nie mów, że nigdzie (ty – C.) się nie podobało i nie mogłeś / mogłaś się przyzwyczaić do *panujących w tamtych miejscach pracy stosunków*.

Jak spędzasz *wolny czas*? Najlepiej opowiedz o *typowych i bezpiecznych rozrywkach*. Nie mów, że w ogóle nie masz *wolnego czasu*. Żaden szef nie lubi *wiecznie zmęczonych pracowników*.

Czy wolisz pracować zespołowo, czy indywidualnie? Najlepiej będzie, gdy odpowiesz wymijająco: „*Niektóre prace* wolę wykonywać samo-

dzielnie. Inne prace mógłbym / mogłabym wykonywać w zespole. Gdy wybierzesz *pracę zespołową*, przyszedł szef pomyśli, że brak (ty – C.) samodzielności. A gdy zadeklarujesz całkowitą niezależność, uzna, że jesteś *zbyt wielkim indywidualistą*.

(wg „Olivia” 2005)

11. На місці крапок уживіть займенник (замість слова, виділеного в попередньому контексті курсивом):

a) Jak sama będziesz miała *wnuki*, to zobaczysz, że kocha się ... bardziej niż własne dzieci.

Rozczesała *włosy*, a potem zaczęła ... starannie upinać przed lustrem.

Wskakuje w *topiany* i brnie przez ... w kierunku ogrodu.

Nie boję się *myszy*. Moja siostra ... (D. Im) się brzydzi. To ja muszę usuwać ... z łapki. Potem pokazuje ... siostrze.

Przyjechały wreszcie *sanie*. Dziewczyna już miała do ... wsiadać, kiedy zobaczyła zbliżające się *kobiety*. Zaczekała na ...

Piotr zbliżył się do *stołu*, oparł się o ... obiema rękami. Potem wyjął dwa *kieliszki* i powoli ... nappełnił.

Widzieliście te *ślady*? – Tak, ja spojrzałem na ..., ale wzrok Karola na ... się nie zatrzymał.

Ci, którzy zostawili swoje *rzeczy* w lombardach, już zazwyczaj po ... nie wracali.

Chodzę na *lekcje* z angielskiego, płacą za ... rodzice.

Mewy wrzeszczały ze strachu, że zima zamorzy ... głodem.

Po wyjściu z domu usłyszałem krzyk *dzieciaków* i przekrzykujących ... matek.

Polubiłam te *dziewczyny*. – Kochasz ...? Przecież nie były twoimi córkami, nie musiały ... kochać. To ich *dzieci*, to niech oni troszczą się o ...

Było to bardzo nieprzyjemne *przeżycie*, skoro tak dobrze udało mi się ... zapamiętać.

Staszek miał niełatwe *życie*; sam sobie ... ułożył i nie próbował nic w ... zmienić. Im bardziej tęsknił za swoim rodzimym *miastem*, tym bardziej ... idealizował.

Michał wydał *przyjęcie*; zaprosił na ... wszystkich przyjaciół.

Akwarium nie może stać blisko okna, gdzie bezpośrednio będą padały na ... promienie słoneczne.

O, jakie ładne *kotki*! Chciałabys ... mieć w domu?

Widzisz to *prześcieradło*? Zdejmij ... ze sznura, tylko przypadkiem ... nie pobrudź.

Maciej siada na *kanapie*, potem się na ... kładzie.

Rzeczy tym łatwiej znikają, im są lżejsze, jakby wywiewał ... prąd powietrza.

Jakie ciężkie jest osłabione *ciało*; zalewa ... lepki pot, ból nie daje ... chwili wytchnienia.

W każdej z tych sytuacji używamy nieco innych *formuł* i spodziewamy się trochę innej na ... reakcji.

Co z *mieszkaniami*, czy zwolnicie ... do jutra?

Winda zjeżdżała coraz prędszej, póki nie zatrzymał ... nagły wstrząs.

Wszystko w życiu ma swoją cenę, egzekwowaną równie bezwzględnie, jak ceny *towarów* w kasie sklepu, gdzie wykłada się ... na sunącą powoli taśmę.

Samochód wjeżdża jednym kołem na trotuar, i wyskakuje z ... dwoje ludzi.

Jakie masz fajne *buty*, gdzie ... kupiłaś?

List gdzieś przepadł; nikt ... nie widział?

Obawiał się, że pójdzie pod *wodę* i nabierze ... w płuca.

Zastałem zamknięte *drzwi*, musiałem ... otworzyć własnym kluczem.

Ona boi się tych *pytań*, drży przed ...

Zapytałem chłopca, skąd wziął *pieniądz*, kto mu ... dał.

Dopiero co zawarli *znajomość*, a już zastanawiają się, jak by tu zerwać ... pod byle pretekstem.

Zrozumiałam, że to był *telefon* do mnie, że powinnam ... odebrać.

Szpital same popadają w długi; ratują ... dotacje z kasy publicznej.

Wielu Amerykanów rezygnuje z *ubezpieczenia* zdrowotnego: dużo młodych i zdrowych uważa, że ryzyko nie jest zbyt duże; starsi, ale biedniejsi zwyczajnie nie mogą sobie na ... pozwolić.

b) Dużo mówi się o działaniach ubocznych *leków*; kiedy jest to możliwe, warto zastępować ... lekami naturalnymi. *Środki* homeopatyczne nie powodują żadnych skutków ubocznych, może ... stosować każdy. Ten sam lek w dużej dawce wywołuje objawy *choroby*, a w małej – leczy ... . Homeopatia pomaga także *dzieciom*, często działa na ... szybciej i jest skuteczniejsza niż leki farmakologiczne. Lekarz pyta chorego, jakie ma *dolegliwości*, jak długo trwają, co pomaga ... załagodzić, a co ... nasila. *Środki* homeopatyczne mają liczne *zalety* i warto ... wykorzystywać.

(wg „Olivia” 2005)

12. Ужійте займенник у дужках у відповідному відмінку:

a) Oszczędni klienci porównali metki, obliczyli na co (oni – B.) stać, odmówili sobie tego i tamtego.

Ciocią podarowała (ja) i bratu po książce.

Nie wiem, czy sprostam pokładanym we (ja) nadziejach.

Ojciec powiedział głośno: „No, zaraz się za (ty) wezmę!”

Cokolwiek (ona – B.) czeka, woli zostać zaskoczona obrotem spraw w chwili, gdy już nie będzie żadnego wyjścia, to (ona – C.) oszczędzi trudnych decyzji.

Może (ona – C.) czy (on – C.) wydaje się jeszcze, że pierwsze przypadkowe spotkanie wszystko odmieni.

To (ty) się tylko wydaje.

To tylko (ty) tak się wydaje.

Bardzo (ja) przykro.

Ona zgodziła się z (on).

Ona, nie patrząc na (on), wyszarpnęła ramię.

Musisz wracać beze (ja).

Moja rada jednak (ona) zainspirowała. Powiedziała (ja): „Wiesz, z twojego pomysłu nie skorzystałam, ale dzięki (on) wpadłam na inny, dziękuję (ty)”.

Czasami zamiast rady warto zaproponować konkretną pomoc: „Pożyczę (ty) pieniądze” albo zapytać wprost: „Co zrobić dla (ty)?”

Bywa, że ktoś zamęcza (ty) o radę, a tak naprawdę jego prośba jest podświadomą próbą zwalenia na (ty) odpowiedzialności za jego życie.

b) Kathlen już nie jest sobą, ona jest (ja – N.) – powiedział. Spokorniał i dodał: A ja jestem (ona – N.).

Stały na progu i patrzyły na (ja) pytając, jak gdyby to nie one do (ja) przyszły, tylko ja, otwierając drzwi, zaskoczyłam (one) w drodze. Ten pies... Franciszek napisał (ja) o jego końcu. Ten pies był (ja – C.) antypatyczny od pierwszej chwili, kiedy Michał (on) przyprowadził do (my). Brzydkie zwierzę, niesforne, ale tolerowałam (ono), jak wszystko, co ktokolwiek wprowadza w moje życie.

(Maria Kuncewiczowa „Tristan 1946”)

c) – Boże, co ja mam zrobić? – Mama najwyraźniej oczekiwała ode (ja) rady, ale nic (ja) nie przyszło do głowy. Teraz byłam naprawdę przerażony, widząc (ona) w tym stanie. Czuję, jakby i (ja – C.) grunt usuwał się spod nóg. Dlaczego (ja – C.) to robią? Przecież

rodzice powinni być oparciem. Co teraz z (my) będzie? Co będzie z braciszkiem? Ten mały dzieciak (my – B.) potrzebuje. Moje życie jest już w rozsypce, ale chociaż (on) trzeba dać szansę!

(Joanna Fabicka „Szalone życie Rudolfa”)

13. Перекладіть польською мовою:

a) Я з Данусею піду в зоопарк. Напевно, ми побачимо там вовків. Я їх трохи боюся, але все одно хочу на них подивитися. У них, казав тато, сумні очі. А мама просила, щоб ми до них близько не підходили. „Мамусю, ми тобі обіцяємо, що будемо обережні,” – кажу їй.

б) У мене на завтра важке домашнє завдання. Але я мушу його виконати. Це переклад. Почну його робити відразу після вечері. У мене є різні словники. Я їх принесу і покладу на стіл... Яке жахливе це перше речення! Напевно, я з ним не впораюся. Може, його скоротити?...

в) У мене є цікава книжка. Я читаю її з великим задоволенням. Сяду собі біля вікна, відчиню його. Наллю в горнятко кави, поставлю його на підвіконня... А ось і герої книжки. Вони вже тут, біля мене, у моїй кімнаті. „Вип’єте зі мною кави?” – запитаю їх.

г) Я йду додому. Вдома мене чекає молодша сестричка. Вона мені розповість, як минув її день у садочку (вона його любить). Потім я почастую її цукерками. Анетка зі мною поділиться, і ми будемо їсти цукерки разом – ми ж їх так любимо!

14. Перекладіть українською мовою, звертаючи увагу на можливу відмінність відповідних польських та українських синтаксичних конструкцій:

Pe masz lat?

Czy pan ma czas?

Mamy drugie miejsce.

Czy pani ma książkę?

Masz dziurę w szkarpetce.

Jesteś młoda, utalentowana, masz wszystko przed sobą.

Mamy dzisiaj kiepski dzień.

Sam nie wiem, co mam zrobić.

Nareszcie mam trochę wolnego czasu.

Ja mam czas, a ty?
Ja idę, nie mam tu nic do roboty.
Masz mój numer telefonu?
Chyba masz gorączkę.
Co ci jest?
Mam pomysł, posłuchaj.

15. Перекладіть польською мовою:

У вас [звернення до жінки] добрий смак.
Пане Андрію і пане Юрію, чи ви вже тут?
Ви [звернення до подружжя] маєте власну квартиру?
У вас [звернення до подруг] є мій номер телефону?
У вас [звернення до чоловіка] сьогодні поганий настрій (*być w złym humorze*).
У вас [звернення до жінки] перше місце, вітаю (*gratuluje!*)
Чи у вас [звернення до аудиторії слухачів] є питання?
Скільки йому [про мало знайомого чоловіка] років?
У мене є книжка, а в тебе?
У нього, напевно, висока температура.
У тебе є якась ідея?

16. Перекладіть українською мовою, враховуючи, що слова *pan, pani, panowie, panie, państwo* можуть бути займенниками другої особи, займенниками третьої особи та іменниками. З чим пов'язані в деяких випадках труднощі перекладу?

Czy państwo pójdą z nami?
Czy panowie to widzieli?
Czy paniom to się podobało?
Gdzie panowie się zatrzymali?
Niech pani się nie gniewa.
Irenko, pani mówi, że nie ma pani na liście, czy rzeczywiście tak jest?
Panowie zazwyczaj są małowówni.
Pamiętam o państwu.
Olu, pan mówi, że nic nie wiedział o naszych planach! Powiedz, jak to się mogło stać?
Olu, czy pani już poszła?
Jak się paniom podobało nasze miasto?

Niech państwo zaśpiewają razem z nami!
Czy państwo jesteście pierwszy raz we Lwowie?
Olu, jak to się mogło stać, że państwo czekają na ciebie od godziny?!
Bardzo mi się podoba ta pani.
Rozumiem, że nie o to panu chodziło?
Ci państwo czekają już od godziny.
Czy państwo mi wybaczą?
Pani woli zaryzykować i kupić garnitur sama, bez pana?

17. Перекладіть польською мовою:

Чи ви вже заходили до нас додому? – Ні, не встиг, бо в мене були ще справи на роботі.
Ви знали цих людей? – Ні, я їх не знав.
Віддайте йому, будь ласка, його речі. – Я вже віддала їх.
Сідайте, будь ласка. – Дякую. Я хотіла вас запитати, чи є у вас ця книжка? – Так, вона в мене була, але я позичив її знайомому.
Не перебивайте мене, будь ласка, я ж вас не перебивала. – Вибачте, я не хотів вас образити. Продовжуйте, будь ласка.

państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo

państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo
państwo	państwo	państwo

3.2. ЗАЙМЕННИКИ ІМЕННИКОВОГО ТИПУ: ПИТАЛЬНІ Й ВІДНОСНІ, НЕОЗНАЧЕНІ, ЗАПЕРЕЧНІ, ЗВОРОТНИЙ

Займенники іменникового типу вживаються в мовленні замість іменників. До займенників іменникового типу належать описані вище особові займенники. Крім особових, займенниками іменникового типу є:

- 1) питальні й відносні: *kto, co*;
- 2) неозначені: *ktoś, coś, ktokolwiek, cokolwiek*;
- 3) заперечні: *nikt, nic*;
- 4) зворотний: *siebie (się)*.

Парадигми відмінювання займенників іменникового типу:

M.	kto, ktoś, ktokolwiek	co, coś, cokolwiek
D.	kogo, kogoś, kogokolwiek	czego, czegoś, czegokolwiek
C.	komu, komuś, komukolwiek	czemu, czemuś, czemukolwiek
B.	kogo, kogoś, kogokolwiek	co, coś, cokolwiek
N.	kim, kimś, kimkolwiek	czym, czymś, czymkolwiek
Msc.	o kim, kimś, kimkolwiek	o czym, czymś, czymkolwiek

M.	nikt	nic
D.	nikogo	niczego, nic
C.	nikomu	niczemu
B.	nikogo	nic
N.	nikim	niczym
Msc.	o nikim	o niczym

У словозміні **заперечних займенників** потрібно звернути увагу на ті форми, які вживаються з прийменниками, наприклад: *o nikim, z nikim, do niczego*. На відміну від українських відповідників (порівн.: *ні про кого, ні з ким, ні до чого*), польські заперечні займенники прийменниками не розриваються.

*** Вибір форми заперечного займенника в родовому відмінку – *niczego* або *nic* – залежить від дієслова, яке керує займенником:

- у сполученні з дієсловами із загальним негативним значенням єдиною можливою є форма *niczego*, наприклад: *Niczego nie unikam, Niczego nie zabraniam, Niczego nie zapomnę, Niczego nie brakuje*;
- у сполученні з дієсловами, що в незаперечній формі керують родовим відмінком, уживаються дві форми – *niczego* або *nic*, наприклад: *Niczego nie szukam, Nic nie szukam; Nie słuchasz niczego, Nie słuchasz nic*;
- у сполученні з дієсловами, які в незаперечній формі керують знахідним відмінком, зазвичай уживається форма *nic*, але рідше може також уживатися форма *niczego*, наприклад: *Nic nie czytam* і рідше *Nie czytam niczego*.

Трапляється, що вживання форми *nic* або *niczego* змінює значення звороту, наприклад: *Niczego się nie boję* – Я нічого не боюся і *Nic się nie boję* – Я зовсім не боюся.

M.	-
D.	siebie, się
C.	sobie (se – дуже розмовна форма)
B.	siebie, się
N.	sobą
Msc.	o sobie

ВПРАВИ

1. Розкрийте дужки, вживаючи займенники *nikt, nic* у відповідному відмінку:

Wcześniej nie kryła się z tym przed (nikt). Ale specjalnie ze swoich kłopotów (nikt) się nie zwierzała. O (nikt) nigdy źle nie mówiła. Nigdy (nic) (nikt) nie zabrała. (Nikt) nie chciała zaszkodzić. (Nikt) (nic) nie zazdrościła. Do (nic) nie doszło. Teraz patrzeć na (nikt) nie mogła. Przez kilka dni dla (nikt) jej nie było. (Nikt) nie wzruszyło jej zachowanie. Ale (nikt) o (nic) nie obwinała. O (nic) się nie pytała. Z (nikt) nie chciała rozmawiać. (Nic) nie mogła przewidzieć. Niepewna (nic) wróciła do domu. Znowu płynęła własnym kursem, nie oglądając się na (nikt).

2. *** Виберіть правильну форму:

- (Nic, niczego) nie zakazuję.
(Nic, niczego) nie szukaliście?
Po południu (nic, niczego) nie robimy.
(Nic, niczego) nie unikam.
(Nic, niczego) się nie doczekałem.
(Nic, niczego) ode mnie nie otrzymałaś?
(Nic, niczego) ci nie zabraniam.
Nie spróbowałem (nic, niczego).
(Nic, niczego) w tej chwili nie piję.
Tym razem (nic, niczego) nie zapomniałem.
(Nic, niczego) nie potrzebowałem.
(Nic, niczego) mnie nie boli.
Przez krótką chwilę nie działa się zupełnie (nic, niczego).

3. Перекладіть польською мовою:

- a) Ні про що інше він уже не міг говорити.
Ти позичила в неї гроші? – Ні, я нічого в неї не позичала.
Чоловік ні про що не знав.
Ви їм зателефонували? – Кому? Дівчатам? Ні, ми ні до кого не дзвонили.
- b) Ти ні до кого не звертався по допомогу?
Ти знову повернувся ні з чим?
Вона ж ні в чому тобі раніше не відмовляла.
Я вже ні в чому не впевнена.
Я ні на кого не можу дивитися, ні з ким не хочу зустрічатися.
Я ні про що тебе не запитуватиму.
Я ні від кого нічого не приховую.

3.3. ЗАЙМЕННИКИ ПРИКМЕТНИКОВОГО ТИПУ: ПРИСВІЙНІ, ПИТАЛЬНІ Й ВІДНОСНІ, ВКАЗІВНІ, НЕОЗНАЧЕНІ, ЗАПЕРЕЧНІ, УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНІ, ІДЕНТИФІКУВАЛЬНІ

Займенники прикметникового типу, які відмінюються за прикметниковими типами відмінювання і переважно вживаються замість прикметників, враховано в розділах про словозміну прикметників.

Займенники прикметникового типу можуть бути:

- 1) присвійні: *mój, twój, nasz, wasz, swój*, (*jego, jej, ich* – присвійні, але невідмінювані);
- 2) питальні: *który, któryż, jaki, jakież, czyj, czyjże*;
- 3) відносні: *który, jaki, czyj*;
- 4) вказівні: *ten, tamten, taki, ów*;
- 5) неозначені: *któryś, jakiś, czyjs, jakikolwiek, którykolwiek, czyjkolwiek*, з підтипами:
  - заперечні: *żaden, niczyj, nijaki*;
  - узагальнювальні: *każdy, wszelki*, (архаїчн.) *wszystek*;
  - ідентифікувальні: *ten sam, taki sam, inny*.

Парадигми відмінювання присвійних займенників прикметникового типу:

M.	mój	twój	-
D.	mojego, mego	twojego, twego	swojego, swego
C.	mojemu, memu	twojemu, twemu	swojemu, swemu
B.	mój, swojego, mego	twój, twojego, twego	swój, swojego, swego
N.	moim, mym	twoim, twym	swoim, swym
Msc.	o moim, mym	o twoim, twym	o swoim, swym
W.	mój	-	-

M.	moja, ma	twoja, twa	-
D.	mojej, mej	twojej, twej	swojej, swej
C.	mojej, mej	twojej, twej	swojej, swej
B.	moją, mą	twoją, twą	swoją, swą
N.	moją, mą	twoją, twą	swoją, swą
Msc.	o mojej, mej	o twojej, twej	o swojej, swej
W.	moja, ma	-	-

M.	moje, me	twoje, twe	-
D.	mojego, mego	twojego, twego	swojego, swego
C.	mojemu, memu	twojemu, twemu	swojemu, swemu
B.	moje, me	twoje, twe	swoje, swe
N.	moim, mym	twoim, twym	swoim, swym
Msc.	o moim, mym	o twoim, twym	o swoim, swym
W.	moje, me	-	-

M.	moi	moje, me
D.	moich, mych	moich, mych
C.	moim, mym	moim, mym
B.	moich, mych	moje, me
N.	moimi, mymi	moimi, mymi
Msc.	o moich, mych	o moich, mych
W.	moi	moje, me

Займенники *twój* (*twoja, twoje, twoi*) та *swój* (*swoja, swoje, swoi*), на відміну від займенника *mój* (*moja, moje, moi*), не вживаються у формі кличного відмінка.

Власне займенник *swój* (*swoja, swoje, swoi*) не вживається й у називному відмінку. У контекстах типу *Późniak to swój chłop; Ja jestem swoja, a ty gość; Kto tam? – Swój; My sami swoi* слова, формально тотожні з займенниками, є прикметниками зі значенням „близький, нечужий, той, кому можна довіряти“.

Присвійні займенники, як видно з парадигм, можуть уживатися в повних та коротких формах. Повні форми є нейтральними. Короткі ж форми вважаються піднесеними, книжними.

Парадигми відмінювання деяких вказівних займенників:

M.	ten	ta	to
D.	tego	tej	tego
C.	temu	tej	temu
B.	ten, tego	tę, tą (в розмовній мові)	to
N.	tym	tą	tym
Msc.	o tym	o tej	o tym

M.	ci	te
D.	tych	tych
C.	tym	tym
B.	tych	te
N.	tymi	tymi
Msc.	o tych	o tych

У відмінюванні вказівного займенника *ta* треба звернути увагу на варіантність форм *tę / tą* в знахідному відмінку. Перша є правильною у всіх мовленнєвих ситуаціях, а друга допускається тільки в усному мовленні в неофіційних ситуаціях спілкування. На сьогодні в усному мовленні поляків на форму *tę* можна натрапити дуже рідко.

Треба також пам'ятати, що у формах називного відмінка середнього роду займенників *ten, tamten, sam, ten sam, ów* повинно бути закінчення *-o*: *to, tamto, samo, to samo, owo*.

У неозначених займенниках *jakikolwiek, którykolwiek, czykolwiek* відмінюється перший елемент: *jakiegokolwiek, jacykolwiek* і т. д.

Семантичні та синтаксичні особливості вживання мають слова ***który, jaki***.

Займенник *który* треба вживати тоді, коли він указує на один із елементів якоїсь сукупності, а займенник *jaki* – тоді, коли він указує на ознаку, порівн.: *To książka, którą widziałem u ciebie w domu?* (та сама книжка, що її бачив мовець) і *To książka, jaką widziałem u ciebie w domu?* (книжка така сама, але не та, що її мовець бачив, а інша). Допоміжним у з'ясуванні цих семантичних тонкощів може бути формальний критерій. Якщо в головному реченні є або якщо в нього можна вставити слово *ten*,

то в підрядному треба вжити займенник *który*: *To ta książka, którą widziałem u siebie w domu?* Якщо ж у головному реченні є або якщо в нього можна вставити слово *taki*, то в підрядному потрібно вжити займенник *jaki*: *To taka książka, jaką widziałem u siebie w domu?*

Синтаксичний коментар

Синтаксичні особливості вживання слова *który* стосуються порядку слів у польському реченні, порівняно з українським. У польській мові відносний займенник *który* повинен уживатися на першому місці в підрядному реченні, відразу після того слова, якого займенник стосується, наприклад: *...klasa, której uczniowie...* – порівн. укр.: *...клас, учні якого...* . Тільки в складі складених сполучників слово *który* може стояти не на першому місці в підрядному реченні, наприклад: *... , w razie którego; ... , w braku którego; ... , na tосу którego; ... , w czasie (podczas) którego; ... , pod adresem którego*. Для деяких сполучників цього типу можливий двоякий порядок слів: *... , na podstawie którego i ... , na którego podstawie; ... , za pomocą którego i ... , za którego pomocą*.

ВПРАВИ

1. Залежно від змісту, виберіть займенник *który* або *jaki*; стежте за місцем слова *który* в реченні:

- Kupiliśmy komputer, (za którego pomocą, za pomocą którego) wykonaliśmy te obliczenia.
- Wybuchają śmiechem, (którego echo, echo którego) przetacza się pod betonowymi sklepieniami.
- Czy nie wiesz, z (której, jakiej) strony będą szły?
- Niż, (który, jaki) ciągnie od Skandynawii, przyniesie nam opady.
- A potem była zupa, taka, (którą, jaką) tu już jadalem.
- Poproś tego kolegę, do (którego, jakiego) masz największe zaufanie.
- Nie wiedziałeś, (którzy, jacy) z nich byli winni?
- Czy wiesz, na (jakim, którym) piętrze ona mieszka?
- A twoje koleżanki (jakie, które) są, miłe?
- Był to człowiek, (pod którego wpływem, pod wpływem którego) ja się zmieniłem.
- (Który, jaki) to typ literatury?
- Były to nareszcie te wakacje, (w których czasie, w czasie których) udało mi się odpocząć.
- Dziewczyny, (która, jaka) z was może jutro przyjść?
- Przyjęliśmy pewne zasady, (które, jakie) miały być respektowane.

Były tam takie warunki, (które, jakie) dziewczyna miała w dzieciństwie.

To wypadek, (który, jaki) będzie komentowała prasa.

To materiały, (na których podstawie, na podstawie których) można napisać referat.

(Który, jaki) kraj wydobywa najwięcej ropy naftowej?

Był to Stanisław Witkiewicz, (dzieło którego, którego dzieło) „Na przełęcz” uznano za biblię góralszczyzny.

Wybraliśmy kandydata, (który, jaki) znał cztery języki obce.

Doszły do niej takie pochwały, o (których, jakich) ona nawet nie marzyła.

2. Ужійте займенники різних типів у відповідній формі; виберіть займенник *który* або *jaki*:

Czym są sny – oto pytanie, na (który, jaki) próbują odpowiedzieć naukowcy. Wzięto (ono) pod lupę dopiero w XX wieku. Próbował na (ono) odpowiedzieć słynny badacz Zygmunt Freud, (który, jaki) uważał, że wtedy, gdy śnimy, „spełniają się” niezrealizowane pragnienia. Co (my – C.) się śni najczęściej? Obrazy, (który, jaki) pojawiają się w naszej głowie, rodzą się w podświadomości. Oglądamy (one) co noc. Ludzie, (który, jaki) twierdzą, że nigdy nic (oni – C.) się nie śni, po prostu nie pamiętają (swój) snów. Zwykle dopatrujemy się w (one) tajemnych przekazów i magicznych znaczeń. Kiedyś wierzono, że sny pozwalają przewidywać przyszłość i że dzięki (one) można nawiązać kontakt z siłami nadprzyrodzonymi. Każdy z (my) układa się w łóżku w ulubiony przez (siebie) sposób. Jednak zasypiając głęboko, przestajemy panować nad pozycją (swój) ciała. Psychologowie twierdzą, że obserwując (ona), można dowiedzieć się wiele o charakterze człowieka. Trzydziestolatek ma za (siebie – N.) przespanych około dziesięciu lat życia. Zadajmy (siebie) pytanie: co zależy od nocnego wypoczynku? Odpowiedź na (ono) jest (taka): zależy (nasz) wygląd, samopoczucie, zdrowie. Ludzie, (który, jaki) po podróży samolotem znaleźli się w innej strefie czasowej, są zdezorientowani, boli (oni – B.) głowa, mają zaniki pamięci. Są też bardziej podatni na infekcje wirusowe, podobnie jak są na (one) podatni ludzie o osłabionej odporności. Jak długo mogą czuwać? Rekordzista wytrzymał bez snu jedenaście dni. Jednak już w trzeciej dobie stan ciągłego czuwania wywołał u (on) agresję.

(wg „Claudia” 1999)

3. Займенники різних типів у дужках уживте у відповідному відмінку, в повній або короткій формі; визначте розряд займенника:

Dawanie rad ma za zadanie pokazać: rozumiem (ty), współczuję (ty), jestem z (ty), nie zostawię (ty) z tym samego lub samej. Zapominamy jednak o (to), że kiedy na przykład dzwoni do (my) zdenerwowana przyjaciółka, przedstawia sytuację ze (swojego / swego) punktu widzenia, na dodatek pod wpływem emocji. Chcemy dawać rady, jesteśmy przekonani, że będąc na (jej) miejscu, zrobilibyśmy tak, jak (ona) doradziliśmy. Ale nie jesteśmy na (jej) miejscu. My mamy (swoją / swą) prawdę, inni ludzie (swoją / swą). Żaden profesjonalny psycholog nie powie: „Ja na (pani) lub (pan) miejscu...” A więc zanim doradzimy (coś) (ktoś), zadajmy (siebie) kilka pytań:

- Co zrobię, jeśli zamiast (ktoś) pomóc, wyrządę (on – C.) krzywdę?
- Skąd wiem, że ktoś, kto (ja – C.) opowiada o (swoich / swych) problemach, potrzebuje (mojej / mej) rady?
- Daję radę po to, by pomóc, czy po to, by osoba dostosowała się do (mojej / mej) rady, a ja się dowartościuję?
- Czy wiem, że jeśli ktoś dzieli się ze (ja) problemami, ja daję (on) radę, a on z (ona – D.) nie korzysta, to prawdopodobnie chciał się wygadać i nie potrzebuje (żadna) rady.

Może następnym razem, zanim przyjaciółka wyleje z (siebie) potok słów, zapytajmy (ona): „Chcesz, żebym (ty) wysłuchał(a), czy potrzebujesz (mojej / mej) rady?”

(wg „Olivia” 2006)

ПІДСУМКОВІ ВПРАВИ

Особливості синтаксичних структур з іменниками і займенниками

1. Слова в дужках уживте в потрібному відмінку. Порівняйте схеми керування відповідних польських та українських дієслів:

Ania zapomniała (klucz), dlatego musiała czekać ([przyimek] babcia). Ten czas dziewczynka postanowiła spędzić ([przyimek] czytanie). Ania musiała nadrobić zaległości, ponieważ była chora ([przyimek] cały tydzień). Siedziała przed domem i nie wiedziała ([przyimek] to), że ktoś (ona) obserwuje. To była jej sąsiadka, pani Krystyna. Ona martwiła się ([przyimek] Ania), dlatego zaopiekowała się (dziewczynka). U niej w domu Ania słuchała (muzyka) i bawiła się (lalki). Kiedy babcia już wróciła i nie znalazła (wnuczka) w domu, zaczęła (ona) szukać. Zapytała ([przyimek] ona) panią Krystynę. Sąsiadka powiedziała, że Ania siedzi ([przyimek] telewizor). Babcia bardzo się cieszyła ([przyimek] to), że wnuczka się znalazła. Babcia z wnuczką podziękowały pani Krystynie i wróciły do domu.

(Iryna Storoszczuk, studentka III roku polonistyki)

2. Слова в дужках уживте у відповідному відмінку (з прийменником), стежте за формою іменного складеного присудка:

Buty, ubrania, dodatki ze skóry prezentują się elegancko, są (praktyczne) i (trwałe). Jeśli będziemy ([przyimek] one) dbać, długo nie zmienią (wygląd). Producenci wyrobów ze skóry coraz lepiej (one) impregnują i zabezpieczają ([przyimek] uszkodzenie). Nie zapominajmy jednak ([przyimek] systematyczna konserwacja) w trakcie używania. Oprócz powszechnie znanych past ([przyimek] skórzane obuwie) w sklepach znajdziemy kilka rodzajów mleczek, kremów i preparatów w aerozolu ([przyimek] czyszczenie) i impregnacji skóry. Warto (one) zabezpieczać nowe wyroby – staną się (odporniejsze) ([przyimek] deszcz, śnieg, zabrudzenia). Jeśli skóra się zapłami, najpierw zastosujmy (preparat czyszczący), a potem (impregnujący). Chociaż skóra nie lubi (wilgoć), to mocno zabrudzone miękkie rękawiczki możemy raz ([przyimek] jakiś czas) wyprać w chłodnej wodzie z dodatkiem niewielkiej ilości szamponu ([przyimek] włosy), przewracając (one) uprzednio ([przyimek] lewa strona). Płuczemy (one) również w chłodnej kąpieli.

(Stwardniała, stara skóra) przywrócimy miękkość i elastyczność, wcierając w (ona) glicerynę. (Skóra lakierowana) odświeżymy, przecierając (ona) delikatnie (mięka szmatka) (zwilżona) w mleku.

(wg „Poradnik Domowy” 2004)

3. Слова в дужках уживіть в потрібному відмінку. Перекладіть українською мовою і порівняйте схеми керування відповідних польських та українських дієслів:

Chciałabyś schudnąć? Ludzie rozkoszują się (smak dań), a ty w tym czasie przeliczasz (one) na kalorie? Nie potrafisz zaspokoić (głód)? „Ludzie będą się (ja) brzydzili” – myślisz. Stosujesz (kolejne diety cud), a efektu nie ma? Zaczynałaś coraz to bardziej (wymyślne diety), ale często kończyłaś (one) po kilku dniach? I szczerze mówiąc, jakoś nie robiło to na (ty) wrażenia? Udajesz, że akceptujesz (swoją sylwetkę), a w rzeczywistości (swoje ciało) nie znosisz? I każdy żart na temat tuszy, który opowiadasz, kosztuje (ty) bardzo wiele? Spokojnie odreaguj (wszystkie emocje). Czy z obecną sylwetką nie możesz mieć (to wszystko), (co) twoja dusza pragnie? To nieprawda, że wszyscy mężczyźni kochają (swoje kobiety) za ich wagę. Na całym świecie nie ma (nikt taki), kto wątpiłby w (twoje siły) i możliwości bardziej od (ty sama). To ty uważasz, że jesteś nic niewarta, i nawet nie próbujesz (to) zmienić, usprawiedliwiając się (puszysta sylwetka). Sądzisz, że nikt nie jest w stanie zwyciężyć (własna biologia)? Ten wilczy apetyt, (który) zaspokajasz, to tak naprawdę niezaspokojony apetyt na życie. Tylko ty sama możesz przerwać (ten magiczny ciąg): tusza – kłęska – tusza. Polegaj przede wszystkim na (siebie). Ale też nie odrzucaj (miłość) – bardzo (ona) potrzebujesz. W twojej sytuacji dobrze jest wesprzeć się na (czyjeś ramię), poczuć się, że nie jesteś sama. Często nawet nie o (sylwetka) chodzi, lecz o (to), żeby pokonać lęk przed (miłość). Przecież miłość nie musi oznaczać (kompletne zawładnięcie) drugim człowiekiem. Nie szukaj (wymówki – *lm*), weź się za bary z życiem i zasmakuj w spełnianiu marzeń!

(wg „Olivia” 2005)

4. ЧИСЛІВНИК

Числівники в польській мові традиційно поділяють на дві великі групи – кількісні й порядкові. До **кількісних** зараховують:

- Власне кількісні (*liczebniki główne*): *jeden, trzy, osiemnaście, dwieście*.
- Збірні: *dwoje, pięcioro, dwadzieścioro, dziewięćdziesięcioro*.
- Дробові: *półtora, dwie trzecie*¹¹.

Порядкові числівники – це слова типу *pierwszy, trzeci, dwudziesty, osiemdziesiąty, pięćsetny, tysięczny*, які вказують на порядок предметів при лічбі.

Порядкові числівники, як і деякі (не згадані вище) традиційні кількісні числівники (наприклад, *pojedynczy, potrójny, stokrotny, trojaki*) відмінюються за прикметниковими парадигмами, і тому їх часом відносять до прикметників.

Незалежно від поділу на кількісні і порядкові, існує поділ на означені і неозначені числівники.

Означені числівники точно окреслюють кількість або порядок предметів, наприклад: *dwa, troje, półtora, piętnasty, podwójny, pięciokrotny, czworaki*.

Усі наведені в попередній класифікації числівники є означеними. Але наведену класифікацію можна частково проілюструвати і неозначеними числівниками.

Неозначені числівники окреслюють кількість або порядок предметів неточно, узагальнено. За своєю будовою вони відповідають наведеним вище розрядам числівників, наприклад: *kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset, parę, paręnaście, wiele, tyle, ile* (за структурою це власне кількісні числівники), *kilkoro, kilkanaścioro* (за структурою – збірні числівники), *kilka setnych* (за структурою – складений дробовий числівник), *wielokrotny, wieloraki*.

¹¹ Конструкції типу *dwie trzecie, pięć dziesiątych* деякі мовознавці вважають не числівниками, а синтаксичними структурами, що складаються з кількісного та порядкового числівника. Такий самий статус – синтаксичних структур, що складаються із окремих числівників, надають і одиницям типу *dwadzieścia jeden, sto osiemdziesiąt trzy* (традиційно їх називають складеними кількісними числівниками), *trzydziesty trzeci, sto osiemdziesiąty piąty, dwa tysiące pięćdziesiąty ósmy* (традиційно – складені порядкові числівники).

4.1. КІЛЬКІСНІ (ВЛАСНЕ КІЛЬКІСНІ) ЧИСЛІВНИКИ

Кількісні (власне кількісні) числівники можуть бути означеними (*dwa, dziesięć, piętnaście, trzydzieści, czterysta*) і неозначеними (*kilka, kilkanaście, wiele, parę*). Вони відмінюються за родами й відмінками.

Числівник *jeden* має нетипові для решти кількісних числівників родові та відмінкові форми. Його словозміна така сама, як у прикметника: *jeden, jedno (jednego, jednemu* і т. ін.), *jedna (jednej* і т. ін.).

Числівник *dwa*, поєднуючись з іменниками різних родів, має такі форми:

Числівник Liczebnik	Рід іменника Rodzaj rzeczownika	Приклад Przykład
dwa	середній рід	<i>dwa okna, kociątko</i>
dwie	жіночий рід	<i>dwie książki, muchy, kobiety</i>
dwa	чоловічі неособові роди	<i>dwa stoły, koty</i>
dwaj; dwóch	чоловічо-особовий рід	<i>dwaj chłopcy; dwóch chłopców</i>

Числівники *trzy, cztery*, поєднуючись з іменниками різних родів, мають форми:

Числівник Liczebnik	Рід іменника Rodzaj rzeczownika	Приклад Przykład
trzy, cztery	середній рід	<i>trzy, cztery okna, kociątko</i>
trzy, cztery	жіночий рід	<i>trzy, cztery książki, kobiety</i>
trzy, cztery	чоловічі неособові роди	<i>trzy, cztery stoły, koty</i>
trzej, czterej; trzech, czterech	чоловічо-особовий рід	<i>trzej, czterej chłopcy; trzech, czterech chłopców</i>

Отже, числівник *dwa* має форму *dwa* для середнього і чоловічих неособових родів, спеціальну форму *dwie* для жіночого роду і дві форми – *dwaj* і *dwóch* для чоловічо-особового роду.

Числівники *trzy, cztery* саме в такій формі поєднуються з іменниками всіх родів, крім чоловічо-особового, для якого мають по дві форми – *trzej, czterej* і *trzech, czterech*.

Числівники починаючи від п'яти і вище мають лише по дві родові форми: *pięć* – для всіх родів, крім чоловічо-особового, і *pięciu* – для чоловічо-особового:

Числівник Liczebnik	Рід іменника Rodzaj rzeczownika	Приклад Przykład
pięć, osiem, sto	середній рід	<i>pięć, osiem, sto okien</i>
pięć, osiem, sto	жіночий рід	<i>pięć, osiem, sto kobiet</i>
pięć, osiem, sto	чоловічі неособові роди	<i>pięć, osiem, sto stolów, kotów</i>
pięciu, ośmiu, stu	чоловічо-особовий рід	<i>pięciu, ośmiu, stu chłopców</i>

Чоловічо-особові форми означених та неозначених кількісних числівників:

Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy
<i>pięć</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>pięciu</i> (mężczyzn)
<i>sześć</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>sześciu</i> (mężczyzn)
<i>siedem</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>siedmiu</i> (mężczyzn)
<i>osiem</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>ośmiu</i> (mężczyzn)
<i>dziewięć</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dziewięciu</i> (mężczyzn)
<i>dziesięć</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dziesięciu</i> (mężczyzn)
<i>jedenaste</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>jedenastu</i> (mężczyzn)
<i>dwanaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dwunastu</i> (mężczyzn)
<i>trzynaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>trzynastu</i> (mężczyzn)
<i>czternaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>czternastu</i> (mężczyzn)
<i>piętnaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>piętnastu</i> (mężczyzn)
<i>szesnaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>szesnastu</i> (mężczyzn)
<i>siedemnaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>siedemnastu</i> (mężczyzn)
<i>osiemnaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>osiemnastu</i> (mężczyzn)
<i>dziewiętnaście</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dziewiętnastu</i> (mężczyzn)
<i>dwadzieścia</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dwudziestu</i> (mężczyzn)
<i>trzydzieści</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>trzydziestu</i> (mężczyzn)
<i>czterdzieści</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>czterdziestu</i> (mężczyzn)
<i>pięćdziesiąt</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>pięćdziesięciu</i> (mężczyzn)
<i>sześćdziesiąt</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>sześćdziesięciu</i> (mężczyzn)
<i>siedemdziesiąt</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>siedemdziesięciu</i> (mężczyzn)
<i>osiemdziesiąt</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>osiemdziesięciu</i> (mężczyzn)
<i>dziewięćdziesiąt</i> (okien, kobiet, kotów)	<i>dziewięćdziesięciu</i> (mężczyzn)

sto (okien, kobiet, kotów) dwieście (okien, kobiet, kotów) trzysta (okien, kobiet, kotów) czteryście (okien, kobiet, kotów)	stu (mężczyzn) dwustu (mężczyzn) trzystu (mężczyzn) czterystu (mężczyzn)
pięćset (okien, kobiet, kotów) sześćset (okien, kobiet, kotów) siedemset (okien, kobiet, kotów) osiemset (okien, kobiet, kotów) dziewięćset (okien, kobiet, kotów)	pięciuset (mężczyzn) sześciuset (mężczyzn) siedmiuset (mężczyzn) ośmiuset (mężczyzn) dziewięciuset (mężczyzn)
wiele (okien, kobiet, kotów) tyle (okien, kobiet, kotów) ile (okien, kobiet, kotów)	wielu (mężczyzn) tylu (mężczyzn) ilu (mężczyzn)
kilka (okien, kobiet, kotów) kilkanaście (okien, kobiet, kotów) kilkadziesiąt (okien, kobiet, kotów) kilkaset (okien, kobiet, kotów)	kilku (mężczyzn) kilkunastu (mężczyzn) kilkudziesięciu (mężczyzn) kilkuset (mężczyzn)
parę (okien, kobiet, kotów) paręnaście (okien, kobiet, kotów) parędziesiąt (okien, kobiet, kotów) paręset (okien, kobiet, kotów)	paru (mężczyzn) parunastu (mężczyzn) parudziesięciu (mężczyzn) paruset (mężczyzn)

Слова *tysiąc*, *milion*, *miliard* і под. можуть бути потрактовані і як числівники, і як іменники. Вони не змінюють своєї форми залежно від сполучення з іменниками різних родів, порівн.: *tysiąc okien*, *tysiąc kobiet*, *tysiąc stołów*, *tysiąc psów*, *tysiąc mężczyzn*.

4.1.1. Відмінювання власне кількісних числівників

Числівник *jeden* (*jedna*, *jedno*) має прикметникову парадигму відмінювання (див. попередні розділи про словозміну прикметників).

Слово *zero* відмінюється як іменник середнього роду. Слова *tysiąc*, *milion*, *miliard* відмінюються як іменники чоловічого роду.

Особливі числівникові парадигми притаманні числівникам починаючи від *dwa*.

	Середній, чоловічі неособові роди Rodzaje: nijaki i męskie nieosobowe	Жіночий рід Rodzaj żeński	Чоловічо- особовий рід Rodzaj męskoosobowy
M.	dwa	dwie	dwaj, dwóch (dwu)
D.	dwóch (dwu)	dwóch (dwu)	dwóch (dwu)
C.	dwom, dwu (dwóm)	dwom, dwu (dwóm)	dwom, dwu (dwóm)
B.	dwa	dwie	dwóch (dwu)
N.	dwoma	dwoma, dwoma	dwoma
Msc.	o dwóch (dwu)	o dwóch (dwu)	o dwóch (dwu) ¹²

Іменники в непрямих відмінках набувають звичних для себе в цих відмінках форм:

	Середній, чоловічі неособові роди Rodzaje: nijaki i męskie nieosobowe	Жіночий рід Rodzaj żeński	Чоловічо- особовий рід Rodzaj męskoosobowy
M.	dwa okna, stoły, psy	dwie mapy, panie	dwaj panowie, dwóch (dwu) panów
D.	dwóch (dwu) okien, stołów, psów	dwóch (dwu) map, pań	dwóch (dwu) panów

¹² Теоретично (й рідше – практично) можливими є і форми кличного відмінка числівників, які структурно збігаються з формою називного, наприклад: *Hej (wy)*, *dwaj (chłopcy)*, *chodźcie tu!* З огляду на рідковживаність такого типу структур, не подаємо в парадигмах форм кличного відмінка числівників.

C.	dwom, dwu (dwóm) oknom, stołom, psom	dwom, dwu (dwóm) mapom, paniom	dwom, dwu (dwóm) panom
B.	dwa okna, stoły, psy	dwie mapy, panie	dwóch (dwu) panów
N.	dwoma oknami, stołami, psami	dwoma, dwoma mapami, paniami	dwoma panami
Msc.	o dwóch (dwu) oknach, stołach, psach	o dwóch (dwu) mapach, paniach	o dwóch (dwu) panach

Числівники *trzy, cztery* відмінюються однаково:

	Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy
M.	trzy, cztery	trzej, trzech, czterej, czterech
D.	trzech, czterech	trzech, czterech
C.	trzem, czterem	trzem, czterem
B.	trzy, cztery	trzech, czterech
N.	trzema, czterema	trzema, czterema
Msc.	o trzech, czterech	o trzech, czterech

	Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy
M.	trzy, cztery okna, mapy, panie, stoły, psy	trzej, czterej panowie trzech, czterech panów
D.	trzech, czterech okien, map, pań, stołów, psów	trzech, czterech panów
C.	trzem, czterem oknom, mapom, paniom, stołom, psom	trzem, czterem panom
B.	trzy, cztery okna, mapy, panie, stoły, psy	trzech, czterech panów
N.	trzema, czterema oknami, mapami, paniami, stołami, psami	trzema, czterema panami
Msc.	o trzech, czterech oknach, mapach, paniach, stołach, psach	o trzech, czterech panach

Числівники від п'яти й вище відмінюються за однаковою парадигмою:

	Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy
M.	pięć, dwanaście, sto, pięćset	pięciu, dwunastu, pięciuset
D.	pięciu, dwunastu, stu, pięciuset	pięciu, dwunastu, pięciuset
C.	pięciu, dwunastu, stu, pięciuset	pięciu, dwunastu, pięciuset
B.	pięć, dwanaście, sto, pięćset	pięciu, dwunastu, pięciuset
N.	pięciu, dwunastu, stu, pięciuset, pięcioma, dwunastoma, stoma	pięciu, dwunastu, pięciuset pięcioma, dwunastoma
Msc.	o pięciu, dwunastu, stu, pięciuset	o pięciu, dwunastu, pięciuset

Як видно з парадигми відмінювання числівників від п'яти й вище, у ній синкретичними (формально ідентичними) є всі форми чоловічо-особових числівників. У числівниках решти родів збігаються форми називного й знахідного, а також родового, давального, орудного й місцевого відмінків.

В орудному відмінку для більшості числівників, поряд із формою на *-u*, можлива варіантна форма на *-oma* (вона відсутня для числівників з внутрішньою словозміною – *pięciuset, sześciuset, siedmiuset, ośmiuset, dziewięciuset, kilkuset*). Треба пам'ятати, що виключно форму на *-oma* (а не на *-u*) потрібно вживати в таких контекстах, у яких поряд із числівником немає іменника, наприклад: *Z sześcioma nie wygrasz* (але порівн.: *Z sześcioma albo sześciu zawodnikami nie wygrasz*).

Закінчення *-u* (так само як при відмінюванні числівників *pięć, dwanaście, sto, pięćset*) виступає і при відмінюванні неозначених кількісних числівників, наприклад: *wiele, tyle, ile, kilka, kilkanaście, kilkaset, parę (okien, map, pań, stołów, psów) – D.: wielu, tylu, ilu, kilku, kilkunastu, kilkuset, paru (okien, map, pań, stołów, psów), C.: wielu, tylu, ilu, kilku, kilkunastu, kilkuset, paru (oknom, mapom, paniom, stołom, psom)* і т. ін.

Форми непрямих відмінків кількісних числівників (крім знахідного для нечоловічо-особових числівників) збігаються з їхніми чоловічо-особовими формами (див. таблицю на с. 269-270).

Коли власне кількісні числівники входять у склад **багатокомпонентної структури** і вживаються з іменниками чоловічо-особового роду, то чоловічо-особову форму приймають усі компоненти (звичайно,

не мають), наприклад: *dwudziestu pięciu studentów*; *stu dwudziestu pięciu studentów*; *tysiąc stu dwudziestu pięciu studentów*; *dwa tysiące stu dwudziestu pięciu studentów*; *milion dwa tysiące stu dwudziestu pięciu studentów*. Усі компоненти такої структури повинні відмінюватися, наприклад: *Powiemy tysiącowi stu dwudziestu pięciu studentom*; *Spotkamy się z dwoma tysiącami stu dwudziestu pięciu studentami*.

Однак допускається, що в структурах, що складаються із сотень, десятків й одиниць, сотні можуть не творити чоловічо-особову форму й не відмінюватися, наприклад: *sto dwudziestu pięciu studentów*, ze *sto dwudziestu pięcioma studentami*. Так само невідмінюваними можуть залишатися: назва однієї тисячі й подальші сотні, як наприклад: *tysiąc sto dwudziestu pięciu studentów*, z *tysiąc sto dwudziestu pięcioma studentami*. Ці компоненти можуть залишатися невідмінюваними, якщо числівникові структури вживаються й з іншими, не тільки чоловічо-особовими, іменниками, наприклад: *Mówiono o tysiąc osiemset czterdziestu trzech skargach*.

Якщо в кінці багатокомпонентного числівника, що вживається з чоловічо-особовим іменником, виступає двійка, трійка або четвірка, вона повинна мати лише одну з можливих форм – *dwóch*, *trzech*, *czterech* (а не: *dwaj*, *trzej*, *czterej*), наприклад: *pięciuset sześćdziesięciu dwóch sportowców*.

ВПРАВИ

1. Запишіть словами цифри:

9, 10, 12, 15, 19, 23, 31, 45, 59, 64, 77, 86, 98, 104, 113, 117, 121, 133, 157, 164, 199, 200, 203, 218, 276, 334, 418, 567, 622, 793, 815, 910, 982, 1001, 1014, 1104, 1235, 1248, 1218, 1229, 1438, 1619, 1999.

2. Ужйте відповідну форму числівника:

(Pięć; pięciu) koleżanek.
(Osiem; ośmiu) pań.
(Dziewiętnaście; dziewiętnastu) osób.
(Dwustu; dwieście) mężczyzn.
(Dwaj; dwa) chłopcy.
(Dwóch; sześć) ludzi.
(Dwie; dwaj; dwa) muzea.
(Dwóch; dwa; dwie) cytaty.

(Dwaj; dwie; dwa) metody.

(Dwie; dwaj; dwa) papugi.

(Trzy; cztery; dziesięć) ludzie.

(Trzy; dziewięciu) osoby.

(Sześć; sześciu) słoni.

(Siedem; siedmiu) żyraf.

(Dwa; dwie; trzej) żyrafy.

(Trzynastu; trzynaście) przyjaciół.

(Kilku; kilka; parę) dziennikarzy.

(Kilkanaście; trzej; trzech) pracowniczek.

(Kilkuset; paręnaście; parę) chłopców.

(Kilkadziesiąt; dwudziestu; dwóch) kobiet.

(Trzydzieści; trzydziestu) lwów.

(Pięćset; pięciuset) grających.

(Sto; stu) urzędników.

(Trzystu jedenastu; trzysta jednaście) uczestników.

(Dziewięćdziesięciu trzech; dziewięćdziesiąt pięć) studentów.

(Dwadzieścia osiem; dwudziestu ośmiu) przechodniów.

(Dziewięćset piętnaście; dziewięciuset piętnastu) sportowców.

(Tysiąc dwustu pięciu; tysiąc dwieście pięć) uczniów.

3. Виберіть відповідний іменник:

Dwaj (dziadkowie; studentki; samce) już są.

Dwa (biurowce; wykładowcy; chłopci) już są.

Dwie (papużki; piece; medale) już są.

Dwóch (dni; rzemieślników; kotków) już jest.

Trzech (obrazów; manekinów; ludzi) już jest.

Trzej (pieski; krokodyle; rywale) już są.

Trzy (reportaże; reporterzy; dziennikarze) już są.

Czterej (mapy; postaci; bohaterowie) już są.

Czterech (zwycięzców; tygrysów; lwów) już jest.

Cztery (asystentki; asystenci; dyrektorzy) już są.

4. На місці крапок вставте якийсь іменник:

Przyszli do nas dwaj ...

Dwóch ... wróciło.

Te dwa ... są bardzo ważne.

Dwie ... się spóźniły.

Dwie ... są na półce.
Dwa ... są w pokoju.
Dwa ... czekają.
Dwie ... kłócą się.
Trzech ... nie przyszło.
Te trzy ... bardzo mi się podobają.
Ci trzej ... są wspaniali.
Tych czterech ... idzie ulicą.
Przyjechali czterej ...
Pięć ... leży na stole.
Sześciu ... nie wiedziało o tym.
Dwustu ... było poinformowanych.
Trzysty ... jest już w mieście.
Wielu ... zwiedziło ostatnio to muzeum.
Mam jeszcze wiele ...
Ile ... przyszło?
Kilku ... było niezadowolonych.
W stołówce było kilkanaście ...
Do audytorium weszło kilkunastu ...
Parę ... przyszło.
Ilu ... zgłosiło się wczoraj?

5. **Посаджайте числівники по черзі з іменниками: *słowo, podręcznik, książka, uczeń*, вживаючи іменники в родовому відмінку множини. Числівники запишіть цифрами:**

5; 8; 10; 11; 15; 19; 20; 26; 35; 100; 105; 113; 200; 400; 500; 509; 612; 728; 899; 926; 1358; 1118.

6. **Провідмініяйте за відмінками:**

- a) Dwa dni. Dwie tace. Dwa drapieżniki. Dwaj ojcowie. Dwóch wujów.
Trzy dziewczynki. Trzej profesorowie. Trzech braci.
Cztery butelki. Czterej palacze. Czterech panów.
Pięć kobiet. Pięciu organizatorów.
Dziwiewięciu sąsiadów. Dziwiewięć pań.
- b) Dwadzieścia sześć uczennic.
Siedemdziesięciu trzech uczestników.
Stu (sto) trzydziestu pięciu uczniów.
Tysiąc dwustu (dwieście) pięćdziesięciu trzech uczestników.

7. **Ужійте числівник, записуючи його словами, у відповідному відмінку:**

a) Poznałem 2 dziewczyny.

Poznałem 2 chłopaków.
Nie przeczytałem 2 ostatnich stron.
2 studenci nie byli przygotowani do zajęć.
O tych 2 rzeczach będę pamiętał.
Spotkałam się z 2 przyjaciółkami.
Nie było jeszcze 2 referentów.
Przyglądam się 2 gościom.
Z 2 koleżankami umówię się jutro.

b) Minęły 3 dni.

Pamiętam o tych 3 zadaniach.
3 rzeczy nie zrobiłem.
Mam 3 siostry.
Mam 3 znajomych w Warszawie.

c) Przyjechało 4 profesorów.

4 studenci już zdali egzamin.
4 studentów nie zdało egzaminu.
Z 4 kolegami spotkam się we Wrocławiu.
W 4 filiżankach była herbata, a nie kawa.

d) Podziękowaliśmy 2 gościom.

Zaprosiliśmy 15 studentów.
W klasie było 28 uczniów.
Przynieśliśmy 250 książek.
Nie dostaliśmy 18 zamówionych książek.
Nie znalazłem 3 książek.
Na 13 stronach książki są kolorowe ilustracje.
Zwracano się do 156 słuchaczy.
Organizowano spotkanie z 987 studentami.
Protestował razem z 1878 innymi mieszkańcami miasteczka.
Chodziło o 1364 wychowanków tej placówki.
Dowiedziałem się o 1213 podaniach.
Mówimy o 2449 zgłoszeniach.

8. Запишіть цифри словами:

Policzmy spalane kalorie!

Z badań prowadzonych w wielu ośrodkach na całym świecie wynika, że dzięki gimnastyce żyjemy dłużej i jesteśmy zdrowsi:

- siedzenie: spalamy 80 kcal (kilokalorii) na godzinę;
- siatkówka: spalamy 215 kcal na godzinę;
- golf: spalamy 250 kcal na godzinę;
- spacer: spalamy 325 kcal na godzinę;
- kajaki: spalamy 360 kcal na godzinę;
- taniec: spalamy 395 kcal na godzinę;
- narty wodne: spalamy 430 kcal na godzinę;
- aerobik: spalamy 505 kcal na godzinę;
- narty: spalamy 575 kcal na godzinę;
- bieg: spalamy 720 kcal na godzinę;
- pływanie (kraulem): spalamy 790 kcal na godzinę.

(wg „Newsweek” 2003)

9. Запишіть кількісні числівники словами у відповідному відмінку:

Firma Esprit wprowadziła do swojej kolekcji linię zegarków Esprit Timewear, które zaprojektowano w charakterystyczny, minimalistyczny sposób. Ich cena – od 300 do 650 złotych (zależnie od modelu).

Linia HydroConques nowej sportowej serii zegarków Longines została przygotowana tak, by niestraszna jej była woda, i to nie ta pod prysznicem czy przy myciu rąk, ale taka na głębokości 20, 30 czy 100 metrów, gdzie każdy sprzęt musi się oprzeć potężnemu ciśnieniu. Według producenta, HydroConques zniesie ciśnienie panujące na głębokości 300 metrów. Dodajmy, że rekord świata w nurkowaniu głębinowym wynosi 313 metrów, więc firma ma przed sobą nowe wyzwania. Może kolejny zegarek poradzi sobie z 500 metrami? Cena zegarków – około 6 tysięcy złotych.

Zegarki binarne, w których górny rząd diod pokazuje godzinę, a dolny – minutę, kosztują od 200 do 300 złotych.

Firma Casio prezentuje zegarki linii Edifice (Casio Edifice EF-321) w cenie 299 złotych.

W sprzęcie takim jak Adriatica 8118 [osiem tysięcy ...] za precyzyjne odmierzenie czasu odpowiada mechanizm ETA 2824 [dwa tysiące ...]. Cena tego zegarka – 709 złotych.

(wg „Focus” 2007)

4.2. ЗБІРНІ ЧИСЛІВНИКИ

Збірні числівники можна утворити від обмеженої кількості власне кількісних числівників, а саме: від числівників від 2 до 19; від числівників 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 (до 99), наприклад: *dwoje*, *czworo*, *dziesięcioro*, *dwanaścioro*, *dziewiętnaścioro*, *dwadzieścioro*, *dziewięćdziesięcioro* (а також так звані складені числівники: *dwadzieścioro pięcioro*, *dziewięćdziesięcioro dziewięcioro*).

Числівники *oboje*, *obydwoje* утворені від кількісних *oba*, *obydwa*.

Збірні неозначені числівники утворюються від відповідних неозначених кількісних числівників, наприклад: *kilka* – *kilkoro*, *kilkanaście* – *kilkanaścioro*.

Збірні числівники вживаються з:

- Чоловічо-особовими іменниками, що вживаються на позначення групи людей (від двох і більше) **різної статі**, наприклад: *dwoje ludzi* (чоловік + жінка), *troje studentów* (1 хлопець + 2 дівчини або 2 хлопці + 1 дівчина), *czworo dziennikarzy*, *pięcioro turystów*. Але: *dwie osoby*, оскільки *osoba* – іменник жіночого, а не чоловічо-особового роду.
- З іменниками на позначення подружніх пар, наприклад: *dwoje nowożeńców*, *dwoje małżonków*, *dwoje dziadków*, *dwoje rodziców*, *dwoje wujostwa*, *dwoje premierostwa*, *oboje mecenasostwo*¹³, *oboje państwo Staszewscy*, *oboje kuzynostwo*, *oboje Andrzejowie* (*Andrzejowie* – „чоловік на ім'я Андрій і його дружина”).
- Особовими (та іншими) займенниками, що стосуються **осіб різної статі**, наприклад: *ty dwoje / nas dwoje*, *wy dwoje / was dwoje*, *ich dwoje*, *ci dwoje / tych dwoje*. Збірний числівник уживається у зверненні **до вагітної жінки**, наприклад: *Jest was teraz dwoje*.
- Іменниками, що закінчуються на *-ę*, на позначення **недорослих істот**: *dwoje cieląt*, *troje prosiąt*, *pięcioro piskląt*, *troje dziewcząt* (для іменника *dziewczęta* норма допускає форми типу *trzy dziewczęta*, котрі в мовленні є частішими, ніж традиційні), *siedmioro niemowląt*, *dwoje bliźniąt*, *oboje wnucząt*, *dziesięcioro diabłat*.

¹³ При числівнику *oboje* іменник треба вживати в називному відмінку, якщо цей іменник означає подружню пару. Наприклад: *oboje nowożeńcy*, *oboje małżonkowie*, *oboje dziadkowie*, *oboje podróżni*, *oboje państwo* – про подружні пари. Але: *oboje podróżnych*, *oboje państwa* – про чоловіка і жінку, але не подружжя.

- Іменниками: *zwierzę, bydłę: troje zwierząt* (хоча допускаються і структури типу *trzy zwierzęta*).
- Іменником *dziecko: dwoje dzieci, pięcioro dzieci*.
- Іменниками, що вживаються лише у формі множини (*pluralia tantum*), наприклад: *dwoje drzwi, troje sań, pięcioro spodni, dwoje imienin, dwoje ocząt, dwoje rącząt*.
- Іменниками на позначення предметів, що виступають у парах, наприклад: *dwoje oczu, uszu, ramion; dwoje rąk* (якщо йдеться про руки однієї особи).
- Традиційно в деяких усталених зворотах: *doktor obojga praw; Królestwo Obojga Sycylii; dziesięcioro przykazań* (допускається також *dziesięć przykazań*); *obojga* (або *obu*) *plci; na dwoje babka wróży; z dwojga złego; jedno z dwojga*.

Якщо із зазначеними категоріями іменників потрібно вжити двокомпонентний числівник, то форму збірною можуть приймати або обидва числівники (як наприклад, *dwadzieścioro dwoje dzieci / uczniów*), або тільки останній (наприклад, *dwadzieścia dwoje dzieci / uczniów*).

Новою тенденцією у функціонуванні збірних числівників є зменшення обсягу їх застосування шляхом витіснення власне кількісними числівниками, відчислівниковими іменниками чи в якийсь інший спосіб. Наприклад:

- Замість *dwoje cieląt – dwa cielaki*.
- Замість *dwoje dzieci – dwójka dzieci*.
- Замість *dwoje spodni – dwie pary spodni*.
- Замість *dwoje drzwi – dwie sztuki drzwi*.

4.2.1. Відмінювання збірних числівників

Збірні числівники при відмінюванні розширюють у непрямих відмінках, крім знахідного, свою основу (в них з'являється сегмент -g-) і відмінюються за зразком іменників середнього роду з основою на -g-:

M.	dwoje	dwadzieścioro	kilkoro
D.	dwoj-g-a	dwadzieściorga	kilkorga
C.	dwoj-g-u	dwadzieściorgu	kilkorgu
B.	dwoje	dwadzieścioro	kilkoro
N.	dwoj-gi-em	dwadzieściorgiem	kilkorgiem
Msc.	o dwoj-g-u	o dwadzieściorgu	o kilkorgu

Іменники, що вживаються зі збірними числівниками, у всіх відмінках, крім давального і місцевого, виступають у формі родового відмінка. У давальному і місцевому відмінках іменники, відповідно, набувають форм давального й місцевого відмінків (*Przyglądam się dwojgu dzieciom; Myślę o dwojgu dzieciach*). У цих відмінках допускається також, як і в решті, вживання іменників у родовому відмінку:

M.	dwoje dzieci, cieląt, nożyc, studentów
D.	dwojga dzieci, cieląt, nożyc, studentów
C.	dwojgu dzieciom, cielętom, nożycom, studentom , (допускається:) dzieci, cieląt, nożyc, studentów
B.	dwoje dzieci, cieląt, nożyc, studentów
N.	dwojgiem dzieci, cieląt, nożyc, studentów
Msc.	o dwojgu dzieciach, cielętach, nożycach, studentach , (допускається:) dzieci, cieląt, nożyc, studentów

Порівнюючи форми іменників, що вживаються з власне кількісними та збірними числівниками, потрібно звернути увагу на форму орудного відмінка: при власне кількісному числівнику іменник уживається в формі орудного відмінка (*z dwoma pracownikami*), а при збірному числівнику іменник уживається у формі родового відмінка (*z dwojgiem pracowników*).

ВПРАВИ

1. Із запропонованих слів виберіть ті, які вживаються зі збірними числівниками:

Dwoje (koleżanek; chłopaków; ludzi)
Troje (dzieci; dzieciaków; chłopaków)
Czworo (podręczników; książek; nożyc)
Pięcioro (drzwi; sań; samochodów)
Sześcioro (moich znajomych; pracowników; osób)
Ośmioro (prosiąt; prosiaków; zwierząt)
Dziesięcioro (kur; kogutów; kurcząt)
Dwadzieścioro (studentów; studentek; studiujących)
Dwadzieścioro pięcioro (uczniów; uczennic; dzieci)
Dziewięćdziesięcioro dziewięcioro (uczestników; naukowców; osób)

2. Поясніть, чому в поданих нижче реченнях уживаються збірні числівники. Зазначте, в якому відмінку вжито ці числівники:

Na taras prowadziło **dwoje** drzwi.
On nie mógł widzieć wydarzeń z obu stron jednocześnie, przeszkadzała w tym kamienica, dzieląca przestrzeń **na dwoje**.
Szedł pod wiatr, zgięty **we dwoje**.
Teraz jedno z **dwojga**: operacja albo kalectwo do końca życia.
Oboje, on i ona, muszą przełknąć wszystko do końca, do ostatniej kropli goryczy.
Matka została w tamtych stronach z niemowlęciem, a gdzie są teraz **oboje**, tego nie wiadomo dokładnie.
Powiedział do przyszłej matki: „Jest was teraz **dwoje**”.
Wyda córkę za niego, gdy tylko **oboje** osiągną stosowny wiek.
Zaprosił nas **oboje** na obiad do restauracji.
Siedzieliśmy **we troje**: ona, Michał i ja.
Będziemy ci wierni **oboje**.

3. Провідмініяйте за відмінками:

a) Pięcioro dzieci. Dwoje jagniąt. Troje drzwi. Oboje architektów. Dziesięcioro uczniów. Kilkanaścioro pacjentów. Pięćdziesięcioro ośmioro ludzi.
b) Troje kociąt i trzy kociaki. Dwadzieścioro pięcioro studentów i dwudziestu pięciu studentów. Czworo dziewcząt i cztery dziewczyny.

4. Розкрийте дужки, вживаючи збірний числівник у відповідному відмінку:

Zobaczył złożoną **na (dwoje)** kartkę.
Otwieram pokój opuszczony przez **tamtych (dwoje)**.
Z **(dwoje)** złego on wolał właśnie to.
W ostatnim czasie bezsenność musiała dać się **(oboje)** we znaki.
Z początku co wieczór do mnie przychodził, później coraz rzadziej – **(oboje)** nas to krępowało.
Powiedziałem **(oboje)** rodzicom.
Chłopczyk porozmawiał o tym z **(oboje)** dziadków.
Zadbaj o **(oboje)** gości.
Nie wiedział, co się działo za **(dwoje)** drzwi.
Podszedł do nas **(dwoje)**.
Zaprosił nas **(dwoje)**.
Pamiętałem o was **(oboje)**.
Podziwiam was **(oboje)**!
On zazdrościł im **(oboje)**.
Z **(czworo)** dzieci **(dwoje)** przyszło z rodzicami.
(Dziesięcioro) uczniom wręczono nagrody.
Pojadę razem z **(dwadzieścioro)** innych studentów.
(Dwanaścioro) słuchaczom zabrakło miejsca.
O **(pięcioro)** bohaterach napisano w gazecie.

5. Ужйіте збірні числівники та іменники (займенники) в дужках у відповідній формі:

Przyglądam się tym **(dwoje, oczy)**.
Zobaczył w lesie **(dwoje, wilczęta)**.
Za **(siedmioro, wrota)** czekała na niego niespodzianka.
Pamiętam o **(dwoje, imieniny)**.
Z **(pięcioro, dziewczęta)** poszliśmy na spacer.
Pamiętasz o **(dziesięcioro, przykazania)?**
Z **(kilkoro, uczestnicy)** konferencji udało mi się porozmawiać po zakończeniu obrad.
Daliśmy prezenty **(dwadzieścioro pięcioro, dzieci)**.
Nie zauważyłem **(dwoje, przechodnie)**.
Zaproszono **(my, dwoje)**.
Z **(my, czworo)** on był najstarszy.
Słuchaliśmy **(dwoje, skrzypce)**.

6. Ужййте власне кількісні та збірні числівники разом з іменниками в орудному відмінку, пам'ятаючи, що при власне кількісному числівнику іменник уживається також в орудному відмінку, а при збірному числівнику іменник уживається у формі родового відмінка:

- а) Jutro mam spotkanie z (dwoje, znajomi) z Polski.
Jutro mam spotkanie z (dwaj, znajomi) z Polski.
Jutro mam spotkanie z (dwie, znajome) z Polski.
Opiekuję się (troje, kocięta).
Opiekuję się (trzy, kociaki).
Opiekuję się (trzy, kotki).
Opiekuję się (czworo, dzieci).
Zachwycam się (te, cztery, dzieciaki).
Przyjaźnimy się z (pięcioro, Polacy).
Przyjaźnimy się z (pięciu, Polacy).
Przyjaźnimy się z (pięć, Polka).
Zapoznałem się w Niemczech z (kilkoro, rówieśnicy).
Zapoznałem się w Niemczech z (kilku, rówieśnicy).
Zapoznałem się w Niemczech z (kilka, rówieśnice).
- б) Nie mogła sobie poradzić z (2, niemowlę).
Bawiła się na podwórku z (4, dziewczynka).
Interesuje się głównie (3, rzecz).
Zajmuje się głównie (2, zagadnienie).
Siedział za (2, drzwi).
Rozmawialiśmy z (8, dziecko).
Jechaliśmy razem z (20, turysta).
Przywitaliśmy się z (2, państwo).
Zaprzyjaźniłam się wówczas z (6, Węgier).
Zainteresował się (3, cudzoziemka).
Spotkaliśmy się z (2, wujostwo).
Bawię się z (2, kot).
Kotka bawi się z (3 kocię).
Weterynarz zajął się (2, prosię).

4.3. СИНТАКСИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ВЛАСНЕ КІЛЬКІСНИХ І ЗБІРНИХ ЧИСЛІВНИКІВ

Власне кількісні числівники від одного до чотирьох (*jeden, dwa, trzy, cztery*) у реченні вступають із іменником та дієсловом у синтаксичні зв'язки узгодження.

Отже, з числівником *jeden (jedna, jedno)* іменник та дієслово вживаються у формі однини: *Jeden zeszyt leży; Jedna książka leżała; Jedno jabłko będzie leżeć.*

Нечоловічо-особові числівники *dwa, trzy, cztery* вживаються з іменником у формі називного відмінка множини, дієслово також виступає у формі множини, наприклад: *Dwa zeszyty leżą; Dwa psy czekały; Dwie książki leżałyby; Trzy godziny minęły; Trzy kobiety przyjdą; Cztery ściany są pomalowane; Cztery okna będą otwarte.*

Нечоловічо-особові числівники від п'яти й вище керують іменником, вимагаючи від нього форму родового відмінка множини. Дієслово виступає у формі однини: в теперішньому часі це форма третьої особи однини, в минулому – форма середнього роду, наприклад: *Pięć książek / zeszytów / psów / pudełek leży / leżało / będzie leżeć (leżało) / leżałoby.*

Числівники чоловічо-особового роду від п'яти й вище, що вживаються із назвами осіб чоловічої статі, мають такі ж правила сполучення з іменниками й дієсловами, як і нечоловічо-особові числівники від п'яти й вище, порівн.: *Pięciu studentów zostało – Pięć dni zostało; Było dwunastu dziennikarzy – Było dwanaście chomików.*

Чоловічо-особові числівники від двох до чотирьох мають по дві форми, і, відповідно, по дві схеми синтаксичної сполучуваності.

Чоловічо-особові форми числівників *dwóch, trzech, czterech* мають таку ж схему керування, як чоловічо-особові числівники від п'яти й вище: вживаються з іменником у родовому відмінку множини й дієсловом у формі однини, наприклад: *Dwóch studentów było* (порівн. *Pięciu studentów było*).

Чоловічо-особові форми числівників *dwaj, trzej, czterej* поєднуються із чоловічо-особовим іменником у формі називного відмінка множини і з дієсловом у формі множини, наприклад: *Dwaj studenci są / idą / szli / pójdą.*

Кількісні означені числівники.
Чоловічі неособові, жіночий, середній роди

Числівник Liczebnik	Іменник Rzeczownik	Дієслово Czasownik
jeden jedna jedno	dąb, koń książka, mucha, kobieta okno, kociątko, dziecko	jest, był, będzie jest, była, będzie jest, było, będzie
dwa dwie	dęby, konie, okna, kociątka książki, muchy, kobiety	są, były, będą
trzy, cztery	dęby, konie, okna, kociątka, książki, muchy, kobiety	są, były, będą
pięć, sześć ...	dębów, koni, okien, kociątek, książek, much, kobiet	jest, było, będzie

Числівник Liczebnik	Відмінок іменника Przypadek rzeczownika	Число дієслова Liczba czasownika
jeden, jedna, jedno	M. lp	lp
dwa, dwie	M. lm	lm
trzy, cztery	M. lm	lm
pięć, sześć ...	D. lm	lp

Чоловічо-особовий рід

Числівник Liczebnik	Іменник Rzeczownik	Дієслово Czasownik
jeden	student	jest, był, będzie
dwaj, trzej, czterej	studenci	są, byli, będą
dwóch, trzech, czterech, pięciu ...	studentów	jest, było, będzie

Числівник Liczebnik	Відмінок іменника Przypadek rzeczownika	Число дієслова Liczba czasownika
jeden	M. lp	lp
dwaj, trzej, czterej	M. lm	lm
dwóch, trzech, czterech, pięciu ...	D. lm	lp

Неозначені кількісні числівники мають таку ж схему керування, як числівники чоловічо-особового та інших родів від п'яти й вище. Вони поєднуються з іменником у родовому відмінку множини, а з дієсловом – у формі однини, наприклад: *Wiele książek leży; Wielu studentów już jest; Zgłosiło się kilka studentek; Zgłosiło się kilkunastu ludzi.*

Таку ж схему синтаксичної сполучуваності – з іменником у родовому відмінку множини й дієсловом у формі однини – мають **збірні (означені й неозначені) числівники**, наприклад: *Przyszło pięcioro / kilkoro dzieci.*

Кількісні неозначені і збірні (означені й неозначені) числівники

Числівник Liczebnik	Іменник Rzeczownik	Дієслово Czasownik
wielu, tylu, ilu, kilku, paru... wiele, tyle, ile, kilka, parę... dwoje, dziesięcioro, kilkoro...	studentów studentek, kotów, kociątek, okien dzieci, kociąt, sań, oczu, rodziców	jest, było, będzie

Числівник Liczebnik	Відмінок іменника Przypadek rzeczownika	Число дієслова Liczba czasownika
wielu, tylu, ilu, kilku, paru... wiele, tyle, ile, kilka, parę... dwoje, dziesięcioro, kilkoro...	D. lm	lp

Синтаксичні зв'язки числівників з іменниками й дієсловами.

Узагальнена таблиця

Числівник Liczebnik	Відмінок іменника Przypadek rzeczownika	Число дієслова Liczba czasownika
dwa, trzy, cztery; dwaj, trzej, czterej	M. lm	lm
dwóch, trzech, czterech; pięć, sześć, sto...; pięciu, sześciu, stu...; wiele, tyle, ile, kilka, parę...; wielu, tylu, ilu, kilku, paru...; dwoje, dziesięcioro, kilkoro...	D. lm	lp

У багатокomпонентних числівникових структурах форма залежного іменника визначається синтаксичними вимогами останнього компонента, наприклад: *sto dwadzieścia cztery strony*, *sto dwadzieścia pięć stron*.

Виятково останній компонент не впливає на форму іменника, якщо цим компонентом є одиниця. Іменник у таких структурах уживається в родовому відмінку множини, наприклад: *Mam dwadzieścia jeden lat*; *Na półce leży sto trzydzieści jeden książek*. Як видно з прикладів, кінцеве слово *jeden* не змінюється за родами. Не набуває воно й форм непрямих відмінків, наприклад: *Rozmawiałem z dwudziestu jeden uczennicami*.

У багатокomпонентних числівникових структурах із тисячами, мільйонами та мільярдами слова *tysiąc*, *milion*, *miliard*, *bilion* достосовуються до вимог попереднього числівника так само, як іменники, наприклад: *dwa tysiące* (називний відмінок множини), *pięć tysięcy* (родовий відмінок множини), *sto dwadzieścia osiem tysięcy*, *czterysta pięćdziesiąt cztery tysiące*, *trzysta milionów*.

Слова *tysiąc*, *milion*, *miliard* можна трактувати як іменники чоловічо-речового роду. Тому навіть якщо вони входять до структур, які вживаються на позначення кількості чоловіків, від числівників, що містяться перед словами *tysiąc*, *milion*, *miliard*, чоловічо-особова форма не утворюється, наприклад: *cztery tysiące uczestników*, *dwadzieścia pięć tysięcy żołnierzy*, *sto osiemdziesiąt trzy tysiące osmiuset dziewięćdziesięciu trzech mieszkańców*.

*** Слова *tysiąc*, *milion*, *miliard*, *bilion* поєднуються з іменником і дієсловом так само, як числівники від п'яти й вище: іменник уживається в родовому відмінку множини, дієслово – у формі однини, наприклад: *Tysiąc ludzi wyszło na ulice miasta*.

Однак у деяких випадках допускається узгодження цих слів (як іменників) з дієсловами в роді і числі, а саме:

а) коли дієслово-присудок стоїть перед числівником: *Na ulice miasta wyszedł tysiąc ludzi*;

б) коли слова *tysiąc*, *milion*, *miliard*, *bilion* ужиті у формі множини, наприклад: *Tysiące ludzi wyszły na ulice*;

в) коли числівник уживається з іменниками на позначення одиниць вимірювання: *Tysiąc ton kartofli został już zebrany z pola*.

*** Якщо підмет речення, виражений числівником (від п'яти й вище) з іменником, має ще й залежне означення, воно найчастіше має форму родового відмінка, наприклад: *Tych pięciu studentów wzięło udział w konferencji*; *Pięciu naszych studentów wzięło udział w konferencji*.

Однак допускається й означення у формі називного відмінка, але за умови, що означення стоїть перед числівником, наприклад: *Te (або tych) pięć studentek wzięło udział w konferencji* (але тільки: *Pięć naszych studentek wzięło udział w konferencji* – означення стоїть після числівника).

*** Іменна частина іменного складеного присудка при підметі, що складається з числівника й іменника, може мати форму орудного або родового чи називного відмінка.

В орудному відмінку вживається в ролі іменної частини присудка іменник, наприклад: *Dwudziestu absolwentów zostało nauczycielami*.

Прикметник у ролі іменної частини присудка вживається в родовому відмінку: *Ośmiu studentów było bardzo starannych*. Однак прикметник може вживатися ще й у називному відмінку – зокрема, тоді, коли підметом є не чоловічо-особовий, а якийсь інший іменник, а присудок стоїть перед числівником, наприклад: *Łatwe (або łatwych) było tylko pięć zadań*.

ВПРАВИ

1. Із запропонованих у дужках іменників виберіть один, який правильно поєднується із числівником у називному відмінку:

Jeden (muzeum, juror, papuga).

Jedno (jury, Józio, dziadzio).

Jedna (maszynista, cel, odwilż).

Dwa (chłopcy, mężczyźni, dni).

Dwie (osoby, piece, okna).

Dwóch (samców, palców, mieszkańców).
Dwaj (dziennikarze, tygodniki, króliki).
Trzy (kobiety, studenci, wychowawcy).
Trzech (psów, panów, stołów).
Trzej (panie, dzieci, chemicy).
Cztery (pracownice, pracownicy, królowie).
Czterej (profesorowie, gospodynie, jaskółki).
Pięć (uczestników, uczestniczek, organizatorów).
Pięciu (zeszytów, książek, nauczycieli).
Sto (osób, ludzi, osobników).
Dwustu (lekarzy, pacjentek, szpitali).

2. До сполучень числівника з іменником із вправи 1 додайте дієслово *буć* спочатку в теперішньому, потім у майбутньому, а потім у минулому часі, узгодивши його з числівниково-іменниковим сполученням.

3. Из запропонованих у дужках дієслівних форм виберіть одну, яка правильно поєднується із числівником (з іменником):

- a) Два коты (miauczy, miauczają).
Dwaj uczniowie (spóźniło się, spóźnili się).
Dwie studentki (były, było).
Dwóch panów (spotkali się, spotkało się).
Dwie gruszki (leży, leżą).
Dwa tramwaje (stoi, stoją).
Dwa autobusy (przyjedzie, przyjadą).
Dwa stoły (jest, są).
Dwa słowiki (śpiewa, śpiewają).
Dwie panie (rozmawiała, rozmawiało).
Dwoje studentów (uczą się, uczy się).
Dwoje sań (przyjechałoby, przyjechałyby).
Trzej sportowcy (trenuje, trenują).
Trzech kolegów (przyjdzie, przyjdą).
Trzy dziewczynki (bawiły się, bawiło się).
Trzy butelki (jest, są).
Trzy urzędniczki (pracowałaoby, pracowałyby).
Troje dzieci (płacze, płaczą).
Trzy koperty (było, były).

Cztery koleżanki (pokłóciło się, pokłóciły się).
Czterej robotnicy (będą pracować, będzie pracować).
Czterech przyjaciół (spotka się, spotkają się).
Cztery trolejbusy (jeździ, jeżdżą).
Cztery zadania (zostanie zrobionych, zostaną zrobione).
Czworo pacjentów (czekają, czeka).
Pięciu chłopców (przyszliby, przyszłoby).
Pięć samochodów (jadą, jedzie).
Pięcioro dzieci (chorowały, chorowało).
Sześć osób już (są, jest).
Dwanaścioro ludzi (będzie, będą).
Dwunastu ludzi (będzie, będą).
Tysiąc osób (przyszło, przyszli).
Kilku profesorów (przyjedzie, przyjadą).
Kilkoro studentów (będą się uczyć, będzie się uczyć).
Wielu ludzi (było, byli).

- b) Dwa ... (leży, leżą, leżało).
Dwie ... (myślą, myśli, myślało).
Dwóch ... (czytali, czytało, czytają).
Dwaj ... (stałoby, staliby, stoi).
Trzy ... (chodzi, chodziliby, chodziłyby).
Trzej ... (sądzą, sędzi, sądziło).
Trzech ... (pójdzie, pójdą, poszli).
Cztery ... (jest, są, będzie).
Czterech ... (milczy, milczeli, będą milczeć).
Czterej ... (krzyczały, krzyczeli, krzeczy).
Pięć ... (je śniadanie, jedzą śniadanie, zjedli śniadanie).
Pięciu ... (śpią, spało, będą spać).
Kilka ... (chce, chcieli, chciały).
Kilku ... (było, są, byli).
Ilu ... (przyjadą, przyjechali, przyjedzie).
Wiele ... (zatrzymali się, zatrzyma się, zatrzymają się).
Tylu ... (wróciło, wrócili, wróciłyby).
Parę ... (piszą, pisało, pisały).
Paru ... (uwierzy, uwierzyli, uwierzyły).

4. Розбудуйте речення з попередньої вправи (3b), додавши до числівника іменник.

5. **Зі слів та словосполучень, поданих через кому, утворіть речення, поєднавши числівник з іменником і дієсловом:**

- a) Dwaj, chłopiec, bić się.
Dwóch, człowiek, spotkać się.
Dwa, jabłko, leżeć w koszyku.
Trzy, zeszyt, być na stole.
Trzech, sportowiec, wygrać.
Trzej, mężczyzna, rozmawiać.
Cztery, studentka, być w bibliotece.
Czterech, pacjent, czekać na lekarza.
Czterej, polityk, brać udział w wiecu.
Pięć, osoba, spóźnić się.
Sześciu, pracownik, zwolnić się.
Kilku, człowiek, zapisać się.
Wiele, spraw, być do zrobienia.
- b) 2, guzik, urwać się.
2, student, uczyć się.
2, osoba, być w pokoju.
2, pies, czekać.
3, dzień, zostać do egzaminu.
3, przyjaciel, spotkać się.
3, koleżanka, pójść na kawę.
4, krzyżówki, jeszcze być w gazecie.
4, zdrajca, być tutaj.
4, człowiek, pracować.
5, pisarz, przyjść na spotkanie z młodzieżą.
8, lwowianin, przyjechać do Krakowa.
- c) 2, dziecko, uczyć się.
2, oko, patrzeć na mnie.
Przyjechać, po nas, 2, sanie.
2, drzwi, być, otwarte.
Uszyto tylko, 6, spodnie.
Przyjechać, 2, wujostwo.
Leżeć, 2, nożyce.
Muczeć, 3, cielę.
5, pisklę, wypaść z gniazda.
Na wywiadówkę przyjść, 27, rodzice.

6. **Ужййте числівник і дієслово в потрібній формі:**

- 3 fotografowie już (być) na miejscu.
5 studentów (wyprowadzić się) z akademika.
2 sekretarki (pisać) na komputerze.
4 braci (grać) na skrzypcach.
2 prezydentów (spotkać się).
4 tygrysy (być) w zoo.
2 Serbowie (przyjechać) do Lwowa.
3 palaczy (opuścić) pomieszczenie.
6 talerzy (być) na stole.
4 szklanki (być) w szafie.
3 turyści (zwiedzać) Drohobycz.

7. **Поснайте кількісний числівник з іменником (і прикметником):**

- a) (2, dzień) temu ubezpieczyłem swój samochód.
Dane z jednego tylko dnia: (370, aresztowany), (12, ranny policjant), (1173, spalony samochód).
W tym bloku mieszka (600, rodzina).
(600, mieszkaniec) wyszło na ulicę.
W szkole uczy się (1553, uczeń).
Mam (21, rok).
W firmie pracuje (1261, osoba).
W strajku wzięło udział (81, pracownik).
- b) Podejrzany został zatrzymany przez (2, policjant).
Parę godzin później zobaczyłam go z (2, kolega).
Po (2, dzień) wrócił.
Trójka z sąsiedniego stolika dosiadła się do (ten, 2, chłopak).
Paweł z żoną i pięciorgiem dzieci mieszka w (2, pokój).
Od (33, rok) ta babcia jest mieszkanką naszego osiedla.
Przez ostatnie (25, rok) Francja przeznaczyła około (40, miliard) euro na politykę integracji.
Sceneria filmu przywołuje klimat baśni z (tysiąc) i (1, noc).
Rozmowa była cicha, pełna pauz, czułam, że po (oba, strona) milczenie lepiej wyraża intencję niż słowa.

8. Допишіть до неозначених числівників, а також до іменників і дієслів відповідні закінчення:

Wiel... z tych ludzi... w kraju swego pochodzenia nie dosta...by nawet jednej dziesiątej z tego, co mają tutaj.

Kilk... betonowych kilkunastopiętrowych gigant... wybudowano w pośpiechu w latach sześćdziesiątych.

W ciągu par... chwil... zdążył stracić wszystko.

Par... kibic... wyskakują... na ulicę.

Kilkunast... uczni... nie pojecha... na wycieczkę.

Il... z państwa poczek... do jutra?

Tyl... pomocnik... nawet się nie spodziewaliśmy!

9. Запишіть словами:

a) 2 000; 3 000; 4 000; 5 000; 10 000; 13 000.

b) 20 000; 22 000; 25 000; 21 000; 50 000; 51 000.

c) 2 001; 2 010; 2 013; 2 020.

d) 2 121; 3 234; 3 546; 3 329; 4 822; 5 694; 7 700; 8 212; 9 987.

e) 21 349; 45 234; 62 188; 81 001; 99 999.

f) 121 345; 354 101; 679 297; 763 005; 989 126.

10. Ужійте у відповідній формі слова *złoty, grosz*:

To kosztuje:

2 (złoty) 34 (grosz);

5 (złoty) 83 (grosz);

19 (złoty) 78 (grosz);

21 (złoty) 89 (grosz);

129 (złoty) 99 (grosz);

1099 (złoty) 90 (grosz).

11. Запишіть повністю словами цифри та скорочення (*złoty, grosz*):

„Samolotem za grosze”: dokąd za ile – przykłady cen za promocyjny przelot w długi czerwcowy weekend dwa tysiące czwartego roku:

- Air Polonia: Warszawa-Londyn-Warszawa – 745 zł 37 gr;
- PLL LOT: Warszawa-Londyn-Warszawa – 794 zł 63 gr;
- British Airways: Warszawa-Londyn-Warszawa – 954 zł 18 gr;
- Wizz Air: Katowice-Londyn-Katowice – 390 zł;

- Wizz Air: Katowice-Rzym-Katowice – 436 zł;
- SkyEurope: Warszawa-Budapeszt-Warszawa – 389 zł 70 gr;
- SkyEurope: Warszawa-Bratysława-Wiedeń-Warszawa – 384 zł 90 gr.
(wg „Polityka” 2004)

12. Запишіть повністю словами цифри та скорочення (*złoty, tysiąc*):

Na polskich bazarach jak w soczewce widać cywilizacyjne zmiany w handlu: światowe marki trafiają na targowiska i są tu dużo tańsze niż w sklepach. Puchowe kurtki w sklepie w Galerii Mokotów kosztują od 449 do 499 zł. Na podlódzkich bazarach są tańsze nawet o 150 zł. Wełniane płaszcze w łódzkich sklepach kosztują od 300 do 900 zł. W halach targowych do kupienia o 100-200 zł taniej. Za szykowne garsonki w ekskluzywnych galeriach trzeba zapłacić od 300 do 800 zł. W Rzgowie są po 200-500 zł. Klasyczne żakiety i spódnice: w firmowym sklepie żakiety kosztują od 400 do 500 zł, a spódnice od 200 do 300 zł. W Rzgowie są tańsze o 50-150 zł. Ceny na eleganckie garnitury w firmowych punktach to 2-5 tys. zł. Na bazarach jest taniej o 200-800 zł. Trzewiki damskie słupskiej firmy w sklepach kosztują od 200 do 400 zł. Na bazarach ich ceny wahają się od 180 do 300 zł. Za sportowe buty w galeriach handlowych trzeba zapłacić od 250 do 700 zł. Na bazarach od 200 do 500 zł. Biustonosze Calvina Kleina w warszawskiej Galerii Centrum kosztują od 200 do 350 zł. W nowej hali w Rzgowie pod Łodzią będą tańsze o około 50-80 zł.

(wg „Newsweek” 2003)

13. *** Розкрийте дужки, вибравши правильну форму (правильні форми):

- a) Na piłkarzy (czekało / czekały / czekali) tysiące kibiców.
Tysiąc kibiców (czekał / czekało / czekali) na piłkarzy.
Na piłkarzy (czekał / czekało / czekali) tysiąc kibiców.
Te tysiące kibiców już dawno (czekały / czekało / czekali) na piłkarzy.
- b) Tylko pięć pokoi było (komfortowych / komfortowe / komfortowymi).
(Komfortowe / komfortowych) było tylko pięć pokoi.
Dziesięć ćwiczeń zostało (zrobione / zrobionych).
(Zrobione / zrobionych) zostało dziesięć ćwiczeń.
(Uważnych / uważne / uważni) było tylko dziesięciu studentów.
Tylko dziesięciu studentów było (uważnymi / uważni / uważnych).

- c) (Tych / te) pięć piosenek już występowało.
 Pięć (tych / te) piosenek już występowało.
 Pięciu (naszych / nasze / nasi) sportowców wygrało.

14. *** Утворіть відповідну форму (відповідні форми) слова в дужках, цифри запишіть словами:

- a) Cały milion kartek do głosowania (czekać) na wyborców.
 Miliony kartek do głosowania (leżeć) w urnach.
 Milion osób (wyjechać) z kraju.
 Miliony osób (wyjechać) za granicę.
- b) (Ten) sześć gwoździ trzeba wyciągnąć z deski.
 (Nasz) troje dzieci już (studiować).
 (Nasz) trzech synowie już (studiować).
- c) 9 (nasze studentki) zostało (nauczyciele).
 7 (nasi studenci) zostało (tłumacze).
 5 (nasi magistrowie) zostało (doktoranci).
 21 (nasi studenci) (być, zadowoleni) ze studiów.

4.4. ДРОБОВІ ЧИСЛІВНИКИ

До дробових належать числівники, що означають кількість у нецілих числах, наприклад: *jedna trzecia, trzy piąte, pół, półtora* (і форма жіночого роду *półtorej*), *dwa i pół* та ін.

Дробові числівники типу *dwie trzecie, pięć szóstych, dwa i trzy dziesiąte, trzy i pół* можна трактувати не як цілісні числівники, а як синтаксичні структури. Тому й відмінюються вони відповідно до правил відмінювання їхніх складових. Так, у дробових числівниках типу *dwie trzecie, pięć szóstych* чисельник відмінюється як власне кількісний числівник, а знаменник – як порядковий числівник (тобто як прикметник): *dwóch trzecich, dwom trzecim, o dwóch trzecich*.

У називному відмінку дробових числівників із чисельниками *dwie, trzy, cztery* знаменник має форму називного відмінка множини (*dwie piąte, trzy siódme, cztery dziesiąte*). У числівниках із чисельниками від п'яти й вище знаменник має форму родового відмінка множини (*pięć szóstych, osiem dziesiątych*). Таким чином, синтаксичні зв'язки чисельника зі знаменником у дробових числівниках такі самі, як загалом синтаксичні зв'язки власне кількісних числівників із залежними від них іменниками й прикметниками.

Дробові числівники *pół, półtora (półtorej)* за відмінками не відмінюються.

До дробових числівників зараховують часом слова *ćwierć, połowa*, які відмінюються як іменники.

4.4.1. Синтаксичні зв'язки дробових числівників

Синтаксична сполучуваність дробових числівників з іменником та дієсловом подібна до загальної найпоширенішої схеми синтаксичної сполучуваності кількісних числівників від п'яти й вище: іменник уживається в родовому відмінку, а дієслово – переважно у формі однини.

Однак залежний **іменник** може виступати як у родовому відмінку однини, так і в родовому множини. Коли іменник уживається в родовому відмінку однини, числівник означає частину об'єкта (*dwie trzecie szklanki*), а коли іменник уживається в родовому відмінку множини, числівник означає частину сукупності об'єктів (*dwie trzecie szklanek*). Іменник у родовому відмінку множини може виступати тільки при дробових числівниках, що є меншими за одиницю.

Числівники *pół, półtora (półtorej)* вимагають іменника тільки в родовому відмінку однини, наприклад: *pół dnia, półtorej godziny (za) półtora miesiąca, (po) półtora tygodnia*.

Особливу синтаксичну структуру має сполучення *przed półtora rokiem*, у якому відмінком іменника керує не числівник, а прийменник (порівн. *przed rokiem*).

У структурах з власне кількісним та дробовим числівником вирішальним у керуванні іменником є саме дробовий числівник, наприклад: *trzy i dwie trzecie kilograma* (але порівн. *trzy kilogramy*); *dwa i pół roku* (але порівн. *dwa lata*). Винятково іменник *raz* узгоджується з власне кількісним, а не дробовим числівником: *dwa i pół razy* (як *dwa razy*).

Означення при дробовому числівнику вживається в середньому роді, наприклад: *Spędziłam u ciebie całe pół tygodnia*.

Дієслово у структурах із дробовими числівниками найчастіше вживається у формі однини, форма множини допускається як варіантна тільки для числівників із чисельниками *dwa, trzy, cztery*, наприклад: *Pięć szóstych studentów zdało dobrze egzamin; Dwie trzecie studentów zdało / zdały dobrze egzamin*.

У мовленні з числівниками часто вживається іменник **procent**. Цей іменник поєднується з числівниками дещо інакше, ніж решта іменників.

У сполученні з усіма дробовими числівниками іменник *procent* не змінює своєї форми в жодному відмінку, наприклад: *dwa i pół procent, z dwoma i pół procent, o dwóch i pół procent; sześć dziesiątych procent, z sześciu dziesiątymi procent, o sześciu dziesiątych procent*.

У сполученні з власне кількісними (не дробовими) числівниками іменник *procent* узгоджується з числівником, набуваючи відповідних відмінкових форм тільки в **давальному, орудному та місцевому** відмінках, наприклад: *czterem procentom, czterema procentami, o czterech procentach; stu procentom, stu procentami, o stu procentach*.

Винятково в родовому відмінку іменник *procent* узгоджується лише з числівником *jeden*, наприклад: *Zabrakło jednego procentu* (або менш старанна форма *jednego procenta*).

ВПРАВИ

1. Запишіть словами дробові числівники:

а) $1/3$, $2/5$, $6/10$, $3/4$, $5/8$, $4/6$;

б) 2,3; 3,01; 4, 002; 6 і $3/5$; 3 і $4/9$.

2. Ужійте іменники з числівниковими формами *półtora, półtorej*:

Rok, tydzień, godzina, miesiąc, strona, talerz, szklanka, kieliszek, puszka, pudełko, garnek.

3. Запишіть числівник словами. Розкрийте дужки, вживаючи іменник, прикметник або дієслово у відповідній формі:

Staż trwał 3,5 (miesiąc).

Kup $2\frac{3}{4}$ (kilogram) owoców.

Brakuje nam jeszcze $2\frac{3}{4}$ (kilogram) owoców.

Wypił (cały) 2,5 (szklanka) wody.

Spotkamy się za 1,5 (godzina).

Przyjadę do was na (cały) 1,5 (tydzień).

(Zostać) nam jeszcze (cały) 1,5 (karafka).

$5/6$ (szklanka) (być stłuczonym).

$2/3$ (uczeń) dobrze (poradzić) sobie z zadaniem.

Był to dom o wysokości 21,5 (metr).

$7/10$ (wyborca) (wziąć) udział w głosowaniu.

Tylko $3/4$ (dzieci) (być) w tym dniu w przedszkolu.

To się stało przed 1,5 (rok).

Spotkamy się za 1,5 (miesiąc).

Po 1,5 (tydzień) wróciłem.

4. Поєднайте іменник *procent* з числівником:

Nie było tylko 1 % uczniów.
Firma miała z tego 7 % zysku.
Firma zadowolila się 8 % zysku.
Do wykonania normy zabrakło nam tylko 1,5 %.
Do wykonania normy zabrakło im tylko 5 %.
To tylko 3 % mężczyzn.
Zabrakło mu 2,5 %.
Rozmawiamy tylko z 30 % uczestników.
Z 60 % uczniów już porozmawialiśmy.
40 % uczniów wczoraj nie było w szkole.
W głosowaniu wzięło udział 75 % wyborców.
Tylko 0,8 % populacji owadów przeżyło.
Zastanawiam się nad losem pozostałych 43 % uczestników eksperymentu.
Wciąż myślę o 43 % uczestników eksperymentu.

5. Запишіть словами числівники і слово *procent*:

15 lat temu za poglądem, że kobiety są lepszymi opiekunkami dla dzieci, opowiedziała się większość respondentów w przeprowadzanych wówczas badaniach. Dziś za powierzaniem po rozwodzie opieki nad dzieckiem matce opowiedziało się 42 % kobiet i 31 % mężczyzn. W roku 1999 przekonanych o słuszności tego podejścia było aż 66 % kobiet i 49 % mężczyzn. Ze stwierdzeniem, że opiekę powinno się przyznawać kobietom, nie zgodziło się 24 % kobiet i niemal dwukrotnie więcej mężczyzn – aż 40 %. Jeżeli chodzi o wiek badanych, to najczęściej z konserwatywnym podejściem zgadzały się kobiety starsze – 51 %, najrzadziej – młode – 32 %. Stosunkowo dużo kobiet i mężczyzn uważa, że to instynkt predysponuje kobiety do opieki nad dziećmi – około 40 %. Stanowi to jednak znaczący spadek w porównaniu z 1999 rokiem, kiedy z tym stwierdzeniem zgadzało się nieco ponad 60 % zarówno kobiet, jak i mężczyzn. 17 % kobiet i 23 % mężczyzn odpowiedziało, że natura – geny i hormony – przeznaczyła kobietę do tego zadania. 15 lat temu myślało tak 26 % kobiet i 19 % mężczyzn. Wyjaśnienie stawiające na kobiecie cechy – cierpliwość i skłonność do pielęgnowania – wybrało dziś mniej kobiet i mężczyzn niż kiedyś: dziś 32 % kobiet, wtedy aż 48 %; dziś 34 % mężczyzn, wtedy 41 %. Więcej osób niż kiedyś uważa, że odpowiedzialna za takie podejście jest kultura, socjalizacja – kobiety

uczzone są tego od pokoleń i dlatego robią to lepiej. Dziś sądzi tak 19 % kobiet i 17 % mężczyzn, kiedyś – odpowiednio – 12 i 13 %.

(wg „Wysokie Obcasy” 2015)

6. Запишіть числівники та скорочення повністю словами:

Miesięczne opłaty w TP SA za wybrane zniżki:

- 20 proc. rabatu na rozmowy z wybranym numerem (opłata dodatkowa za każdy numer): 1 zł 22 gr;
- 30 rozmów lokalnych, na komórki lub międzymiastowych z rabatem 20 proc.: 1 zł 22 gr;
- 40 rozmów lokalnych albo międzymiastowych z rabatem 30 proc.: 3 zł 66 gr;
- 50 rozmów lokalnych lub międzymiastowych z rabatem 40 proc.: 7 zł 32 gr;
- 12 minut rozmowy lokalnej gratis po 12 minutach płatnych (w jednej rozmowie): 1 zł 22 gr.

(wg „Olivia” 2005)

7. Запишіть словами всі цифри й інші знаки, вживте іменники у відповідному відмінку:

Ciekawostki o ciele człowieka w liczbach

Ciało dorosłego mężczyzny zawiera około 5 (litr) krwi; ciało kobiety około 4,5 (litr). Krew przemieszcza się naczyniami krwionośnymi o długości 100 000 (kilometr), co równa się 2-krotnemu obwódowi równika. Serce pompuje poprzez ciało 13 640 (litr) krwi dziennie – wystarczająco dużo, aby napęlić 40 (tysiąc) puszek. Średnie tempo bicia serca – 70 (uderzenie) na minutę, co daje w sumie ponad 100 (tysiąc) uderzeń dziennie.

Każdego dnia człowiek traci 100 000 (komórka mózgowia). Na szczęście ma ich w sumie 100 (miliard). Gdyby powierzchnia mózgu mogła być rozprasowana, wyniosłaby 2090 (centymetr kwadratowy). Ludzki mózg w 85 % składa się z wody.

Przeciętna osoba wdycha 6 (litr) powietrza na minutę, czyli 8640 (litr) dziennie. Siedząc spokojnie, wykonujemy 13-17 (oddech) na minutę, a w czasie energicznych ćwiczeń aż do 80 (oddech).

W ciele człowieka jest 50 (bilion) komórek, a 3 (miliard) z nich (umierać) w ciągu każdej minuty. Na szczęście każdego dnia w ciele wytwarza się 10 (miliard) nowych białych ciałek krwi.

W ludzkim ciele jest wystarczająco dużo węgla, aby napęścić 900 (olówek), wystarczająco dużo tłuszczu, aby odlać 75 (świeca), wystarczająco dużo fosforu, aby wykonać 220 (główka) zapalek i wystarczająco dużo żelaza, aby wykonać gwoździe o długości 7,5 (centymetr).

Żołądek człowieka produkuje do 2 (litr) kwasu chlorowodorowego dziennie, który jest wystarczająco silny, by rozpuszczać metale.

Mrugamy około 20 000 (raz) w ciągu dnia.

Włosy rosną w tempie około 0,5 (milimetr) na dzień.

W ciągu całego życia produkujemy 37 800 (litr) śliny.

Paznokcie u rąk rosną w tempie 0,05 (centymetr) na dzień, 4 (raz) szybciej niż paznokcie u nóg.

Skóra waży około 4 (kilogram). Ubieranie się i rozbieranie, pocieranie o siebie częściami ciała, a nawet oddychanie powoduje odpadanie mikroskopijnych płatków skóry w tempie 50 000 (płatek) na minutę. W ciągu życia człowiek zrzuci w sumie 18 (kilogram) skóry. Martwe komórki skóry ludzkiej stanowią do 80 % domowego kurzu.

Z potem wydalamy około 0,5 (litr) wody dziennie. W gorącym klimacie człowiek może stracić nawet 13,5 (litr) dziennie.

Każdego dnia człowiek wydała od 400 do 2000 (mililitr) moczu, w zależności od wieku, romiarów ciała i warunków zewnętrznych, a zwłaszcza temperatury.

Żebra człowieka poruszają się podczas oddychania ponad 5 (milion) (raz) w ciągu roku.

Dzieci rodzą się z 300 (kość), a dorosły człowiek ma ich tylko 206.

(wg <http://forum-przebudzenie.rozwojduchowy.net/?p/4106/twoje-zadziwiaz%C4%85ce-cia%C5%82o>)

4.5. ПОРЯДКОВІ ЧИСЛІВНИКИ

Порядкові числівники вказують на порядок предметів при лічбі.

Форми порядкових числівників

jeden	pierwszy
dwa	drugi
trzy	trzeci
cztery	czwarty
pięć	piąty
sześć	szósty
siedem	siódmy
osiem	ósmy
dziewięć	dziewiąty
dziesięć	dziesiąty
jedenaste	jedenasty
dwanaście	dwunasty
trzynaście	trzynasty
czternaście	czternasty
piętnaście	piętnasty
szesnaście	szesnasty
siedemnaście	siedemnasty
osiemnaście	osiemnasty
dziewiętnaście	dziewiętnasty
dwadzieścia	dwudziesty
trzydzieści	trzydziesty
czterdzieści	czterdziesty
pięćdziesiąt	pięćdziesiąty
sześćdziesiąt	sześćdziesiąty
siedemdziesiąt	siedemdziesiąty
osiemdziesiąt	osiemdziesiąty
dziewięćdziesiąt	dziewięćdziesiąty

sto	setny
dwieście	dwusetny (<i>dużycie</i> <i>řidko</i> <i>dwóchsetny</i>)
trzysta	trzechsetny
czteryście	czterechsetny
pięćset	pięćsetny
sześćset	sześćsetny
siedemset	siedemsetny
osiemset	osiemsetny
dziewięćset	dziewięćsetny
tysiąc	tysięczny, tysięczny
milion	milionowy
miliard	miliardowy
bilion	bilionowy

За формою і граматичними ознаками порядкові числівники дуже подібні до прикметників, тому їх часом зараховують до прикметників. Таким чином, порядкові числівники (наприклад, *drugi, ósmu, dwudziesty, setny, tysięczny*) відмінюються за відмінками, родами й числами.

Щоправда, чоловічо-особову форму можна утворювати лише від чотирьох перших порядкових числівників: *pierwszy, drugi, trzeci, czwarty* – *pierwsi, drudzy, trzeci, czwarcy*. Від наступних числівників чоловічо-особову форму творити не можна, а для вираження необхідного змісту треба вживати іншу, описову, конструкцію – наприклад, замість неправильної **Byliście szóści* – правильні структури: *Byliście na szóstym miejscu; Zajęliście szóste miejsce*.

У складених структурах, що виражають порядок предметів при лічбі, форму порядкових числівників набувають тільки назви одиниць і десятків, наприклад: *dwudziesty czwarty, sto osiemdziesiąty trzeci, tysiąc pięćset trzydziesty piąty, sto dziesiąty, dwieście pierwszy, tysiąc sto szósty, dwa tysiące siódmy, dziesięć tysięcy dwudziesty*. Винятково форму порядкового числівника можуть мати назви сотень і навіть тисяч тільки як останній компонент числівникової структури, наприклад: *tysiąc setny, trzy tysiące czterechsetny, milion tysięczny*.

Відмінкових форм у текстах набувають тільки ті елементи складеної структури, які мають форму порядкового числівника. Ті ж елементи, які

мають форму кількісного числівника, не змінюються, наприклад: *rok dwa tysiące ósmu, roku dwa tysiące ósmego, w roku dwa tysiące ósmym*.

Якщо в польськомовному тексті поряд із арабською цифрою стоїть крапка, це означає, що в тексті вжито порядковий числівник, наприклад: *5. rząd* – „piąty rząd” (але порівн. *5 rządów* – „pięć rządów”).

Крапка не ставиться після римських цифр, що означають порядковий числівник (наприклад, *V, XII*), а також після арабських, якщо вони вживаються на позначення:

- години (без указування хвилини): *O godzinie 6 wychodzimy z domu;*
- дня в місяці (назва місяця має бути записана словом): *Planujemy spotkanie na 4 września;*
- номера сторінки в бібліографічному описі: *Por. s. 23 i następnę.*

ВПРАВИ

1. Запишіть словами порядкові числівники:

- a) 8., 33., 56., 115., 221., 459., 509., 600., 780., 1001., 1000., 1174., 1973., 1812., 2000., 2001., 2008., 2053., 11365., 21837.
- b) 1100., 2300., 3200., 5500., 4400., 18700., 121900., 13800., 1132600., 2324100.

2. Дайте відповіді на запитання:

- W którym roku pan(i) się urodził(a)?
 W którym roku urodzili się pani / pana rodzice?
 W którym roku urodzili się pani / pana dziadkowie?
 W którym roku urodziła się pani / pana przyjaciółka?
 W którym roku pani / pan poszła / poszedł do szkoły?
 W którym roku pan(i) ukończył(a) szkołę?
 W którym roku pan(i) dostał(a) się na uniwersytet?
 W którym roku pan(i) ukończy / ukończył(a) uniwersytet?

3. Розкрийте дужки, вживаючи кількісні та порядкові числівники у відповідній формі:

Wielkie wydarzenie kulturalne początku (XXI, wiek) – *Wielka Encyklopedia PWN* – w (2005, rok) znalazło swój finał. Dzieło (3000, autor),

zamknięte w (31, tom) wydawanych przez (5, rok) jest teraz dostępne w komplecie.

4. До виділених слів – числівників, іменників, прикметників і дієслів – допишіть закінчення; числівники запишіть словами. Визначить розряд числівника:

Ile kosztuje taniec erotyczny?

W Polsce **dział... kilk... tys...** nocnych klubów i dyskotek, w których występują striptizerki. **Wiel...** tancerek **pochodzą...** z małych miejscowości, gdzie trudno o pracę. Striptizerka występująca w nocnym klubie lub dyskotece zarabia około 6-7 **tys... złot...** miesięcznie. Dużo tancerek **specjalizują...** się w wieczorach kawalerskich i imprezach z okazji 18. urodzin. Orientacyjne ceny: pół **godzin...** – 200 **złot....**, godzina – 400 **złot....** Pokaz z udziałem większej publiczności – 300 **złot...** za pół **godzin...**. Striptizerzy z reguły biorą za występ od 50 do 100 **złot...** więcej.

(wg „NAJ” 2006)

5. Запишіть порядкові та кількісні числівники словами; скорочені назви запишіть повністю:

Kiedy powstała Ziemia? Na podstawie wieku skał stwierdzono, że 4,6 mld lat temu. A oto wersje alternatywne:

– Nieco ponad 6000 lat temu – Martin Luther (1483-1546), przywódca Reformacji Protestanckiej.

– W 3963 roku p.n.e. – Philipp Melanchthon (1497-1560), niemiecki humanista i reformator.

– 22 października 4004 roku p.n.e. o godz. 18 – James Ussher (1581-1656), arcybiskup Armagh.

– 23 października 4004 roku o godz. 9 – doktor John Lightfoot (1602-1675), zastępca rektora Uniwersytetu w Cambridge.

– Około 84000 lat temu (i mniej więcej tyle jeszcze Ziemi pozostało, ponieważ życie organiczne może trwać dokładnie 163123 lata) – Comte Georges Louis Leclerc de Buffon (1707-1788), dyrektor Royal Museum we Francji.

– 7 października 3761 roku p.n.e. – znawca Talmudu Jose ben Chalafta (II wiek n.e.)

(wg „Focus” 2007)

6. Запишіть порядкові й кількісні числівники словами у відповідній формі:

„Cena rozumu”: nakłady na naukę i rezultaty badań w USA, Francji i Polsce:

	Polska	Francja	USA
PKB na 1 mieszkańca (w euro w 2002 r.)	5 177	25 630	38 404
Nakłady na naukę (proc. PKB w 2002 r.)	0,65	2,2	2,82
Nakłady na naukę z budżetu państwa (proc. PKB w 2002 r.)	0,37	1,03	1,05
Nakłady na zbrojenia (proc. PKB w 2001 r.)	1,9	2,5	3,1
Liczba badaczy na 100 000 mieszkańców	142	267	262
Nakłady w przeliczeniu na jednego badacza (w tys. dol., z uwzględnieniem siły nabywczej w 2000 r.)	48	190	238
Udział produktów zaawansowanej technologii w eksporcie (w proc. w 2001 r.)	2,6	25,6	28,6
Liczba publikacji naukowych na 1 mln mieszkańców (w 2002 r.)	266	712	774
Patenty przyznane mieszkańcom kraju na 1 mln mieszkańców (w 1988 r.)	30	205	289
Wpływy z patentów i licencji na 1000 mieszkańców (w dol. w 1999 r.)	0,6	33,6	130

(wg „Polityka” 2004)

1. **Запишіть цифри словами:**

Luksemburg (Wielkie Księstwo Luksemburga):

Rok przystąpienia do Unii Europejskiej – 1951. Stolica – Luksemburg. Ludność – 436 000 osób. Obszar – 2590 kilometrów kwadratowych. Dominujące wyznanie – katolickie. PKB *per capita* – 44879 dolarów. Języki urzędowe – luksemburski, francuski, niemiecki. Danie narodowe – choucroute (gotowana kiszona kapusta z mięsem). Średnia długość życia – 77,4. Hobby – każdy weekend w innym państwie. Temperament – biurowcy, introwertyczni internacjonaliści.

(wg „Polityka” 2004)

2. **Запишіть цифри словами, слова в дужках уживіть у відповідному відмінку:**

Z badań wynika, że coraz więcej Polaków „rozpaczliwie potrzebuje” dóbr luksusowych i coraz więcej ich kupuje. Wpisują się w światową tendencję. Rynek luksusu w ciągu 2007 roku wzrósł o 10 (procent) i sięgnął rekordowej wartości 150 (miliard, dolar). Z danych amerykańskiego Instytutu Luksusu wynika, że 80 (procent, nabywca) prestiżowych dóbr na świecie to osoby, które niekoniecznie na ten luksus stać. Dobry garnitur marki Brioni musi kosztować 25 (tysiąc, dolar), a na koszulę Stefano Ricci warto wydać 1,5 (tysiąc, euro). Klienci salonów Burberry i Ermenegildo Zegna kupują krawaty w cenie średnio 400 (złoty), a garnitury po 6-8 (tysiąc, złoty). Ludzie na świecie są coraz bogatsi i firmy produkujące towary dla elit coraz częściej wypuszczają dobra tańsze: dziś można kupić pióro Parkera za 100 (złoty) czy koszulę Versace za 400 (złoty). Oczywiście, są to najtańsze linie tych firm, ale jeszcze 15 (rok) temu o tak niskich cenach produktów z prestiżowym logo można było pomarzyć. Uczni dostrzegli istotną prawidłowość: ciągle kurczący się rynek produktów w średnich cenach oraz szybko rosnąca sprzedaż dóbr najtańszych i najdroższych. 3 (rok) temu Amerykanie wydawali na tanie produkty 700 (miliard, dolar), a teraz bilion. Zamożni ludzie to (niecały) 20 (procent, klient) drogich sklepów. W Polsce jeszcze mniej. Jak przyznaje właściciel zakładów optycznych, gdzie można kupić najdroższe w Polsce okulary, (wiele) jego (klient) to osoby o średnich zarobkach, które potrafią na upragniony model długo oszczędzać.

(wg „Wprost” 2007)

3. **Запишіть цифри та скорочені назви повністю словами:**

W 1914 roku amerykański astronom Percival Lowell odkrył, że za Neptunem musi być jeszcze jakieś ciało. Dopiero jednak w 1930 roku innemu amerykańskiemu astronomowi Clyde'owi Tombaughowi udało się po raz pierwszy zaobserwować Plutona. Pluton jest najdalszą i najmniejszą planetą Układu Słonecznego, obiega Słońce co 247 lat – największa jego odległość od Słońca wynosi ponad 7,5 mld km, najmniejsza zaś niespełna 4,5 mld km. Pluton wiruje wokół własnej osi w odwrotną stronę niż pozostałe planety, a czas jednego obrotu to 6,5 dnia ziemskiego. Początkowo wydawało się, że jego średnica to około 4 tys. km, obecnie ustalono ją na 2274 km. Planeta składa się najprawdopodobniej w 70 proc. ze skał, resztę zaś stanowi lód. Panuje tam zimno sięgające minus 210-235 stopni Celsjusza. W 1978 roku odkryto towarzysza Plutona – Charona, którego średnica jest o połowę mniejsza – 1172 km. Ewolucja Słońca sprawi, że kiedyś być może nawet na Plutonie będą mogły się zagnieździć jakieś żywe istoty. Obecnie granica miejsca możliwego do powstania życia rozciąga się w strefie od 140 do 205 km od Słońca. Ziemia jest w dobrym miejscu – około 150 mln km. Jednak za kilka miliardów lat Słońce wypali większość wodoru ze swojego jądra, powiększy się i pojaśnieje, a granica strefy życiowej rozciągnie się wówczas od 300 mln do prawie 1,5 mld km, czyli sięgnie orbity Saturna. Gdy prawie cały wodór wypali się w Słońcu, stanie się ono gwiazdą przekraczającą obecne rozmiary kilkunastokrotnie. Wówczas cały lód, pokrywający tajemniczego Plutona, stopnieje i utworzy ocean. Może ludzkość kiedyś wyprowadzi się z centrum i zamieszka na przedmieściach Układu Słonecznego?

(wg „Polityka” 2005)

4. **Запишіть числівники словами, вживіть відповідну іменникову форму:**

a) Zaledwie (300, Spartanin) przez (3, dzień) powstrzymywało napór wielomilionowej armii perskiej Kserksesa. Dowodzeni przez Leonidasa Spartanie w (480.) roku p.n.e. w wąwozie Termopile polegli jak jeden mąż. Zdradził ich Efiates, który pokazał Persom ścieżkę. Tak mówi legenda. Rzeczywistość była inna, o czym nie wspomina na przykład nagrany o tych wydarzeniach film („300”). To tylko jeden z (wiele) mitów, które wciąż pokutują na temat starożytności. Grecki historyk Herodot z Halikarnasu wylicza, że (300, Spartanin)

wsparto dodatkowo (500, Manitejczyk), (tyleż, mieszkaniec) Tegei, ponad (1100, Arkadyjczyk), (400, Koryntyjczyk), (200, żołnierz) z miasta Flejus, (80, Mykeńczyk), (70, Tespijczyk), (400, Tebańczyk), (1000, Fokijczyk) i nieznaną liczbą Lokrów wschodnich, zwanych też opuncnikami. Łącznie daje to ponad (5000, żołnierz). Diodor Sycylijski, inny grecki historyk z (I) wieku p.n.e., wspomina około (1000) lacedemońskich, czyli spartańskich helotów i ponad (800, żołnierz) z innych greckich miast. Łącznie Diodor szacuje siły helleńskiej koalicji na (4000). Pauzanasz, grecki geograf i podróżnik z (I) wieku n.e., uważał z kolei, że Termopil broniło aż (11000, Hellen).

Gdy wydała się zdrada Efialtaesa, Leonidas zwołał naradę, podczas której zdecydowano się odesłać większość wojsk, aby nie uszczuplać nadmiernie sił helleńskich, bo walka była z góry przegrana. Oprócz (300, Spartanin) Termopil broniło jednak jeszcze około (1000, spartański helot) oraz (700, Tespijczyk) pod wodzą Demofilososa, a także (400, Tebańczyk), którzy zostali zmuszeni do pozostania jako zakładnicy – Teby układały się wcześniej z Kserksesem. W ostatecznym starciu brało więc udział prawdopodobnie ponad (2000, Grek). To liczba skromna w porównaniu z perską potęgą, ale o wiele mniej dramatyczna niż (300, dzielny żołnierz).

(wg „Wprost” 2007)

b) Herodot w (VII) księdze „Dziejów” szacuje wielkość armii Kserksesa na ponad (2,5; milion, żołnierz). Wielkość zebranej przeciw Grekom armii, łącznie z flotą, ocenia na (5 283 220, żołnierz). Współcześni historycy uznają tę liczbę za mocno przesadzoną. Grecki poeta Simonides obliczył siły Kserksesa na (4, milion), ale już Ktezjasz z Knidos, lekarz króla perskiego Artakserksesa (II), w napisanej wiek po bitwie „Historii perskiej” podaje, że armia Kserksesa liczyła nie więcej niż (800, tysięcy, żołnierz).

Niektórzy badacze, obliczając ilość wody w rzekach niezbędnej, aby napoić żołnierzy, szacują siły lądowe Kserksesa na (250, tysięcy). Sir Frederick Maurice w latach (30.) (XX) wieku wyliczył, że z powodu ograniczonej dostępności wody armia perska nie mogła przekroczyć (175, tysięcy, żołnierz). Doszedł też do wniosku, że armia większa niż nieco ponad (200, tysięcy) nie byłaby w stanie obozować na obszarze (kilka, mila kwadratowa) dostępnych pod Termopilami. Thomas Kelly,

historyk z University of Minnesota, obliczył w (2003) roku wielkość sił lądowych Kserksesa na (60-300, tysięcy), większość badaczy ocenia, że było ich nie więcej niż (200, tysięcy).

(wg „Wprost” 2007)

5. Розкрийте дужки, записуючи числівники різних розрядів словами в потрібному відмінку й уживаючи у відповідній формі інші слова в реченні:

W czasie (4, godzina) programu telewizyjnego – (tyle, czas) statystyczny Polak spędza codziennie przed telewizorem – mamy niemal godzinę reklam, a w niej około (100, spot). Do niedawna jeszcze stacje telewizyjne tylko wyjątkowo wykorzystywały dozwolony czas (12, minuta – D.) w ciągu (1, godzina), teraz robią to nagminnie. W (2002, rok) telewizje pokazywały (40 000, spot), w (2003, rok) – (90 000), w (2005, rok) emitowały ich około (200 000). (4, najważniejsza stacja) – TVP 1, TVP 2, Polsat, TVN – częstują publiczność rozwlekłymi blokami już nie tak ongiś bywało tylko w porze największej oglądalności – między (17.00) a (22.00), ale również poza nią. Do wielkich w reklamowym maratonie dołączyli mniejsi: TVN 7 czy TV 4, Puls, kanały tematyczne. Podczas przerwy na emisję spotów liczba widzów zmniejsza się w granicach od (30) do (70, procent). Z danych Startrack (2004), uzyskanych przez dom mediowy Starcom, wynika, że ów spadek może być jeszcze bardziej znaczący, gdyż badania oglądalności nie rejestrują co najmniej (20, procent) przypadków unikania reklam przez widzów. Widzowie chwytają się różnych sposobów, aby uniknąć reklam: wybierają inny kanał – (61, procent), wychodzą – (25, procent), zajmują się czymś innym – (24, procent), wyłączają fonę – (3, procent). Wszyscy reklamujący swoje towary na małym ekranie mają ambicję, aby trafić do grupy wiekowej od (16) do (49) lat. Tymczasem z badań Startrack wynika, że im kto starszy, tym więcej ogląda telewizji – krzywa gwałtownie rośnie po (49., rok) życia. Na oglądanie TV Polacy przeznaczają przeciętnie (4, godzina) dziennie, podczas gdy na czytanie prasy około (25, minuta).

(wg „Polityka” 2005)

6. Розкрийте дужки, записуючи числівники словами й уживаючи іменники, прикметники й дієслова у відповідній формі:

W USA (45, milion, ludzie) – około 1/6 populacji – nie (mieć) żadnego ubezpieczenia zdrowotnego, a (wiele) milionów innych (posiadać) tylko częściowe. Wydatki amerykańskiej gospodarki – zarówno państwa, jak i sektora prywatnego – na ochronę zdrowia to ponad (16, procent) PKB – najwięcej *per capita* na świecie, a mimo to typowe wskaźniki zdrowotności plasują USA daleko w tyle w rankingach krajów Zachodu. (Wiele, Amerykanin) (rezygnować) z ubezpieczenia. (Dużo) (młody) i (zdrowy) (uważać), że ryzyko nie jest zbyt duże. Starsi, ale biedniejsi zwyczajnie nie mogą sobie na ubezpieczenie pozwolić. Składki ubezpieczeniowe rosną dużo szybciej niż inflacja i na zapłacenie (700-800, dolar) miesięcznie nie stać kogoś, kto zarabia, powiedzmy, (2000 dolar), ma rodzinę i połowę sumy musi wydać na czynsz. Stany Zjednoczone wydają na opiekę zdrowotną rocznie około (5267, dolar) na głowę mieszkańca. Jest to prawie (2,5; raz) więcej niż średnia w krajach wysoko uprzemysłowionych – około (2193, dolar). Mimo to mają mniej lekarzy *per capita* niż większość tych krajów. Według najnowszych badań, (75, procent) (Amerykanin) (uważać), że należy wprowadzić powszechną opiekę zdrowotną ubezpieczającą wszystkich.

(wg „Polityka” 2005).

5. ДІЄСЛОВО

У польській мові, як і в українській, дієслова відмінюються за часами (теперішній, минулий, майбутній), способами (дійсний, умовний, наказовий), особами (перша, друга, третя), а також числами (однина, множина) та – в минулому часі – родами (чоловічий, жіночий, середній – в однині та чоловічо-особовий і нечоловічо-особовий – у множині; в українській мові у множині, на відміну від польської, немає поділу на ці два роди чи, як їх ще називають, дві форми – чоловічо- та нечоловічо-особову). Окрім того, дієслова можуть уживатися в доконаному й недоконаному виді; дієслівні форми можуть бути активні й пасивні, однак питання, чи категорії виду й стану для польських дієслів є словозмінними – дискусійне в мовознавстві. Категорія виду для дуже великої кількості пар дієслів доконаного і недоконаного виду, особливо тих, де дієслово доконаного виду утворене за допомогою префікса, має ознаки словотворчої, а категорію стану багато мовознавців вважають синтаксичною. Детальніше про особливості відмінювання дієслів за всіма згаданими категоріями йтиметься далі.

Серед дієслівних форм виділяють:

- інфінітив, чи неозначену форму, наприклад: *czytać, zamknąć*;
- особову форму, наприклад: *(ja) czytam, (ty) zamkniesz*;
- безособову форму, наприклад: *czytano, zamknięto; czyta się, czytało się, będzie się czytało*;
- дієприслівник, наприклад: *czytając, zamknąwszy*.

Дискусійною є належність до дієслівних форм дієприкметників (*czytający, czytany*) і так званих герундіїв – віддієслівних іменників (*czytanie*). У пропонованому підручнику словозміну віддієслівних іменників і дієприкметників ураховано в попередніх розділах при відмінюванні іменних частин мови – іменників і прикметників.

До дієслів у польському мовознавстві часто зараховують також прикметникові за походженням слова типу *kontent, rad, wart, ciekaw, godzien, pelen, pewien, gotów, zdrów, wesół, laskaw* з огляду на їхню синтаксичну функцію присудка, а також – з тих самих причин – слова на кшталт *można, warto, trzeba, powinien* чи іменникові за походженням слова, що виконують функцію присудка, наприклад: *szkoda, żal (żał było...)*.

5.1. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

У теперішньому часі польські дієслова, як і українські, мають шість форм, що різняться значеннями особи і числа.

Відмінювання дієслова *być* у теперішньому часі представлено в таблиці:

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	jestem	1.	my	jestemy
2.	ty	jesteś	2.	wy	jesteście
3.	on, ona, ono pan, pani ¹⁴	jest	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	są

На відміну від української мови, в якій дієслово *бути* в усіх особових формах теперішнього часу має однакові форми (*я є, ти є, він є, ми є* і т. д.), у польській мові дієслово *być* у кожній особі однини та множини має особливу форму. З огляду на цю формальну відмінність треба старатися не допускати механічного перенесення за зразком української мови єдиної форми *jest* на всі можливі контексти. Треба, наприклад, пам'ятати, що, звертаючись до адресата, з яким ми на „ти”, треба говорити *jesteś*, а не *jest*: *Jesteś dzisiaj w domu?* – *Ти сьогодні (є) вдома?*

¹⁴ Гонорифікативні займенники *pan, pani, panowie, panie, państwo* є займенниками другої особи (вони вживаються при зверненні до адресата). Однак вони поєднуються з дієслівними формами не другої, а **третьої особи**, наприклад: *Czy jest (а не jesteś) pan zadowolony?*; *Czy są (а не jesteście) państwo zadowoleni?* У менш старанній нормі **допустимо** звертатися до множинного адресата з використанням поряд з гонорифікативними займенниками множини *panowie, panie, państwo* відповідних дієслів другої особи множини, наприклад: *Czy jesteście państwo zadowoleni?*, однак уживання дієслівних форм другої особи однини поряд з гонорифікативними займенниками однини *pan, pani*, на зразок **Czy jesteś pan...?* у сучасній нормі **не допускається**. Отже, в парадигмах відмінювання дієслів слова *pan, pani, panowie, panie, państwo* подаємо навпроти дієслівних форм третьої, а не другої особи, незважаючи на те, що це займенники другої особи. Потрібно, однак, пам'ятати, що загалом структура „гонорифікативний займенник + дієслово в третій особі” має значення другої особи – так ми звертаємося до адресата, тобто до другої особи, порівн. з українськими відповідниками: *Czy pan jest pierwszy raz we Lwowie?* – *Чи ви (є) вперше у Львові?* (звертання до чоловіка, з яким мовець на „ви”).

Синтаксичний коментар

Пам'ятаймо також, що в польському реченні не можна опускати, так як у відповідному українському, дієслова *być* у теперішньому часі, порівн.: *Natalia – добра студентка. – Natalia jest dobrą studentką; Tu щасливий? – Jesteś szczęśliwy?* У польській мові форми теперішнього часу дієслова *być* можна опускати лише тоді, коли в реченні вживається вказівне слово *to* (це), наприклад: *Natalia to moja najlepsza przyjaciółka* (але порівн.: *Natalia jest moją najlepszą przyjaciółką*).

Відмінювання дієслова *mieć* у теперішньому часі представлено в таблиці:

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	mam	1.	my	mamy
2.	ty	masz	2.	wy	macie
3.	on, ona, ono pan, pani	ma	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	mają

Синтаксичний коментар

Варто звернути увагу на те, що українських конструкцій на зразок *У мене є..., У нього є...* не можна дослівно перекладати польською мовою з використанням займенника в родовому відмінку – їх треба передавати дієсловом без займенника в родовому відмінку: *On ma...; Mam...,* наприклад: *У мене є ця книжка – Mam tę książkę.*

5.1.1. Дієвідміна *-(a)m, -(a)sz*

За вище поданим зразком дієслова *mieć* відмінюється велика група польських дієслів так званої дієвідміни *-(a)m, -(a)sz* (таку назву дієвідміни виводять від кінцевих елементів дієслівних форм першої і другої особи однини¹⁵), наприклад *szukać*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga			
1.	ja	szukam	1.	my	szukamy
2.	ty	szukasz	2.	wy	szukacie
3.	on, ona, ono pan, pani	szuka	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	szukają

До цієї дієвідміни належать, наприклад, дієслова: *czytać, mieszkać, rozmawiać, czekać, kochać, śpiewać, grać, badać, pamiętać, siadać, zapraszać, przeproszać, przeszkadzać, oglądać, objaśniać, witać, żegnać, pozdrawiać, padać, zarabiać, gnać, otwierać, zamykać, stukać, pukać, rozwijać, wieszać, wpływać, wyglądać, wyjeżdżać, wyciągać, zrywać, zmywać, chować* та багато інших.

Їхні українські формальні відповідники (увага! – лише формальні, а не семантично-перекладні, з іншою формальною структурою) належать до української першої дієвідміни (із закінченнями *-уть, -ють* у третій особі множини). Часто українські формальні відповідники польських дієслів, що належать до дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, закінчуються в першій особі однини на *-аю* (порівн.: *читаю, мешкаю, розмовляю, чекаю, кохаю, співаю, граю, пам'ятаю, сідаю, перешкоджаю, вітаю, падаю, запробляю, стукаю, розвиваю, вішаю, впливаю, виглядаю, виїжджаю, зриваю, ховаю* та ін. – але, наприклад, *запрошую, перепрошую, жену* та ін.).

¹⁵ Пропонований у підручнику поділ на чотири дієвідміни, одна з яких – дієвідміна *-(a)m, -(a)sz* – доволі умовний. У польській мовознавчій науці існують інші, точніші, класифікації дієслів за типом відмінювання, одна з більш відомих – класифікація за 11-ма групами (авторства Яна Токарського), подана у формі таблиці в багатьох словниках польської мови. Для спрощення викладу і з огляду на дидактичну практику обмежуємося традиційним поділом на чотири дієвідміни за кінцевими елементами форм першої і другої осіб: III дієвідміна – *-(a)m, -(a)sz*; IV дієвідміна – *-(e)m, -(e)sz*; II дієвідміна – *-ę, -(i)y*; I дієвідміна – *-ę, -(e)sz*. Зазначаємо голосні в закінченнях дієвідмін у дужках, оскільки ці голосні в альтернативних класифікаціях належать не до закінчення, а є суфіксами основи, за якими й відбувається поділ на дрібніші класифікаційні групи.

Кінцеві елементи форм дієслів дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1.	(a)m	1.	(a)my
2.	(a)sz	2.	(a)cie
3.	(a)	3.	(aj)ą

5.1.2. Дієвідміна *-(e)m, -(e)sz*

До цієї дієвідміни належить тільки кілька дієслів, зокрема: *umieć, rozumieć, śmieć, jeść, wiedzieć* (та похідні доконаного виду типу *powiedzieć, dowiedzieć się*). Відмінювання схоже до відмінювання попереднього розглянутого типу, але у так званому закінченні маємо замість голосного *-a-* голосний *-e-*.

Варто звернути увагу на особливість кінцевих елементів слів *jeść* і *wiedzieć* у третій особі множини, порівняно з відповідними елементами решти дієслів дієвідміни *-(e)m, -(e)sz*. З огляду на цю відмінність подаємо обидві парадигми відмінювання дієслів цієї дієвідміни (*umieć* і *wiedzieć*):

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	umiem	1.	my	umiemy
2.	ty	umiesz	2.	wy	umiecie
3.	on, ona, ono pan, pani	umie	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	umieją

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	wiem	1.	my	wiemy
2.	ty	wiesz	2.	wy	wiecie
3.	on, ona, ono pan, pani	wie	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	wiedzą

Кінцеві елементи форм дієслів дієвідміни *-(e)m*, *-(e)sz*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1.	(e)m	1.	(e)my
2.	(e)sz	2.	(e)cie
3.	(e)	3.	(ej/edz)ą

*** У менш старанній (ужитковій) нормі польської мови допускається третьоособова форма (*oni*) *śmiać* дієслова *śmiać*, поряд із старанною формою (*oni*) *śmieją*.

5.1.3. Дієвідміна *-ę*, *-(i/y)sz*

До цієї дієвідміни належать дієслова, основа яких (чи, точніше, елемент основи – корінь – перед голосним, суфіксом основи) м'яка, наприклад: *robić*, *lubić*, *gapić się*, *gubić*, *trafić*, *tropić*, *kpić*, *cierpieć*, *karmić*, *szumieć*, *tęsknić*, *mówić*, *bawić*, *śnić* або отверділа, наприклад: *łączyć*, *tłumaczyć*, *walczyć*, *leczyć*, *liczyć*, *krzyżeć*, *próżniaczyć*, *marzyć*, *ważyć*, *smażyć*, *należać*, *wróżyc*, *wierzyć*, *mierzyć*, *darzyć*, *patrzeć* (або *patrzyć*), *straszyć*, *słyszeć*, *prószyc*. Якщо приголосний м'який, то в закінченнях при відмінюванні з'являється голосний *-i-*, якщо ж отверділий – голосний *-y-*, що відображено у двох таблицях (*lubić* і *wierzyć*):

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	lubię	1.	my	lubimy
2.	ty	lubisz	2.	wy	lubicie
3.	on, ona, ono pan, pani	lubi	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	lubią

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	wierzę	1.	my	wierzemy
2.	ty	wierzysz	2.	wy	wierzycie
3.	on, ona, ono pan, pani	wierzy	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	wierzą

У межах дієвідміни *-ę*, *-(i/y)sz* є й дієслова децю іншої, ніж досі описано, будови, наприклад: *stroić*, *niepokoić* (*niepokojeć*, *niepokoisz...*), *bać się*, *stać* (*stoję*, *stoisz...*), *spać* (*śpię*, *spisz...*) та ін.

Щоб було легше вирізнити польські дієслова дієвідміни *-ę*, *-(i/y)sz* на тлі інших, можна вдатися до формального аналізу їхніх структурних (спільнокореневих, але необов'язково значеннєвих) українських чи російських відповідників, якщо, звичайно, такі існують, наприклад: *milczeć* – мовчати, *tłumaczyć* – тлумачити, *pomnieć* – помнить, *słyszeć* – слышать. Польське дієслово належить до другої дієвідміни, якщо його формально схожий (необов'язково тотожний за значенням) східнослов'янський відповідник належить до другої дієвідміни: у третій особі множини має закінчення *-ать* або *-ять* (рос. *-ат*, *-ят*), наприклад, *мовчать*, *тлумачать*, *помнят*, *слышат*.

Кінцеві елементи форм дієслів дієвідміни *-ę*, *-(i/y)sz*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1.	ę	1.	(i/y)my
2.	(i/y)sz	2.	(i/y)cie
3.	(i/y)	3.	ą

Якщо в інфінітиві перед кінцевим елементом дієслова *-ić* або *-eć* є м'який середньоязиковий приголосний, то при відмінюванні відбуваються чергування: м'які приголосні інфінітива *ź*, *ś*, *ć*, *dź* (графічно *zi*, *si*, *ci*, *dzi*) в першій особі однини та третій множини змінюються, відповідно, на отверділі приголосні *ż*, *sz*, *c*, *dż*:

ż / ź	wozić	wożę – wozisz... wożą
ś / sz	nosić	noszę – nosisz... noszą
ć / c	lecieć	lecę – lecisz... leczą
dź / dz	chodzić	chodzę – chodzisz... chodzą

Перед *dź* і *ć* в інфінітиві можуть бути й інші м'які середньоязикові приголосні, які теж змінюються в першій особі однини та третій множини на відповідні отверділі: *źdź* (графічно *ździ*) / *źdź*, *śc* (графічно *ści*) / *szcz*:

źdź / źdź	jeździć	jeżdżę – jeździsz... jeżdżą
śc / szcz	czyścić	czyszczę – czyścisz... czyszczą

При відмінюванні дієслів *czcić* і *chrzcić* відбувається чергування *ć / cz*:

ć / cz	czcić	czczę – czcisz... czczą
	chrzcić	chrzczę – chrzcisz... chrzczą

При відмінюванні дієслова *romnieć* відбувається чергування *ń / n*: *romnę* – *romniesz...* *romną*.

Чергування за типом твердий – м'який приголосний відбувається, коли перед *-ić*, *-eć* є твердий у польській фонетичній класифікації звук *l*: він змінюється на м'який у всіх особах, окрім першої однини й третьої множини:

l / l'	woleć	wolę – wolisz... wolą
--------	-------	-----------------------

5.1.4. Дієвідміна -ę, -(e)sz

Дієслова дієвідмини *-ę*, *-(e)sz* характеризуються найбільшою з-поміж дієслів решти дієвідмін формальною різноманітністю в інфінітиві. Найбільш „виразні” формально групи дієслів цієї дієвідмини – ті, що мають перед кінцевим елементом *-ć* суфікси *-owa*, *-ywa*, *-iwa*, які при відмінюванні змінюються на *-uj-*, наприклад: *zajmować*, *zapisywać*, *wysłuchiwać* (*zajmuje*, *zapisuje*, *wysłuchuje*), та ті, що закінчуються на *-nąć*, наприклад: *ciągnąć*, *pragnąć*.

Щоб пересвідчитися, чи польське дієслово належить до дієвідмини *-ę*, *-(e)sz*, можна переконатися, що його східнослов'янський формально споріднений (і необов'язково тотожний значеннево) відповідник належить до першої дієвідмини: у третій особі множини закінчується на *-уть*, *-ють*, наприклад: *kaszleć* – кашляти (*кашляють*), *pachnieć* – пахнути (*пахнуть*).

У всіх формальних типах дієслів дієвідмини *-ę*, *-(e)sz* закінчення однакові (див. на прикладі дієслова *myć*):

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	myję	1.	my	myjemy
2.	ty	myjesz	2.	wy	myjecie
3.	on, ona, ono pan, pani	myje	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	myją

Кінцеві елементи форм дієслів дієвідмини *-ę*, *-(e)sz*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1.	ę	1.	(e)my
2.	(e)sz	2.	(e)cie
3.	(e)	3.	ą

Якщо форма першої особи однини має м'яку або отверділу основу чи основу на *l* (наприклад, *ja klamię, chce, piszę, kaszłę*), то й у формах наступних осіб ця основа збережеться без чергувань (наприклад, *ty klamiesz, chcesz, piszesz, kaszlesz*).

Якщо ж форма першої особи однини має тверду основу, то ця тверда основа зберігається ще тільки в третій особі множини, а в решті осіб відбувається чергування на відповідний м'який приголосний. Приклади різних за серійністю чергувань приголосних показано в таблиці:

g / ż	mogę – możesz... mogą	móc (strzyc, strzec)
k / cz	tkę – tłuczysz... tka	tłuc (piec, siec, wlec: wlokę, wleciesz)
r / rz	trę – trzesz... trą	trzeć (drzeć, wrzeć ¹⁶)
d / dź	kładę – kładziesz... kładą	kłaść (jechać: jadę, jedziesz)
z / ź	gryzę – gryziesz... gryzą	gryźć (leźć: lezę, leziesz)
s / ś	paśę – pasiesz... pasą	paść (ssać: ssę, ssiesz, trząść: trzęsę, trzęsiesz)
t / ć	plotę – pleciesz... plotą	pleść (mieść, gnieść)
n / Ń	płynę – płyniesz... płyną	płynąć (pragnąć, ciągnąć, głuchnąć, puchnąć, kwitnąć, więdnąć, rosnąć, chłodzić, moknąć, schnąć, kisać, ginać, ziębnać, blednąć; ginać: gnę, gniesz (ciąć, miąć, piąć, kłać), kraść: kradnę, kradniesz biec (biegnąć): biegnę, biegniesz, ciec (cieknać): cieknę, ciekniesz, pić (pić): piję, pijesz
m / m'	dmę – dmiesz... dma	dmąć
w / w'	rwę – rwiesz... rwa	rwać (zwać)

¹⁶ *** Дієслово *wrzeć* має й форми з приголосним *-r-* в третій особі однини (*wre*) – переважно коли дієслово вжите в переносному значенні, що стосується інтенсивних і швидких дій, процесів, явищ – наприклад, „кипить робота, життя, битва і т. ін.: *praca / życie / bitwa wre* (але порівн.: *Woda wrze w temperaturze 100 stopni Celsjusza; Ocean wrze; Michał aż wrze z wściekłości; Klub wrze gwarem; Osiedle wrze od plotek*).

При відмінюванні дієслів дієвідміни *-ę, -(e)sz* на чергування приголосних можуть накладатися ще й чергування голосних, наприклад:

a / e	jadę – jedziesz... jada	jechać
o / e	niosę – niesiesz... niosa	nieść (wieźć – wiozę, wiesziesz... wiozą, wieść – wiodę, wiedziesz... wiodą, pleść – plotę, pleciesz... plotą, brać – biorę, bierzesz... biorą, prać – piorę, pierzesz... piorą)

При вживанні деяких польських дієслів дієвідміни *-ę, -(e)sz*, у формах теперішнього часу яких не відбувається чергувань, треба зважати на те, щоб не сплутати парадигму їхнього відмінювання з парадигмою відмінювання за типом *-(a)m, -(a)sz*. Така помилка може траплятися під впливом відповідних українських дієслів, оскільки вони найчастіше закінчуються в першій особі однини на *-аю*, як більшість українських відповідників дієслів польської дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, порівн. *karać – карати: караю, drzemać – дрімати: дрімаю, kopać – копати: копаю, kupać – купати: купаю, rąbać – рубати: рубаю, krakać – каркати: каркаю, żebrać – жебрати: жебраю, plątać – плутати: плутаю, siorbać – сьорбати: сьорбаю, chłapać – хляпати: хляпаю та ін. Тим часом вони відмінюються за зразком дієвідміни *-ę, -(e)sz*: *karzę, karzesz..., drzemię, drzemiesz..., kopię, kopiesz..., kąpię, kąpiesz..., rąbię, rąbiesz..., kraczę, kraczesz..., żebrzę, żebrzesz..., płaczę, płaczesz..., siorbię, siorbiesz..., chłapię, chłapiesz...**

*** Дієслова *oddziaływać, porównywać, wykonywać, zjednywać, rozparietywać*, що відмінюються за зразком дієвідміни *-ę, -(e)sz* (наприклад: *oddziałuję..., porównuję...*), можуть утворювати – щоправда, застарілі на сьогодні – форми за дієвідміною *-(a)m, -(a)sz*, наприклад: *oddziaływam..., porównywam...*

*** Деякі дієслова, що закінчуються в інфінітиві на *-ać*, можна відмінювати за зразками і дієвідміни *-ę, -(e)sz*, і дієвідміни *-(a)m, -a(sz)*, наприклад: *babrać – babrzę, babrzesz...* і *babram, babrasz..., chlastać – chlastać, chlastasz...* і *chlastam, chlastasz..., chłustać – chłuszczać, chłuszczesz...* і *chłustam, chłustasz..., pluskać – pluskam, pluskasz...* і *pluszczę, pluszczesz..., smarkać – smarkam, smarkasz...* і *smarczę, smarczesz..., mlaskać – mlaskam, mlaskasz...* і *mlaszczę, mlaszczesz...*. Іноді форми відміни за зразком *-(a)m, -a(sz)* можливі, але вважаються менш правильними, це стосується, наприклад, дієслів *świstać, głąskać, klaskać, gdać* та ін.

*** Деякі дієслова, що закінчуються в інфінітиві на *-tać*, можуть мати, окрім форм з приголосним *-cz-*, рідші (найчастіше – застарілі) форми з приголосним *-c-*, наприклад: *belkotać – belkoczę / belkocę, belkoczesz / belkoczesz...*, *chichotać – chichoczę / chichocę, chichoczesz / chichoczesz...* (це стосується й дієслів *kłopotać się, szeptać, rechotać, łaskotać, łaskotać, deptać, dreptać, gruchotać, dygotać, chleptać, bulgotać, grzechotać, klekotać, łomotać, szamotać się, szczebiotać, świergotać, terkotać, trajkotać* та ін.). Для деяких, наприклад *migotać*, форма з *-c-* є частішою. Дієслово *chybotać* можна до того ж відмінювати і за зразком дієвідміни *-(a)m, -a(sz)*: *chyboczę / chyboce, chybocesz / chybocesz...* і *chybotam, chybotasz...*

*** Варто звернути увагу на омонімічність деяких дієслівних інфінітивів, які – залежно від значення – відмінюються неоднаково, порівн., наприклад: *paść (krowy): pasę, pasiesz...* і дієслово доконаного виду *paść (na łóżko): padnę, padniesz...*; *stać (list): ślę, ślesz...* і *stać (łóżko): ściele, ścieleisz...*. Що стосується другого значення інфінітива *stać (łóżko)*, то в менш старанній нормі сучасної польської мови в такому самому значенні вживається інфінітив *ścielić*, який, за деякими джерелами, допускається відмінювати і за зразком дієвідміни *-ę, -(i)sz*: *ścielę, ścielisz*.

По два інфінітиви і, відповідно, два різні зразки відмінювання мають польські відповідники українських дієслів *молоту* і *полоту*: *mleć (miele, mielesz...)* і *mielić (miele, mielisz...)*, *pleć (piele, pielesz...)* і *pielić (piele, pielisz...)*. Другий варіант правильний, але він вважається менш старанним, хоч реально є частіше вживаним.

ВПРАВИ

1. Провідмініайте в теперішньому часі:

Być і mieć.

2. Ужійте відповідну форму дієслова *mieć* і *być*:

Czy ty też (mieć) dwadzieścia jeden lat?

[my] (Mieć) jeszcze trochę czasu.

Czy (mieć) pani mój numer telefonu?

[ty] (Mieć) ołówkę?

Czy one (mieć) nasz adres domowy?

[wy] Czy (być) już studentami?

[my] (Być) ze Lwowa, a wy skąd (być)?

[ja] (Być) bardzo zadowolona.

A panie (być) zadowolone z wycieczki po Zielonej Górze?

[ja] (Być) dzisiaj w Katowicach.

Czy panowie (być) dzisiaj bardzo zajęci?

3. Уставте відповідну форму дієслова *mieć*. Перекладіть речення українською мовою, звертаючи увагу на можливу відмінність відповідних польських та українських синтаксичних конструкцій:

[ja] ... na imię Małgorzata.

Czy pani ... do mnie zaufanie?

... pan jakieś pytania?

[ty] ... tę książkę?

[wy] ... teraz czas?

Czy panowie ... wszystkie niezbędne materiały?

Czy panie ... nasze ulotki?

... państwo zaproszenia na jutrzejszy koncert?

4. Перекладіть польською мовою:

Як тебе звати?

Скільки тобі років?

У тебе є час?

Ви вже маєте квитки в театр? [звернення до групи туристів]

Чи у вас є стаття цього автора? [звернення викладача до студента]

У тебе флешка з собою?

У вас є досвід такої роботи? [питання до молодої дівчини під час співбесіди]

Ви зараз у Києві чи у Варшаві? [звернення телефоном до жінки]

Чи ви [звернення до двох чоловіків, на „ви”] вперше у Житомирі?

А ви [звернення до групи людей різної статі, на „ви”] вперше у Кракові?

Чи ви [звернення до двох жінок, на „ви”] вперше у Львові?

5. Провідмініайте в теперішньому часі дієслова дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*:

Czytać; rozmawiać; zrywać; chować; gnać.

6. Ужійте у формі першої особи однини дієслова дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*:

(Mieszkać) we Lwowie. Codziennie rano (biegać) dwa kilometry. Zawsze (ubierać się) szybko. (Wracać) do domu późno. Wieczorami często (oglądać) telewizję. Czasami (zapraszać) do siebie koleżanki i kolegów. (Opowiadać) gościom ciekawe historie. (Pamiętać) dużo ciekawych historii. Zdarza się, że wieczorami (grać) na gitarze. (Kochać) muzykę.

7. У речення з попередньої вправи вставте дієслівні форми спочатку в другій особі однини, потім у другій і третій особах множини.

8. Ужуйте дієслова дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, подані в дужках в інфінітиві, у вказаній особовій формі однини чи множини:

(Ujawniać – 1. os. *lm*) kłamstwa o zdrowym jedzeniu

- a) (Znać – 1. os. *lm*) stereotyp, zgodnie z którym serce nie lubi alkoholu. Kłamstwo. Niektóre rodzaje alkoholu (wzmacniać – 3. os. *lm*) naczynia krwionośne i (obniżać – 3. os. *lm*) poziom cholesterolu. Kardiologzy (zalecać – 3. os. *lm*) codzienne picie lampki czerwonego wytrawnego wina. Z „winnej” terapii trzeba jednak korzystać ostrożnie. (Pamiętać – 1. os. *lm*), że alkohol (uzależniać – 3. os. *lp*).
- b) Powszechnie (uważać się – 3. os. *lp*), że konserwanty są rakotwórcze. Niekoniecznie. W niewielkich dawkach nie (wpływać – 3. os. *lm*) niekorzystnie na nasz organizm. Mało tego – czasem (działać – 3. os. *lm*) nawet dobroczynnie. Niewielkie dawki azotynu sodu, środka konserwującego wędliny, (przedłużać – 3. os. *lm*) nam życie. Jedząc peklowane mięsa i wędliny, (zapobiegać – 1. os. *lm*) niedokrwieniu mózgu. Azotyn sodu (przyspieszać – 3. os. *lp*) także rekonwalescencję ludzi po zawale serca. (Wynikać – 3. os. *lp*) to z badań brytyjskich naukowców.
- c) Czy rzeczywiście czerwone mięso (zabijać – 3. os. *lp*)? Kłamstwo. Nie istnieją badania, które (potwierdzać – 3. os. *lm*), że jedzenie wieprzowiny czy wołowiny (sprzyjać – 3. os. *lp*) chorobom nowotworowym. Jedzenie czerwonego mięsa (zalecać się – 3. os. *lp*) 2-3 razy w miesiącu, bo to jedyny produkt, który (dostarczać – 3. os. *lp*) nam dużo dobrze przyswajanego żelaza. A jak (wynikać – 3. os. *lp*) z badań, większość kobiet w Polsce ma niedobory żelaza, co (zwiększać – 3. os. *lp*) ryzyko anemii.

(wg „Przyjaciółka” 2005)

9. Ужуйте дієслова дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, подані в дужках, у потрібній формі теперішнього часу:

- a) Istnieje zasada: praca, którą (kochać – 1. os. *lm*), przynosi efekty i nadaje życiu sens. Od kilku lat polscy specjaliści (wprowadzać) tę zasadę do firm. Współczesne korporacje (udomawiać się): kupują dla pracowników wygodne kanapy, (ustawiać) na biurkach kwia-

ty i małe lampki, na ścianach (wieszać) obrazy. Firmowa kuchnia do złudzenia (przypominać) domową. W niej (skupiać się) życie towarzyskie. W efekcie ludzie dobrze się w pracy czują, (spędzać) tu wiele czasu, wzajemnie poznają się i (zaprzyjaźniać), (zaczynać) tworzyć zgrany zespół. Jest jeszcze jeden powód, dla którego korporacje chętnie (wykładać) pieniądze na domowe biura. Odpoczynek w firmowym zaciszu (trwać) dwa razy krócej niż wyjście na zewnątrz na kawę lub do restauracji. W firmach, gdzie nie ma warunków do odpoczynku i prywatnych rozmów, ludzie (uciekać) w wirtualny świat Internetu, (grać) w gry komputerowe, (oglądać) telewizję albo (załatwiać) prywatne sprawy przez telefon. Z badań socjologicznych (wynikać), że firmy, które (pozwalać) pracownikom urządzić na własną rękę swoje miejsca pracy, mają mniejszą rotację kadr i (osiągać) lepsze wyniki finansowe. W takich firmach pracownicy (trzymać) na biurkach prywatne drobiazgi: płyty CD, lekarstwa, papierosy. Ludzie w oswojonej przez siebie przestrzeni czują się mniej zestresowani, co (pozwalać) im się skupić w pracy.

(wg „Newsweek” 2004)

- b) Nie ma lepszego i lepiej przyswajalnego przez nasze organizmy napoju niż woda. Woda jest najzdrowszym napojem, gdyż nie (zawierać) cukru, barwników ani konserwantów. Dzięki niej skóra (wyglądać) świetnie, a organizm funkcjonuje prawidłowo. (Zdarzać się) często, że gdy (odczuwać) zmęczenie, (sięgać) po pobudzającą kawę lub herbatę, tymczasem w wielu przypadkach gorsze samopoczucie spowodowane jest niedostatecznym nawodnieniem organizmu. Dlatego dobrze jest, gdy (popijać) wodę przez cały dzień, a nie tylko wtedy, gdy (dokuczać) nam pragnienie. Jaką wodę (wybierać – 1. os. *lm*)? Polacy nie (przepadać) za wodą z kranu. (Uważać – 3. os. *lm*), że nie jest zdrowa, (przeszkadzać – 3. os. *lp*) nam jej nadmierna twardość i osadzający się na naczyniach kamień. Tymczasem, jak (uważać) profesor Marek Biziuk z Katedry Chemii Analitycznej Politechniki Gdańskiej, niechęć do kranówki jest nieuzasadniona. Woda z kranu jest uzdatniana głównie przez ozonowanie w połączeniu z filtrami węglowymi, co (zapewniać) wystarczające oczyszczenie ze związków organicznych i usunięcie chorobotwórczych bakterii, a jednocześnie (pozostawiać) w wodzie pożyteczne makro- i mikroelementy. Do picia wody dzieci i dorosłych (zachęcać) kampania edukacyjna Polskiego Towarzystwa Programów Zdrowotnych – Zawodniacy.

(wg „Viva!” 2015)

10. Провідмініайте в теперішньому часі пари дієслів:

- a) Umieć i rozumieć.
Umieć i wiedzieć.
Śmieć i jeść.
- b) Siadać i jeść.
Znać i wiedzieć.
Umieć i śpiewać.
Rozumieć i objaśniać.
Mieć i śmieć.
Być i jeść.

11. Ужййте у формі першої особи однини теперішнього часу дієслова дієвідміни *-(e)t, -(e)sz*:

Prawie zawsze (jeść) dużo. Nie (umieć) sobie odmówić zjedzenia kolejnej kanapki. (Wiedzieć), że to niezdrowe. (Rozumieć), że mam z tym coś zrobić. Nie (śmieć) cię o to prosić, ale może byś mi coś doradził w tej sytuacji?

12. У речення з попередньої вправи вставте дієслівні форми спочатку в третій особі однини, потім у другій і третій особах множини (в останньому реченні, відповідно, замініть особовий займенник).

13. Ужййте дієслова дієвідмін *-(a)t, -(a)sz* і *-(e)t, -(e)sz* у вказаних формах теперішнього часу:

(Rozsiadać się – 2 os. lp) wygodnie na kanapie. (Trzymać – 2 os. lp) na kolanach dobrą książkę. Obok na stole (mieć – 2 os. lp) filiżankę z gorącą pachnącą kawą... Przy dobrej kawie (czytać – 2 os. lp) dobrą książkę. Pewnie (wiedzieć – 2 os. lp), co miał na myśli pisarz T. S. Eliot, który mawiał: „Bieg mojego życia (odmierzać – 3 os. lm) łyżeczki kawy”. Jak dobrze go (rozumieć – 2 os. lp)! (Popijać – 2 os. lp) kawę. Zawarta w niej kofeina (rozjaśniać – 3 os. lp) pamięć i (poprawiać – 3 os. lp) koncentrację umysłu.

(wg „Olivia” 2005)

14. Провідмініайте в теперішньому часі дієслова дієвідміни *-ę, -(i/y)sz*:

- a) Robić; kpić; mówić; karmić; żenić; taić.
b) Tańczyć; patrzeć; słyszeć; mierzyć; należeć.
c) Myśleć; stać; bać się; spać; śnić.
d) Grozić; prosić; musieć; płacić; nudzić się.
e) Zazdrościć, bruździć; chrzcić; gnieździć się; mścić się; czcić.

15. Провідмініайте пари і трійки дієслів дієвідміни *-ę, -(i/y)sz*:

- a) Palić i burzyć.
Męczyć i grozić.
Szumieć i szeleścić.
Łazić i brudzić się.
Siedzeć i milczeć.
Pościć i modlić się.
Złościć i złościć.
Maścić i mącić.
Lecieć i leczyć.
Dyszeć i dusić.
- b) Kroić, lepić i kleić.
Drwić, grabić i gwałcić.
Cukrzyć, dusić i cedzić.
Rzeć, ryczeć i piszczeć.
Bronić, troszczyć się i pieścić.

16. Дієслова дієвідміни *-ę, -(i/y)sz* ужййте у потрібних формах, мотивуйте вибір у відповідних особах закінчення із голосним *i* або *u*. Поясніть, у яких формах і чому відбуваються чергування приголосних:

- Pień (dzielić się) na liczne gałęzie.
Monika (czynić) wrażenie, jakby niczego nie rozumiała.
W tej jego radości już (czaić się) smutek.
Chrząszcze (brzmieć) w trzcinnie.
Mróz dzisiaj taki, że śnieg (skrzypieć) pod nogami.
Śnieg (prószyć) od samego rana.
Krzewy (tworzyć) tu gąszcz.
Janek (ostrzyć) kosę.
Marek (drzeć) z zimna.

Myślami on (błądzić) daleko stąd.
 Nie (wstydzić się), że skłamałeś?
 [ja] (Pędzić) ścieżką wzdłuż toru.
 Dziewczyny (sadzić) kwiaty.
 Dojrzałe jabłka (kusić) soczystą czerwienią.
 Dziecko (kapryścić) przy jedzeniu.
 Na wąsach (wisieć) mu sople lodu.
 Mama (grozić) palcem i śmieje się.
 Truskawki [ja] (mrozić) myte i bez szypulek.
 [ja] (Karcić się) w duszy za nieroztropny krok.
 Zachodzące słońce (świecić) czerwoną łuną.
 Obaj (wiercić się) nerwowo w fotelach.
 Czytelnia (mieścić się) na parterze.
 [my] (Gościć) teraz naszego krewnego ze Słowacji.
 [ja] Nie (zazdrościć) ci sławy.

17. Ужййте у формі першої особи однини дієслова дієвідміни -є, -(i/y)sz:

(Siedzieć) i (tłumaczyć) tekst. Już prawie (kończyć), ale jakoś mi się dziś nie (kleić)... (Patrzyć) w tekst i ciemno (widzieć). Tłumaczenia (robić) często, tylko tym razem strasznie (męczyć się) z ostatnim fragmentem. Aż się (pocić), (dwoić) i (troić)... Tym razem nie (liczyć) na słowniki. I, niestety, sobie nie (radzić). (Woleć) zrobić kilka dodatkowych stron niż parę tych trudnych zdań. (Bać się), że nie dam sobie rady tym razem... (Mówić) jednak sobie, że (musieć) to zrobić! Nie (tracić) nadziei – (wierzyć), że (zdążyć) z tłumaczeniem na czas. No to nie (marudzić), nie (nudzić) – (czynić) swoją powinność!

18. У речення з попередньої вправи вставте дієслівні форми спочатку в другій особі однини, потім у першій і третій особах множини.

19. Ужййте дієслова дієвідміни -є, -(i/y)sz, подані в дужках, у вказаній формі теперішнього часу:

Za brak snu (płacić – 1. os. lm) wysoką cenę. (Uchodzić – 3. os. lp) z nas wtedy energia, kiepsko się czujemy. Gdy zbyt krótko (spać – 1. os. lm), to często (cierpieć – 1. os. lm) na różne choroby, nie (radzić – 1. os. lm) sobie z groźnymi wirusami i bakteriami. Po wielu nieprzespanych nocach w organizmie (zachodzić – 3. os. lm) zaburzenia, które sprzyjają

podwyższeniu ciśnienia. Kiedy (budzić się – 1. os. lm) rano, czujemy się zmęczeni. Szczególnie źle (radzić – 3. os. lm) sobie osoby, które przed pójściem do łóżka wypiją. (Tłumaczyć się – 3. os. lp) to tym, że alkohol (tłumić – 3. os. lp) fazę szybkiego snu zwaną fazą REM. W wyniku trwałego zakłócenia snu (dochodzić – 3. os. lp) nawet do nerwicy. Brak snu (prowadzić – 3. os. lp) także do rozwoju innych zaburzeń psychicznych. Co zrobić, by uniknąć podobnych kłopotów? My (twierdzić – 1. os. lm), że (wystarczyć – 3. os. lp) nam siedem lub nawet sześć godzin snu. Naukowcy jednak (twierdzić – 3. os. lm), że (musieć – 1. os. lm) spać przynajmniej osiem godzin. (Należyć – 3. os. lp) unikać po południu kawy, herbaty, czekolady. Ślady kofeiny, która (chronić – 3. os. lp) nas przed snem, mogą bowiem pozostawać w organizmie do dwunastu godzin po wypiciu.

(wg „Newsweek” 2004)

20. Дієслова дієвідміни -є, -(i/y)sz, подані в дужках у формі першої особи однини, вжййте в інфінітиві:

Po co nam komórka? Można dzięki niej (załatwić) tyle spraw i przy tym nie (wychodzić) z domu! Można się też nią (bawić), kiedy jesteśmy nadpobudliwi albo nie wiemy, co (zrobić) z rękami. Komórką można też (dręczyć) – na przykład (dzwonić) do kogoś wśród nocy. Albo (wróżyć). Na przykład kiedy ktoś do nas dzwoni, możemy sobie (myśleć): może będzie nowa praca?...

(wg „Twój Styl” 2005)

21. Провідмініайте в теперішньому часі дієслова дієвідміни -є, -(e)sz:

- Pić; bić; wić; gnić.
- Żyć; szyć; wyć; ryć; kryć; tyć.
- Pluć; kłuć; snuć; pruć; psuć; czuć; żuć.
- Próbować; żałować; zajmować się; budować; kserować; kontynuować.
- Wysłuchiwać; oszukiwać; wymachiwać; podsłuchiwać; usługiwać; podskakiwać.
- Zapisywać; skazywać; podsumowywać; zasypywać; rozbudowywać; oddziaływać; zjednywać; porównywać; wykonywać; rozpamiętywać.
- Dawać; stawać; przyznawać; wyznawać.
- Pisać; kołysać; czesać.
- Kazać; mazać; lizać; wiązać.

- j) Skakać; płakać.
- k) Kłisać; iść.
- l) Drzemać; sapać; łytać; dybać; siorbać.
- ł) Pragnąć; ciągnąć; głuchnąć; ginać.

22. Ужййте дієслова в дужках, що закінчуються на -на́ć, у відповідній формі теперішнього часу:

- Kwiaty (rosnać), (kwitnać), a potem (więdnać).
- Na sznurze (schnąć) koszula.
- Stoję i (moknać) na przystanku.
- Jesteśmy przemoczeni i bardzo (ziębnać).
- Nienakryte mleko w lodówce łatwo (chłonać) wszystkie zapachy.
- Lzy jej (cieknać) po policzku.
- Twarz dziewczyny (blednać), jej oczy są przestraszone.
- Głowa mi już (puchnać) od twoich problemów!

23. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслова *móc*:

- Aga, czy (móc) dzisiaj wpaść do mnie?
- Czy (móc) państwo przyjść jutro?
- Jutro (móc) być deszcz.
- Dziewczyny, (móc) iść szybciej?
- [my] (Móc) spotkać się w poniedziałek.
- Czy (móc) panie poczekać na mnie jeszcze chwilę?
- Staram się, jak (móc).

24. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслова *brać*:

- Codziennie rano Anka (brać) zimny prysznic.
- [ty] (Brać) obie te paczki?
- W spotkaniu (brać) udział trzej panowie.
- Mamo, a Kubuś (brać) kotleta palcami!
- Plekcroć gdzieś jadę, (brać) ze sobą aparat.
- My obie (brać) urlop dziekański na rok.
- [wy] (Brać) pożyczkę na mieszkanie?

25. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслова *jechać*:

- [ja] (Jechać) jutro do Krakowa.
- Czy ciocia (jechać) z tobą?

- Panowie (jechać) autobusem.
- Przepraszam, czy ten autobus (jechać) do śródmieścia?
- To prawda, że do pracy [ty] (jechać) prawie godzinę?
- Zobacz, [oni] (jechać) środkiem jezdni na rowerze.
- Dokąd [wy] (jechać) na wakacje w tym roku?

26. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслова *nieść* (*się*), **ужитого в різних значеннях:**

- Dlaczego [ty] (nieść) buty w ręce?
- Patrzy na każdy kęs, który [ja] (nieść) do ust.
- Co ona (nieść) w tym plecaku, że taki ciężki?
- Panie trzymają się prosto, głowy (nieść) wysoko.
- Śnieg jest świeży, miękki i narty wspaniałe (nieść).
- Zapach igliwia (nieść się) nad ziemią.
- Kokoszki urodzone tej jesieni już (nieść się).

27. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслів *wieźć* і *wieść*:

- Starsza kobieta (wieźć) na wózku kwiaty na targ.
- Dwie ciężarówki (wieźć) zboże.
- [ja] (Wieźć) was przez centrum miasta.
- Dokąd mnie [ty] (wieść)?
- Obie ścieżki (wieść) stromo pod górę.
- Wieczorami panowie zazwyczaj (wieść) dyskusje.

28. Провідмініяйте в теперішньому часі пари дієслів дієвідміни -ę, -(e)sz:

- Rąbać i sypać.
- Chcieć i kraść.
- Kazać i karać.
- Gnieść, tłuc i pleść.

29. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслів дієвідміни -ę, -(e)sz:

- a) Powiedz, za jakie przewinienie mnie [ty] (karać)?
- W przejściu podziemnym (żebrać) stary mężczyzna.
- Pies (skrobać) łapą w drzwi.
- Stoi i (gwizdać) jakąś melodię.

Każdego ranka [ja] (rąbać) drwa i przynoszę wodę.
 Przecież znowu sam przed sobą [ty] (kłamać)!
 Koty często (grzebać) w śmieciach.
 Na Boże Narodzenie Polacy (łamać się) opłatkiem.
 Ona się przeziębiła i bardzo (kaszeleć).
 [ja] (Płukać) włosy odwarem pokrzywy.
 Na drzewie pod oknem siedzi wrona i (krakać).
 Na podwórzu głośno (kwakać) kaczki.
 Dzieci wesoło (chlapać się) w kałużach.

- b) Z kranu znowu (kapać), Wojtek, zrób z tym coś!
 Każdego wieczora [my] (kąpać) dziecko.
 Kto pod kim dołki (kopać), sam w nie wpada.
 Idzie i (kopać) kasztany leżące na ścieżce.
- c) Żyłka wciąż (plątać się) i nie można jej rozsupłać.
 Kiepski z niego historyk, bo wszystkie daty mu (plątać się).
 Czeski (plątać się) mi z polskim, którego wcześniej się nauczyłam.
 Wiatr (plątać) jej włosy.
 [on] (Plątać) wszystkie kolory, jak to daltonista.

30. Уставте в таблицку форми, яких бракує:

a) giąć

<i>ja</i>	gnę	<i>my</i>	
<i>ty</i>		<i>wy</i>	gniecie
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>		<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	

b) ciąć

<i>ja</i>		<i>my</i>	
<i>ty</i>	tniesz	<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>		<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	tną

c) biec

<i>ja</i>	biegnę	<i>my</i>	
<i>ty</i>		<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>	biegnie	<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	

d) wlec

<i>ja</i>		<i>my</i>	
<i>ty</i>	wleciesz	<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>		<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	włoką

e) trząść

<i>ja</i>		<i>my</i>	
<i>ty</i>		<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>	trzęsie	<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	trzęsą

f) łącać

<i>ja</i>		<i>my</i>	
<i>ty</i>	łżesz	<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>		<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	łżą

g) ssać

<i>ja</i>	ssę	<i>my</i>	
<i>ty</i>	ssiesz	<i>wy</i>	
<i>on, ona, ono</i> <i>pan, pani</i>		<i>oni, one</i> <i>panowie, panie, państwo</i>	

31. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслів дієвідміни -ę, -(e)sz:

Chłopak zna wszystkie pieczary nad jeziorem i wie, jak się każda ryba (zwać).

Pokorne ciełę dwie matki (ssać).

Ona (strzec) syna jak oka w głowie.

Magda (strzyc się) w tym salonie fryzjerskim od dwóch lat.

(Dać) wiatr i ulewa (siec) nas po twarzach.

Zawierucha (mieść) śniegiem w twarz.

Po ścianie (piąć się) bluszcz.

Nad rzeką (paść się) krowy. Czy ktoś je (paść)?

Patrzyła, jak mucha (leżeć) po ścianie.

Pies (drapać się), pewnie pchły go (gryźć).

32. Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслів дієвідміни -ę, -(e)sz, ужитих у різних значеннях:

a) Twoje rzeczy już (pracć się).

Czy to prawda, że ojciec czasami (pracć) go różgą po tyłku?

b) Po co [ty] (rwać) te kwiaty?

Muszyka jest taka, że nogi same (rwać się) do tańca.

Cicha woda brzegi (rwać).

c) [ja] (Trzeć) oczy, wszędzie pełno dymu...

Ugotowane buraki [my] (trzeć) na grubej tarce i doprawiamy do smaku.

Łososie (trzeć się) w górnych odcinkach rzek.

d) Ta spódnica zupełnie się nie (miąć).

Stoję i (miąć) czapkę w rękach, nie wiem, co mam dalej robić.

Widzę, że ręce go pod stołem (miąć) serwetkę.

e) [ja] (Piec) sernik już czterdzieści minut.

Słońce (piec) dzisiaj cały dzień.

Zgaga mnie (piec).

f) Materiał jest stary, wystarczy lekko pociągnąć i już (drzeć się).

Dzieci (drzeć) buty w ciągu kilku miesięcy.

Nowi lokatorzy (drzeć) tapety ze ścian i robią remont.

Pytasz, czemu tak się [ja] (drzeć) na ciebie?

g) *** W kuchni (gwizdać) czajnik – znak, że woda (wrzeć).

Praca na budowie (wrzeć).

Od samego rana (wrzeć) bitwa.

Ocean pieni się, (wrzeć), rzuca okrętem jak łódeczką.

Na szczęście życie (wrzeć), bo nic nie może zniszczyć żywotności tych ludzi.

Głos Heleny (wrzeć) z oburzenia.

Miasteczko (wrzeć) po ostatnim jej uczynie.

Tłum (wrzeć) i fałuje niespokojnie.

W pokoju (wrzeć) jak w ulu.

33. *** Уставте відповідну форму теперішнього часу дієслова *słać*, ужитого у двох різних значеннях:

Piotr (słać) dziewczynie uśmiechy.

„Wszyscy wszystkim (słać) życzenia”.

Co roku w tym dniu [ja] (słać) Barbarze kwiaty.

Wstaję, (słać) łóżko i bez śniadania wychodzę do pracy.

[on] (Słać) słomę im pod stopy.

Nad śródmieściem (słać się) dym.

Po ziemi (słać się) dojrzałe już ogórki.

34. *** Уставте відповідні дієслівні форми теперішнього часу:

a) Obok leży wsparty na łokciu jakiś człowiek i co chwila (smarkać) w dużą kraciastą chustkę.

[on] (Babrać się) z tym malowaniem już parę tygodni, a końca nie widać.

Towarzystwo pochylone nad miskami (mlaskać) i (siorbać).

U naszych stóp (pluskać) woda.

(Biec) na oślep, gałęzie (chlastać) nas po twarzach.

b) Dziadek w zamyśleniu (głaskać się) po brodzie.

Widownia (klaskać) co sił po każdym dowcipie.

Czyje to kury (gdakać)?

c) Pociski (świstać) nad dachami domów.

Właśnie się goli i (świstać) swoją ulubioną melodię.

Woźnica (świstać) batem i (cmokać) na konia.

35. *** Уставте відповідні форми теперішнього часу дієслів дієвідміни -ę, -(e)sz:

Co mu [ty] (szeptać) do ucha?
Kurz (łaskotać) mnie w gardle.
Kto to (łomotać) do drzwi?
Niedomknięte drzwi (łaskotać), ilekroć pociąg rusza lub hamuje.
Gwiazdy (migotać) na niebie.
Zwariować można, [ona] (jazgotać) jak przekupka.
Potrzęsa pudłem, w którym (gruchotać) gwoździe.
Kanarek głośno (szczebiotać) w klatce.
Za oknem głośno i jazgotliwie (świergotać) wróble.
Gdzieś w ciemnym kącie (chrobotać) mysz.
Jak głośno dzisiaj (rechotać) żaby!
Woda w garnku już (bulgotać).
Tańcząc, (deptać) dziewczynie po palcach.
Słyszymy, jak (turkotać), płynąc po rzece, kuter rybacki.
Chłopak (szamotać się) i wyrыва, ale trzymających jest wielu.
Elu, (trajkotać) jak młynek i innym dojść do słowa nie (dawać)!

36. Ужййте дієслова дієвідміни -ę, -(e)sz у відповідних формах теперішнього часу:

To my (dawać) dzieciom przykład. (Obserwować) nas już od najmłodszych lat, świadomie lub nie (naśladować) nasze zachowania. Nauka zdrowego trybu życia i właściwego sposobu odżywiania (procentować) przez całe życie. A jeśli zamieniamy ją w fajną zabawę, dla dzieci (stać się) prawdziwą przyjemnością.

(wg „Viva!” 2015)

37. Ужййте у формі першої особи однини теперішнього часу дієслова дієвідміни -ę, -(e)sz:

(Jechać) do Turcji. (Kapać się), (nurkować) w krystalicznie czystej wodzie i (leniuchować) na egzotycznych plażach. Znakomicie się (relaksować) w tureckiej łaźni. Albo też zamiast wylegiwania się w łaźni (móc) założyć górskie buty i pozwiedzać Turcję pieszo. (Wędrować) po górach. Do odległych miejsc łatwo (dostawać się) tramwajem. Dużo (fotografować). Na Wielkim Bazarze w Istambule (znajdywać) dużo ciekawych rzeczy. (Zatrzymywać się) na zakupy. (Kupować) egzotyczne przyprawy

i domowy zestaw do palenia fajki. Zawsze (targować się), gdyż ceny są tutaj zwyczajowo zawyżane. W restauracjach (próbować) fantastycznie przyprawionych kebabów.

(wg „Olivia” 2005)

38. У речення з попередньої вправи вставте дієслівні форми спочатку в другій і третій особах однини, потім у першій і третій особах множини.

39. Ужййте дієслова дієвідміни -ę, -(e)sz спочатку у формі першої, а потім у формі другої особи однини:

Dzisiaj (wstawać) trochę wcześniej niż zazwyczaj, bo (jechać) do rodziców. Czasu za dużo nie mam, to nawet łóżka nie (ślać), przez chwilę tylko (gimnastykować się), błyskawicznie (myć się). Nic nie (przygotowywać) sobie na śniadanie, tylko (pić) kawę. No, troszkę się (malować)... Szybko (pakować) walizkę i (iść) na przystanek autobusowy. To dziwne, ale autobusu nie ma – może korek?... Trochę (denerwować się). Nie (móc) dłużej czekać. (Decydować): (brać) taksówkę. (Telefоновать), (podawać) adres... Czekam, (studiować) z nudów rozkład jazdy autobusów. No tak, dziś autobus nie (kursować) – (remontować – 3. os. lm) ulicę! Taksówka trochę (kosztować), ale nie (chcieć) się spóźnić na pociąg. W taksówce już (czuć się) lepiej, spokojniej. Taksówkarz (zagadywać). Jest gorąco – (zdejmwować) kurtkę. Z taksówkarzem krótko (dyskutować) o polityce. Niedługo jesteśmy już na miejscu. Płacę, taksówkarz (wydawać) mi resztę. (Brać) kurtkę i walizkę, (dziękować). Zrobiło się ciepło, kurtki nie wkładam, (nieść) ją w jednej ręce, a walizkę w drugiej. Nie (ciągnąć) jej, bo (bać się), że kółka (urwać się – 3 os. lm) na schodach. (Kierować się) w stronę dworca, (iść) dość szybko. W kasie (kupować) bilet i (zatrzymywać się) przez chwilę przed kioskiem, ale na nic już się nie (decydować), bo (informować – 3. os. lm), że mój pociąg jest już podstawiony. Po drodze na peron (pokazywać) jednemu starszemu panu z ogromną walizką, którą (iść się – 3. os. lp) do przechowania. W wagonie szybko (znajdować) swój przedział. (Kłaść) rzeczy, (wyjmować) książkę – (szykować się) do trzygodzinnej podróży... (Snuć) plany, a tu nagle ktoś (proponować) mi wodę mineralną... Myślami już jestem na miejscu: (spacerować) w naszym ogrodzie, (obserwować) wiosenną zielen drzew, a tu nagle ktoś (chcieć) zamienić się na miejsca. O nie! Nie (rezygnować) z miejsca pod oknem! Rodzicom

(wieść) prezenty – chyba się ucieszą. (Żałować) tylko, że (widywać się) niezbyt często...

40. Ужійте дієслова дієвідмини -є, -(е)sz, подані в дужках в інфінітиві, у відповідній формі теперішнього часу:

a) Dzięki SMS-om albo e-mailom (żyć) w świecie aktywnej wymiany informacji. Coraz więcej (potrzebować) elektronicznych rozmów, ciągle (poszukiwać) nowych rozmówców. Ale jeśli (obcować) z ludźmi wyłącznie elektronicznie, (brakować) nam bliskości. (Czuć się) znacznie lepiej, kiedy z kimś jesteśmy oko w oko. (Traktować) wtedy naszego odbiorcę nieco w inny sposób. Upodobniając się do niego gestami i mimiką, (powodować) to, że obaj (przestawać) czuć się samotni. Taki kontakt (kontynuować) z zadowoleniem i satysfakcją. Kiedy wzajemnych uśmiechów, gestów i spojrzeń brak, (pozostawać) nadal samotni.

(wg „*Twój Styl*” 2005)

b) Nasz nos, jak (okazywać się), (kierować się) własnymi kryteriami w ocenie spotykanych ludzi. Tych, których ubrania mają sosnowy zapach, podświadomie (traktować – *I. os. Im*) jako bardziej inteligentnych i widzimy w nich szczęściarzy. Mniej szczęśliwe (wydawać się) nam osoby, które (pachnąć) cytryną. Jeśli natomiast czyjaś marynarka ma zapach dymu papierosowego, nasz nos (traktować) jej właściciela nie najlepiej.

(wg „*Olivia*” 2005)

41. Провідмініайте в теперішньому часі пари і трійки дієслів різних дієвідмін:

- a) Kochać i tracić.
Błagać i cierpieć.
Lubić i szanować.
Rzeć i pisać.
Łgać i lkać.
- b) Czernić, czernieć.
Bieleć, bielić.
Tajać, tać.
Ziębnać, ziębić.
Jechać, jeździć.

Wodzić, wieść.

Wozić, wieźć.

Nieść, nosić.

c) Spać i kopać się.

Kapać i topić.

Rąbać i drobić.

Pragnąć i trwonić.

Błąkać się i płakać.

d) Płacić, płakać.

Plukać, stukać.

Czesać się, cieszyć się.

Skakać, tłumaczyć się.

Strzyc, ważyć.

Karać, marzyć.

Drzeć, drzeć.

e) Brzęczeć i bulgotać.

Bzyczeć i gdakać.

Kwiczeć i kwakać.

Piszczec i świergotać.

f) Mazać, marzyć, wozić.

Być, jechać, jeść.

Wieść, wiedzieć, widzieć.

42. Провідмініайте у всіх особах:

a) Kłamię, że go karmię.

Tropię myszy i je łapię.

Drażnię ją i ciągnę za włosy.

Leję mleko i kroję chleb.

Biegnę szybko, bo cenię czas.

Nie śmiem, ale śmieję się.

Widzę, że idę za szybko.

Jeżdżę sobie rowerem i gwizdżę.

b) Chcę to osiągnąć i nie tracę nadziei.

Śpieszę się, więc muszę iść szybciej.

Krzyczę, ale nie płaczę i nikomu nic nie tłumaczę.

Wożę pasażerów w tym tygodniu i w następnym też mogę.

Cieszę się, że noszę bluzkę wyhaftowaną przez siostrę.
Jadę z wujem samochodem, jem hod doga i jestem szczęśliwy.
Skrobie, drobie, dłubie, nie wiedząc, po co to robię.
Widzę huśtawkę, wiem, że siostrzyczka ją lubi, to wiodę ją tam.
Cicho nucę melodię, potem przez jakiś czas milczę i znowu zaczynam nucić.
Nie kradnę cudzych pomysłów, cenię mądrych ludzi, nie trwonię czasu i pragnę im dorównać.

43. Ужййте дієслова різних дієвідмін, подані в дужках в інфінітиві, у формі спочатку першої особи однини, а потім другої особи множини теперішнього часу. Визначте і мотивуйте належність дієслів до дієвідмін:

a) Stek z łososia norweskiego z musem
jabłkowo-chrzanowym i pieczonymi burakami

Składniki: 4 filety z łososia norweskiego (po 12,5 dag każdy), 40 dag jabłek antonówek, 2 łyżki chrzanu, 4 dag masła, 100 ml śmietany 36%, 2 łyżki miodu, 4 buraki, sól, pieprz.

Łososia (doprawiać) solą i pieprzem. Buraki (smarować) olejem, (zawijać) w folię i (wstawiać) do piekarnika na 170 stopni. (Piec), aż będą miękkie. Jabłka (kroić) w kostkę, (przesmażać) na patelni z masłem i miodem. Miękkie (miksować), (dodawać) chrzan i śmietanę. Łososia (smażyć) na oleju. (Podawać) na musie z jabłek i chrzanu z pieczonymi burakami.

(wg „Świat Kobiety” 2013)

b) Szaszłyki z ziemniakami

Składniki: 25 dag małych młodych ziemniaków, 10 dag szynki, 25 dag piersi z kurczaka, 2 średnie cebule, 2 kolorowe papryki, łyżeczka mielonej papryki, sól, pieprz, olej do smażenia.

Ziemniaki dokładnie (myć) i (gotować) na półmiękkko. Szynkę (kroić) w paseczki o szerokości około 2 centymetrów i (owijać) nimi ziemniaki. Piersz kurczaka (płukać), (suszyć) i (kroić) w grubszą kostkę. Mieloną paprykę (mieszać) z niewielką ilością soli i w tej mieszaninie (obtaczać) mięso. Cebulę (obierać) i (kroić) w ósemki. Paprykę (czyścić) i (kroić) w kwadraty takiej wielkości jak mięso kurczaka. Na metalowe lub drewniane – koniecznie zwilżone wodą – igły (nadziewać) na zmianę kawałki mięsa, owinięte szynką ziemniaki, cebulę i paprykę.

Szaszłyki (opraszać) solą i pieprzem i (obsmażać) ze wszystkich stron na rozgrzanym oleju. (Podawać) z pełnoziarnistym pieczywem i sałatką warzywną.

(wg „Kobieta i Życie” 2012)

c) Tort Szwarcwaldzki

Składniki: 6 jajek, 12 dag cukru, 10 dag mąki, 5 dag kakao, 0,5 kg wiśni.
Krem: 1 l śmietany, 15 dag cukru, 100 ml wiśniówki.

Białka (ubijać) z cukrem na puszystą pianę. Żółtka, mąkę i kakao (mieszać), delikatnie (łączyć) z ubitymi białkami. Ciasto (lać) do tortownicy o średnicy 18-20 cm i (piec) w temperaturze 180 stopni Celsjusza przez 35 minut. Wiśnie (gotować), (odcedzać), (studzić). Biskopt (kroić) na trzy blaty i (nasączać) je sokiem z wiśni z dodatkiem wiśniówki. Śmietanę (ubijać) z cukrem. (Przekładać) nasączone blaty, (posypywać) jednocześnie odsączonymi wiśniami. Boki i wierzch tortu (dekorować) ubitą śmietaną i pozostałymi wiśniami.

(wg „Viva” 2015)

d) Deser czekoladowy

Czekoladę (łamać) na kawałki i (rozpuszczać) w misce w kąpieli wodnej. (Oddzielać) żółtka od białek. (Miksować) żółtka, rozpuszczoną czekoladę, mąkę oraz kakao. (Dodawać) do tego białka, które wcześniej (ubijać) na sztywno z cukrem i cukrem waniliowym. Kokilki (smarować) tłuszczem i (obsypywać) bułką tartą. Na spód (kłaść) warstwę masy.

(wg „Gala” 2015)

44. Ужййте дієслова різних дієвідмін, подані в дужках в інфінітиві, у відповідній формі (переважно в першій особі множини) теперішнього часу:

Jednobarwne i wzorzyste, gładkie i z wyraźną fakturą, papierowe i winylowe – ta ogromna różnorodność (sprawiać), że (wybierać – 1. os. lm) tapety jako dekorację ścian. Najpierw (przygotowywać) podłoże. (Wyłączać) korki i (demontować) wszystkie włączniki i gniazdko, (usuwać) też gwoździe i inne elementy wystające ze ścian. (Odsuwać) od ścian wszystkie meble, o ile jest taka możliwość, (odkręcać) listwy przypodłogowe. Jeśli na ścianach są stare tapety, (usuwać) je; powierzchnie pomalowane farbą olejną (przecierać) papierem ściernym. Gdy ściany są pokryte inną farbą, (przyklejać) niewielki kawałek tapety i (sprawdzać), czy dobrze (trzymać się) i czy nie (przebijać) przez nią farba – (dotyczyć)

to zwłaszcza jasnych i cienkich okładzin. Ścianki z płyt gipsowo-kartonowych wcześniej (pokrywać) specjalnym preparatem gruntującym. Tapetę (nakładać) dopiero po całkowitym wyschnięciu podłoża. Każdą powierzchnię przed tapetowaniem (wyrównywać) i dokładnie (czyścić). Sposób nakładania tapet (zależec) od ich rodzaju. Winylowe, papierowe oraz tzw. raufazy (pęcznieć) pod wpływem kleju, dlatego (smarować się – 3. os. lp) nim zarówno ściany, jak i samą okładzinę – [ona] (nasiąkać) klejem, nieco się (rozciągać) i wtedy mniej (marszczyć) po położeniu. Jeśli tapeta ma podkład z fizeliny, poprawiającym jej stabilność, klej [my] (nakładać) tylko na ścianę. Sufit (tapetować) raczej w dwie osoby. Pierwszy bryt (przyklejać) w rogu, przy tym (podtrzymywać) go przy suficie szczotką. Przyklejoną za grzejnikiem tapetę (dociskać) na przykład kijem od szczotki owiniętym tkaniną lub kartonem. Gdy (tapetować) wokół włączników i gniazdek, (odcinać) dopływ prądu i (zdejmować) z osprzętu pokrywkę. W miejscu, w którym (znajdować się) na przykład gniazdko, [my] (robić) w tapecie nacięcie na krzyż. Zbędne kawałki tapety (zginać) do środka puszki i z powrotem (montować) pokrywkę gniazdka lub kontaktu. W miejscu styku ścian (przykładać) pionowo linijkę i, prowadząc przy niej ostry nożyk, (przecinać) dwie warstwy tapety jednocześnie. (Usuwać) wierzchni odcięty pasek. Potem nieco (podnosić) krawędź tapety i (zdejmować) drugi odcięty pasek; następnie ją (przeciskać) i (wygładzać), by obydwie brzoży dobrze przylegały do ściany.

(wg „Cztery Kąty” 2015)

Форми минулого часу польського дієслова більш розбудовані, ніж в українській мові. Це пов'язане з особливою реалізацією в парадигмі відмінювання польського дієслова особових і родових форм.

У минулому часі для польського дієслова, на відміну від українського, особливі словоформи існують у першій і другій особі. Якщо українською мовою достатньо вжити ту саму форму стосовно першої і другої особи однини (наприклад, *я був, ти був* – так само як у третій особі *він був; я була, ти була* – так само як у третій особі *вона була*), то, послугуючись польською мовою, в першій і другій особі треба вживати особливі дієслівні закінчення, які вказують на особу – в чоловічому роді: (*ja*) *byłem* – I особа, (*ty*) *byłeś* – II особа; в жіночому: (*ja*) *byłam* – I особа, (*ty*) *byłaś* – II особа. У середньому роді – теоретично – також виділяємо особливі форми I і II особи – (*ja*) *byłom*, (*ty*) *byłoś*, але в живому мовленні вони з'являються дуже рідко – наприклад, коли в казках та інших фантастичних творах про себе „говорить” персонаж, позначений іменником середнього роду (Сонце: *byłom*...) чи коли хтось звертається до такого персонажа (до Сонця: *byłoś*...).

У множині форми польського дієслова ще більш розбудовані, порівняно з формами українського – особливо позначаються не тільки значення осіб, а й родів: існують спеціальні форми для двох родів – чоловічо-особового і нечоловічо-особового. Якщо в українській мові вживаємо уніфіковану для всіх осіб і родів форму (*ми / ви / вони*) *були*, то в польській відповідники диференційовані: для чоловічо-особового роду: (*my*) *byliśmy* – I особа, (*wy*) *byliście* – II особа, (*oni*) *byli* – III особа (про чоловіків або групу, де є хоча б один чоловік), для нечоловічо-особового роду: (*my*) *byłyśmy* – I особа, (*wy*) *byłyście* – II особа, (*one*) *były* – III особа (про жінок, дітей, тварин, предмети, явища тощо, але не про чоловіків).

У таблиці представлено парадигму відмінювання в минулому часі на прикладі дієслова *chodzić*:

Однина Liczba pojedyncza					
Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	chodził-em	ja	chodziła-am	(ja) (chodził-om)
2.	ty	chodził-eś	ty	chodziła-aś	(ty) (chodził-oś)
3.	on, pan	chodził-ø	ona, pani	chodziła-a	ono chodził-o
Множина Liczba mnoga					
Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	chodził-iśmy	my	chodził-yśmy	
2.	wy	chodził-iście	wy	chodził-yście	
3.	oni, panowie, państwo	chodził-i	one, panie	chodził-y	

*** Кінцеві елементи *-m, -ś, -śmy, -ście*, що вказують на першу чи другу особу, можуть бути в реченні рухомими. Вони можуть від'єднуватися від дієслівної форми і приєднуватися до інших слів у реченні, наприклад:

*Co im powiedziałeś? – Coś im powiedział?*¹⁷

Pytasz, kiedy przyszliście? – Pytasz, kiedyśmy przyszli?

Czy wypłynęliście daleko? – Czyście daleko wypłynęli?, Czy dalekoście wypłynęli?

*Skąd się tu wzięliście? – Skądęście się tu wzięli?*¹⁸

Якщо в реченні є сполучник або частка, що закінчується на *-by*, приєднання до них елементів *-m, -ś, -śmy, -ście* обов'язкове, наприклад: *Zasugerowała wam, abyście przyszli. Powiedział, żebyśmy uważali. Bylebyś tylko była zdrowa.*

Важливо пам'ятати, що рухомих закінчень не можна приєднувати за допомогою зайвого елемента *że*, наприклад, неправильно є структура **Wyżeście już zdecydowali o wszystkim* – має бути *Wyście już zdecydowali o wszystkim*. Натомість до присутнього в реченні сполучника *że* дієслівні закінчення можна додавати, наприклад: *Dowiedziałam się niedawno, żeś wygrał konkurs.*

Дієслова, які в інфінітиві закінчуються на *-eć*, наприклад, *umieć, śmieć, dowiedzieć się, zapomnieć, myśleć, chcieć, musieć, siedzieć, widzieć, kaszleć, wisieć, wiedzieć, milczeć, krzyczeć, słyszeć, spojrzeć, drzeć*, при відмінюванні в минулому часі змінюють голосний *-e-* на голосний *-a-* у всіх формах, окрім чоловічо-особових у множині (*mieć – my mieliśmy, wy mieliście, oni mieli; wiedzieć – my wiedzieliśmy, wy wiedzieliście, oni wiedzieli*). Повністю парадигму представлено в таблиці на прикладі відмінювання дієслова *mieć*:

Однина Liczba pojedyncza					
Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	miał-em	ja	miała-am	(ja) (miał-om)
2.	ty	miał-eś	ty	miała-aś	(ty) (miał-oś)
3.	on, pan	miał-ø	ona, pani	miała-a	ono miał-o
Множина Liczba mnoga					
Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	miel-iśmy	my	miał-yśmy	
2.	wy	miel-iście	wy	miał-yście	
3.	oni, panowie, państwo	miel-i	one, panie	miał-y	

¹⁷ Голосний *-e-* в закінченнях чоловічого роду однини *-em i -esz* при перенесенні втрачається, порівн. форми жіночого і чоловічого родів: *Czy byłaś... – Czyś była...; Czy byłaś... – Czyś był...*

¹⁸ Якщо слово, до якого приєднуємо згадані дієслівні елементи, закінчується на приголосний, то для полегшення вимови після цього приголосного з'являється голосний (*skądęście*).

При відмінюванні дієслова *jeść* відбувається таке саме чергування голосних (*e / a*), а після цих голосних з'являється приголосний *-d-*:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	jadł-em	ja	jadł-am	(ja)	(jadł-om)
2.	ty	jadł-eś	ty	jadł-aś	(ty)	(jadł-oś)
3.	on, pan	jadł-ø	ona, pani	jadł-a	ono	jadł-o
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy		Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy			
1.	my	jedł-iśmy	my	jadł-yśmy		
2.	wy	jedł-iście	wy	jadł-yście		
3.	oni, panowie, państwo	jedł-i	one, panie	jadł-y		

За таким самим зразком відмінюється дієслово (*u*)*siąść*: (*u*)*siadłem*, (*u*)*siadłeś*, (*u*)*siadł*, (*u*)*siadłam*, (*u*)*siadłaś*, (*u*)*siadła*, (*u*)*siadło*, (*u*)*siedliśmy*, (*u*)*siedliście*, (*u*)*siedli*, (*u*)*siadłyśmy*, (*u*)*siadłyście*, (*u*)*siadły*.

Приголосний *-d-* з'являється і при відмінюванні дієслова *iść*, але тільки у формах чоловічого роду однини:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	szedł-em	ja	szł-am	(ja)	(szł-om)
2.	ty	szedł-eś	ty	szł-aś	(ty)	(szł-oś)
3.	on, pan	szedł-ø	ona, pani	szł-a	ono	szł-o
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy		Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy			
1.	my	szł-iśmy	my	szł-yśmy		
2.	wy	szł-iście	wy	szł-yście		
3.	oni, panowie, państwo	szł-i	one, panie	szł-y		

За цим зразком відмінюються дієслова, похідні від дієслова *iść*: *przyjść*, *wejść*, *pójść*, *odejść*, *podejść*, *zejść*, *nadejść*, *wzejść* (наприклад: *wzeszedłem...*, *weszłam...*).

При відмінюванні в минулому часі дієслів *nieść*, *wieźć*, *wieść*, *pleść*, *gnieść*, *mieść* відбуваються чергування голосних за схожим принципом, що й для дієслів типу *mieć*, але у всіх формах, окрім множинних чоловічо-особових із голосним *-e-* в основі (*nieśliśmy*, *wieźliśmy*, *wiedliśmy*, *pleliśmy*, *gnieliśmy*, *mieliśmy*...), з'являється голосний *-o-* (*niosłem*, *wiozłem*, *wiodłem*, *plotłem*, *gniotłem*, *miotłem*...). У третій особі однини чоловічого роду замість *-o-* виступає *-ó-* (*niósł*, *wiózł*, *wiódł*, *plótl*, *gniótl*, *miótl*).

Парадигму представлено на прикладі відмінювання дієслова *nieść*:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	niosł-em	ja	niosł-am	(ja)	(niosł-om)
2.	ty	niosł-eś	ty	niosł-aś	(ty)	(niosł-oś)
3.	on, pan	niósł-ø	ona, pani	niosł-a	ono	niosł-o
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	nieśl-iśmy	my	niosł-yśmy		
2.	wy	nieśl-iście	wy	niosł-yście		
3.	oni, panowie, państwo	nieśl-i	one, panie	niosł-y		

При відмінюванні дієслів *drzeć, trzeć, żreć* у корені з'являється голосний *-a-*: *drzeć – darłem..., darliśmy..., darłyśmy...*

*** Дієслова *mleć, pleć* відмінюються за зразком: *mleć – mlełem..., męliśmy..., męłyśmy...*, а їхні відповідники ужиткової норми *mielić, pielić* – без спеціальних особливостей (*mieliłem...*).

Значною є група дієслів, що закінчуються в інфінітиві на *-nąć*, наприклад: *ciągnąć, pragnąć, płynąć, ciskać, sunąć*. Більшість дієслів на *-nąć* мають значення одноразовості, наприклад: *szarpnąć, plunąć, krzyknąć, sypnąć, mrugnąć, trzasnąć, kliknąć*, усі вони – доконаного виду. Існують і дієслова на *-ąć*, наприклад: *wująć* (і структурно схожі: *zdjąć, przyjąć, objąć, odjąć, ująć, podjąć*), *wziąć, piąć się (rozpiąć, spiąć, wpiąć), dać, ciąć, miąć, giąć, kłać* та ін.

При відмінюванні всіх цих дієслів *-ą-* зберігається тільки в особових формах чоловічого роду (*ciągnąłem, ciągnąłeś, ciągnął*), у решті форм з'являється *-ę-* (*ciągnęłam..., ciągnęliśmy..., ciągnęłyśmy...*).

Зразок відмінювання дієслів на *-(n)ąć* представлено в таблиці на прикладі дієслова *zacząć*:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	zaczął-em	ja	zaczęłam	(ja)	(zaczęłam-om)
2.	ty	zaczął-eś	ty	zaczęłaś	(ty)	(zaczęłaś-oś)
3.	on, pan	zaczął-ø	ona, pani	zaczęła-a	ono	zaczęło-o
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	zaczęli-iśmy	my	zaczęły-yśmy		
2.	wy	zaczęli-iście	wy	zaczęły-yście		
3.	oni, panowie, państwo	zaczęli-i	one, panie	zaczęły-y		

Деякі дієслова, що закінчуються в інфінітиві на *-nąć*, набувають у минулому часі форм без *-ę-*, *-ą-*, наприклад: *biegnąć (biec) – biegłem..., ulegnąć (ulec) – uległem..., rosnąć – rosnę..., zgadnąć – zgadłem...*

*** Деякі дієслова, що закінчуються в інфінітиві на *-nąć*, при відмінюванні втрачають *-n-*, але зберігають чергування *ą / ę*, наприклад:

złęgnąć się (złąc się) – złąknęłam się, złąknęłaś się, złąknęło się, złąknęliście się, złąknęłyście się, złąknęliście się, złąknęłyście się;

wylęgnąć się (wyląc się) – wylągnęłam się, wylągnęłaś się, wylągnęło się, wylągnęliście się, wylągnęłyście się, wylągnęliście się, wylągnęłyście się;

grzęznąć (grzązczyć) – grząznęłam, grząznęłaś, grząznęło, grząznęliście, grząznęłyście, grząznęłaś, grząznęłaś, grząznęliście, grząznęłyście, grząznęłyście.

*** Існують і складніші випадки відмінювання в минулому часі дієслів з інфінітивом на *-nąć*, у яких є родові форми або з носовим, або без нього, або ж варіантні, наприклад:

- a) kwitnąć – kwitł i kwitnął, kwitła i kwitnęła;
 głuchnąć – głuchł i głuchnął, głuchła i głuchnęła;
 (za)milknąć – (za)milkł i (za)milknął, (za)milkła i (za)milknęła;
 (z)niknąć – (z)niknął i (z)nikł, (z)niknęła i (z)nikła;

- b) chudnąć – chudł i chudnął, chudła;
 moknąć – mókł i moknął, mokła;
 gasnąć – gasł i gasnął, gasła;
 cieknąć (ciec) – ciekł i cieknął, ciekła;
 puchnąć – puchł i puchnął, puchła;
 krzepnąć – krzepł i krzepnął, krzepła;
 ślepnąć – śleplł i ślepnął, ślepla;
 schnąć – sechł i schnął, schła;
 cichnąć – cichł i cichnął, cichła;
 cierpnąć – cierplł i cierpnął, cierpla;
 mięknąć – mięklł i mięknął, miękła;
 rzednąć – rzedł i rzednął, rzedła;
 kisać – kisał i kisała, kisała;
 słabnąć – słabł i słabnął, słabła;
 stygnąć – stygnął i stygnęła, stygnęła;
 marznąć – marznął i marznąła, marznąła;
 pelznąć – pelznął i pelznąła, pelznąła.

- c) можливі й інші закономірності, порівн.:
 błysnąć – błysnął, błysnęła i błysła;
 chłódnąć – chłódł, chłódła, chłodnęliśmy;
 blednąć – bledł, blednął i blednął, bledła i bledła;
 więdnąć – więdłem, więdł i więdnął, więdła, więdliśmy;
 ziębnąć – ziębł, ziębł i ziębnął, ziębła.

Деякі дієслова, що закінчуються на -nąć, наприклад, *trzasnąć*, *trysnąć*, *prysnąć* зрідка можуть утворювати паралельні форми без носового: *trzasnął* і *trzasł* (наприклад, у фразеологізмі *jak z bicia trzasł*), *trysnął* і *trysł*, *prysnął* і *prysł*.

У випадку сумнівів щодо форми минулого часу дієслів наведених груп треба перевіряти спосіб їх відмінювання за нормативними словниками польської мови.

*** У польській мові колись активно функціонували форми давноминулого часу, які виражали дію, попередню стосовно іншої, як наприклад, у реченні: *Stup pochylił się, bo już był przegnił do połowy*. Сьогодні такі форми трапляються дуже рідко, наприклад, у відповідно стилізованих літературних текстах чи діалектному мовленні.

Форми цього часу утворюються додаванням до форм минулого часу (наприклад, *przegnił*) третьоособових форм дієслова *być*: *był*, *była*, *było*, *byli*, *były* (наприклад, *był przegnił*).

Парадигма давноминулого часу представлена в таблиці на прикладі дієслова *chodzić*:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	chodзіłem był	ja	chodзіłaм была	(ja)	(chodзіłom było)
2.	ty	chodзіłeś był	ty	chodзіłaś была	(ty)	(chodзіłoś było)
3.	on, pan	chodзіł był	ona, pani	chodзіła была	ono	chodзіło było
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	chodзілиśmy byli		my	chodзіłyśmy były	
2.	wy	chodзілиście были		wy	chodзіłyście były	
3.	oni, panowie, państwo	chodзіли были		one, panie	chodзіły były	

*** Особливий зразок відмінювання має слово *powinien*, яке приймає особові дієслівні закінчення минулого часу при творенні форм теперішнього часу, порівн.:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	powinien-em	ja	powinn-am	(ja)	(powinn-om)
2.	ty	powinien-eś	ty	powinn-aś	(ty)	(powinn-oś)
3.	on, pan	powinien-ø	ona, pani	powinn-a	ono	powinn-o
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	powinn-iśmy		my	powinn-yśmy	
2.	wy	powinn-iście		wy	powinn-yście	
3.	oni, panowie, państwo	powinn-i		one, panie	powinn-y	

При утворенні форм минулого часу до форм, що наведені в щойно поданій таблиці, додаються форми дієслова *być* у третій особі однини чи множини минулого часу (*powiniennem był..., powinnam była..., powinniśmy byli..., powinnuśmy były...*), див. повну парадигму:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	powinien-em był	ja	powinn-am była	(ja)	(powinn-om było)
2.	ty	powinien-eś był	ty	powinn-aś była	(ty)	(powinn-oś było)
3.	on, pan	powinien-ø był	ona, pani	powinn-a była	ono	powinn-o było
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	powinn-iśmy byli	my	powinn-yśmy były		
2.	wy	powinn-iście byli	wy	powinn-yście były		
3.	oni, panowie, państwo	powinn-i byli	one, panie	powinn-y były		

ВПРАВИ

1. Провідмініайте в минулому часі:

Starać się, wjeżdżać, prosić, chwalić, martwić się, spać, podsłuchiwać, kontynuować, skakać, brać.

2. Уставте дієслово *być* у відповідній формі минулого часу:

Dzień ... słoneczny i wietrzny.
... już godzina jedenasta.
Ojciec ... ze mnie zadowolony.
Z nami ... starsza siostra.
[ja, m] ... w domu sam.
Czy [ty, ż] ... u Oli?
Czy [ty, m] ... wczoraj w kinie?
[ja, ż] ... z wami szczerą.

[wy, nmos] ... w niedzielę na wycieczce?

Jabłka ... już na stole.

Psy ... głodne.

[my, mos] ... szczęśliwi.

Przez ostatnie trzy lata zimy ... dość ciepłe.

Rodzice ... na wywiadówce.

[my, nmos] ... w samym centrum miasta.

3. Ужйіте дієслова у відповідній формі минулого часу, зважаючи на диференціацію родових форм:

Dzisiaj rano ptaki (śpiewać) szczególnie głośno.

Na dworze (szczeakać) psy.

Dzieci (bawić się) na podwórku.

Chłopcy (spóźnić się) na pierwszą lekcję.

Dwie osoby nie (pojechać) na wycieczkę.

Studenci (zdawać) egzamin.

Na dachu (ćwierkać) wróble.

Dziennikarze (robić) wywiady.

Jurek z Tomkiem już (wyjechać).

Marek z Ewą (zostać) w domu.

Brat z siostrą (słuchać) bajki.

Zosia z Elą (pokłócić się).

Renata z Magdą (przyprowadzić) jeszcze jedną koleżankę.

4. Уставте дієслово *mieć* у відповідній формі минулого часу:

[ja, m] ... trzy dni na załatwienie sprawy.

Nie [ty, ż]... wczoraj czasu?

[wy, mos] ... pójść na spacer, dlaczego jesteście w domu?

Czy to ona ... do ciebie zadzwonić?

Ten wypadek ... wpływ na dalszy przebieg wydarzeń.

[my, mos] ... wpaść wczoraj do was, ale zbyt późno wróciliśmy z wycieczki.

Co to ... znaczyć?

A co [my, mos] ... zrobić?

Ile książek [wy, nmos] ... przeczytać?

[ja, ż] ... wczoraj zły humor.

Co [ty, m] ... na myśli?

5. Ужййте дієслова, подані в інфінітиві, у відповідній формі минулого часу:

Wczoraj [ja, ż] (wrócić) do domu bardzo późno.

Kuba, czy (odrobić) już zadania domowe?

[ja, ż] (Spóźnić się) tylko pięć minut.

Dziewczyny, pośpieszcie się, jeszcze wczoraj (mieć) to zrobić.

[my, mos] (Chcieć) pójść do kina, ale nie było już biletów.

Nie (napisać) [ja, m] jeszcze pracy, bo nie (zdążyć).

Kasiu, jeszcze nie (zrobić) śniadania?

Chłopcy, czy wczoraj też (grać) w piłkę?

[my, nmos] (Zatelefonować) do Agnieszki i (opowiedzieć) jej o wszystkim.

6. *** Змініть порядок слів (дієслівних елементів) у реченнях за зразком: *Kiedy zdążyłeś wszystko zrobić? – Kiedyś zdążył wszystko zrobić?*

Gdzie zatrzymaliście się?

Co zrobiliście, chłopcy?

Dlaczego tam nie zajrzałeś?

Komu daliście prezent?

Czy nie spóźniłeś się?

Po co tu przyszedłeś?

Pamiętasz, kogo tam widzieliśmy?

Pytasz, skąd wróciliśmy?

7. Від поданих особових форм дієслів утворіть форми інфінітива:

a) Muszę. Pragnę. Twierdzę. Wiem. Piszczę. Cierpię. Siwieję. Drzę.

b) Istnieją. Wiszą. Bołą. Starzeją się. Lecą. Brzmiają. Chcą. Mdleją. Myślą.

c) Zielenieje. Woli. Marznie. Ciągnie. Ryczy. Szumi. Drożeje. Należy.

8. Ужййте виділені дієслова (в інфінітиві вони закінчуються на -eć) у формі першої особи однини чоловічого роду минулого часу:

Cały dzień **siedzę** w domu. **Wiem**, że na dworze jest ładna pogoda. **Widzę** przez okno kuszące promienie wiosennego słońca, **słyszę** odgłosy miejskiego gwaru. Oczywiście, **chcę** wyjść na zewnątrz! **Muszę** jednak zostać w domu. **Wolę** już skończyć tę swoją pracę. **Rozumiem** przecież, że inaczej nie zdążę na czas. **Dowiem** się o ostatecznym termi-

nie oddania. **Myślę**, że dam radę. **Zapomnę** jeszcze na kilka godzin o odpoczynku. **Przypomnę** sobie, że podobne sytuacje krytyczne już mi się zdarzały. **Obejrzę** jeszcze raz, co mi zostało do zrobienia i **powiem** sobie stanowczo: „Weź się w garść i skończ”!

9. У тексті попередньої вправи вжййте дієслова у формі другої особи однини жіночого роду минулого часу.

10. Провідмініяйте у всіх формах минулого часу (утворивши попередньо від поданих особових форм форму інфінітива):

Leżę i myślę.

Krzyczę, wręcz wrzeszczę.

Milczę, ledwo dyszę.

Szarpnę i krzyknę.

Idę i ciągnę.

Usiądę i odpocznę.

Zapomnę i nie wezmę.

11. Уставте відповідні форми минулого часу дієслів, що закінчуються на -eć:

On słyszał i my [mos] ... .

Ona widziała i my [nmos] ... .

Ja chciałem i one ... .

Ty zapomniałaś i oni ... .

Oni milczeli i ja ... .

Ja tak myślałem i oni tak samo ... .

Wy odpowiedzieliście i ja ... .

My wiedzieliśmy o tym i on o tym ... .

One powiedziały i oni też ... .

Dziecko rozumiało i rodzice ... .

Ten ptaszek poleciał i tamte ptaszki ... .

Ich płaszcz wisiał i mój płaszcz ... .

12. Уставте відповідні форми минулого часу дієслів, що закінчуються на -eć:

Nic o tym [ja, m] nie (słyszeć).

[ja, ż] (Zapomnieć), że (mieć) do ciebie zadzwonić.

Oni nas nie (widzieć).

[ty, m] Nie (musieć) tego robić.
 Piotrek, gdzie (polecieć)?
 W przedpokoju (wisieć) dwie kurtki.
 [my, nmos] (Siedzieć) cicho i (milszeć).
 W tym pokoju (leżeć) dwaj chorzy.
 Co tam tak cicho (piszczeć)?
 [my, mos] (Obejrzeć) oba filmy.
 Oni aż (drzeć) z zimna.
 Czy to konie tak głośno (rzeć)?
 Nigdy [ja, m] nie (należeć) do tej organizacji.
 Wreszcie wszyscy (porozumieć się).
 W czasie wichury (trzeszczeć) drzewa i łamały się gałęzie.

13. Ужййте в реченнях відповідні форми минулого часу дієслів, що закінчуються на -еć:

- a) Słyszaleś, jak (kwiczeć) wczoraj świnia?
 Jak żałośnie (skowyczeć) ten biedny pies!
 Krowa (muczeć), pewnie była głodna.
 Żmija głośno (syczeć).
 Kot (mruczeć) u mnie na kolanach.
 Piosenka była ładna, ale wykonawcy (beczeć) jak kozy.
- b) Chłopiec rósł i (mądrzeć) z każdym dniem.
 Kolekcjonerzy broni zebrali różnego rodzaju sprzęt, który do tej pory (niszczeć) w lasach i na starych poligonach.
 Ludzie (szaleć) ze strachu, (krzyczeć) jak obłąkani.
 Od potu (wilgotnieć) mu czoło.
 (Kłęczeć) i modliła się z głową ukrytą w dłoniach.
 Dzieci (dorośleć), nie (chcieć) już jeździć z rodzicami na wakacje.
 Fundacja, pozbawiona sponsorów, (biednieć) dość szybko.
 Obaj byli niezadowoleni i coś (burczeć).
- c) Wydaje mi się, że ta powierzchnia istotnie (zmaleć).
 Są ludzie, którym nie jest wszystko jedno, którzy nie (zobojętnieć) do końca.
 Czyś [ty, m] (ogłupieć)?
 Czyś (oszaleć), Magda?
 Aż [ja, m] (zbaranieć) z zaskoczenia.
 Oba ich psy już (zestarzeć się).
 Dziewczyna (osłupieć) z wrażenia, niezdolna powiedzieć ani słowa.

Po tym wszystkim jeszcze bardziej (osowieć) i zamknęła się w sobie.

Na widok kwiatów i pierścionka Magda (oniemieć) ze szczęścia.
 Jej uroda była teraz pełniejsza: (wysmukleć), (wyszczupleć) w tali.
 Na starość oni (zuborzeć) i (przenieść) się na wieś.
 W tej służbie on (znikczemnieć) do reszty.
 Pamiętasz, jak [ty, ż] (zemdleć) po oddaniu krwi?
 Widzisz, jak ostatnio [ja, m] (pogrubieć)?
 [on] (Wyłysieć) i (postarzeć się) nad wiek.

- d) [ona] (Wyzdrowieć) z ciężkiego zapalenia płuc.
 Teraz dopiero [oni] (posłyszeć), że ktoś za nimi idzie.
 Romek (podeprzeć się) łokciami i patrzył na siostrę.
 To ona (podezreć) trochę kotletów z lodówki.
 [on] (Odleżeć), biedaczek, to przeziębienie.
 Zobacz, [ja, ż] (natrzeć) trochę chrzanu.
 Matka łagodnie (napomnieć) niesfornego dziecko.
 Po tym telefonie całkiem (odechcieć się) mi spać.
- e) Żyły (nabrzmieć) mu na twarzy, cały (poczerwienieć).
 (Grzmieć) i błyskało się coraz bliżej.
 Ziarna (pęcznieć) w kłosach.
 Wyjechałam na urlop, a kwiaty (marnieć) nie podlewane.
 Zanurzyła się po szyję, tak że (sterczeć) jej znad wody tylko głowa.
 Kiedy (zaistnieć) to niebezpieczeństwo?
- f) Wszystkie obrazy (poszarzeć) ze starości.
 Te tkanki już (zrogowacieć).
 Nagle mięśnie mu (zwiotczeć), nogi odmówiły posłuszeństwa.
 Śnieg (stopnieć) i stoki gór (poczernieć).
 Szczyty gór (mętnieć) w szybko zapadającym zmroku.
 Zamek ten dawno już (przerdzewieć).
 Palce mi (skostnieć) z zimna.
 Granat na zasłonach już (spłowieć).
 Lato było tak mokre, że siano w stogach (spleśnieć).

14. Ужййте в реченнях відповідні форми минулого часу дієслів, що закінчуються на -аć:

- Zaczęliście już czytać tę książkę? Bo ja [m] jeszcze nie ...
 Wzięłam kubki. A ty [m] ... tace?

Marek wyciągnął z plecaka ołówki, a Beata ... pisaki.
 Zginął mi długopis. Tobie też coś ... ?
 Mama (zając się) przygotowaniem kolacji, a córki ... sprzątaniami.
 Wynająłem mieszkanie w centrum. A ty [ż] gdzie ... ?
 Minał rok. Czy może już dwa lata ... ?
 Usunęłam wszystkie błędy ze swojej pracy. Ty też ze swojej [m] ... ?
 Płynęliśmy statkiem. Michał też razem z nami ... .
 Zawinęłam swoje kanapki. A wy [mos] swoje ... ?
 Moi dziadkowie już wyżełi pszenicę. A twój wujek już ... ?
 Kto to tak trzasnął drzwiami? – To Ola ... .

15. Уставте відповідні форми минулого часу дієслів, що закінчуються на -ąć:

- a) Sławek (szarpnąć) Agatkę za warkoczyk.
 Kuba, po co (kopnąć) psa?
 No i [ja, m] (połknąć) haczyk.
 Samochód (stuknąć) w tramwaj i rozbił cały przód.
 Było mu smutno, to sobie (walnąć) kielicha.
 [ja, ż] (Pośliznąć się) na mokrej trawie.
 Zakaszał i (sięgnąć) po szklankę z wodą.
 Nagle coś na mnie (kapnąć).
 W jaką ikonę [ty, ż] (kliknąć)?
 Na moje pytanie odpowiedział spokojnie, nawet okiem nie (mru-gnąć).
 Do gniazda (podfrunąć) dwa małe ptaszki.
 Kot (mruknąć) i poszedł sobie.
 Żubr głośno (ryknąć).
 Koza (beknąć) przeciągle.
 Krowa (skubnąć) smakowity listek.
 Słyszałeś, jak ta świnka śmiesznie (kwiknąć)?
 Która to kaczka (kwaknąć)?
 Marysia (sypnąć) kurom garść pszenicy.
 Chłopak (maznąć) dwa razy sprayem po murze.
 Ledwie [ja, m] (liznąć) obiadu – już musiałem wychodzić.
 Krew (bryznąć) na kamienie.
 (Huknąć) równocześnie kilka strzałów.
 Działa (zionać) ogniem.
 [on, m] Nie (pisnąć) ani słowa o tym zdarzeniu.

Janek, po co mnie (uszczypnąć)?
 [ja, m] (Kichnąć) kilka razy.
 Zbyszku, po co (drapnąć) widelcem obrus?
 Kasia (szepnąć) coś do ucha Teresce.
 Sławek przyłożył palce do ust i (gwizdnąć).
 Nagle wszyscy (gruchnąć) śmiechem.

- b) Czy już wecie, że [my, mos] (zając) pierwsze miejsce?
 Wujostwo (przyjąć) nas bardzo serdecznie.
 Dziewczyny (zdjąć) kurtki, bo na dworze było bardzo ciepło.
 Rodzice szybko (podjąć) właściwą decyzję.
 Agnieszko, czy (zając się) już naszymi gośćmi?
 Filip, (wyjąć) masło z lodówki?
 Staśkowi mowę [n] (odjąć) z przerażenia.
 Widok ten (odjąć) mi apetyt.
 Marta bardzo (przejąć się) bratem.
 (Objąć się) i wycalowali jak przyjaciele.
 Płomień (objąć) dach pobliskiej stodoły.
 Po kilku tygodniach poszukiwań policja (ująć) przestępcę.
 Ostatnie zdanie w tekście [ja, m] (ująć) w nawias.
- c) Olu, wszystkie guziczki (zapiąć)?
 Julka, po co (obciąć) włosy?
 (Minać) nas dwa autobusy, żaden się nie zatrzymał.
 Po południu Magda (zacząć) sprzątać w mieszkaniu.
 [my, mos] Nie (wziąć) ze sobą nic do picia.
 Tomek, o której wczoraj (zasnąć)?
 (Odpocząć) trochę, mamó?
 Marcin, czy (zamknąć) drzwi?
 Znowu [ty, m] (zaciąć się) przy goleniu?
 Na wycieczce Michał (zwichnąć) nogę.
 Grzegorz (uścisnąć) Stefanowi rękę.
 Poruszyła ustami, a potem (zaciąć) je w gniewie.
 W tym roku nasi słuchacze (osiągnąć) bardzo dobre wyniki.
- d) Wiatr (giąć) gałązki drzew.
 Na żelaznej kracie (piąć się) winorośl.
 Wokół (cuchnąć) rozkładająca się żywność i śmieci.
 Ręce chłopca to (miać) serwetkę, to znowu ją wygładzały.
 [oni] (Kląć się) na wszystkie świętości.
 [ja, ż] (Spiąć) spinaczem te dwa arkusze.

Po co [wy, mos] (ściąć) te drzewa?
 Unieśliśmy stół, kanapę i (zwinąć) dywan.
 (Owładnąć) mną radość.
 Po niebie (sunąć) obłoki.
 Może byśmy wyszli na zewnątrz i (odetchnąć) świeżym powietrzem?
 Ojciec (oderznąć) wystający kawałek deski.
 W przedpokoju [ja, m] (natknąć się) na siostrę.
 [ja, ż] (Nawinąć) makaron na widelec.
 [on] (Ocknąć się) ze snu i półprzytomny usiadł na kanapie.
 [ona] (Skinąć) przyzwalając głową.
 [ja, ż] (Zgiąć) lewą rękę w łokciu.
 Miasto to (słynać) z cennych futer.
 [ona] (Wyciągnąć) chusteczkę, żeby zetrzeć łzy, które (spłynąć) po policzkach.
 Twoje słowa mnie (dotknąć).
 [on] (Zepchnąć) łódź na wodę i (odepchnąć się) wiosłami.
 Z trudem [ja, ż] (przepchnąć się) do wyjścia.
 Ten żel naprawdę bardzo szybko (wchłonać się).
 Po co tak [ty, m] (rozdać) opony?
 Po zmywaniu [ona] (wyżąć) ścierki i wylała wodę do ścieku.
 Olu, spódnica ci (podgiąć się).
 Posmarowała chleb masłem i (podetknąć) dziecku pod brodę.

16. Уставте в таблицку форми, яких бракує:

a) wieźć

Liczba pojedyncza					
1.	ja		ja	wiozłam	
2.	ty		ty		
3.	on, pan	wiózł	ona, pani	wiozła	ono
Liczba mnoga					
1.	my			my	wiozłyśmy
2.	wy			wy	

3.	oni, panowie państwo	wieźli	one, panie	
----	----------------------	--------	------------	--

b) wieść

Liczba pojedyncza					
1.	ja	wiodłem	ja		
2.	ty		ty	wiodłaś	
3.	on, pan		ona, pani	ono	wiodło
Liczba mnoga					
1.	my			my	
2.	wy	wiedliście		wy	
3.	oni, panowie państwo		one, panie		wiodły

c) gniesić

Liczba pojedyncza					
1.	ja		ja		
2.	ty	gniotleś	ty		
3.	on, pan		ona, pani	gniotła	ono
Liczba mnoga					
1.	my	gnietliśmy		my	
2.	wy			wy	gniotłyście
3.	oni, panowie państwo			one, panie	

d) żreć

Liczba pojedyncza						
1.	<i>ja</i>		<i>ja</i>			
2.	<i>ty</i>	żarłeś	<i>ty</i>			
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>	żarła	<i>ono</i>	żarło
Liczba mnoga						
1.	<i>my</i>		<i>my</i>			
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>			żarliście
3.	<i>oni, panowie państwo</i>	żarli	<i>one, panie</i>			

e) *** mleć

Liczba pojedyncza						
1.	<i>ja</i>	mlełem	<i>ja</i>			
2.	<i>ty</i>		<i>ty</i>	mlełaś		
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>		<i>ono</i>	
Liczba mnoga						
1.	<i>my</i>		<i>my</i>			mleliśmy
2.	<i>wy</i>	mleliście	<i>wy</i>			
3.	<i>oni, panowie państwo</i>		<i>one, panie</i>			

f) kraść

Liczba pojedyncza						
1.	<i>ja</i>	kradłem	<i>ja</i>			
2.	<i>ty</i>		<i>ty</i>			
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>		<i>ono</i>	kradło
Liczba mnoga						
1.	<i>my</i>	kradliśmy	<i>my</i>			
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>			
3.	<i>oni, panowie państwo</i>		<i>one, panie</i>			kradły

g) zawrzeć

Liczba pojedyncza						
1.	<i>ja</i>		<i>ja</i>			
2.	<i>ty</i>	zawarłeś	<i>ty</i>			
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>	zawarła	<i>ono</i>	
Liczba mnoga						
1.	<i>my</i>		<i>my</i>			
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>			
3.	<i>oni, panowie państwo</i>	zawarli	<i>one, panie</i>			

h) (zna)leźć

Liczba pojedyncza					
1.	<i>ja</i>	(zna)lazłem	<i>ja</i>		
2.	<i>ty</i>		<i>ty</i>	(zna)lazłaś	
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>		<i>ono</i>
Liczba mnoga					
1.	<i>my</i>		<i>my</i>	(zna)lazliśmy	
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>		
3.	<i>oni, panowie państwo</i>	(zna)leźli	<i>one, panie</i>		

i) wlec

Liczba pojedyncza					
1.	<i>ja</i>	włokłem	<i>ja</i>		
2.	<i>ty</i>		<i>ty</i>		
3.	<i>on, pan</i>	włókł	<i>ona, pani</i>	włokła	<i>ono</i>
Liczba mnoga					
1.	<i>my</i>		<i>my</i>	wlokliśmy	
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>		
3.	<i>oni, panowie państwo</i>	wlekli	<i>one, panie</i>		

j) trząść

Liczba pojedyncza					
1.	<i>ja</i>	trząłem	<i>ja</i>		
2.	<i>ty</i>		<i>ty</i>	trząłaś	
3.	<i>on, pan</i>		<i>ona, pani</i>		<i>ono</i>
Liczba mnoga					
1.	<i>my</i>		<i>my</i>	trzęśliśmy	
2.	<i>wy</i>		<i>wy</i>		
3.	<i>oni, panowie państwo</i>	trzęśli	<i>one, panie</i>		

17. Ужійте дієслова у відповідній формі минулого часу:

Która instytucja (wspomóc) organizację konferencji?

Wiatr (wzmóc się) i znowu (przycichnąć).

Powiedz, żeby [on] tylko nie (wystrzyc) cię za krótko.

Intuicja mnie (ostrzec), żeby tego nie robić.

Ktoś mi (ukraść) cenną książkę.

Czy dzieci (zjeść) wszystkie jabłka?

Tyle wstydu za siebie [ja, ż] (najeść się)!

Oboje [mos] (spaść) z drzewa?

Spojrawszy na swoje zdjęcia z przedszkola, [ja, ż] (popaść) w zadumę.

Mama zawsze (kłaść) dzieci spać przed dziesiątą.

Trafiony kulą, żołnierz (paść) na wznak.

[ja, m] (Paść) w ubraniu na łóżko i natychmiast (zasnąć).

Kamień (spaść) mi z serca, kiedy [ja, ż] o tym (usłyszeć).

Pastuch (paść) stado krów.

[ja, ż] (Ugryźć) mały kawałeczek czekolady.

[on] (Pleść) jakieś bzdury.

[wy, mos] (Napleść) tyle koszyków, że teraz nie możecie ich sprzedać?

→ Kuba, (zamieść) już podłogę?

Sąsiad (podwieźć) mnie do domu.

→ Dopiero gdy ją [ja, m] (dostrzec), (unieść) oczy w górę.

Kto (przynieść) te paczki?
[ja, ż] (Zemleć) w młynku porcję kawy.
[my, mos] (Zawrzeć) z nimi umowę.
Paweł, czy (znaleźć) już te swoje notatki?
Psy (zeżreć) mięso.
Ależ ten tramwaj (wlec się)!
Patrzył, jak mucha (leźć) po ścianie.
Dzieciaki zostawione bez opieki (drzeć) gęby od rana do wieczora.
Ręce mi (drzeć) – tak strasznie się denerwowałam.

18. Уставте дієслова в дужках у формі першої особи однини чоловічого роду минулого часу:

(Wyjść) z domu zawczasu. (Iść) pieszo. (Dojść) tu dość szybko. (Przejść) przez ulicę i (podejść) do budynku. (Obejść) go dookoła. (Wejść) do środka. (Wyjść) na drugie piętro. Zatrzymałem się, zastanowiłem się i ... (odejść) od drzwi. (Zejść) na dół. (Zajść) na chwilę do baru na piwo i (pójść) do domu.

19. Текст попередньої вправи переписіть, уживаючи дієслова у формі другої особи однини жіночого роду минулого часу.

20. Уставте одне з дієслів (пійти, odejти, wyjти, zejти, obejти, podejти, wejти) у відповідній формі минулого часу:

Dziewczynki nie ... jeszcze do domu.
Dzisiaj [ja, m] ... dużo wcześniej niż wczoraj, ale wszystko jedno się spóźniłem.
Oleńko, czy już ... ze schodów?
Kobieta powoli ... od okna.
Do Oli ... jakiś chłopak i oni o czymś rozmawiają.
Do pokoju ... mama.
Już [ja, m] ... budynek trzykrotnie.

21. *** Ужійте відповідну дієслівну форму минулого часу:

Wszędzie już (kwitnąć) bzy.
Liście już (pożółknąć), niedługo będzie jesień.
Trawa (nawilgnąć) i było dość ślisko.
Wichura i zamieć (słabnąć).

Słońce (zniknąć) za ciemną chmurą.
Krzaki (zrosnąć się) ze sobą i utworzyły nieprzebyty gąszcz.
Stałem i (moknąć) na przystanku.
Świece (zgasnąć), zrobiło się ciemno.
Nasza organizacja powiększała się i (krzepnąć).
Koszule (schnąć) na sznurze.
Beata (ziębnąć) na mrozie, czekając na autobus.
Dom (cichnąć) dopiero około północy.
Ręka mu coś ostatnio (cierpnąć).
[on] (Ogłuchnąć) na oboje uszu.
Nogi mu (spuchnąć), czuł się bardzo źle.
Przez prawie dwie godziny [ja, m] (marznąć) pod blokiem.
Tak szybko (odrosnąć) ci włosy!
[ty, ż] (Schudnąć) ostatnio czy mi się wydaje?
Zobacz, jak papier (zmięknąć) w tej wilgoci.
Kasiu, pierogi już ci (wystygnąć).
Zofia (zblednąć) i (zamilknąć).

22. Ужійте дієслова, подані в дужках у формі теперішнього часу, у відповідній формі минулого часу:

Choć upieramy się, że brak nam czasu na normalne jedzenie, nigdy wcześniej nie (poświęcamy) mu tylu środków i uwagi co dziś. Nigdy tak masowo nie (stosujemy) tylu diet. Nigdy wcześniej książki kucharskie nie (cieszą się) tak wielkim powodzeniem, a programy kulinarne w telewizji tak wielką oglądalnością. Nigdy wcześniej w takim stopniu nie (ciekawia) nas różne tradycje kulinarne i nigdy wcześniej tak chętnie nie (odwiedzamy) tylu egzotycznych restauracji.

(wg „*Twój Styl*” 2005)

23. Виділені дієслівні форми теперішнього часу ужійте в минулому часі. У зазначених випадках утворіть форму минулого часу від відповідного дієслова доконаного виду:

a) Świta. Jest 5.30. Jeszcze przed wschodem słońca **wsiadamy** do drewnianej łodzi i **ruszamy** na spływ Gangesem. **Jest** ciemno i chłodno, ale na monumentalnych schodach prowadzących z miasta w dół do rzeki (ghaty – tak są zwane te schody) już **można** dostrzec mieszkańców Waranasi – miasta, znanego jeszcze w V wieku p.n.e.,

najstarszego miasta w Indiach i najstarszego zamieszkanego miasta na świecie, znanego też jako Benares. „Starsze niż historia, starsze niż tradycja, starsze nawet niż legenda – dwukrotnie starsze niż one wszystkie razem wzięte” – tak **mówi** o nim pisarz Mark Twain. **Płyniemy** wzdłuż pałaców, świątyń i tarasów połączonych z rzeką kamiennymi schodami. Nasz wioślarz i przewodnik jednocześnie, bezzębny Hindus, łamanym angielskim **opowiada** o mijanych zabytkach. Między zabytkami i świątyniami od rana **toczy się** zwykłe życie. **Mijamy** (dk) mężczyznę, który **robi** pranie: rytmicznie i z pluskiem raz po raz **uderza** koszulą o kamień i stos kolorowych mokrych ubrań **powiększa** się sukcesywnie. Kilkanaście metrów dalej **myją się** dwie starsze kobiety w tradycyjnych sari. Złote cekiny na ich ramionach **mienia się** oświetlone blaskiem wschodzącego słońca. **Płyniemy** dalej. **Widzimy** (dk) kilku Hinduśców w jasnych szatach, którzy **stoją** w rzece po pas – **obmywają się**. Niektórzy **mają** zamknięte oczy – **modlą się**. **Jest** to rytuał pudża. **Zaczyna się** krótką modlitwą, po której **następuje** złożenie ofiary: z kwiatów, owoców, słodczy – w zależności od zwyczaju. **Napotykamy** (dk) joginów, którzy w skupieniu **oddają się** swojej praktyce. **Słychać** dzwonki i śpiew modlitw, **unoszą się** dym, w powietrzu **czuć** zapach kadzidełek. Ludzie gęsto **zapelniają** (dk) schody. Słońce **zaczyna** (dk) leniwie wznosić się nad linią wody. Promienie **wypelniają** ciepłem twarze modlących się. Teraz dopiero **można** zobaczyć, jak wszyscy **są** barwnie ubrani i jak kolory **tańczą** na brzegu w rytm modlitw. Po porannych rytuałach, modlitwach, praniu i myciu się ludzie **wycofują się** znad rzeki w górę, do miasta. Na ulicach **roi się** od sprzedawców, którzy **gotują** i **smażą** tutejsze specjały. Po tradycyjnym śniadaniu labiryntem wąskich, zatłoczonych uliczek starego miasta **ruszamy** (dk) szlakiem świątyń. Jedną z ważniejszych to Złota Świątynia; my, jako turyści, **możemy** ją, niestety, obejrzeć tylko z zewnątrz. Po długim marszu w upale **dochodzimy** (dk) do nowoczesnej świątyni Bharat Mata. W środku **znajduje się** ogromna, wyrzeźbiona w marmurze mapa subkontynentu indyjskiego i Wyżyny Tybetańskiej. **Obchodzimy** (dk) świątynię dookoła, a potem **wspinamy się** (dk) na pierwsze piętro, skąd kolosalną mapę **możemy** podziwiać w całości. Po kilku godzinach **wracamy** (dk) nad Ganges do jednego z kremacyjnych ghatów, gdzie wcale nie **jest** spokoj-

niej niż o świecie. Co kilka chwil schodami z góry, z miasta, **schodzi** kondukt. Na przodzie na bambusowych noszach **niosą** zwłoki. Twarze rodziny nie **zdradzają** emocji. Potem **dowiadujemy się** (dk), że podczas pogrzebu nie można uronić łzy, bo dusza zmarłego nie odbędzie ostatniej wędrówki. Ceremonia palenia zwłok **przyprawia** (dk) o ciarki. W tej codziennej krzątaninie nad Gangesem ktoś **odchodzi**. Jednak dookoła dalej, jak gdyby nigdy nic, **toczy się** życie – dzieci **grają** w piłkę, kobiety **robią** pranie, obok kozy i krowy **jedzą** śmieci...

(wg „Viva!” 2015)

b) Kobieta w kawalerce

Może to zagrać tylko Danuta Stenka. A rzecz **wygląda** następująco: publiczność zgromadzona na stojaka wokół niewielkiego podestu na planie kwadratu **widzi** (dk) kompletnie urządzone mieszkanie – kuchnię, łazienkę i salonik-sypialnię. Kawalerka **prezentuje się** jak żywcem wyciągnięta z Ikei. Do tej dziupli **wchodzi** (dk) kobieta, 50-letnia stenotypistka. Kobieta **wykonuje** najzwyklejsze czynności: **ściąga** (dk) płaszcz, **przebiera się** (dk) w domowy dres, **nastawia** (dk) pranie, **gotuje** (dk) wodę na herbatę, **je** (dk) kanapkę, **wyciska** (dk) przyszc, **robi** (dk) – *exusez le mot* – kupę... **Słucha** radia. Przez kwadrans **gra** w „The Sims” (grę komputerową polegającą na stworzeniu własnego „człowieka” i urzędzeniu mu mieszkania) i **idzie** (dk) spać. Koniec. Po co więc iść na coś takiego do teatru? Ano powodów jest kilka. Pierwszy to po prostu wielka przyjemność oglądania (podglądania) Danuty Stenki z bliska, bo spektakl **jest** niezwykle kameralny. Heroinę polskiego teatru **mamy** w nim na wyciągnięcie ręki, dosłownie. Drugi to aktorstwo najwyższej próby, wymagające wielkiego skupienia i powściągliwości, bo – uwaga! – oglądana przez nas bohaterka nie **wypowiada** (dk) ani jednego słowa. Nic, zero, null. Przez cały czas **panuje** kompletna cisza, zakłócana tylko przez dźwięk pralki, czajnika, radia lub telewizora, w którym **leci** reality show „Keepind Up with the Kardashians”. Trzeci powód to finał, bo przed pójściem do łóżka kobieta **wraca** (dk) na chwilę po coś do kuchni. Dlaczego?... Przez cały czas **czuć** jakieś zaniepokojenie... Coś jest nie tak... A żeby się przekonać co, trzeba iść do TR Warszawa. Koniecznie!

(wg „Wysokie Obcasy” 2015)

24. Дієслова, вжиті в майбутньому часі, вжійте у відповідних формах минулого часу:

Faszerowane jabłka

Składniki: 4 średniej wielkości winne jabłka, 10 dag startych orzechów laskowych lub włoskich, 2 łyżki płynnego miodu, około 100 ml mleczka kokosowego, łyżka wiórków kokosowych, pół cytryny, łyżeczka oleju.

Jabłka докладnie **umyjemy**, **wytrzemy**. Z każdego **odkroimy** czapечkę z ogonkiem. Za pomocą noża i łyżeczki z każdego jabłka **wydrażymy** miąższ. Starte orzechy **połączymy** z miodem, wiórkami i mleczkiem kokosowym. **Doprawimy** do smaku sokiem z cytryny. Przygotowanym farszem **napelnimy** jabłka. Każde **przykryjemy** czapечką, **położymy** na kawałku folii aluminiowej posmarowanej olejem, докладnie **zawiniemy**. **Położymy** na ruszcie grilla i **będziemy piec** około 25 minut. Żeby owoce były przyrumienione, **odwinimy** je z folii i **będziemy piec** jeszcze kilka minut na ruszcie.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

25. *** Перекладіть польською мовою:

Я повинна була передбачити такий розвиток подій.

Діти, ви повинні бути уважними.

Ми повинні були прийти раніше, але не встигли.

Чи ти теж повинен бути завтра на зборах?

Дівчата повинні були принести тістечка.

Постукай, він повинен бути вдома.

Ви (до чоловіка) повинні прописатися у Кракові.

Ви (до жінки) повинні були розпочати роботу ще вчора.

5.3. МАЙБУТНІЙ ЧАС.

ДІЄСЛОВА ДОКОНАНОГО Й НЕДОКОНАНОГО ВИДУ

Майбутній час утворюємо двома способами, залежно від того, якого виду є дієслово. Граматична категорія виду має два значення – доконаності й недоконаності. Дієслова недоконаного виду означають незавершену дію (дію, що розвивається) і відповідають на питання *що робити?*, наприклад *pisać*. Дієслова доконаного виду означають завершену дію і відповідають на питання *що зробити?*, наприклад *napisać*.

Дієслова доконаного виду утворюють прості форми майбутнього часу. Зауважмо, що від дієслів доконаного виду утворити форму теперішнього часу неможливо. Уживаючи дієслова доконаного виду з тими самими закінченнями (і тими самими чергуваннями в основі), що для дієслів теперішнього часу, отримуємо просту форму майбутнього часу, порівн.: *robić – robię, zrobić – zrobię; pisać – piszę, napisać – napiszę*. Форми типу *zrobię, napiszę* є формами майбутнього часу. Порівн. повну парадигму:

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	napiszę	1.	my	napiszemy
2.	ty	napiszesz	2.	wy	napiszecie
3.	on, ona, ono pan, pani	napisze	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	napiszą

Отже, парадигми закінчень і чергування в основі для дієслів доконаного виду майбутнього часу збігаються із закінченнями й чергуваннями відповідних дієслів недоконаного виду теперішнього часу (див. попередній матеріал про дієвідміни дієслів у теперішньому часі).

Дієслова доконаного виду утворюються від відповідних дієслів недоконаного виду найчастіше за допомогою префіксів, наприклад: *robić – zrobić, pisać – napisać, myć – umyć*.

Крім того, дієслова доконаного виду творяться за допомогою змін суфіксів основи і чергувань голосних (і приголосних) у корені (наприклад: *powtarzać – powtórzyć, zapraszać – zaprosić, zamiatać – zamieść, wypierać – wyprzeć*), часом за допомогою суплетивізму (*brać – wziąć*,

oglądać – obejrzeć, widzieć – zobaczyć, mówić – powiedzieć, kłaść – położyć, wkładać – włożyć).

Часто труднощі для україномовних користувачів польської мови спричиняє утворення префіксальних дієслів доконаного виду, оскільки префікси, за допомогою яких творяться ці дієслова, можуть не збігатися із префіксами в українських відповідниках, порівн.: *gotować obiad* – *ugotować obiad* (укр. *готувати обід* – *приготувати обід*), *golić się* – *ogolić się* (*голитися* – *поголитися*).

Нерідко утворення префіксального дієслова доконаного виду не просто означає зміну граматичного значення (доконаність – недоконаність), а призводить до появи нової лексеми з новим значенням, порівн. *pisać* – *napisać*, але: *pisać* – *dopisać*, *odpisać*, *wypisać*. В останніх прикладах не лише з'явилося значення доконаності, а й виникли нові значення, а отже, це не граматичні форми, а нові лексеми. Для таких пар вид є не словозмінною граматичною категорією, а словотворчою. Зазвичай від доконаного префіксального дієслова такого типу можна утворити за допомогою суфікса дієслово недоконаного виду (зі значенням багатозначності), наприклад: *pisać* – *dopisać* – *dopisywać*, *pisać* – *odpisać* – *odpisywać*, *pisać* – *wypisać* – *wypisywać*. У випадку ж пари *pisać* – *napisać* утворення недоконаного дієслова від *napisać* неможливе. Пару типу *pisać* – *napisać* називають у польському мовознавстві „чистою” видовою парою, для дієслів якої категорія виду є словозмінною, морфологічною.

У польській мові є дієслова, що водночас мають значення і доконаності, і недоконаності, наприклад: *potrafić*, *anulować*, *awansować*, *aresztować*, *kazać* та ін. Відповідне значення актуалізується в контексті, порівн.: *Zawsze robimy to, co każe*. – *Słyszałam, że jutro szef każe nam podpiąć te papiery*.

Є й такі дієслова, від яких неможливо утворити відповідник доконаного виду (наприклад: *mieć*, *móc*, *musieć*, *woleć*) чи відповідник недоконаного виду (наприклад: *owdowieć*, *runąć*, *uwziąć się*).

Складені форми майбутнього часу утворюються від дієслів недоконаного виду.

Існують два способи утворення складеного майбутнього часу, обидва – за допомогою допоміжного дієслова *być* у майбутньому часі.

У першому випадку до дієслова *być* у майбутньому часі додається інфінітив, наприклад: *będę robić*.

У другому випадку до дієслова *być* у майбутньому часі додаються дієслівні форми третьої особи однини чи множини минулого часу, наприклад: *będę robił, robiła, robiło; będziemy robili, robiły*.

Обидві парадигми відмінювання представлено в таблицях на прикладі дієслова *czytać*:

Однина Liczba pojedyncza			Множина Liczba mnoga		
1.	ja	będę czytać	1.	my	będziemy czytać
2.	ty	będziesz czytać	2.	wy	będziecie czytać
3.	on, ona, ono pan, pani	będzie czytać	3.	oni, one, panowie, panie, państwo	będą czytać

Однина Liczba pojedyncza					
Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	będę czytał	ja	będę czytała	(ja) (będę czytało)
2.	ty	będziesz czytał	ty	będziesz czytała	(ty) (będziesz czytało)
3.	on, pan	będzie czytał	ona, pani	będzie czytała	ono będzie czytało
Множина Liczba mnoga					
Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	będziemy czytali	my	będziemy czytały	
2.	wy	będziecie czytali	wy	będziecie czytały	
3.	oni, panowie, państwo	będą czytali	one, panie	będą czytały	

ВПРАВИ

1. Провідмініайте в майбутньому часі:

- Powiedzieć, stworzyć, wyciszyć, ostrzyć, ostrzec, wziąć, wyrwać.
- Zemdleć, zaprosić, zabrać, nanieść, odwieźć, podejść, spostrzec, zostać, najeść się, znaleźć, wydrzeć, zetrzeć.
- Szarpnąć, plunąć, ogarnąć, wyjąć, minąć, zająć się, usunąć, wyciąć, spiąć.

2. Ужййте відповідні речення, утворюючи від дієслова вказану форму майбутнього часу:

- Posłucham tej piosenki jeszcze raz. – [wy] ...
Podziękuję Magdzie za prezent. – [wy] ...
Zapłacę rachunki. – [wy] ...
Wyjdę z domu o ósmej. – [wy] ...
Poproszę brata o pomoc. – [wy] ...
Obejrzę koniecznie ten film. – [wy] ...
- Napiszesz tekst na jutro? – [oni] ...
Zrobisz oba zadania? – [oni] ...
Pomożesz mamie jutro. – [oni] ...
Wytłumaczysz mi wszystko. – [oni] ...
Opowiesz mi tę historię. – [oni] ...
- Zarobimy na tym dobrze. – [ja] ...
Zrozumiemy cię. – [ja] ...
Obetniecie te gałęzie. – [ja] ...
Za trzy dni podejmiemy decyzję. – [ja] ...
Przyjdziemy na czas. – [ja] ...

3. Доповніть речення, вживаючи відповідну дієслівну форму майбутнього часу:

- Ja przywiozę owoce, a wy co ... ?
Karol weźmie te dwie torby, a Michał i Marek co ... ?
Oni odpoczną dzisiaj, a ty kiedy ... ?
Dziewczyny usiądą pod oknem, a wy, chłopcy, gdzie ... ?
Agatka zje obwarzanek, a ty, Pawełku, co ... ?
Ja przyjdę za chwilę, a wy kiedy ... ?
Renia zabierze sweter, a Kasia i Ola co ... ?

Rodzice przyniosą prezenty, a wy coś ... ?

Ja stanę pod ścianą, a ty gdzie ... ?

Ty dowiesz się wszystkiego od Eli, a oni od kogo ... ?

Ja krzyknę głośno, ale Piotr jeszcze głośniej ... .

Anna dostanie wizę za tydzień, a jej rodzice ... za trzy tygodnie.

4. Провідмініайте за всіма особами:

- Krzyknąć i zwolnić.
Zadzwonić i uciec.
Wykąpać się i wyspać się.
Wyrwać i zostawić.
Ukarać i ukazać.
Zadrzeć i wydrzeć.
Spolszczyć i spolszczyć.
Przyjść i urządzić.
Potwierdzić i wyjść.
Zawstydzić się i nie wejść.
Zaszklić i nie zakaszleć.
Ubrać się i rozejrzeć się.
Zawstydzić się i usiąść.
Wymoczyć i sphukać.
Wyrzec się i zatęsknić.
Zawrzcć i zatrwożyć się.
Oznajmić i przyjąć.
- Jak mu uwierzę, to pomogę.
Jak zechcę, to zapłacę.
Przyjdę do niego i wynagrodzę go.
Napiszę do niej i ucieszę ją.
Uświadomię to sobie i podejmę decyzję.
Wyfrunę z gniazda rodzinnego i zatęsknię.
Obejrzę wszystko i ukarzę winnych.
Najpierw upiekę ciasto, a potem ci wszystko wytłumaczę.

5. Ужййте дієслова у вказаних формах майбутнього складеного часу (з дієслівною формою на / /):

Co [ty, m] (robić) jutro? – (Załatwiać) wizę.

Czy [wy, nmos] (przejeżdżać) przez Kraków? – Nie, to Jurek (jechać) przez Kraków, my nie.

- Jak często [ty, ż] (odwiedzać) rodziców? – (Przyjeżdżać) do nich chyba raz na miesiąc.
- Nasze dzieci (chodzić) do szkoły w pobliżu. – A nasze (mieć) do szkoły trochę dalej.
- O której oni (wychodzić) z domu? – Myślę, że (musieć) wychodzić dużo wcześniej niż dotychczas.
- Jaką książkę [ty, m] (czytać) w pociągu? – Tym razem książki nie biorę, bo (jechać) krótko.
- Po zajęciach [ja, ż] (jeździć) do biblioteki. – A ja [m] (pracować) w domu.
- Kiedy w tym roku (odbywać się) egzaminy certyfikatowe z polskiego? – Nie wiem jeszcze, [ja, m] (śledzić) informację w na stronie internetowej.
- Czy wiesz, którądy one (iść)? – Nie wiem. A myślisz, że (chcieć) się tu zatrzymać?
- Obiady [my, mos] (jadać) w tej restauracji. – A my [mos] (mieć) w tej dalszej.
- Teraz [wy, mos] (zaczynać) pracę o ósmej. – A o której [my, mos] (kończyć)?

6. Ужййте подані в дужках дієслова доконаного виду в майбутньому часі у формі першої особи множини (або відповідно до контексту):

Zamiast zdjęciem lub obrazem (udekorować) ścianę w domu żywym zielonym gąszczem – (założyć) na niej ogród wertykalny. Liście o różnych kształtach, fakturach i odcieniach (stworzyć) bogatą artystyczną kompozycję. Takie pionowe ogródki tworzy się na dwa sposoby; pierwszy z nich: w zabudowaną plastikową ramę z otworami (wstawić) doniczki z roślinami, (wypełnić) zwykłą ziemią lub granulatem. Pojemniki (umieścić) pod lekkim kątem, dzięki czemu podłoże się nie (wysypać). Drugi sposób: kieszenie ze specjalnego filcu zamocowane na grubej płycie PCW (ująć) w stabilną metalową ramę. Filc (zastąpić) tutaj glebę. W kuchennym ogródku (posadzić) na przykład zioła i rośliny przyprawowe, by mieć je zawsze pod ręką. Tutaj (wyrosnąć) m.in. pietruszka naciowa, majeranek czy mięta. Duża ilość zieleni w pomieszczeniu (poprawić) jego mikroklimat, a nawet nieco je (wyciszyć), pochłaniając dźwięki.

(wg „Cztery Kąty” 2015)

7. У тексті попередньої вправи від дієслів у дужках утворіть відповідники недоконаного виду й ужййте їх у формі першої особи множини (чи іншої, відповідно до контексту) майбутнього часу.

8. Ужййте подані в дужках дієслова доконаного виду в майбутньому часі у формі першої особи однини (або за контекстом):

Kiedy tylko (posprzątać) mieszkanie, moja żona jest tak nieszczęśliwa, jakby jej ktoś krzywdę zrobił. A gdy (zająć się) praniem, to krzyczy, wymachując mi bielizną przed nosem. A jak (przygotować) obiad, krzywi się z niesmakiem. Gdy (zabrać się) za robienie porządków, zawsze uważa, że powinienem pracować lepiej, szybciej i więcej. Niestety, czegokolwiek (chwycić się), żony nie (zachwycić). Choć uwijam się żwawo przez pół dnia, pucując mieszkanie na wysoki połysk, małżonka nie dość, że mi nie (podziękować), to jeszcze (skrytykować). Gdy [ja] (skończyć), uważnie [ona] (sprawdzić) każdy kąt – (zajrzeć) pod szafę, (wspiąć się) do żyrandola, (zlustrować) ściany w poszukiwaniu pajęczynki. I zawsze (wynaleźć) jakiś pyłek!

(wg „Olivia” 2000)

9. Дієслова в інфінітиві замініть відповідними формами майбутнього часу спочатку першої, а потім другої особи однини:

a) Tatar ze śledzia

Ciasto: pół szklanki mąki, 15 dag zimnego masła, 3 żółtka, łyżeczka proszku do pieczenia, po łyżce cukru pudru, miodu i przyprawy do piernika, po łyżeczce kakao i cynamonu. Tatar: filet śledzia w oleju, kwaśne jabłko, gruszka, biała cebula, po łyżce musztardy i miodu, rodzynki, orzechy włoskie.

Zagnieść ciasto. **Schłodzić**. Foremki do tartarek **wyłożyć** ciastem i **upiec** w temperaturze 180 stopni Celsjusza. Śledzia i obrane owoce oraz cebulę i orzechy **pokroić** w kostkę. Miód **dodać** do musztardy wymieszanej z resztą składników. **Włożyć** do upeczonej tartaletki.

(wg „Viva!” 2015)

b) Oliwki z przyprawami

Składniki: pomarańcza, 4-5 łyżeczek oliwy, po ½ łyżeczki różowego pieprzu i ziaren kolendry, 2-3 liście laurowe, 250 gramów różnych oliwek (zielonych, czarnych, brązowych).

Pomarańczę **sparzyć, wytrzeć, obrać**. Połowę skórki **pokroić** w paseczki. Z owocu **wycisnąć** sok. **Wymieszać** go z oliwą, pieprzem, kolendrą, skórką z pomarańczy i laurowymi liśćmi. Tą mieszaniną **połać** oliwki, **odstawić** na trzydzieści minut.

(wg „Claudia” 2005)

c) Schab w serze i cieście

Składniki: około 35 dag mrożonego ciasta francuskiego, 1 kg schabu bez kości, sól, pieprz, bazylija, mielona papryka, 1 opakowanie kremowego serka, pół pęczka szczypiorku, 3 łyżki startego żółtego sera, 1 żółtko.

Ciasto **rozmrozić**, mięso **natrzeć** przyprawami. Za dwie godziny **włożyć** do rękawa do pieczenia, **piec** trzydzieści minut, **ostudzić**. Szcypiorek **posiekać**, **dodać** do kremowego serka, **wymieszać** ze startym żółtym serem, **przyprawić** solą, pieprzem i papryką. Ciasto **posmarować** pastą, **zawinąć** w nie schab, brzegi **zlepić**, smarując żółtkiem. **Piec** trzydzieści minut.

(wg „Przyjaciółka” 2001)

d) Kurczak czosnkowy

Składniki: tuszka kurczaka albo około 1,5 kg udek i skrzydełek, 6 łyżek oleju, czubata łyżka ostrej musztardy, łyżka miodu, 4 ząbki czosnku, pół łyżeczki słodkiej mielonej papryki, sól, pieprz.

Kurczaka **oczyścić**, **opłukać**, **osuszyć**, **podzielić** na porcje. Z oleju, musztardy, miodu, posiekanego czosnku, papryki, soli i pieprzu **przygotować** marynatę. **Włożyć** do niej mięso, **wymieszać**, **wstawić** na pół dnia do lodówki. Kawałki mięsa **wyjąć** z marynaty, **ułożyć** na ruszcie grilla. **Piec** około 45-60 minut w zależności od wielkości kawałków mięsa. Pod koniec grillowania **sprawdzić**, czy mięso jest dopieczone. W tym celu **wbić** szpikulec w najgrubszy kawałek mięsa znajdujący się przy kości. Jeśli wypływający płyn jest przezroczysty, mięso gotowe, jeśli płyn jest różowy, **dopiec** je.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

Pory **oczyściłam**, **odciłam** zwiędnięte końcówki liści. Dokładnie **wyplukałam**, **pokroiłam** w pierścienie. **Przelałam** wrzątkiem, **wystudziłam**. Jajko **ugotowałam** na twardo. **Wystudziłam**, **obrałam** ze skorupki, **pokroiłam** w kostkę. Jabłko **umyłam**, **obrałam**, **usunęłam** gniazdko nasienne, **pokroiłam** w kostkę, **skropiłam** sokiem z cytryny. Ser **pokroiłam** w kostkę (**wyjęłam** go z lodówki pół godziny wcześniej). **Wymieszałam** przygotowane składniki sałatki. **Doprawiłam** solą i pieprzem, **połączyłam** z oliwą z oliwek.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

b) Karpie najlepiej jest smażyć na oleju rzepakowym: **wypełniłem** olejem rondel, **wyciągnąłem** najgrubsze kości, **oprószyłem** karpia mąką i **wrzuciłem** na gorący głęboki tłuszcz. Ryba momentalnie się „zamknęła” i dzięki temu **pozostała** soczysta, a mniejsze ości po prostu się **rozpuściły**. **Podąłem** ją z chrzanem.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

c) **Przyszła** wiosna. **Rozkwitły** konwalie i bzy. **Skorzystałam** z tej krótkiej chwili wiosennej – **zrobiłam** z tych kwiatów bukiety, które **wypełniły** dom pięknym zapachem. **Ułożyłam** całą pachnącą kompozycję. **Wybrałam** takie rośliny, które **miały** nie wszystkie rozwinięte kwiatki i dlatego długo **stały** w wazonie. Przed wstawieniem do wody **przycięłam** konwaliom łodyżki i **połączyłam** w bukiet z pastelowymi bzami (im też **podcięłam** końcówki, ale na skos).

(wg „Przyjaciółka” 2014)

d) W latach 50. XX wieku niemiecka dermatolożka Christine Schrammek **opracowała** krem, który nie tylko **pielęgnował** skórę, lecz także **nadawał** jej jednolity kolor. **Stworzyła** go z myślą o skórze niewydrężonej zabiegami medycyny estetycznej. Prawdziwą karierę Blemish Balm, nazywany też Beauty Balm, **zrobił** 30 lat później w Azji. Koreańskie celebrytki **okrzyknęły** go kremem działającym cuda. Na początku XXI wieku każda szanująca się firma kosmetyczna **dorobiła się** swojej wersji BB. **Rozsypał się** worek z literami. **Mamy** już kremy CC (*od color control*) rozprawiające się z zaczerwienieniami i DD (*Dynamic-Do-All*), które **zapowiedziały**, że oprócz nawilżania, pokrycia niedoskonałości i ujednolicenia koloru **zajęły się** również wygładzaniem zmarszczek. A EE? Proszę bardzo – EE **matował** skórę na cały dzień.

(wg „Wysokie Obcasy” 2015)

10. Виділені дієслівні форми минулого часу замініть відповідними формами майбутнього часу:

a) Sałatka porowa z serem i jabłkiem

Składniki: 2 średniej wielkości pory lub jeden duży, jajko, jabłko, pół cytryny, 15 dag sera typu feta, 3 łyżki oliwy z oliwek, sól, pieprz.

e) Władze miasta Skoghall w Szwecji **poprosiły** Alfreda Jaara – artystę tworzącego na styku architektury, fotografii i filmu – o zrealizowanie u nich projektu. Artysta: „**Spędziłem** tam mnóstwo czasu, **rozmawiałem** z mieszkańcami, dziennikarzami, historykami. **Dowiedziałem się**, że miasto właściwie zostało stworzone przez tamtejszą fabrykę papieru, jedną z największych na świecie. To ona sprowadziła robotników, zbudowała dla nich mieszkania, szkołę, kościół, szpital. Co jeszcze **odkryłem**? Że nie ma tam muzeum sztuki współczesnej. **Odrzuciłem** fundusze ofiarowane przez miasto: powstanie muzeum powinna sfinansować fabryka jako „mecenas” miasta. **Spotkałem się** z dyrekcją. Między innymi **powiedziałem**: „Dzięki budowie muzeum dokończą państwo dzieła tworzenia miasta”. **Polknęli** haczyk. **Podarowali** mi drewno i papier dla muzeum. Na inaugurację **zaprosiłem** 15 artystów z całej Szwecji. Tematem przewodnim był papier. **Otworzyłem** muzeum, a 24 godziny później je... **podpaliłem**. Wielu ludzi **prosiło**, żebym tego nie robił. Jednak **musiałem** to zrobić. **Chciałem** pokazać, w możliwie dramatyczny sposób, co znaczy dla społeczeństwa nie mieć miejsca na sztukę. **Zabrałem** im nowo powstałe muzeum, wywołując w ten sposób poczucie braku, pragnienie. Tak, to **było** prawie okrutne. Kiedy jednak rok później wszystkie szwedzkie miasta **zostały** poproszone o wybranie swojego najważniejszego budynku z myślą o publikacji na temat lokalnej architektury, Skoghall **wybrało** moje muzeum”.

(wg „Wysokie Obcasy” 2015)

11. Від виділених форм теперішнього часу утворіть відповідник докнаного виду й уживте його в майбутньому часі:

Roladki z cukinią

Składniki: średniej wielkości młoda cukinia, olej rzepakowy, ząbek czosnku, garść rukoli, słoiček suszonych pomidorów w zalewie z oliwy, 15 dag sera typu feta, oregano, sól, pieprz.

Cukinię dokładnie **myjesz**, **wycierasz**, **kroisz** wzdłuż w plastry o grubości około 3-4 cm. Za pomocą kuchennego pędzelka każdy **smarujesz** olejem wymieszanym ze zmiążdżonym czosnkiem. Plastry cukinii **układasz** na ruszcie grilla. Jak się upiecze, **zdejmujesz** z rusztu, **studzisz**. Na każdym plasterku cukinii **kładziesz** po kilka listków rukoli, dwa suszone pomidory (wcześniej **osączaś** je z oliwy) oraz słupek sera feta. **Formujesz** roladki, końcówki plastrów cukinii **spinasz** wykałaczką. Roladki

posypujesz solą, pieprzem i rozkruszonym w palcach oregano. **Podajesz** na przystawkę.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

12. Текст попередньої вправи з дієсловами докнаного виду переписіть, уживаючи дієслова в третій особі множини майбутнього часу.

13. Від виділених дієслів утворіть дієслова докнаного виду і вживте їх спочатку в першій особі однини, а потім у другій особі множини майбутнього часу:

Czekoladowe serca na walentynki

Biszkopt: 3 jajka, 7,5 dag cukru, 6 dag mąki, 2 dag kakao, 10 dag rozpuszczonej gorzkiej czekolady (70 proc. kakao).

Krem: 3 łyżeczki żelatyny, 50 ml mleka, miąższ ze strączka wanilii, 25 dag twarożku, 2 białka jaj, szczypta soli, 5 dag cukru, 15 dag ubitej śmietany, 70 dag mrożonych malin.

Ucieramy jaja z cukrem na puszystą masę i **dodajemy** do niej rozpuszczoną czekoladę z kakao i mąką. Ciasto czekoladowe **wkładamy** do wysmarowanej tłuszczem i obsypanej mąką formy w kształcie serca i pieczemy (*ndk*) w rozgrzanym do temperatury 180 stopni piekarniku przez około 20 minut. **Podgrzewamy** mleko z wanilią i **dodajemy** do niego namoczoną w zimnej wodzie żelatynę, a następnie twarożek. Białka z solą **ubijamy** na sztywną pianę, pod koniec ubijania **wsypujemy** cukier. **Nakładamy** krem na upieczony biszkopt i **odstawiamy** na dwie godziny do lodówki. **Przekładamy** 20 dag malin do garnka, **wlewamy** 50 ml wody i gotujemy (*ndk*) przez 10 minut. Sok malinowy **przelewamy** przez sitko i **rozpuszczamy** w nim żelatynę. Na koniec **układamy** maliny na kremie waniliowo-serowym i **zalewamy** malinową galaretką. **Odstawiamy** na co najmniej godzinę do lodówki.

(wg „Skarb” 2012)

14. Від дієслів у дужках утворіть форми майбутнього простого або майбутнього складеного часу першої особи множини:

Jak przetrwać dzień bez walentynki?

8.00. Nie wstawajmy tak wcześnie, im krócej [my] (męczyć się), tym lepiej.

- 9.00. (Wziąć) zimny przysnec.
- 10.00. (Zebrać) myśli przed wyjściem z domu. Dziewczyny: (pomalować) usta na krwistą czerwień. Ewentualnie (zapaścić). Przypadek męski: (strzelić) sobie setę.
- 11.00. Na schodach (powstrzymać się) przed spoglądaniem na skrzynkę pocztową. Przede wszystkim nie (myśleć), że to wina poczty i walentynki (przyjść – 3. os. lm) jutro.
- 12.00. Na wykładzie (wyśmiać) kolegów chwających się walentynkami: „Nie myślałam/łam, że jesteście tacy infantylni”.
- 13.00. (Przekonać) wszystkich, że walentynki to komercha.
- 14.00. (Poderwać) koleżankę / kolegę z etnografii na tekst: „Polskimi walentynkami jest Noc Świętojańska”.
- 15.00. Chłopaki: (zjeść) dobry obiad, ciesząc się, że płaci się tylko za siebie. Dziewczyny: (móc) jeść, ile (chcieć), bez ironicznych komentarzy na temat naszej linii.
- 16.00. (Pójść) na samotny spacer, rozkoszując się ciszą i spokojem.
- 17.00. Dziewczyny: (kupić) sobie coś ładnego. Faceci: (wyżyć się), grając w najnowszą wersję ulubionej gry komputerowej.
- 18.00. (Pójść) na babską imprezę (faceci (są) jeszcze przy komputerze).
- 20.00. Po paru głębszych razem ze współbiedniaczkami (wychwalić) uroki życia w pojedynkę (faceci nadal (siedzieć) przy komputerze).
- 23.00. (Poczytać) książkę o kobietach, które kochają za bardzo, mężczyźnami z Marsa i kobietami z Wenus (faceci (wstać) od komputera).
- 24.05. (Odetchnąć) z ulgą. Właśnie skończyły się walentynki...

(wg „Dlaczego” 2001)

15. Дієслова в дужках уживайте в майбутньому часі, попередньо утворивши, де можливо, форму доконаного виду:

Dlaczego lepiej być mężczyzną?

- Twoim przyjaciołom jest obojętne to, że (tyć).
- Jeżeli będzie gorąco, (możesz) bezkarnie zdjąć podkoszulek.
- Jeśli (chcieć), potrafiysz w ciągu 10 minut (brać) prysznic, (ubierać się) i (jeść) śniadanie.
- Żaden z kolegów z pracy nie (prowokować) cię do płaczu.
- Nawet ktoś, kto (iść) na przyjęcie w takim samym stroju co ty, może zostać twoim przyjacielem.
- Nie (niepokoić) cię to, że ktoś za twoimi plecami (mówić) coś o tobie.

(wg „Żak” 2000)

16. Уживайте всі дієслова в тексті у формі інфінітива. Замість виділених дієслів уживайте відповідники доконаного виду:

Indyk z warzywami po tajsku

Do wrzącej wody **wrzucamy** pokrojone drobne warzywa (kapusta, por, kalafior, brokuły) na około 5 minut; **odcedzamy** i natychmiast **wrzucamy** na rozgrzaną patelnię z olejem; **oprószamy** pieprzem i solą do smaku; smażymy; następnie **odajemy** indyka w sosie słodko-kwaśnym *Delecta* i dusimy kolejne 2-3 minuty; pod koniec duszenia **wrzucamy** wodorosty; danie **wykładamy** na talerz lub do misek; podajemy z ryżem udekorowane świeżymi warzywami.

(wg „Claudia” 2005)

17. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

Lekarz (wypisał, przepisał, napisał) pacjentowi lek.
 Lekarz (zapisał, przypisał, spisał) mi ten zabieg.
 A na co ci te zastrzyki (wypisali, zapisali, przypisali)?
 Czy wiesz, komu (przepisuje się, przypisuje się, zapisuje się) autorstwo tego utworu?
 Ludzie o nim mówili, że diabłu duszę (przepisał, zapisał, spisał).
 Ubiegły rok możemy sobie (wpisać, zapisać, odpisać) na minus.
 Na plus można (napisać, zapisać, odpisać) autorowi, że nie unika trudnych pytań.
 Nauczyciel (spisał, napisał, wypisał) uczniów chętnych do wzięcia udziału w konkursie.
 Z przygód tego człowieka dałoby się (zapisać, wpisać, spisać) kilkanaście tomów.
 W aktach śledztwa (przepisano, spisano, odpisano) zeznania świadków.
 Regularnie (odpisują, dopisują, spisują) z zysków stały procent na fundusz nagród.
 Rodzice (przypisali, zapisali, spisali) synowi dom.
 Rodzice (wpisali, przepisali, napisali) na syna cały swój majątek.
 Wilki (wpisano, napisano, spisano) ponownie na listę zwierząt łownych w 1975 roku. Najważniejsze informacje (rozpiszę, wypiszę, wpiszę) do bazy danych.

18. Допишіть відповідний префікс:

- a) Piotr mnie też ...*pisał* na listę uczestników.
Mój kolega ...*pisał* dziecko do prywatnej szkoły.
Długopis przestał pisać, chyba się ...*pisał*.
Przedwczoraj Darek ...*pisał* się do chóru miejskiego.
Łukasz rozrabiał i pani ...*pisała* mu uwagę do dzienniczka.
Prezydent...*pisał* się do książki pamiątkowej.
Na razie nie mogą ...*pisać* na swoim koncie większych osiągnięć.
Wszyscy, którzy biorą klucz z portierni, muszą ...*pisać* się do specjalnego zeszytu.
Tragedia, która rozegrała się w tym domu, ...*pisała* się trwale w pamięci mieszkańców.
- b) Zanim podejmiesz intensywny trening, ...*radź* się dobrego lekarza.
Chciałem się ciebie ...*radzić*, co kupić mamie na imieniny.
Chłopak ...*radził* turystom, którędy mają iść dalej.
Kolega ...*radził* mi, żebym sprzedał samochód już w tym roku.
...*radźmy* się, co dalej robić.
Prezydent chce jeszcze ...*radzić* się w tej sprawie ze swoimi doradcami.
...*radzaliśmy* się nad planem dalszego działania.
Nie wstawaj tak gwałtownie – ... *radził* jej.
Martusiu, czy możesz mi ...*radzić*, który krawat pasuje do tej koszuli?

19. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

- a) Jak tylko (wpadnie, dopadnie, zapadnie) w tarapaty, chce, żebyśmy ją ratowali.
On (popadł, zapadł, wypadł) w straszłą depresję.
Czasami mam pecha, nie (spadam, popadam, wypadam) jednak w przygnębienie.
Czasem (wpada, spada, wypada) w jakiś szal i niszczy wszystko wokół siebie.
Spojrawszy na swoje zdjęcie z przedszkola, (wypadł, wpadł, zapadł) w zadumę.
Ambasador (popadł, dopadł, spadł) w niełaskę u cara.
Opuszczone domy (popadły, zapadły, wypadły) w ruinę.

Zaczął palić coraz więcej, aż po jakimś czasie (wpadł, zapadł, spadł) w nałóg.

Co jakiś czas (spadała, wpadała, wypadła) w długi.

Nie (popadajmy, zapadajmy, wpadajmy) w euforię.

Zwierzę (wpadło, zapadło, popadło) w pułapkę.

- b) Literatura ma (spełniać, wypełniać, dopełniać) także funkcję wychowawczą.

On (popelniał, spełnił, zapełnił) swoją obietnicę.

Nigdy nie żałowała, że (spełniła, popełniła, wypełniła) mezalians.

Muszę (wypełnić, dopełnić, zapełnić) luki w swoim wykształceniu.

Musisz (zapełnić, wypełnić, spełnić) ten formularz.

Kościół (napelniał, dopełniał, zapełniał) tłumy wiernych.

Wrogowie zniszczyli zamek, a pożar (wypełnił, spełnił, dopełnił) reszty.

Zawsze dobrze (wypełniała, zapełniała, dopełniała) swoje obowiązki.

Wstyd i żal (napelnili, spełnili, wypełnili) mi serce.

Nalał wódki do szklanki i (napelniał, dopełnił, wypełnił) ją wodą.

Musisz (dopełnić, wypełnić, spełnić) obowiązku!

20. Допишіть відповідний префікс:

W ćwiczeniach ...*pełniam* wiele błędów.

Kilka osób ...*pełniło* ankiety.

Sala recepcyjna ...*pełniła* się już po brzegi gośćmi.

Gafy ...*pełniamy* wszyscy, ale tylko niektóre są zabawne.

On chciał ...*pełnić* samobójstwo.

W nocy basen ...*pełniono* wodą.

Tak, ...*pełniłem* kilka wierszy.

Szczeliny można ...*pełnić* kitem stolarskim i zamalować.

21. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

Właśnie w tym momencie (doznała, uznała, zeznała) olśnienia.

Chory (zaznaje, doznaje, uznaje) cierpienie fizycznych.

Polska należała do pierwszych państw, które (uznały, wyznały, poznały) niezależność Ukrainy.

Oboje (doznali, zaznali, uznali) bolesnych rozczarowań.

Gdyby (uznał, przyznał, zaznał) swoją winę, przebaczyłaby mu.

Przecież nie mogę mu pierwsza (wyznać, zaznać, rozeznąć) miłości!
Ludzie bali się przeciw niemu (zeznawać, wyznawać, przyznawać).
Na śledztwie (zeznał, przyznał, wyznał), że nie widział nic, bo było ciemno.

Chyba każdy (przyzna, zazna, pozna), że dokonał się w tym kraju duży postęp.

Muszę (przyznać, doznać, uznać) ci rację.

22. Допишіть відповідний префікс:

Tak dziekij radości ...*znaje się* tylko w młodości.

Niestety, nie mogę panu ...*znać* tej odpowiedzi.

...*znano* mi w tym roku stypendium.

Oskarżony nie ...*znaje się* do winy.

Sportowiec ...*znał* kontuzji na treningu.

Dlaczego nie chcesz ...*znać się* do swoich błędów?

Wiele osób ...*znało* oparzeń od petard.

Przejrzał się w lustrze i ...*znał*, że musi się ogolić.

Postanowiono nie ...*znawać* pierwszej nagrody.

Każdy z nich ...*znał* w sądzie co innego.

Do zamachu nie ...*znała się* żadna organizacja terrorystyczna.

23. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

Nie lubię (nadstawiać, podstawiać, wstawiać) karku za cudze błędy.

Kwiaty najpierw nieco przycinamy i szybko (dostawiamy, wstawiamy, zastawiamy) do wazonu z wodą.

On za wszystkich (nadstawia, podstawia, wystawia) karku, choć wcale nie musi.

Mimo że złamanie było poważne, chirurg dobrze (wstawił, nastawił, dostawił) kości i noga zrosła się prawidłowo.

Znowu (podstawił się, nadstawił się, wystawił się) za nią, znowu się naraża w jej obronie!

Modła się do Najświętszej Marii Panny, aby (zastawiła się, wstawiła się, wystawiła się) za nimi.

Niepotrzebnie (nadstawił, podstawil, wystawił) za nich głowę, nie zasłużyli wcale na to.

Pójdź, Kasiu, do kuchni i (nastaw, zestaw, zastaw) wodę na herbatę.
(Postaw, nastaw, wstaw) budzik na siódmą, to się nie spóźnimy.

Grażyna interesuje się teatrem, dlatego teraz, słuchając reżysera, (wystawia, nadstawia, wstawia) uszu.

Pan Szymburski dobrze (wystawił, wstawił, ustawił) swojego syna: wykształcił go i kupił mu duże mieszkanie.

Ten paszport jest (postawiony, wystawiony, zastawiony) na jej panieńskie nazwisko.

Teraz już miał pewność, że policja (zastawia, nastawia, wstawia) na niego sidła.

Olu, przecież lekarz powiedział, że musisz (wystawić, dostawić, odstawić) już te leki.

Cały dworzec był (zastawiony, obstawiony, wystawiony) wojskiem.

24. Допишіть відповідний префікс:

Byłam ...*stawiona* na to, że wszystko się uda.

Wydaje mi się, że rachunek ...*stawiony* za remont jest znacznie zawyżony.

Zawodnicy ...*stawili się* na linii startu.

On za nią zawsze ...*stawia* karku.

W tym konflikcie mama ...*stawila się* za mną.

Teatr ponownie ...*stawił* tę sztukę, gdyż bardzo spodobała się publiczności.

Ona znowu go ...*stawila* do wiatru!

Kłusownicy ...*stawili* pułapki na lisy.

Marek znowu ...*stawił* niezły numer – umówił się z klientem i nie przyszedł!

Grając w ruletkę, lubił ...*stawiać* numery parzyste.

Kiedy ...*stawimy* teorię z praktyką, różnice mogą być znaczne.

25. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

Coś ty najlepszego (wyrobiła, narobiła, przerobiła), teraz to już stąd nie wyjdziemy!

Nie są w stanie (przerobić, wyrobić, nadrobić) przydzielonych pieniędzy z powodu braku pracowników.

Matka (wyrobiła, dorobiła, obrobiła) miękkie ciasto z mąki i wody.

Murarz (odrobił, rozrobił, przyrobił) cement i zaczął murować.

Uważaj, żeby cię ten facet nie (zarobił, przerobił, rozrobił), bo od razu widać, że to jakiś cwaniak.

Od dawna poszukiwał sposobu, aby (odrobić, przerobić, dorobić) sobie w czasie studiów, nauka bowiem trochę go kosztowała.

(Zarobiłaś, dorobiłaś, wyrobiłaś) już sobie wizę?

Ten górnik (wyrobił, odrobił, przerobił) 150 procent normy.

Okazało się, że ta partia polityczna od dawna (urabiała, obrabiała, nadrabiała) opinię publiczną.

Zapomniałem (rozrobić, odrobić, nadrobić) zadanie domowe z polskiego. Egzaminowani studenci śmiechem (wyrabiali, dorabiali, nadrabiali) brak wiedzy.

Tak się (porobiło, rozrobiło, wyrobiło), że strach wyjść na ulicę wieczorem!

Chłopak usiłuje w ciągu lata (zarobić, przerobić, nadrobić) zmarnowany rok.

Mały do dwunastej (wyrabiał, zarabiał, rozrabiał), w ogóle nie chciał spać.

26. Замість крапок уставте відповідний префікс: do-, od-, na-, nad-, ob-, po-, pod-, prze-, roz-, u-, w-, wy-, za-, z-:

Kto ...*robił* mój podpis?

...*robilem* smutną minę i pożegnałem się.

Gospodarz ten dawno już nie ...*rabiał* ziemi.

W tym roku nasze zakłady nie będą w stanie ...*robić* wszystkich warzyw i owoców.

Tę spódnicę ...*robiła* z džinsów.

Facet ...*robił* parę tygodni na budowie i zniknął.

Rozmawia z policjantem na boku – znaczy to, że go ...*rabia*.

Kierowca nie ...*robił się* na zakręcie i wpadł do rowu.

Jeden ...*rabiał* kieszenie napadniętych, drugi stał na czatach.

Czuję, że już nie ...*rabiam* i zaraz parsknę śmiechem!

Maciek, coś ty ...*robił* najlepszego!

On mi ...*robił* taką opinię u szefa, że nie mogę awansować.

Trzeba ...*robić* gips w wodzie.

Czy wiesz, że ...*robileś* mnie w bardzo nieprzyjemną sytuację?

Wasza córka ogromnie się ...*robiła*, świetnie gotuje!

Dopiero wczoraj ...*robiłam* paszport.

Można tę farbę ...*robić* rozpuszczalnikiem.

Czy wiesz, jakie mam zaległości? Przecież ja nigdy tego nie ...*robię!*;

Tędy jest dużo bliżej niż koło twojego wydziału, tamtędy trzeba ...*robić*

dobrych kilkaset metrów.

Karolku, czy ...*robileś* już lekcje?

Przez skośne oczy Felka przeleciał lęk, próbował jednak ...*robić* to miną.

Ponieważ mama miała małą pensję, musiała ciągle ...*rabiać*.

Chłopak ten długo ...*rabiał* na opinię awanturnika.

Michał wszystkiego ...*robił się* sam, bez niczyjej pomocy.

I pomyśleć, że tyle zamieszania ...*robiła* jedna powieść.

27. Додайте до виділених фрагментів дієслів відповідний префікс:

a) Wrobiony rozrabiaka

Pracował ciężko, ręce sobie ...*rabiał* po łokcie. Tych kilka lat ...*robilo* swoje. ...*robił* się strasznie chudy. To była okropna robota w wodzie i zimnie, ...*robił się* reumatyzmu. Ale chciał ...*robić* całe zło, które kiedyś wyrządził bliskim. Wstyd mu się ...*robiło*, że tak się kiedyś zachowywał, że dał się ...*robić* w narkotyki, że ...*robił* sobie tyłu wrogów. Przecież tyle się z jego winy ...*robilo*! Nieraz zadawał sobie pytanie: Co ja takiego ...*robilem*? Teraz wolał już ciężko pracować niż ...*rabiać* niewinnych ludzi. Niestety, w uczciwej pracy wciąż jeszcze nie ...*rabiał* braku doświadczenia. Już się jednak nie upijał i nie ...*rabiał*, jak wcześniej. Było mu bardzo trudno ...*robić* wszystko to, co stracił. Rozumiał, że tych wszystkich zaniedbań nie uda się szybko ...*robić*.

Po latach jednak ...*robił się* wszystkiego własną pracą. ...*robił się* normalnym człowiekiem. Nawet trochę ...*robił się* towarzysko.

A na mnie cała ta historia ...*robiła* olbrzymie wrażenie. Cały czas się zastanawiam, kto go ...*robił* w to wszystko?

b) Zrobiona robota

Mały Piotruś nie chciał spać i do późnej nocy ...*rabiał*. Marylka też nie chciała się położyć, ...*robiła się* na królową i ciągle się bawiła. Stefan ...*rabiał* lekcje.

Marta – ich mama – strasznie się dzisiaj ...*robiła*. Ostatnio była na bezrobociu i ...*rabiała* sobie myciem okien. Dzisiaj pierwszy raz wybrała się do nowej pracy w piekarni i przez cały dzień ...*rabiała* ciasto na chleb i bułki. Po drodze do domu chciała jeszcze ...*robić* klucz do mieszkania. Zajęło to jej trochę czasu i nie ...*robiła się* na autobus. Trochę ...*robiła*, wracając inną niż zwykle drogą, ale wszystko jedno – przyszła do domu późno. W domu musiała jeszcze ...*robić* kolację i pomóc Stefanowi – najstarszemu – ...*robić* zadanie z polskiego. Zmęczona, myślała:

„Ludzie się jakoś **...rabiają** ze wszystkim, a ja ciągle nie mam czasu. Tak się namęczyłam, ręce **...robiłam** sobie po łokcie, a korzyści z tego nie widać!” Nagle **...robiła** się bardzo smutna.

28. Додайте до виділених дієслівних фрагментів префікс *od-* або *po-*:

a) Sukces to samotność?

Jego pierwsza książka **...niosła** wielki sukces. Nagle stał się bardzo popularny wśród ludzi różnego wieku, płci i zawodu. Był lubiany nie tylko przez uczniów podstawówki, lecz także przez dyrektora dużego przedsiębiorstwa. A więc jego działanie **...niosło** skutek, ludzie byli zadowoleni.

Zawsze chciał być popularny i **...nosić** z tego korzyść. Teraz to wszystko miał. I **...niosło** go. Książka po książce. Potem jeszcze dwie. Był zadowolony z tego, co pisano o nim w gazetach. Sława, sukces, bogactwo. **...nosił się** do tego z pewną ironią, wiedział, że kiedyś **...niesie** jakieś straty w zamian za to, co ma teraz. Nie chciał **...nieść** porażki, ale wiedział też, że przyjdzie ktoś lepszy, mądrzejszy. Ale to potem. Nie teraz. Teraz **...nosił** triumf i **...nosił** go do triumfów wielkich mistrzów słowa pisanego.

...nosił wrażenie, że jest szczęśliwy, ale tak naprawdę między wersami jego książek można było przeczytać tylko jedno słowo. Samotność. **...nosił** sukcesy, ale był samotny, nie miał z kim podzielić się tym, co mu leżało na sercu. Sam nie wiedział, za co **...nosi** taką karę. Czasami chciał wstać i pójść tam, gdzie oczy go **...niosą**. I **...nieść** swoją duszę do jakiegoś z tych magicznych krajów, o których pisał w swoich książkach.

(Anna Żuk, studentka III roku polonistyki)

b) Dziwna książka

Moje studia na uniwersytecie **...niosły** skutek – zostałem pisarzem. Napisałem książkę, **...niosłem** ją do redakcji i poszedłem błędzić ulicami, gdzie mnie oczy **...niosą**. Po godzinie zadzwonił do mnie wydawca i powiedział, że nie **...niesie** odpowiedzialności za taki utwór. Było mi przykro, bo zrozumiałem, że **...niosłem** fiasko i że moje wysiłki były bezskuteczne. **...niosłem** wtedy wrażenie, że całe moje życie jest daremne. Zabrałem więc rękopis i zaniósłem do innego redaktora, który przeczytał i powiedział, że arcydzieło na pewno **...niesie** triumf wśród czytelników po sześćdziesiątce.

Książkę wydano. Rzeczywiście stała się popularna wśród emerytów. Wydawnictwo **...niosło** materialną korzyść z mojej pracy. A mnie dotychczas ściskają babcie na ulicy.

(Myroslawa Wasyłykiw, studentka III roku polonistyki)

c) Sen czy triumf?

Czy to był sen? Czy to się naprawdę stało? Nie wiem... Zeszłego miesiąca miałem **...nieść** przyjacielowi pożyczone od niego książki. Kiedy już miałem wejść do akademika, nagle ktoś mnie potrafił przy drzwiach i wbiegł do środka w wielkim pośpiechu. **...niosły** mnie nerwy i krzyknąłem ze złości. Wtedy postać, odwrócona plecami, nagle się zatrzymała. Mogłem dostrzec, że była to dziewczyna o powabnej figurze i długich rudych włosach. Może pomyślała, że coś mi się stało i że to ona **...nosi** za to winę. Może **...niosła** wrażenie, że zacznę ją wyzywać i że przez zły humor może mnie **...nieść**. Chyba zechciała tę sytuację naprawić. Wróciła do mnie z przestraszonymi oczami, ale uśmiechnięta. Była bardzo ładna, miała w sobie to coś. Nie słyszałem już, co mówiła, tylko jej lekki dzwieczny głos rozbrzmiewał w mojej głowie. Zrozumiałem, że **...niosły** mnie silne emocje. Poczulem, że wszystkie moje działania na pewno **...niosą** skutki, że nigdy już nie będę **...nosić** porażek ani fiask. Wiedziałem, że nawet gdybym dzisiaj **...niósł** śmierć, na moim koncie zostałyby **...niesienie** największego sukcesu, wręcz triumfu – chodzi o miłość do tej rudej czarownicy o zielonych oczach.

(Maria Chruszczak, studentka III roku polonistyki)

d) Podróż: odnieść sukces czy ponieść porażkę?

Wszystko wskazywało, że to będzie szczęśliwy dzień i że **...niosę** jakiś światowy sukces. Wstałam wcześniej i wyszłam z domu pełna optymizmu. Byłam szczęśliwa, że dziś pojedę na weekend do Włoch. Wiem, że jestem stuprocentową kobietą, mam jasne włosy, krótką spódniczkę i szpilki. Więc tak łatwo jest **...nieść** wrażenie, że jestem kokietką. I to mi naprawdę pomaga w życiu. Nigdy jeszcze nie **...niosłam** porażki w sprawach miłosnych. Dlatego byłam przekonana, że w ten weekend też **...niosę** zwycięstwo.

Pojechałam na lotnisko. **...niosłam** swoją walizkę, weszłam do samolotu i poleciałam.

Nawet nie mogłam sobie wyobrazić, że zamiast we Włoszech spędzę te dni w Finlandii w ujemnej temperaturze! A basen i kort tenisowy? Mod-

ne kluby i dyskoteki nadmorskie? A moje krótkie spódniczki i szpilki? Jakie **korzyści** mogą tutaj z nich **...nieść**?

Dałam się **...nieść** emocjom. Groziłam, że firma turystyczna **...niesie** straty w wyniku tego mojego pobytu tutaj, odpowiedzialność **...niesie** sam szef! Byłam bardzo zdenerwowana. Nagle podszedł do mnie jakiś przystojny mężczyzna. Pomógł mi dojechać do hotelu. Był bardzo miły, **...niósł** moje rzeczy na miejsce. Razem spędziliśmy weekend. Byłam bardzo szczęśliwa. **...niosłam** naprawdę triumf. Zawdzięczam to firmie turystycznej. Wróciliśmy do Polski razem – ja i On.

A może warto **...nieść** takie ryzyko jeszcze raz?

(Chrystyna Humenczuk, studentka III roku polonistyki)

e) Sen jak z Kafki

Tego dnia jak zwykle poszedłem sobie, gdzie mnie oczy **...niosą**. Myślałem o tym, czym chciałbym się dzisiaj zająć. Przypomniałem sobie, jak w dzieciństwie marzyłem o jeździe konno. **...niósł** mnie wielki entuzjazm.

Tego dnia dokonałem pierwszej próby, która, niestety, miała fatalne skutki. Koń **...niósł**, a potem zrzucił mnie z siodła. Koń, na szczęście, nie **...niósł** żadnych obrażeń, ale wyrażał się o rodzie ludzkim, stosując wyrazy o charakterze wulgarnym. **...niosłem** wrażenie, że to wszystko odnosi się właśnie do mnie. Zaproponowałem koniowi, że **...niosę** jego siodło, ale nie wiadomo dlaczego obraził się jeszcze bardziej, **...niosły** go nerwy. Starałem się przekonać mojego oponenta, że **...niósł** się do tej sytuacji zbyt poważnie. Ale **...niosłem** porażkę. Koń opuścił pole bitwy słownej, dalej **...nosząc** się do mnie z uprzedzeniem.

Nie mogłem tego tak zostawić – znów mnie do niego **...niosło**. Postanowiłem zanieść mu soczystej zielonej trawy, żeby zażegnać konflikt. Lepiej bym tego nie robił! Moje wysiłki nie **...niosły** żadnego skutku, wręcz przeciwnie. Koń się bardzo rozżościł, bo potraktowałem go jak... konia. Groził mi, że za moje nieodpowiednie zachowanie **...niosę** odpowiedzialność.

Proces sądowy miał wielki rezonans, posiedzenia transmitowano w telewizji. Przemówienie konia w sądzie o trawiastej diecie, pielęgnowaniu kopyt i dyskryminacji **...niosło** wielki triumf. Niedługo koń zawarł kontrakt na produkcję podkoszulków ze swoim portretem, sprzedał prawa do ekranizacji tej historii. A teraz zajął się polityką.

O mnie już dawno zapomniano. **...niosłem** największą porażkę w swoim życiu. Mojej wierze zadano straszny cios: **...niosłem** wrażenie, że **...no-**

szę klęskę. Nie chodzi tu o wiarę w dobre stosunki końsko-ludzkie, lecz o wiarę w uzdrowienie kultury.

(Myroslawa Kit, studentka III roku polonistyki)

29. Допишіть відповідний префікс:

Marku, co twoja żona dzisiaj ci na obiad **...gotowała**?

Babcia **...smażyła** placki ziemniaczane, chodźmy jeść.

...myjcie, dzieci, ręczki przed obiadem.

Romku, musisz jutro **...prawić** Piotrusia do szkoły, bo ja bardzo wcześnie mam już być w pracy.

Stefan starannie się **...golił** i włożył garnitur.

Przemku, co się stało – znowu się **...ciąłeś** przy goleniu?

...prasowałeś wszystkie koszule czy tylko jedną?

Zechciało mi się **...czesać** tę małą dziewczynkę.

Michał **...strzygł** się na jeża.

...pukałem do drzwi i czekałem.

Dlaczego się spóźniłeś na zajęcia, znowu **...spaleś**?

Ta dziewczyna bardzo **...pomina** mi moją siostrę.

Pachniało wiosną, mimo że luty **...biegał** dopiero połowy.

W młodości **...czytywałem** się w kryminałach.

Czy polski dyplom będzie **...znawany** na Ukrainie?

...szliśmy do wniosku, że wszystko jeszcze da się naprawić.

Codziennie **...tleniamy** się na spacerze.

Nagle się zorientowała, że sekretarz **...mawia** się o łapówkę.

Nie **...mawiaj** sobie, że jesteś pechowcem.

Czy potrafisz **...chować** tajemnicę?

Staram się nikomu nie **...przykrzać**.

Gdzie **...bawiłeś** się tej choroby?

Córeczko, **...używasz** mojej cierpliwości!

Wreszcie **...darzyła** się sposobnością do zrobienia interesu.

Nie oszukacie mnie! Nie dam się **...brać**!

Wydawało mi się, że słyszałem jakiś szum, ale może jednak tylko się **...słyszałem**.

Wolę **...kładać** drogi, niż jeździć po wybojach.

Tu trzeba było **...pisać** się większą odwagą.

Piotr zawsze **...skakiwał** szefowi, dlatego szybko awansował.

Nigdy nie potrafię **...gospodarować** na to wolnego czasu.

Czy to prawda, że Tomek z sąsiedniego bloku **...krada** przechodniów?

Mieszkańcy naszego budynku ...*protestowali* ten projekt.
Oglądałaś film „...*minęło* z wiatrem”?
Zakochałem się w tej dziewczynie, ale na szczęście przejrzałem na
oczy i prędko się ...*kochałem*.
Nie dzwoń do niego, on jeszcze ...*sypia* sylwestra.
Nie ...*znał* odtąd nigdzie spokoju i szczęścia.
Nie chcę z tobą gadać, ...*znałem* się już na twoim kłamstwie.
Jurek, uważaj, właśnie ...*jechałeś* skrzyżowanie na czerwonym świetle!
Wiem, synku, że trudno jest ...*znać* się do własnego błędu.
Przyłapała syna, jak ...*kradał* jej pieniądze z portfela.
Nawet nie proś – nie mogę ...*milczeć* tego faktu.

30. Виберіть відповідне префіксальне дієслово:

Fryzjer (postrzygł, ostrzygł, zestrzygł) mnie bardzo szybko.
Jesteś niezadowolony, masz to (napisane, zapisane, wypisane) na twarzy.
Tylko dobrze (zacztyj się, wczytaj się, naczytaj się) w ten tekst i wszystko
zrozumiesz.
A co (przemówiło, zamówiło, przymówiło) za tym, że komisja wybrała
właśnie tego kandydata?
Chodzi o to, by (zachować, wychować, dochować) wierności pewnym
zasadom.
Ona zawsze (dopnie, wypnie, zapnie) swego!
Organizowano we Lwowie kursy (doksztalcające, wykształcające, pod-
kształcające) dla nauczycieli języka polskiego.
W tej sytuacji bardzo trudno jest (dokonać, wykonać, pokonać) wyboru.
Dobrze, że ona przynajmniej nie (dobija się, nabija się, wybija się,) ze
mnie.
Przez to wszystko (wybawię się, nabawię się, dobawię się) kompleksów.
Ona znowu cię (naciągnęła, wciągnęła, zaciągnęła) na nową pożyczkę?
Jej argumenty były wyraźnie (wyciągane, naciągane, dociągane).
Ta sukienka tak mi się spodobała, że nie (zamyślałam się, namyślałam
się, domyślałam się) długo i od razu ją kupiłam.
Chłopak chciał zostać bohaterem i wtedy (nadarzyła się, zdarzyła się,
wydarzyła się) ku temu sposobność.
Wiesz, że to biuro turystyczne (wbija, nabija, zabija) klientów w butel-
kę?

Nie brakuje spryciarzy, którzy chcą (zrobić, wrobić, zarobić) naiwnia-
ków w konia.

Warto też (nadmienić, wymienić, odmienić), że są inne sposoby rozwią-
zania tego problemu.

Ona się nie spieszy, chyba specjalnie (dokłada, nakłada, nadkłada) drogi.
(Odsłuchiwał, wysłuchiwał, nasłuchiwał) głosów dochodzących z są-
siedniego pokoju.

Na widok tego dużego psiska (zleciał, obleciał, wyleciał) Pawełka strach.
Wrzeszczał na cały głos, jakby go ze skóry (zdzierali, obdzierali, wy-
dzierali).

Chciałbym (zaspać, odespać, przespać) noc strawioną na łazieniu po mie-
ście.

Biedak, nie (uznał, doznał, zaznał) wiele szczęścia i stracił już nadzieję.
Gdy na zegarze (wybiła, odbiła, zabiła) północ, poczułem zmęczenie.

Mamo, jutro mam klasówkę, możesz mnie (zapytać, wypytać, odpytać)
z matematyki?

Tak wygląda, że w moim życiu nie (zanosi się, wynosi się, przenosi się)
na żadne pozytywne zmiany.

Basiu, tyle pracujemy! Może byśmy poszły dzisiaj gdzieś się (rozerwać,
poderwać, oderwać)?

5.4. УМОВНИЙ СПОСІБ

Серед дієслівних граматичних категорій виділяють категорію способу, яка має значення дійсного, умовного й наказового способів.

Форми умовного способу виражають переконання про те, що щось могло б трапитися, якби була виконана певна умова, наприклад: *Gdyby była słoneczna pogoda, pojechalibyśmy nad jezioro.*

Форми умовного способу утворюються за допомогою частки *-by-*, яку додають до особових форм минулого часу.

У структурі дієслівної форми минулого часу *-by-* розміщується перед сегментами *-m, -ś, -śmy, -ście*, що вказують на особу, порівн.: *bylem – był-by-m, byłeś – był-by-ś, byliśmy – byli-by-śmy, byliście – byli-by-ście* і т. д.

Іншими словами: для утворення форм умовного способу до дієслівної форми третьої особи минулого часу (*był-, była-, było-, byli-, były-*) додаються елементи: *-bym, -byś, -by, -byśmy, -byście*, наприклад: *byłbym, byłbyś, byłby* і т. д.

Повну парадигму представлено в таблиці на прикладі дієслова *chodzić*:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	chodził-bym	ja	chodziła-bym	(ja)	(chodziło-bym)
2.	ty	chodził-byś	ty	chodziła-byś	(ty)	(chodziło-byś)
3.	on, pan	chodził-by	ona, pani	chodziła-by	ono	chodziło-by
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	chodzili-byśmy		my	chodziły-byśmy	
2.	wy	chodzili-byście		wy	chodziły-byście	
3.	oni, panowie, państwo	chodzili-by		one, panie	chodziły-by	

Синтаксичний коментар

Елементи *-bym, -byś, -by, -byśmy, -byście* у структурі речення рухомі. Вони можуть приєднуватися до інших слів у реченні. Зі сполучниками, до яких приєднуються, вони пишуться разом. З іншими словами пишуться окремо, порівн.: *Wzięlibyśmy... : My byśmy wzięli... – Dawno byśmy wzięli... – Jeźelibyśmy wzięli..., tobyśmy... .* Окремо частка *by* пишеться з неособовими формами дієслова, наприклад: *Wzięto by... .*

У складнопідрядному реченні найчастіше згадані сегменти приєднуються до сполучника, наприклад: *Jeźelibym zrobił to na czas, uniknąłbym wielu kłopotów; Jeźelibym zrobił to na czas, tobym uniknął wielu kłopotów.*

Якщо підрядне речення містить слово *gdy*, то приєднання до нього сегментів типу *-bym* обов'язкове – інший варіант є неправильним, наприклад: *Gdybym zrobił to na czas, uniknąłbym wielu kłopotów*, але не: **Gdyby zrobiłem to... (можна також уважати, що в такому реченні маємо справу зі сполучником *gdyby*, до якого за необхідності додається показник першої чи другої особи *-m, -ś, -śmy, -ście*).*

До сполучників *jeśli, jeżeli, kiedy, jak, choć* сегменти типу *-bym* краще приєднувати, але неприєднання їх у цих ситуаціях допустиме, наприклад: *Jeślibym zrobił... – Jeśli zrobiłbym..., Jeźelibym zrobił... – Jeżeli zrobiłbym..., Kiedybym zrobił... – Kiedy zrobiłbym..., Jakbym zrobił – Jak zrobiłbym..., Choćbym zrobił... – Choć zrobiłbym... .*

Оскільки в реальному функціонуванні часті ситуації інверсійного розташування сегментів *-bym, -byś, -by, -byśmy, -byście*, варто це представити у відповідному варіанті парадигми форм умовного способу дієслова:

Однина Liczba pojedyncza						
	Чоловічий рід Rodzaj męski		Жіночий рід Rodzaj żeński		Середній рід Rodzaj nijaki	
1.	ja	bym chodził	ja	bym chodziła	(ja)	(bym chodziło)
2.	ty	byś chodził	ty	byś chodziła	(ty)	(byś chodziło)
3.	on, pan	by chodził	ona, pani	by chodziła	ono	by chodziło
Множина Liczba mnoga						
	Чоловічо-особовий рід Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий рід Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	byśmy chodzili		my	byśmy chodziły	
2.	wy	byście chodzili		wy	byście chodziły	
3.	oni, panowie, państwo	by chodzili		one, panie	by chodziły	

Виділяють умовний спосіб потенційний і нереальний.

Потенційний умовний спосіб представляє процес як можливий (невідомо, відбувся він насправді чи ні – можливі обидва варіанти), наприклад: *Gdybym miała czas, poszłabym z tobą na spacer*. Саме цей вид умовного способу ілюструють дві вищенаведені таблиці.

Нереальний умовний спосіб представляє процес як неможливий (відомо, що він не відбувся), наприклад: *Gdybym miała czas, byłabym poszła z tobą na spacer*. Для утворення таких структур використовується додатково дієслово *być*. Саме воно вживається у формах умовного способу, а поряд виступає форма третьої особи минулого часу дієслова, що власне означає дію, наприклад: *byłbym chodził, byłabyś chodziła, byłibyśmy chodzili* і т. д.

Парадигму представлено в таблиці на прикладі дієслова *chodzić*:

Однина Liczba pojedyncza					
Чоловічий під Rodzaj męski		Жіночий під Rodzaj żeński		Середній під Rodzaj nijaki	
1.	ja	byłbym chodził	ja	byłabym chodziła	(ja) (byłobym chodziło)
2.	ty	byłbyś chodził	ty	byłabyś chodziła	(ty) (byłobys chodziło)
3.	on, pan	byłby chodził	ona, pani	byłaby chodziła	ono (byłoby chodziło)
Множина Liczba mnoga					
Чоловічо-особовий під Rodzaj męskoosobowy			Нечоловічо-особовий під Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	bylibyśmy chodzili	my	byłybyśmy chodziły	
2.	wy	bylibyście chodzili	wy	byłybyście chodziły	
3.	oni, panowie, państwo	byliby chodzili	one, panie	byłyby chodziły	

За допомогою форм умовного способу можна також виразити:

- бажання, наприклад: *Zjadłabym kanapkę*;
- питання, наприклад: *Nie chciałabyś się czegoś napić?*;
- прохання, наприклад: *Czy moglibyście mi pomóc?*;
- наказ у м'якій формі, наприклад: *Mogłabyś mi nie przeszkadzać?*

Варто наголосити, що прохання чи накази найувічливіше польською мовою виражати саме за допомогою форм умовного способу.

ВПРАВИ

1. Провідмініяйте дієслова в умовному (потенційному) способі, з двома варіантами розташування сегментів типу *być*:

Pisać, nosić, umieć, przyrzec, cierpieć, krzyknąć, przyjąć, przyjsć, przynieść.

2. Провідмініяйте дієслова з попередньої вправи в умовному нереальному способі. Складіть речення з трьома формами цього способу.

3. Переформулюйте запропоновані структури на конструкції з умовним способом, наприклад: *Marek napisze to opowiadanie*. – *Marek napisałby to opowiadanie*. У випадках, де це можливо, змініть порядок слів у реченні з умовним способом, наприклад: *Marek by napisał to opowiadanie*.

- Dyrektor wyjął dokumenty z teczki.
Odnieśli państwo zwycięstwo.
Odmówiłeś mu pomocy?
Zrezygnowaliśmy z wycieczki.
Ugotowałam zupę i bigos.
Wybrałyśmy osiem najciekawszych książek.
Zapłaciłeś rachunki?
Wyszedłem z domu dość wcześnie.
Podeszłam bliżej.
Spóźniłyśmy się tylko pięć minut.
- Dzieci zaśpiewają tę piosenkę.
Będziemy państwu wdzięczni.
Wrócę jutro.
Zrobisz to dla mnie?
Ona mnie zrozumie.
Babcia ci wybaczy.
Wyniesie nas to trzysta osiemdziesiąt złotych.
Zajrzę do sąsiadów.
Zrobię więcej pieniędzy.

4. Утворені в попередній вправі структури розбудуйте, утворюючи складне речення і вживаючи слова *gdyby, jeśliby, jeżeliby*, наприклад: *Marek napisze to opowiadanie. – Marek napisałby to opowiadanie. – Marek, gdyby zechciał, napisałby to opowiadanie.*
5. Переформулюйте питання, вживаючи більш увічливі форми з умовним способом, наприклад: *[mos] Chcecie pojechać z nami na wycieczkę? – Chcielibyście pojechać z nami na wycieczkę?*
- a) [m] Chcesz pójść z nimi?
[nmos] O co chcecie go poprosić?
Chce pan zostać u nas jeszcze na jeden dzień?
[ż] Chcesz studiować w Polsce?
Czy chcą państwo przedłużyć dyskusję?
Chcą panie pójść do teatru?
- b) [nmos] Zaprosicie ich do siebie?
A czy [mos] zdążycie dokończyć wszystko do soboty?
Czy weźmie pan to zamówienie?
Może panowie zaproponują inne rozwiązanie?
Przedstawi pan własny projekt?
Mogą panie poczekać dziesięć minut?
6. Переформулюйте прохання, вживаючи більш увічливі форми з умовним способом, наприклад: *[m] Zatrzymaj się jeszcze na chwilę. – Czy mógłbyś się zatrzymać jeszcze na chwilę?*
- [ż] Otwórz drzwi.
[m] Sprzątnij tu!
[ż] Zamknij okno.
[m] Napisz list.
[ż] Daj mi tę książkę do jutra.
[m] Zrób mi herbatki, kochanie.
[m] Pożycz mi trochę pieniędzy.
[mos] Przyjdźcie jutro.
[mos] Zaproście dziewczyny.
[nmos] Chodźmy na spacer!
[mos] Weźcie Tomka ze sobą.
[nmos] Zabierzcie te zeszyty.

7. Замініть прохання чи пропозиції, сформульовані в наказовому способі, на інші, „м'якші”, з використанням форм умовного способу, наприклад: *Niech pan zamknie drzwi. – Czy nie zamknąłby pan drzwi? Czy mógłby pan zamknąć drzwi?*
- Niech pani otworzy okno.
Niech pani zdejmie płaszcz.
Niech panowie się zatrzymają.
Niech pan tu przyjdzie.
Niech panie opuszczą pomieszczenie.
Niech panowie odniosą te dokumenty do sekretariatu.
Niech państwo poczekać kilka minut.
8. Ужійте структури з формами умовного способу, враховуючи всі можливі застосування різного порядку слів, наприклад: *Nie wiem, do kiedy to wszystko [ja, ż] (przeczytać). – Nie wiem, do kiedy bym to wszystko przeczytała. Nie wiem, do kiedy przeczytałabym to wszystko.*
- Nie wiem, co bez ciebie [ja, ż] (robić).
Nie pamiętam już roku, w którym [ja, m] (obchodzić) to święto w domu.
Skąd [ja, m] (mieć) o tym wiedzieć?
[ty, ż] (Móc) mi powiedzieć, która godzina?
[ty, m] (Wybrać) miejsce w pierwszym czy drugim rzędzie?
[my, mos] (Chcieć) się z wami spotkać.
Czy [wy, mos] (móc) przyjść tu jutro?
Czy (zdążyć) pan przeczytać ten tekst do jutra?
Czy (woleć) państwo wziąć udział w naszym seminarium?
Czy (być) panie łaskawe przyjąć nasze zaproszenie?
Czy (chcieć) pani zapoznać się z naszym regulaminem?
Czy (zgodzić się) panowie spotkać z naszymi studentami?
9. Поєднайте два речення в одне за допомогою структури з умовним способом, наприклад: *Zobaczę taką książkę w księgarni. Natychmiast ją kupię. – Gdybym zobaczyła taką książkę w księgarni, natychmiast bym ją kupiła.*
- Jestem zdrowa. Pójdę na zajęcia.
[m] Mam czas. Przeczytam tę książkę.
Siedzę w domu. Bedę miała więcej czasu.
[ż] Jestem tobą. Postąpię inaczej.

[m] Robię notatki. Zapamiętam więcej.
 [m] Zagrasz z nim w szachy. Wygrasz.
 [ż] Napiszesz do niego list. Otrzymaś odpowiędź.
 [ż] Ubierzesz się ciepłej. Nie zmarzniesz.
 [m] Pojedziesz na wycieczkę. Trochę się rozerwiesz.
 [mos] Wygramy w tym konkursie. Zdobędziemy nagrodę.
 Zapişemy się do biblioteki. Będziemy mogli wypożyczać książki do domu.
 [mos] Będziemy w Warszawie. Zwiedzimy Muzeum Powstania Warszawskiego.
 [mos] Pojedziemy do Krakowa. Weźmiemy was ze sobą.
 [mos] Zarezerwujecie pokój. Nie będziemy mieli problemów z zakwaterowaniem.
 [nmos] Wiecie o tym wcześniej. Wszystko załatwicie.
 [mos] Chcecie uczestniczyć w konferencji. Musicie się zgłosić.
 [nmos] Możecie przyjsć trochę wcześniej. Wszystko zdążymy przygotować.
 Będzie dobra pogoda. [mos] Pójdziemy na spacer.
 Będe miała pieniądze. Kupię sobie komputer.
 Nauczysz się języka hiszpańskiego. Będiesz mógł rozmawiać z Hiszpanem.
 Będziemy mieli jej adres. Napişemy do niej list.
 Zauważy pani to wcześniej. Naprawi pani ten błąd.
 [mos] Napişą ogłoszenie. Zgłosi się więcej kandydatów.
 Przyjadą panie wcześniej. Nie spóźnią się panie na pociąg.
 Zamówią państwo taksówkę. Przyjadą państwo na czas.
 Pan będzie miał więcej czasu. Zdąży pan doczytać artykuł.

10. Zakinć rечення, уживаючи структуру з дієсловом в умовному способі:

- a) Gdybyśmy więcej zarabiali, ...
 Gdybyście przyjechali trochę wcześniej, ...
 Gdybyście zaprosili ich, ...
 Gdybyśmy rozpoczęli te prace w zeszłym miesiącu, ...
 Gdybyście obejrzały ten film, ...
 Gdybyśmy były bardziej uważne, ...
 Gdybyście wczoraj zatelefonowały do nas, ...

- b) Gdyby pani zechciała się z nami jutro spotkać, ...
 Gdyby pan miał jutro czas, ...
 Gdyby państwo zarezerwowali hotel, ...
 Gdyby panie zgłosiły się wcześniej, ...
 Gdyby panowie zwiedzili nasze miasto, ...
 Gdyby oni zechcieli, ...
 Gdyby one mogły, ...
 c) Gdybym urodził się sto lat wcześniej, ...
 Gdybym mieszkała w Paryżu, ...
 Gdybym wygrał milion, ...
 Gdybym była mężczyzną, ...
 Gdybym był kobietą, ...
 Gdybym był nauczycielem, ...
 Gdybym był prezydentem, ...
 Gdybym była twoją mamą, ...

11. Ужййте дієслова, подані в дужках в інфінітиві, у формі першої особи однини жіночого роду умовного способу:

Gdyby czas się cofnął i gdybym oto znowu miała roczek, (być) w miarę grzeczną dziewczynką. Nie (jeść) chipsów i hod dogów, nie (pić) pepsicoli. (Spożywać) głównie mleczko. No i kaszki. (Woleć) gryczaną i ryżowo-kukurydzianą, te na mleczku. Gdyby już (najeść się) nimi do syta, (zacząć) eksperymenty z owsianą i pszeną, i już bez mleka. Już (próbować) mięska i ryb. (Wybrać) coś z warzyw i owoców. Warzywami to chyba za bardzo nie (zajadać się), a owoce (lubić) bardziej, bo są słodkie. (Ugryźć) trochę jabłuszka czy gruszki. Też soczku jabłkowego (łyknąć). (Uwielbiam) jeść poziomki i jeżyny. A malin nie (chcieć). (Napychać się) białym chlebkiem i słodkimi ciastkami. (Starać się) już sama jeść łyżeczką. Nie wiem, czy (potrafić) się najeść, ale (pobawić się) przynajmniej. Tej zabawy sobie nie (odmówić)! A jeszcze (karmić) łyżeczką kacuzkę, świnkę, lalkę Marysię, mamę, tatę, babcię i dziadka. Czy (umieć)? Tak! (Mówić) im „Amm...”, (podawać) kaszkę łyżeczką do ust i przy tym (uśmieczać się). Czasami (bywać) wredna i w ogóle (rezygnować) z jedzenia. Stanowczo (odpychać) rączką łyżeczkę i szybko (kręcić) głową przecząco. A co, niech rodzice wymyślą sposób na nakarmienie kochanej córeczki!

12. У тексті попередньої вправи вжуйте дієслова у формі першої особи однини чоловічого роду умовного способу. Замініть деякі лексеми (*dziewczynka – chłopczyk, córeczka – synek*) або – за власним бажанням – цілі фрагменти тексту.

13. Ужуйте дієслова, подані в дужках в інфінітиві, у формі першої особи однини чоловічого роду умовного способу:

Gdybym był w tobie zakochany, cały czas (myśleć) tylko o tobie. Po nocach nie (spać), wymyślając dla ciebie kolejne małe niespodzianki. (Mówić) ci same tylko miłe słowa. (Darować) ci kwiaty – polne, jakie lubisz. (Zapraszać) na słodycze do twojej ulubionej kawiarni. (Kupować) prezenty – mnóstwo prezentów... (Zająć się) czymś ważnym. (Znaleźć) porządną pracę i dużo (zarabiać). (Wyzbyć się) nałogów, (zrezygnować) z wielu rzeczy, których nie tolerujesz. (Zacząć) modnie się ubierać, inaczej (ostrzyć) sobie włosy – tak jak ci się podoba. (Zmienić się) nie do poznania. Nie (żałować) niczego, żebyś tylko była zadowolona. I tę podróż do Paryża (zorganizować). Gdybyś zechciała zostać moją żoną, (być) idealnym mężem. (Zmywać), (sprzątać), (gotować). (Pomagać) ci we wszystkim. (Dbać) o ciebie zawsze i wszędzie. (Żyć) twoim życiem...

Czy bylibyśmy szczęśliwi?...

O tak, jeśli nie (nachlapać) przy zmywaniu, sam nie (jeść) słodyczy w tej kawiarni, nie (brudzić) butów na łące, zbierając dla ciebie kwiaty, nie (marnować) pieniędzy na prezenty dla ciebie, (angażować się) w dom, a nie (zajmować się) czymś ważnym... (Ustawiać) równo buty w przedpokoju, (sprzątać) według twoich zasad, (gotować) tylko to, co ty lubisz. Jeszcze (prasować), (naprawiać) wszystko, ale tak, żeby przy tym nie nabrudzić, (pozwalać) ci na ciągłe uwagi i pretensje, (znosić) to ze zrozumieniem i (dziękować) ci za nie. No i najważniejsze – jeśli niczego od ciebie nie (chcieć).

14. Напишіть схожий до попереднього текст з формами умовного способу, який розпочинався б реченням: *Gdybym była w tobie zakochana...*

15. Замість ужитих у тексті дієслівних форм ужуйте форми першої особи однини умовного способу за зразком: *Gdybym chciał przygotować kolorowe szaszłyki, oplukałbym...*

Gdybym chciał przygotować kolorowe szaszłyki, **opluczę** filet z kurczaka, potem go **osuszę**. Dalej **pokroję** w dużą kostkę. **Posypię** go solą i pieprzem, **wymieszam** sokiem z cytryny, posiekanym czosnkiem i kilka łyżkami oleju. **Odstawię** na dwie godziny w chłodne miejsce. **Umyję** cukinię i **pokroję** ją w grubsze talarki, też **oprószę** solą.

Gdybym chciał, żeby *cukinia* **nabrała** wyraźniejszego smaku, **mogę** też użyć soli czosnkowej. **Umyję** i **wytrę** pomidorki. Na drewniane szpadki do szaszłyków **będę nadziewać** na przemian po kawałku mięsa i warzyw. Szaszłyki **skropię** olejem, **ulożę** na ruszcie grilla. **Będę piec** około 15 minut, co jakiś czas obracając.

Gdybym chciał... A gdybym nie chciał, to... zamówię sobie pizzę!

(wg „Przyjaciółka” 2014)

16. Переформулюйте текст попередньої вправи, змінюючи форму першої особи однини умовного способу на форму другої особи однини умовного способу.

5.5. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ

Форми наказового способу виражають наказ (зокрема, й заборону), прохання, побажання, наприклад: *Usiądź!, Nie pisz!, Weźcie moją teczkę!, Zajrzyjcie do nas jutro!*

Форми наказового способу утворюють від дієслів доконаного й недоконаного виду, однак варто пам'ятати, що вживання в наказах, а особливо у проханнях, дієслів недоконаного виду є неввічливим (наприклад, **Wypełniaj formularz!* замість *Wypełnij formularz!*). У заперечних формах, навпаки, треба вживати форми наказового способу, утворені від дієслів недоконаного виду (наприклад, *Nie wypełniaj formularza!*).

Традиційними є форми наказового способу всіх осіб, окрім першої особи однини. Форми другої особи однини (*zrób*) і першої (*zróbmy*) та другої (*zróbcie*) осіб множини прості, однослівні, а форми третьої особи однини (*niech zrobi*) й множини (*niech zrobią*) – складені, двослівні.

*** Формально можлива й складена форма наказового способу першої особи однини, наприклад, *Niech się zamienię w kota*, однак такі вживання надзвичайно рідкі в мовленні. У більшості випадків уживання форм такого типу вони не мають нічого спільного із притаманною формам наказового способу семантикою наказу чи прохання, наприклад: *Niech tylko to zrobię, i wtedy pójdziemy; Niech skonam, jeśli kłamię; Chwileczkę, niech się zastanowię.*

Форми наказового способу першої особи однини могли траплятися в старих текстах (наприклад, скерованих до Бога), як-от: *Niech, proszę, raczej wpadniemy w rękę Pańską, gdyż wielkie są zlitowania Jego; ale w rękę ludzką niech nie wpadam.*

У таких же функціях уживаються й складені форми першої особи множини наказового способу, порівн. також:

*Niech no tylko dojdziemy, to zobaczysz;
Serdeczna Matko, opiekunko ludzi,
Niech Cię płacz sierot do litości zbudzi.
Do Ciebie Ewy wygnańcy wołamy:
– Zlituj się, zlituj, niech się nie tułamy.*

Прості форми наказового способу утворюються від основи дієслова теперішнього часу: для дієслів дієвідмін *-ę, -(e)sz* і *-ę, -(i/y)sz* – від основи другої особи однини (наприклад, *(ty) piszesz – pisz-, prosisz – proś-, tańczysz – tańcz-*), а для дієслів дієвідмін *-(a)m, -(a)sz* і *-(e)m, -(e)sz* – від основи третьої особи множини (наприклад, *(oni) czytają – czytaj-, jedzą – jedz-*). До цих основ додаються закінчення: у другій особі однини –

нульове (*pisz, proś, tańcz, czytaj, jedz*), у першій особі множини – *-my* (*piszmy, prośmy, tańczmy, czytajmy, jedzmy*), у другій особі множини – *-cie* (*piszcie, proście, tańczcie, czytajcie, jedzcie*).

Якщо основа другої особи однини закінчується збігом приголосних, що складний у вимові, то для утворення форм наказового способу цю основу розширюють сегментами *-ij-* (після м'якого приголосного) та *-yj-* (після отверділого приголосного), наприклад, *ciągnąć: ciągnij, wytrzeć: wytrzyj*. Деякі дієслова мають паралельні форми, наприклад: *drażnić: drażnij i draźń, spojrzeć: spojrzij i spojrz, zrozumieć: zrozum i zrozumiej, porozumieć się: porozum się i porozumiej się* (але від *rozumieć* – тільки *rozumiej*).

Якщо основа другої особи однини теперішнього часу закінчується губним приголосним *b, m, p, w, f*, то при утворенні форм наказового способу ця основа отвердіває, наприклад: *(ty) robisz – rób, karmisz – karm, trzepiesz – trzep, mówisz – mów, trafisz – traf*.

Можливе чергування голосних в основі: *o / ó*, однак воно нерегулярне.

Найчастіше воно відбувається в дієсловах, основа яких закінчується на *j, b, w, ż (rz)*, наприклад: *stoisz – stój, boisz się – bój się, kroisz – krój, stroisz – strój, robisz – rób, wyżłobisz – wyżłób, zastanowisz się – zastanów się, ponowisz – ponów, uzdrowisz – uzdrów, pomożesz – pomóż, położysz – połóż, otworzysz – otwórz, pomnożysz – pomnóż* (але порівн. *spojrzeć – spojrz* і *spojrzyj*).

Перед *ż* чергування зазвичай немає, наприклад, *wozisz – woź, mrozisz – mroź*, але й: *grozisz – groź* і (рідко) *gróź*.

Перед приголосними *l* буває по-різному, наприклад: *solisz – sól, pozwolisz – pozwól*, але й можливі варіантні форми, наприклад *golisz – gol* і *gól* чи форми без чергувань, наприклад *smolisz – smol, biadolisz – biadol, partolisz – partol*.

Варіантні форми найчастіше в дієсловах з основою на *dź*, наприклад: *słodzisz – słodź i słódź, głodzisz – głodź i głódź, chłodzisz – chłodź i chlódź, (od)rodzisz – (od)rodź i (od)ródź, (o)grodzisz – (o)grodz i (o)gródź, oswobodzisz – oswobodź i oswobódź*. Але й можливі й безваріантні форми: з чергуванням (*zgodzisz się – zgódź się, odmlodzisz – odmlódź, dogodzisz – dogódź*) чи без нього (*chodzisz – chodź, przeszkodzisz – przeszkodź, smrodzisz – smrodź*).

У дієсловах з іншими основами чергувань переважно нема, наприклад: *prosisz – proś, skoczysz – skocz, spolszczysz – spolszcz, złocisz – złoć, trwonisz – trwoń* та ін.

Складені форми наказового способу створюються додаванням слова *niech* до відповідної третьоособової форми теперішнього чи майбутнього простого часу дієслова, наприклад: *niech (on / pan, ona / pani) robi; niech (oni / panowie / państwo, one / panie) zrobią*.

Парадигму представлено на прикладі дієслова *napisać*:

Однина Liczba pojedyncza		Множина Liczba mnoga	
1.	(ja)	(niech napiszę)	1. my napisz- my
2.	ty	napisz- o	2. wy napisz- cie
3.	on, ona, ono pan, pani	niech napisze	3. oni, one, panowie, panie, państwo niech napiszą

Деякі дієслова мають особливі основи для творення форм наказового способу: *być* – *bądź* (дієслово *zdożyć* – як похідне від *być* – має основу наказового способу *zdobądź*), *mieć* – *miej*, *chcieć* – *chciej*, *wziąć* – *weź*.

Від деяких дієслів, наприклад, *móc*, *wolec*, *potrafić*, форм наказового способу не утворюють.

ВПРАВИ

1. Від поданих дієслів утворіть спочатку форму другої особи однини майбутнього часу, а потім форму другої особи однини наказового способу, наприклад: *Zalotwić* – (ty) *zalotwisz* – *zalotw*. Порівняйте основи в кожній парі утворених форм, звертаючи увагу на їхню схожість та відмінні ознаки. Поясніть механізм утворення форми наказового способу:

Przeprosić, złapać, wykopać, zgadnąć, dojechać, narzucić, zarezerwować, obejrzeć, przytulić, okłamać, strzelić, wyjaśnić, rozwiązać, odłączyć, szarpnąć, rozciąć, stłuc, obrócić, wyjść, wyjechać, przejść, przynieść, odreagować, wzruszyć, wydrukować, oszczędzić, ostrzyć, wyrwać, uratować, ocalić, wrzasnąć, ubrać, złamać, uzupełnić, odetchnąć, stracić, wygrzebać, skrócić, dokończyć, spać, zedrzeć, wstąpić, wykupić, zdobyć.

2. Провідмініяйте в наказовому способі дієслова:

Zaprosić, nakarmić, pomóc, podjechać, przywieźć, wyciągnąć, zajrzeć, wziąć.

3. Від інфінітивів з голосним *-o-* в основі утворіть форму другої особи однини наказового способу, зважаючи на нерегулярні чергування *o / ó*. У разі сумнівів щодо чергування перевірте форми за словником:

a) Tworzyć, stroić, głodzić, troszczyć się, mrozić, pościć, trwonić, wozić, bronić, skoczyć, głosić, gonić, zdobić, wznowić, wzmocnić, tropić, rodzić, mościć, stronić, spocić się, zgorszyć, broić, kosić, ronić, rościć, skończyć, oswoić się, otoczyć, oszołomić, odkroić, napoić, donosić.

b) Nie (morzyć) dziecka głodem.

(Zadzwoń) do mnie jutro.

(Złóż) podanie i czekaj.

(Poprosi) go, może cię posłucha.

(Podrobi) ziemniaki kurczętom.

(Złowi) mi złotą rybkę.

(Namoczy) grzyby, a potem (pokroi) je w paski i (posoli).

(Ochłodzi) wino i (posłodzi) mi herbatę.

(Spojrze) mi w oczy.

(Ogrodzi) swoją działkę i będziesz miał spokój.

Ale proszę, (zgodzi) się na ten wyjazd.

4. Провідмініяйте в наказовому способі пари дієслів:

Jechać i jeść.

Wieźć i wziąć.

Wiedzieć i wieść.

Zabrać i zebrać.

Wymoczyć i splukać.

Ukarać i ukazać.

5. **Інфінітиви дієслів дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, подані в дужках, замініть формами наказового способу другої особи однини:**

Jak rozwijać w dziecku talent?

(Dbać) o rozwój jego zainteresowań od najmłodszych lat. (Podsuwać) odpowiednie lektury, (rozmawiać) z nim na tematy, które są dla niego ważne. (Pogłębiać) także swoją wiedzę z dziedziny, która jest pasją twojego dziecka. (Starać się), by dziecko miało świadomość, że o swoich zainteresowaniach zawsze może porozmawiać z tobą. (Wspierać) dziecko w wyborze szkoły, (podsuwać) rozwiązania, ale niczego nie (narzucać). (Przekonać) je do dodatkowych kursów, zajęć pozalekcyjnych, ale (pamiętać), by zbyt go nie obciążały.

(wg „Kobieta i Życie” 2012)

6. **Інфінітиви дієслів дієвідміни *-(a)m, -(a)sz*, подані в дужках, замініть формами наказового способу другої особи множини:**

Jak znaleźć dobrą pracę?

Po pierwsze, (szukać) aktywnie. (Czytać) prasę, ale nie (ograniczać się) jedynie do rubryk „dam pracę” w dziennikach. (Szperać) po Internecie. (Przyglądać się) drobnym ogłoszeniom i (wybierać) te, które będą dla was najbardziej odpowiednie. (Starać się) sami docierać do pracodawców. (Rozsyłać) liczne oferty do różnych miejsc. (Pamiętać), że nie wolno się rozczarowywać. Zawsze (mieć) nadzieję!

(wg „Olivia” 2005)

7. **Ужййте дієслова, подані в дужках в інфінітиві, в наказовому способі у формі другої особи однини у стверджувальних і заперечних конструкціях, звертаючи увагу на вид дієслова, наприклад: (Użyć) tego wyrazu. – Użyj tego wyrazu. Nie (używać) tego wyrazu. – Nie używaj tego wyrazu.**

(Zrobić) to zadanie. Nie (robić) tego zadania.

(Zjeść) naleśniki. Nie (jeść) naleśników.

(Umyć) ręce. Nie (myć) rąk.

(Wykąpać) małego Jasia. Nie (kąpać) małego Jasia.

(Sprawdzić) to ćwiczenie. Nie (sprawdzać) tego ćwiczenia.

(Wymówić) to słowo. Nie (wymawiać) tego słowa.

(Wyjaśnić) tę sytuację. Nie (wyjaśniać) tej sytuacji.

(Rozebrać) dziecko. Nie (rozbierać) dziecka.

(Wyróżnić) tę pracę. Nie (wyróżniać) tej pracy.

(Spóźnić się) na spotkanie. Nie (spóźniać się) na spotkanie.

(Zabrać) te pudła. Nie (zabierać) tych pudeł.

(Odmówić) mu pomocy. Nie (odmawiać) mu pomocy.

(Zastąpić) ten wyraz w zdaniu. Nie (zastępować) tego wyrazu w zdaniu.

(Wyjechać) z tego miasta. Nie (wyjeżdżać) z tego miasta.

(Wybrać) prezent koledze. Nie (wybierać) prezentu koledze.

(Rozbić) skarbonkę. Nie (rozbijać) skarbonki.

(Oczyścić) buty z kurzu. Nie (oczyszczać) butów z kurzu.

(Nawilżyć) skórę. Nie (nawilżać) skóry.

(Ustawić) kwiaty. Nie (ustawiać) kwiatów.

(Zerwać) tulipany. Nie (zrywać) tulipanów.

(Podслушать) rozmowę. Nie (podслушиwać) rozmowy.

(Poprawić) błędy w tekście. Nie (poprawiać) błędów w tekście.

(Spędzić) lato na wsi. Nie (spędzać) lata na wsi.

(Zaprosić) Jadwigę i Martę. Nie (zapraszać) Jadwigi i Marty.

(Wziąć) te książki. Nie (brać) tych książek.

(Zapisać) swoje uwagi. Nie (zapisywać) swoich uwag.

(Zdjąć) zabawki z półki. Nie (zdejmować) zabawek z półki.

(Wyjąć) wszystko z torebki. Nie (wyjmować) wszystkiego z torebki.

(Wejść) do pokoju. Nie (wchodzić) do pokoju.

8. **Дієслова в реченнях з попередньої вправи вжййте у формах множини наказового способу: спочатку в другій особі, а потім у першій, наприклад:**

(Użyć) tego wyrazu. – Użyjcie tego wyrazu. Nie (używać) tego wyrazu.

– Nie używajcie tego wyrazu.

(Użyć) tego wyrazu. – Użyjmy tego wyrazu. Nie (używać) tego wyrazu.

– Nie używajmy tego wyrazu.

9. **Дієслова, подані в дужках в інфінітиві, ужййте у формі першої особи множини наказового способу:**

Łosoś z tymiankiem

Składniki: 60 dag fileta z łososia, cytryna, łyżeczka startego świeżego imbiru, 2 gałązki tymianku, olej, sól, biały pieprz.

Filet z łososia (opłukać), (osuszyć) papierowymi ręcznikami. (Pokroić) w dużą kostkę. (Oprószyć) solą i pieprzem. Cytrynę dokładnie (wyszorować), (zetrzeć) z niej trochę skórki, (wycisnąć) sok. Skórkę i sok (wy-

mieszać) ze startym imbirem, listkami tymianku i 4 łyżkami oleju. Przygotowaną marynatą (polać) rybę, (odstawić) na kilka godzin do lodówki. Kawalki folii aluminiowej (posmarować) olejem. Na każdym kawalku (położyć) porcję kostek z łososia. Folię luźno, ale dokładnie (zawinać), formując ją w miarę płasko. Porcję łososia (kłaść) na rozgrzanym ruszcie. (Piec) około 10 minut, co jakiś czas obracając „pakunki”. Przed podaniem rybę (odwinąć) z folii. (Podawać) udekorowaną cząstką cytryny i na przykład pokrojonym pomidorem.

(wg „Przyjaciółka” 2014)

10. Дієслова, подані в дужках в інфінітиві, замініть формами наказового способу другої особи множини – вправі а), б) і однини – вправі с):

a) Co robić, gdy się okaże,
że wasze dziecko jest inne, niż oczekiwaliście?

(Pamiętać), że potrzeby dziecka mają prawo różnić się od waszych. (Kochać) je i (akceptować) takim, jakie jest. Jak najczęściej (rozmawiać) na temat jego wyborów, nawet gdy w pierwszej chwili wydają wam się nie do przyjęcia. Nie (próbować) na siłę zmieniać dziecka. Nie (przyjmować się) tym, co powiedzą ludzie – to wasze życie, a nie ich.

(wg „Kobieta i Życie” 2012)

b) Mieszkanie zimą

Zimą, gdy powietrze w mieszkaniu jest suche, (nawilżać) je wszelkimi dostępnymi metodami. Na przykład (używać) nawilżacza elektrycznego lub po prostu (wieszać) na kaloryferach czyste, wilgotne ręczniki. (Ustawić) w pokojach rośliny doniczkowe o dużych liściach – wydzielają wilgoć do atmosfery. Często (wietrzyć) mieszkanie oraz (rozszerzelniać) okna.

(wg „Skarb” 2012)

c) Jak zyskać sympatię?

(Okazywać) zainteresowanie. (Witać się) z ludźmi serdecznie. Kiedy z kimś rozmawiasz, przede wszystkim (być) uważnym słuchaczem. Nie (mówić) cały czas o sobie. (Uważać) na słowa. (Unikać) surowego osądzania innych. (Pamiętać), że nikt nie lubi być poddawany krytyce. Jeśli musisz zrobić komuś uwagę, (zrobić) to możliwie delikatnie – najlepiej w cztery oczy. (Szanować) poglądy innych. Jeśli chcesz powiedzieć ko-

muś, że się myli, (postarać się) o odrobinę dyplomacji. Nie (obawiać się) słabości. Nie (bać się) przyznać do błędu: ludzie wcale nie przepadają za ideałami. Nie (przynosić) złych nowin. Jeśli nie musisz, nie (spieszyć się) z przekazywaniem niepomyślnych wieści. Nie (wdawać się) z nikim w zawzięte spory. Raczej (starać się) szukać z rozmówcą punktów wspólnych. (Darować) sobie ostatnie słowo, szczególnie wtedy, gdy wygrywasz dyskusję. (Pozwolić) rozmówcy zachować twarz. Kiedy ktoś na ciebie krzyczy, (spróbować) opanować zdenerwowanie i nie (podnosić) głosu.

(wg „Przyjaciółka” 2000)

11. Текст попередньої вправи перепишіть у наказовому способі, але так, як при звертанні до однієї особи на ви (наприклад, на pani).

12. Подані в дужках форми інфінітива замініть формами наказового способу другої особи однини:

a) Straciłaś pracę? (Nauczyć się) walczyć o lepsze życie. (Postarać się), by utrata pracy nie stała się dla ciebie tragedią. (Wykorzystać) tę sytuację na zweryfikowanie swojego nastawienia do pracy. Przede wszystkim nadal (czytać) oferty. (Odpowiadać) na wszystkie – nie tylko te lepiej płatne i ciekawsze: nawet nieciekawe zajęcia stwarza możliwości doskonalenia się. (Zapisać się) na kursy czy (podszkolić) język obcy. Nie (zamykać się) w domu. Nie (chwalić się), że straciłaś pracę, ale też nie (wstydić się) tego. (Odnowić) stare kontakty, (spotykać się) z ludźmi. (Żyć) mądrze i aktywnie. (Planować) dzień tak, jakbyś miała pracę: (wstawać) więc rano, a potem przez osiem godzin (zajmować się) konkretnymi czynnościami: szukaniem pracy, odpowiadaniem na oferty. (Zacząć) uprawiać sport, jeśli nie robiłaś tego wcześniej. (Poprawić) swój wizerunek, (dbać) o siebie. (Poświęcić) też chwilę na analizę swoich wad i zalet. Nie (żyć) przeszłością, nie (rozpamiętywać) dawnej pracy, nie (pielęgnować) żalu. (Skupić się) na sobie. I (cieszyć się), że masz teraz więcej wolnego czasu, bo już wkrótce nie będziesz go miała zbyt wiele.

(wg „Przyjaciółka” 2001)

b) (Myśleć) pozytywnie, (śmiać się) na zawołanie, (robić) dobrą minę do złej gry... Tobie też współczesny świat przypomina czasem cyrkową arenę? (Przyznać) sobie prawo do smutku. (Znaleźć)

swoje miejsce – zamiast zazdrościć optymistom, że rozweselają otoczenie, (być) realistą, który swoimi czarnymi myślami ostudzi zapalę szalonych głów i zmusi do rozważań. (Mieć) różnych przyjaciół. Nie (otaczać się) jedynie pesymistami, bo rzeczywiście twoje życie straci smak. (Pamiętać), że pesymista bywa największym wrogiem pesymisty, ale też nie (przyjaźnić się) z samymi tylko optymistami, bo będziesz się czuć jak słoń w składzie porcelany. Nie (tłumaczyć się) ze swojego pesymizmu. Na zarzut: „O rany, ty to chyba z księżycą spadłaś z tymi swoimi przewidywaniami wszystkiego, co najgorsze” (odpowiedzieć): „Czy chcesz mnie o coś zapytać?”. Nie (liczyć) na pocieszenie. Zdarza się, że rozmówca akurat liczy na to samo i stajesz się uczestnikiem mistrzostw świata w narzekaniu: „Rzeczywiście, bidulka jesteś, ale za to jak ja ci opowiem, to nie uwierzysz...”. (Przerwać) to na starcie, (powiedzieć), że dziś to ty potrzebujesz wsparcia i (poszukać) sobie innego pocieszyciela lub („ukochać się”) sama – (zrobić) sobie jakąś przyjemność: (posłuchać) muzyki, (zjeść) coś dobrego, (obejrzeć) ulubiony film, (kupić) nowego ciucha. (Kontrolować) swój pesymizm. Jeśli masz do wykonania jakieś zadanie i jak zwykle w twojej głowie uruchamia się taśma: „Na pewno mi się nie uda”, (powtarzać) na głos: „Uda mi się, jeśli...” i (skoncentrować się) na tym, co zrobić, by rzeczywiście się udało. (Szukać) jasnych stron życia. (Być) jak rybak i (łapać) każdą, nawet najmniejszą chwilę radości, potem (wpuszczać) do swojego akwarium i (strzec) jak największego skarbu.

(wg „Olivia” 2005)

- c) Chcesz mieć jędrne ciało? (Połączyć) poranny natrysk z pielęgnacją skóry. (Zacząć) dzień od pobudzającego mikrokrążenia wodnego masażu. (Wstać) trochę wcześniej i (poświęcić) zaledwie pięć minut każdego ranka na kąpiel pod prysznicem. Zamiast wysuszającego skórę mydła (użyć) odpowiednio dobranego żelu. (Sięgnąć) po kosmetyki wzbogacone mleczkiem nawilżającym. Aby dobrze wystartować w nowy dzień, (wybrać) żel, który doda ci energii orzeźwiający zapachem. (Wymasować) skórę okrężnymi ruchami. Potem (splukać) pianę ciepłą wodą i (podać się) wodnej gimnastyce. Żeby rozluźnić spięte mięśnie, (skierować) strumień na kark oraz ramiona. (Pochylić się), opierając dłonie na lekko ugiętych kolanach i (policzyć) do pięciu. Potem się (wyprostować) i

(pozwolić), aby „deszczyk” łagodnie obmywał całe ciało – znowu (policzyć) do pięciu i (powtórzyć) całe ćwiczenie. (Zrobić) tak trzy razy, a na zakończenie (puścić) zimną wodę i (wytrzymać) przez chwilę.

(wg „Olivia” 2005)

d) Jeśli wierzysz w przesady...

Jeśli czarny kot przebiegł ci drogę,

- (Splunąć) dwa razy przez lewe ramię;
- (Wypowiedzieć) tajemne zaklęcie: „Czarny kocie, (usiąść) na płocie, (przespać) całą noc, aż stracisz swą moc”;
- Przy kolejnym spotkaniu z kotem (wysypać) na niego worek mąki albo (przemaalować) go na białą.

Jeśli wstałeś / wstałaś lewą nogą,

- Jak najszybciej (wrócić) do łóżka i (zejść) na podłogę na rękach;
- Następnie dwie noce (spać) w wannie;
- Jeśli masz kłopoty z zapamiętaniem, która noga jest lewa, (wykonać) proste ćwiczenie. Idąc ulicą lub chodząc po domu, (krzyczeć) jak kapral podczas musztry: „Raz, dwa, trzy, lewa!”. (Poruszać się) krokiem marszowym, z całej siły waląc w podłogę.

Jeśli kruk odwraca się ogonem i kracze,

- (Przepędzić) paskudne czarne ptaszysko, śpiewając w rytmie rap: „Kra, kra, kra (uciekać) mocy zła, kre, kre, kre, ja ciebie nie boję się”. Nie (żałować) gardła i nie (przejmować się), jeśli masz fatalny głos i zero wyczucia rytmu. W końcu każdy śpiewać może – (przekonać się) o tym, słuchając radia;
- (Odwrócić się) do kruka plecami. Skoro on bezczelnie pokazuje ci swój czarny ogon, (odplacić) mu podobną zniewagą;
- (Wystrugać) z drewna figurkę pani krukowej, (pomalować) ją na czarno i (postawić) ją przed krukiem – niech sobie do niej kracze.

Jeśli śnią ci się wielkie zęby,

- (Postarać się) założyć postaci z koszmaru kaganiec albo (zamknąć) jej buzię na kłódkę;
- Nie budząc się, (próbować) głośno krzyknąć: „Jestem dentystą!”;
- Rano, gdy się obudzisz, (uśmiechnąć się) szeroko do swojego odbicia w lustrze. (Zobaczyć), przecież masz zdrowe zęby!

Jeśli wyszedłeś / wyszłaś z domu, ale musiałeś / musiałaś wrócić,

- W domu (usiąść) na chwilę, (policzyć) do dziesięciu;

- Jeśli nie masz fotela, (skakać) po łóżku jak na trampolinie;
- Nie (wychodzić) z domu przez cały dzień. (Przeczytać) książkę „Jak być przesądnym do przesady”.

Jeśli sól wysypała ci się na podłogę,

- Pięć razy (stuknąć się) pustą solniczką w czoło;
- Dokładnie (posypać) solą cały dom. Nie (zapomnieć) umieścić szczypty kryształków w butach i pod kołdrą;
- Ponownie (napełnić) solniczkę solą, (wysypać) jej zawartość do kubka, (zalać) wodą po ogórkach kiszonych, (dosypać) chili i (wypić) jednym haustem.

Jeśli postawiłeś / postawiłaś swoje buty na stole,

- (Wejść) na stół, (założyć) buty i (stać) na baczność przez pół godziny; potem (zeskoczyć) na podłogę;
- Boso (przebiegnąć) pięć razy wokół domu;
- (Posmarować) buty pastą do zębów, a potem (odpukać) trzy razy niemalowanym młotkiem w obcasy.

Jeśli zgasiłeś / zgasiałaś świecę palcami,

- (Zapalić) świecę ponownie i (chlusnąć) na nią wiadrem wody;
- (Wykręcić) korki w domu. Przez cały wieczór (siedzieć) po ciemku;
- (Roztopić) wosk feralnej świecy i (rozwałkować) go na stolnicy. Potem (uformować) z wosku wielki nochal, (przykleić) go sobie i trzy razy (zaśmiać się);
- (Wyrzucić) pechową świecę przez okno; zanim to zrobisz, najpierw (wyjrzeć) na ulicę, aby przypadkiem kogoś nie trafić;
- Przez cały wieczór (ssać) palec, którym zgaszono świecę.

Jeśli stłukłeś / stłukłaś lustro w drobny mak,

- (Schować) odłamki lustra pod dywan i (spacerować) po nich przez pół godziny; potem (zebrać) wszystkie kawałki lustra i (wyrzucić) je na najdalszy śmietnik;
- (Siąść) przed największym lustrem, jakie jeszcze masz w domu, i (wpatrywać się) w swoje odbicie jak w obrazek;
- (Wymyślić) jakieś rymowane zaklęcie, (powtórzyć) to zaklęcie sto razy, (pamiętać), że rymowane zaklęcia są najlepsze na wszystkie nieszczęścia!

(wg „Olivia” 2005)

13. Дієслова в дужках уживіть у формі другої особи множини наказового способу:

- a) Jak efektywnie wysprzątać mieszkanie po imprezie? (Zacząć) od kuchni. (Zebrać) brudne naczynia i jedzenie. (Wyrzucić) resztki do worków na śmieci. (Załadować) zmywarkę, a jeśli jej nie macie, (zakasać) rękawy, (włożyć) rękawiczki i do dzieła! To, co się da, (umyć) od razu. Niektóre naczynia (namoczyć). Jeśli macie dwukomorowy zlew, (zrobić) to od razu. Jeśli jednokomorowy, (zostawić) je na koniec zmywania. Po umyciu naczyń (wyczyścić) kuchenkę. Umytą kuchenkę (przetrzeć) papierowym ręcznikiem. Następnie (przyjrzeć się) obrusom. Jeśli zostały na nich plamy, (sięgnąć) po odplamiacz lub odbielacz. Na plamy z czekolady (zmieszać) dwie łyżki octu spożywczego ze szklanką ciepłej wody. Gąbką (nanieść) roztwór na plamę. (Spłukać) ciepłą wodą, potem (wyprać). Plamę z czerwonego wina (zwilżyć) lekko zimną wodą. (Posypać) solą. Po chwili (namoczyć) w zimnej wodzie. Potem (wyprać). W plamę od szminki (wetrzeć) trochę mydła lub płynu do mycia naczyń, (pocierać) materiał chwilę w dłoniach. (Spłukać) i (uprać). Jeśli ślad szminki jest na tkaninie, której nie możecie wyprać, (potrzeć) go denaturatem. (Doprowadzić) do ładu podłogi, dywany, a także tapicerkę foteli i kanap – (odkurzyć) je. (Przywrócić) dawny blask łazience, (powiesić) nowe ręczniki do rąk. (Wynieść) śmieci. Podłogi w całym domu (umyć) wodą z płynem o kwiatowym zapachu. Jeśli nie macie takiego środka, (dodać) do wiadra wody kilka kropli olejku zapachowego albo kilka kropli olejku zapachowego (pozostawić) w miseczce stojącej na kaloryferze. (Zapalić) świece zapachowe. Dzięki temu w całym domu będzie pięknie pachniało.

(wg „Skarb” 2012)

- b) Jak wygrać rozmowę kwalifikacyjną i dobrze napisać CV oraz list motywacyjny? (Przygotować się) do rozmowy kwalifikacyjnej. (Starać się) zareprezentować te kwalifikacje, których wymaga dane stanowisko. (Odpowiadać) krótko i rzeczowo – gadulstwo nie jest mile widziane. Ważny jest odpowiedni wybór stroju: (wybrać) strój oficjalny. (Zatroszczyć się) także o atrybuty – na przykład notatnik. (Wystrzegać się) zbyt mocnych perfum. CV (pisać) w punktach, tytuły kolejnych pozycji (zapisać) boldem. (Zadbać) o przejrzystość – osoba czytająca życiorysy poświęca każdemu najwyżej minutę.

(Unikać) bogatej kolorystyki, ozdobników. (Wyłuskać) ze swojej przeszłości wszystko to, co może być interesujące. W liście motywacyjnym motywację (streścić) w dziesięciu-piętnastu zdaniach. Nie (powtarzać) informacji zawartych w CV. (Wymyślić) coś nowego, (zainteresować) pracodawcę. Jeśli piszecie list na komputerze, koniecznie (podpisać) go odręcznie. Nie (kłaść) nacisku na to, że chcecie się rozwijać: dla pracodawcy ważne jest to, co możecie mu dać.

14. **Форми інфінітива замініть формами наказового способу другої особи однини:**

a) Zapiekanka warzywna

Składniki: 40 dag mieszanych mrożonych warzyw, 20 dag szynki, 100 ml śmietany, 2 jaja, sól, świeżo zmielony czarny pieprz, 1 łyżka posiekanej bazylii, sos pomidorowy.

Mrożone warzywa **gotować** na parze przez dziesięć minut. W osobnym naczyniu **wymieszać** pokrojoną w kostkę szynkę ze śmietaną. **Rozkłócić** jajka i **wylać** je do szynki i śmietany. Następnie **dodać** ugotowane warzywa oraz drobno posiekaną bazylię. **Doprawić** do smaku solą i pieprzem. **Przełożyć** do pojemnika parowara i **przykryć** folią spożywczą. **Gotować** na parze przez trzydzieści minut. **Podawać** na zimno lub gorąco z sosem pomidorowym.

(wg „Viva!” 2005)

b) Pomidory z twarożkiem

Składniki: sześć małych pomidorów, mały pojemnik twarożku, szczypiorek, dwa-trzy liście sałaty, sól, pieprz.

Pomidory **umyć**, **osuszyć**, **ściąć** czubki, **wydrążyć** środki. Drobno **pokroić** szczypiorek, **wymieszać** go z twarożkiem, **dodać** małą część wydrążonych środków, sól, pieprz do smaku. Tak przygotowaną masą **wypełnić** pomidory, na wierzch **położyć** odcięte czubki. Pomidory **położyć** na talerzu na liściach zielonej sałaty.

(wg „Skarb” 2012)

c) Roladki z kurczaka z bananem

Składniki: 2 filety z piersi kurczaka (30 dag), 1 banan (15 dag), 1,5 łyżki oleju, 1,5 łyżki margaryny, jajko, łyżka mąki, łyżka tartej bułki i łyżka posiekanych orzechów laskowych, szczypta gałki muszkatałowej, sól i pieprz.

Filety lekko **rozbić** i **posolić**. Banana **obrać** i **rozgnieść** widelcem. Każdy filet **posmarować** z obu stron papką bananową, ciasno **zwinąć** w roladki i **spiąć** szpilką do mięsa lub wykałaczką. Mąkę **zmieszać** z gałką muszkatałową i pieprzem. Bułkę **wymieszać** z rozdrobnionymi orzechami. Jajko z dodatkiem łyżki wody **roztrzepać** widelcem na talerzyku. Roladki **obtaczać** w mące z przyprawami, **zanurzać** w jajku, **panierować** w bułce z orzechami i **smażyć** na oleju. Naczynie do zapiekania **wysmarować** margaryną, **włożyć** roladki. **Zapiekać** 10 minut w piekarniku nagrzanym do temperatury 220 stopni. **Podawać** z kulkami ryżowymi i sałatą.

(wg „Skarb” 2012)

15. **Виконайте попередню вправу, замінюючи інфінітиви формами наказового способу третьої особи однини (як при звертанні на pani до жінки, пр. Niech pani zrobi...).**

16. **Форми інфінітива замініть формами наказового способу другої особи множини:**

a) Śledzie nadziewane cebulą i natką

Składniki: 30-40 dag świeżych lub mrożonych tuszek śledzi, duży pęczek natki pietruszki, 2 cytryny, spora cebula, mąka pszenna do panierowania tuszek, olej rzepakowy do smażenia, pieprz, sól do smaku, warzywa do ozdoby, na przykład pomidory.

Cebulę **obrać**, po czym bardzo drobno ją **posiekać**. Natkę pietruszki **umyć**, **osuszyć** i drobno **posiekać**, odkładając kilka gałązek do dekoracji. Posiekaną cebulę oraz natkę pietruszki starannie **wymieszać**. Tak przygotowanym nadzieniem **wypełnić** tuszki śledzi, a następnie **obtoczyć** je w mące. Na patelni **rozgrzać** olej, po czym **usmażyć** na nim z obu stron śledzie, ostrożnie je odwracając, by nadzienie nie wypadło. Na koniec **posolić** je i **oprószyć** pieprzem, po czym **skropić** sokiem wyciśniętym z połowy cytryny. Gotowe śledzie **podać** udekorowane gałązkami natki pietruszki, kawałkami cytryny oraz ćwiartkami pomidora.

(wg „Świat Kobiety” 2013)

b) Naleśniki z rzodkiewką

Składniki: ciasto – 250 ml mleka, jajko, 5 dag mąki pszennej, sól, olej do smażenia; farsz – 25 dag tłustego twarogu, pęczek rzodkiewki, 2 czubate

łyżki posiekanej natki, biały pieprz, 8 dag szynki w plasterkach; panierka – jajko, 2 łyżki mąki pszennej, 100 ml mleka, 5 łyżek bułki tartej.

Przygotować ciasto naleśnikowe. W mleku **ubić** jajko, **zagaęścić** mąką, **doprawić** solą do smaku, **wymieszać** na gładkie ciasto. Na natłuszczzonej patelni **usmażyć** naleśniki. **Osączyć** je na papierowym ręczniku. Twaróg **utrzeć** na gładką masę, **dodać** posiekane rzodkiewki, natkę, sól i pieprz. **Posmarować** naleśniki masą twarogową, **obłożyć** szynką i **zwinąć** w ścisłe rulony. Z jajka, mleka i mąki z dodatkiem szczypty soli **ubić** rzadkie ciasto. Bułkę tartą **przesiać** na talerz. Naleśniki **panierować** najpierw w cieście, a potem w bułce. Na rozgrzanym oleju **obsmażyć** naleśniki ze wszystkich stron i **osączyć**. **Podawać** z ziołami i rzodkiewkami pokrojonymi na połówki.

(wg „Kobieta i Życie” 2012)

c) Faszerowane kalarepki

Składniki: 10 dag ryżu, 10 dag mrożonego zielonego groszku, 4 kalarepki, 10 dag pomidorków koktajlowych, żółta papryka, mała cebula, 25 dag mielonej wołowiny, łyżka oleju, sól, pieprz, 20 dag dowolnego ostrego serka topionego.

Ugotować ryż. Na 4-5 minut przed końcem gotowania **dolożyć** zielony groszek. **Odcedzić**. Kalarepki **oczyćścić**, **pozostawić** drobne listki. Z kalarepek **ściąć** wierzchy. Do litra zagotowanej, posolonej wody **włożyć** kalarepki i **gotować** około 15 minut. Na 5 minut przed końcem gotowania **wrzucić** odcięte wierzchy. **Odcedzić**, a wywar **zachować**. Drobno **pokroić** oczyszczoną paprykę, pomidorki **pociąć** na połówki, cebulę **posiekać**. Mięso **podsmażyc** na oleju, **dodać** cebulę i paprykę, **smażyć** razem jeszcze 3 minuty. **Wymieszać** z ryżem i pomidorami. Kalarepki **wydrążyć**, pozostawiając około centymetra miąższu przy skórce. Wydrążone środki **posiekać** i **połączyć** je z mięsem i ryżem. Farsz **doprawić** solą i pieprzem. Kalarepki **napelnić** farszem, **włożyć** do żaroodpornego naczynia, **podlać** wywarem z kalarepek, **zagotować**, **dodać** serek topiony i **mieszać**, aż się rozpuści. Sos **doprawić**, **polać** nim kalarepki i **zapiekać** w 200 stopniach około 25 minut. Na 5 minut przed końcem pieczenia **przykryć** kalarepki wierzchami.

(wg „Kobieta i Życie” 2012)

d) Parówki z niespodzianką

Składniki: 6 parówek dobrej jakości, 6 suszonych śliwek bez pestek, 6 łuskanych orzechów włoskich, 6 plasterów boczku wędzonego, 10 dag sera żółtego w kawałku, wykałaczki.

Z parówek **zdjąć** osłonki, pośrodku **naciąć** wzdłuż na długość około 5 centymetrów (ale nie **przeciąć** na wylot!), w nacięcia **włożyć** jedną suszoną śliwkę i połówkę orzecha. Następnie **owinać** plasterkiem boczku i **spiąć** wykałaczką. Tak przygotowane parówki **położyć** na blachę wyłożoną folią aluminiową lub papierem do pieczenia. Żółty ser **zetrzeć** na tarce i **posypać** nim parówki. Blachę **wstawić** do nagrzanego do 170 stopni piekarnika, po około 15-20 minutach danie jest gotowe.

(wg „Skarb” 2012)

17. Тексти попередньої вправи перепишіть у наказовому способі, але так, як при звертанні до однієї особи на ви (наприклад, на пан).

18. Перекладіть польською мовою, вживаючи форми наказового способу:

Пане Петре, подбайте про своє здоров'я.

Бабусю, не хвилюйтеся за мене!

Мамо, послухайте мене, будь ласка.

Пані Марто, підготуйте, будь ласка, необхідну документацію.

Не ображайтеся, пане Михайле, але я мушу Вас залишити на хвилику.

*** Хвилику, я подумаю.

5.6. ДІЄПРИКМЕТНИКИ І ДІЄПРИСЛІВНИКИ. ПАСИВНІ Й БЕЗОСОБОВІ ФОРМИ І КОНСТРУКЦІЇ

Формами дієслова вважають дієприслівники (*pisząc* – дієприслівник активного стану, *napisawszy* – дієприслівник пасивного стану), а іноді також дієприкметники (*czytający, napisany, ściągnięty*)¹⁹. Дієприкметники на *-ący* – активного стану, а дієприкметники на *-ny* і *-ty* – пасивного.

Дієприслівник теперішнього часу утворюється від дієслова недоконаного виду додаванням до основи теперішнього часу (третьої особи множини) суфікса *-ąc*: *pisać* – *piszą* – *pisząc*, *znać* – *znają* – *znając*, *rozumieć* – *rozumieją* – *rozumiejąc*, *ciągnąć* – *ciągną* – *ciągąc*, *mówić* – *mówią* – *mówiąc*. Від дієслова *być* твориться дієприслівник *będąc*.

Дієприслівник теперішнього часу виражає додаткову дію, що її одночасно з основною дією (в теперішньому, минулому чи майбутньому часі) виконує той самий суб'єкт, наприклад: *Czytając artykuł, robię / robiłam / będę robić notatki*.

Дієприслівник минулого часу утворюється від дієслова доконаного виду додаванням до основи минулого часу суфіксів *-wszy* або *-wszy*. Суфікс *-wszy* додається до основ, що закінчуються на голосний, наприклад: *napisać* – *napisał* – *napisa-wszy*, *kupić* – *kupił* – *kupi-wszy*, *wyciągnąć* – *wyciągnął* – *wyciągną-wszy*, *dowiedzieć się* – *dowiedział się* – *dowiedzia-wszy się*, а суфікс *-wszy* – до основ, що закінчуються на приголосний, наприклад: *pomóc* – *pomógł* – *pomóg-wszy*, *zawieźć* – *zawiózł* – *zawióz-wszy*, *zagnieść* – *zagniół* – *zagniół-wszy*, *zjeść* – *zjadł* – *zjad-wszy*.

Дієприслівник минулого часу виражає додаткову дію, що її перед основною дією виконує той самий суб'єкт, наприклад: *Skończywszy pracę, wszyscy pracownicy opuścili biuro*.

У сучасній польській мові, особливо розмовній, конструкції з дієприслівниками вживаються дуже рідко. У розмовній мові вони, однак, часті у складі усталених зворотів на кшталт *prawdę mówiąc, prawdę powiedziawszy*.

¹⁹ Дієприкметники в деяких сучасних класифікаціях частин мови вважають прикметниками.

Дієприкметники активного стану утворюються від дієслів недоконаного виду додаванням до основи теперішнього часу (третьої особи множини) суфікса *-ący*: *robić* – *robią* – *robiący*, *czytać* – *czytają* – *czytający*, *umieć* – *umieją* – *umiejący*, *ciągnąć* – *ciągną* – *ciągący*, *kupować* – *kupują* – *kupujący*, *twierdzić* – *twierdzą* – *twierdzący*. Активний дієприкметник від дієслова *być* – *będący*.

Дієприкметники пасивного стану утворюються від перехідних дієслів доконаного й недоконаного виду за допомогою суфіксів *-n(y)*, *-on(y)*, *-t(y)*, *-ęt(y)*.

За допомогою суфікса *-n(y)* утворюються пасивні дієприкметники від дієслів, основа минулого часу яких закінчується на *-a* (що є суфіксом), наприклад: *brać* – *brał* – *bra-ny*, *grzać* – *grzał* – *grza-ny*, *widzieć* – *widział* – *widzia-ny*, *znać* – *znał* – *zna-ny*, *rozumieć* – *rozumiał* – *rozumia-ny*.

За допомогою суфікса *-on(y)* утворюються пасивні дієприкметники від дієслів, основа минулого часу яких закінчується приголосним (крім *r*) або голосним (суфіксом) *-i* чи *-y*, але дієприкметники утворюються від основи теперішнього часу, наприклад: *piec* – *piekł* – *pieczesz* – *piecz-ony*, *nieść* – *niósł* – *niesiesz* – *niesi-ony*, *chwalić* – *chwalil* – *chwalisz* – *chwal-ony*, *tłumaczyć* – *tłumaczył* – *tłumaczysz* – *tłumacz-ony*.

За допомогою суфікса *-t(y)* пасивні дієприкметники утворюються від дієслів, безсуфіксальна основа минулого часу яких закінчується голосними *a* / *ę*, *i*, *y*, *u* чи приголосним *r*, наприклад: *ciąć* – *ciął* / *cięła* – *cię-ty*, *bić* – *bił* – *bi-ty*, *myć* – *mył* – *my-ty*, *kuć* – *kuł* – *ku-ty*, *drzeć* – *darł* – *dar-ty*.

За допомогою суфікса *-ęt(y)* пасивні дієприкметники утворюються від дієслів із суфіксом *-ną*, але від їхньої м'якої основи теперішнього часу, наприклад: *ciągnąć* – *ciągniesz* – *ciągni-ęty*, *zmarznąć* – *zmarzniesz* – *zmarzni-ęty*.

Можливі форми з різними суфіксами, наприклад: *minąć* – *miniony* і *minięty*, але тут маємо і різні значення: *miniony* – „той, що минув” (*miniony rok*), *minięty* – „той, що його минули” (*minięty samochód*).

Оскільки правила утворення пасивних дієприкметників доволі складні, на практиці можна користуватися аналогією з українською мовою. У переважній більшості українські форми утворюються, відповідно, за допомогою суфіксів *-(e)n(ui)*, *-m(ui)*, порівн.: *zrobiony* – зроблений, *napisany* – написаний, *czytany* – читаний, *kupowany* – купований, *zawieziony* – завезений, *pieczony* – печений, *przyniesiony* – принесений, *zaczęty* – розпочатий, *wypity* – випитий, *umyty* – умитий, *podarty* – по-

дертий, odkryty – відкритий, rozbity – розбитий (бувають, проте, і „ви-
нятки”, як наприклад, *uśmiechnięty – усміхнений*).

Звісно, всі форми зіставити не вдасться, хоча б через факт неспорід-
неності багатьох дієслівних лексем. У разі сумнівів треба перевіряти
такі форми за словником.

Варто звернути увагу на деякі – часто вживані – „нетипові” з огляду
польсько-українських паралелей форми (переважно із суфіксом *-ny* й
голосним *-a*, що йому передує), як наприклад: *lubić – lubiany, słyszeć –
słyszany, widzieć – widziany, przemyśleć – przemyślany, rozumieć – rozu-
miany, chcieć – chciany, jeść – jedzony, wypocząć – wypoczęty*.

Деякі польські дієприкметникові форми не мають схожих за будовою
відповідників в українській мові, зате мають схожі похідні від дієпри-
кметників прикметники, порівн.: *zarośnięty – зарослий* (але й *zarosły*),
wyschnięty – висохлий (але й *wyschły*), *zmoknięty – змоклий* (але й *zmokły*;
тільки так у фразеологізмі *zmokła kura*), *spuchnięty – спухлий* (але й *spu-
chły*), *zwiądnęty – зів’ялий* (але й *zwiądły*).

Синтаксичний коментар

Коли дієприкметники пасивного стану виступають у структурах з імен-
никовою чи займенниковою назвою виконавця дії, цю назву треба вжи-
вати в знахідному відмінку (не орудному, як в українській мові) і приєд-
нувати до дієприкметника за допомогою прийменника *przez*, наприклад:
Książka była pisana przez autora w ciągu kilku lat.

У структурах вищенаведеного типу треба також зважати на дієслів-
ну форму минулого або майбутнього часу, що виступає із пасивним діє-
прикметником. Дієслово *być*, як у вищенаведеному прикладі, уживається
із дієприкметниками недоконаного виду (*książka była / będzie pisana*). У
структурах же з дієприкметником доконаного виду зазвичай уживається
дієслово *zostać* (*książka została / zostanie napisana*), на що треба звернути
особливу увагу, оскільки структури другого типу в українській мові відсутні.

У польській мові можливі й такі пасивні структури, в яких дієслово *być*
уживається з дієприкметником доконаного виду, наприклад: *Sklepy były /
będą zamknięte; Książka ta była napisana przez znanego pisarza*.

Порівн.: *Dom został już zbudowany* (звернено увагу і на результат, і
на процес) – *Na Święto Niepodległości most był już zbudowany* (важливий
тільки результат).

Серед форм дієслова виділяють **безособові форми** на *-no, -to*: *pro-
szono, zaproszono, ciągnięto, ściągnięto*. Уживаючи їх, треба пам’ятати,
що, на відміну від українських відповідників, вони не поєднуються в
минулому часі з дієсловом *бути*, порівн. укр.: *Було написано* – польськ.,

тільки *Napisano* (але порівн. *Było napisane* – структура з пасивним діє-
прикметником).

У теперішньому часі безособові форми виражаються в польській
мові додаванням до дієслова слова *się*, наприклад: *U nas się nie pali* (по-
рівн. укр. *У нас не курять* – неозначено-особове речення). Такі струк-
тури можуть мати відповідники з *się* в минулому чи майбутньому часі:
Kiedyś tu się nie paliło (порівн. укр. *Колись тут не курили*), *Nie będzie
się tu paliło* (*Тут не будуть курити*). Інший тип безособової структури
– *Chodzi się i myśli* (укр. *Ходити (соби) і думаєш* – узагальнено-особо-
ве речення). Важливо пам’ятати, що українські узагальнено-особові й
неозначено-особові речення треба передавати польською мовою саме
неособовими структурами зі словом *się*.

Синтаксичний коментар

При вживанні структур із *się* треба звертати увагу на форму іменника,
який у польській мові виступає в ролі прямого додатка (а не підмета) і має
вживатися у знахідному відмінку, наприклад: *Telewizję u nas ogląda się
zazwyczaj wieczorami* (не: **Telewizja... ogląda się...*).

Окрім безособових форм на *-no, -to* і з *się*, існують й інші безособові
форми. Деякі дієслова, чи, як їх точніше називають, предикативи, вза-
галі не творять особових форм (наприклад, *można, warto, trzeba, wolno,
wiadomo; słycać, widać; brak, dość, nie sposób, niepodobna, szkoda, żal*
та ін.²⁰). Деякі, хоч формально й можуть творити особові форми, од-
нак уживаються тільки у формі третьої особи, наприклад: *świta, dnieje,
ściemnia się, pada, leje, grzmi, pachnie, mdli (kogo), śni się (komu), chce się
(komu), udało się (komu)* та ін.

Більшість цих безособових дієслів змінюється за часами, може утво-
рювати форму умовного способу, наприклад: *można było, można będzie,
można by; padało, będzie padać / padało, padałoby*.

²⁰ Не у всіх класифікаціях частин мови ці слова вважають дієсловами.

ВПРАВИ

1. Від поданих форм інфінітива утворіть дієприслівники теперішнього часу:

Prosić, zapraszać, wozić, móc, chcieć, szarżyć, błyszczeć, kpić, myśleć, pstrykać, kontynuować, myć, stać, pić, trzymać, trwać, mdleć, kisać, biegnąć, wspierać, lśnić, przysięgać.

2. Від поданих форм інфінітива утворіть дієприслівники минулого часу:

- Poznać, urwać, wykopać, zdobyć, zastać, zabrać, pochłonąć, pociągnąć, wziąć, zgiąć, odciąć, ochrzcić, zechcieć.
- Przynieść, pomóc, nakłaść, ukraść, uwieść, pognieść, zapleść, znaleźć, przyrzec, zarosnąć.

3. Від поданих форм інфінітива утворіть дієприкметники активного стану:

- Wieść, strzyc, trzeć, chcieć, siwieć, kopać, drzemać, mieć.
- Był to człowiek (móc) mieć wszystko, czego dusza zapagnie.
Miał na imię Krzysztof, czyli „(nieś) Chrystusa”.
W kuchni zobaczyłam babcię (piec) ciasto.
Widzisz te dzieci (rwać) kwiaty na łące?
Czy dużo jest policjantów (łamać) prawo?
Osoby (jechać) na wycieczkę czekały na autokar.
Zobaczyłem pod drzwiami dwa (spać) koty.

4. Від поданих форм інфінітива утворіть дієприкметники пасивного стану:

- Zdobycь, zarosnąć, wziąć, giąć, jeść, wieść, wieźć, nieść, gnieść, strzyc, chcieć, rwać, przejechać, chrzcić.
- Na ławce leżały (zwiędnąć) kwiaty.
(Spuchnąć) noga bolała coraz bardziej.
Wolisz kwiaty doniczkowe czy (ciąć)?
Oddaj (ukraść) rzeczy.
Wyglądasz jak (zmoknąć) kura.
(Zmoknąć) włosy sterczały w różne strony.
(Spytać) o wczorajsze wydarzenie, milczeliśmy.
Musimy zebrać (wyschnąć) siano.

5. Утворіть відповідні пасивні дієприкметники, наприклад: *Zrobiłeś zakupy?* – *Są już zrobione.*

Pytam, czy zgasileś tam światło? – Nie, bo już było ... wcześniej.
Wytnij, proszę, ten fragment! – Nie przejmuj się, już jest ... .
Michale, umów się z mamą na jutro. – Już jesteśmy z nią ... na czwartek.
Grzesiu, zdejmij walizkę! – Jest już ... .
Mamo, zagnieciesz ciasto, bo mnie tak dobrze nie wychodzi jak tobie?
– Już jest ... .
Halinko, upiekłaś ciasto? – Tak, jest już ... .
Karol, wypożyczyłeś książkę? – Nie, bo została przez kogoś ... .
Posprzątałaś w pokoju? – Dawno już jest ... .

6. Від дієслів у дужках утворіть пасивні дієприкметники:

Portfel został (znaleźć).
Ręka była (spuchnąć).
Twierdza jest już (zdobyć).
Czy towar jest już (przywieźć)?
Kwiaty są już (ściąć).
Praca jest już (skończyć).
Historia ta była (opowiadać) kilka razy.
Tym razem historia ta została (opowiedzieć) najśmieszniej.
Miejsce już jest (zająć).
Płaszcz dlaczegoś był (podrzeć).
Wszystkie te napisy zostały już wcześniej (wytrzeć).
Czy wasz synek jest już (ochrzcić)?
Czym jesteś tak (zmartwić)?
Co zostało (ukraść) z mieszkania?
Po wakacjach byliśmy (wypocząć).

7. Уставте замість крапок відповідну форму минулого часу дієслова *być* або *zostać*:

W słownikach ... rejestrowane nowe wyrazy.
Proces pertraktacji ... wznowiony.
Ustawa ... zniesiona.
Przez ile lat ... noszony ten płaszcz?
Na jak długi czas ... planowany państwa pobyt w Egipcie?
Niedługo mieszkanie ... opuszczone.
Jego zachowanie ... wtedy wyśmiewane.

Mąż ... oskarżony o zdradę.
Podróżnicy ... zasypywani pytaniami.
Kiedy po raz pierwszy ... wyświetlony ten film?
Film ten ... wyświetlany we wszystkich kinach.
Czy ... już ułożony program zwiedzania miasta?
Przez kogo ... ten program układany?
Przed wyborami na ulicach ... rozdawane ulotki.
Prawie wszystkie ulotki ... rozdane.
Podczas spotkania ... omówione wszystkie zaplanowane pytania.
Pytania te ... omawiane przez cztery godziny.

8. Від поданих структур з інфінітивом утворіть конструкції з пасивними дісприкметниками, вживаючи допоміжне дієслово *буć* або *zostać*, наприклад: *Zbudować dom.* – *Dom został zbudowany.*

Zaprosić gości, wyjaśnić sytuację, wymienić walutę, oddać pieniądze, wymyślić historię, wyjąć dokumenty, zarezerwować pokój, ciągnąć wóz, wyciągnąć ciężar, postawić tezę, otworzyć sklep, przekroczyć granicę, zawrzeć umowę, zamknąć drzwi, zatrzymać przestępcę, ugotować pierogi, rozstrzygnąć problem, wyświadczyć przysługę, wyprasować bluzkę, uzasadnić wybór, mierzyć suknię, ratować ofiarę, przyznać stypendium, pisać tekst, ogarnąć wszystko, wyrażać opinię, znieść ustawę.

9. Використовуючи дісприкметникові структури, утворені в попередній вправі, складіть п'ять речень, до яких має ввійти назва виконавця дії, наприклад: *Zbudować dom.* – *Dom został zbudowany.* – *Dom został zbudowany przez polską firmę.*

10. Переформулюйте активні структури на пасивні за зразком: *Minister podejmuje decyzję.* – *Decyzja jest podejmowana przez ministra.*

Mieszkańcy naszego miasta witają gości zagranicznych.
Dyrektor podpisuje umowy.
Pan Piotrowicz wynajmuje to mieszkanie.
Bardzo znany w naszym mieście dziennikarz robi ten wywiad.
Wywiadu udziela profesor Kwiatkowski.
Wycieczkę oferuje firma „Podróż”.

11. Переформулюйте активні структури на пасивні за зразком: *Minister podejmował decyzję.* – *Decyzja była podejmowana przez ministra.*

Minister podjął decyzję. – *Decyzja została podjęta przez ministra.*

Mieszkańcy naszego miasta witali gości zagranicznych.
Mieszkańcy naszego miasta powitali gości zagranicznych.
Dyrektor podpisywał te umowy.
Dyrektor podpisał umowy.

Pan Piotrowicz wynajmował to mieszkanie.

Pan Piotrowicz wynajął to mieszkanie.

Bardzo znany w naszym mieście dziennikarz robił ten wywiad.

Bardzo znany w naszym mieście dziennikarz zrobił ten wywiad.

Wywiadu udzielał profesor Kwiatkowski.

Wywiadu udzielił profesor Kwiatkowski.

Wycieczkę oferowała firma „Podróż”.

Wycieczkę zaoferowała firma „Podróż”.

12. Переформулюйте активні структури на пасивні за зразком: *Minister będzie podejmować decyzję.* – *Decyzja będzie podejmowana przez ministra.*

Minister podejmie decyzję. – *Decyzja zostanie podjęta przez ministra.*

Mieszkańcy naszego miasta będą jutro witać gości zagranicznych.

Mieszkańcy naszego miasta powitają jutro gości zagranicznych.

Dyrektor będzie podpisywał umowę jutro.

Dyrektor podpisze umowę jutro.

Pan Piotrowicz będzie wynajmować to mieszkanie.

Pan Piotrowicz wynajmie to mieszkanie.

Bardzo znany w naszym mieście dziennikarz będzie robić ten wywiad.

Bardzo znany w naszym mieście dziennikarz zrobi ten wywiad.

Wywiadu będzie udzielać profesor Kwiatkowski.

Wywiadu udzieli profesor Kwiatkowski.

Wycieczkę będzie oferowała firma „Podróż”.

Wycieczkę zaoferuje firma „Podróż”.

13. Переформулюйте активні структури на пасивні за зразком:

Pani dyrektor zapraszała gości. – Goście byli zapraszani przez panią dyrektor.

Pani dyrektor zaprosiła gości. – Goście zostali zaproszeni przez panią dyrektor.

List wysyłała sekretarka.

List wysyłała sekretarka.

Dyrektor zapisywał uwagi.

Dyrektor zapisał uwagi.

Nauczycielka objaśniała ćwiczenie.

Nauczycielka objaśniła ćwiczenie.

Malarz rozrabiał farbę.

Malarz rozrobił farbę.

Ojciec zarabiał pieniądze.

Ojciec zarobił pieniądze.

Sam kandydat zgłaszał wniosek.

Sam kandydat zgłosił wniosek.

Dziewczyny podsłuchiwały tę rozmowę.

Dziewczyny podsłuchały tę rozmowę.

Rafał zawsze doceniał przygotowywane przez żonę dania.

Rafał wreszcie docenił przygotowane przez żonę dania.

Komisja przygotowywała wszystkie zadania.

Komisja przygotowała wszystkie zadania.

14. Переформулюйте активні структури на пасивні (змінюючи при потребі займенники):

Pisarz poświęcił nową książkę swojemu ojcu.

Autor zadedykował książkę swojemu przyjacielowi.

On nas znowu oszukał.

Zaprosiła was pani dyrektor na uroczystość?

Nie wszyscy zrozumieli ten dowcip.

Pani prezes wręczyła zaproszenia studentom.

Jury przyznało nagrodę Annie Dębickiej.

Komisja wyróżniła referat Marka Stasickiego.

Tomasz jednak osiągnął ten sukces.

Lekarz przyjął jednak tego pacjenta.

Adam podziwiał Martę.

Agnieszka popełniła błąd.

Dzieci bardzo lubią to święto.

Konie ciągną wóz.

Delfiny uratowały chłopca.

15. Від поданих у вправі 8 структур з інфінітивом утворіть структури з безособовими формами, наприклад: *Zbudować dom – zbudowano dom*. З п'ятьма безособовими структурами складіть речення.

16. Ужійте спочатку у формі минулого, а потім у формі майбутнього часу:

Szumi jej w uszach.

Mdli mnie.

Już świta.

Dnieje.

Dżdży kilka dni.

Błyska się.

Leje jak z cebra.

Mówi się o tym wszędzie.

W naszym kraju uprawia się ziemniaki.

Chce mi się czegoś napić.

Nic nie słychać.

Warto napisać.

17. Перекладіть українською мовою:

Gdy za oknem pada deszcz ze śniegiem, dobrze myśli się o plaży i słońcu.

Jak ci się u nas pracuje?

Wygodnie wam się siedzi?

Myślisz, nie zdążymy do jutra? – Nie przejmuj się! Zrobi się!

Piotrek, chodź tu! Na wycieczce w góry pomaga się dziewczynom!

Mówi się, że nadzieja jest matką głupich.

Powinno się przemyśleć wszystkie szczegóły.

To kiedyś nosiło się takie kapelusze, teraz już takich się nie nosi.

U nas się nie pali.

Nie martw się, coś się wymyśli!

O takich wydarzeniach zazwyczaj pamięta się długo.

Czyż nie wiesz, że kota woła się „kici-kici”?

A jak mówi się do psa?
Już się robi, szefie!
Po raz kolejny rozważa się tę kwestię.
W Chinach uprawia się ryż.

18. **Замість дієслівних інфінітивів уживте безособові форми зі словом *się*, щоб утворилися структури типу: *Jak się zechce zjeść kwaśną sałatę, weźmie się 50 dag fasolki szparagowej...*:**

Kwaśna sałatka

Składniki: 50 dag fasolki szparagowej, 1 strąk czerwonej papryki, sól, 5 ziaren czarnego pieprzu, 4 łyżki octu winnego, 3 łyżki oliwy z oliwek, 3 liście laurowe, kilka zielonych oliwek nadziewanych papryką, świeże zioła (na przykład tymianek).

Fasolkę **oczyścić** z włókien, **umyć**, **osączyć**, **ugotować** w osolonej wodzie. Paprykę **umyć**, **wyjąć** gniazdo nasienne, **pokroić** w paski, **wrzucić** na 5 minut na wrzątek. **Dodać** ocet, liść laurowy, pieprz i fasolkę. **Zagotować** i **odstawić** na kilka godzin. **Wyłożyć** na salaterkę lub półmisek. **Skropić** oliwą z oliwek. **Posypać** pokrojonymi oliwkami i ziołami.

(wg „Przyjaciółka” 2000)

19. **Від виділених дієслів утворіть відповідники недоконаного виду, а потім уживте їх у безособових конструкціях зі словом *się*, наприклад: *Oplukane śledzie zalać...* – *Oplukane śledzie zalewać...* – *Oplukane śledzie zalewa się...*:**

Śledzie po kujawsku

Składniki: 60 dag śledzi solonych, szklanka mleka, 30 dag jabłek, 2 łyżki oleju, suszony majeranek, sok oraz skórka starta z cytryny, mielona ostra papryka, 2 łyżki przecieru pomidorowego, sól, pieprz, cukier.

Oplukane śledzie **zalać** zimną wodą, **zostawić** je na noc. Rano **usunąć** skórę oraz ości, **zalać** mlekiem i **moczyć** filety jeszcze przez dwie godziny. Jabłka cienko **obrać**, **pokroić** je w plasterki, wykrawając ze środka gniazda nasienne. Plastry jabłka **skropić** odrobiną soku z cytryny, aby nie pociemniały. Następnie **usmażyć** je na oleju, na niedużym ogniu. Do podsmażonych jabłek **dodać** szczyptę majeranku, startą skórkę i resztę soku z cytryny. **Przyprawić** solą, pieprzem oraz papryką do smaku. **Wymieszać** i **duścić** przez kilka minut. Uduszone jabłka **doprawić** prze-

cierem pomidorowym oraz cukrem. **Wymieszać** dokładnie, a następnie całkiem **ostudzić**. Śledzie **podzielić** na połówki, **ulożyć** je w głębokiej misie, a następnie **przykryć** je uduszonymi jabłkami, **zalać** powstałym w trakcie duszenia jabłek sosie. **Wstawić** na noc do lodówki. Przed podaniem śledzie po kujawsku **przełożyć** na półmisek i fantazyjnie je **udekorować** – na przykład ozdobnie wyciśniętymi, bardzo cienkimi plasterkami cytryny oraz świeżymi ziołami. **Podawać** je z białym pieczywem.

(wg „Świat Kobiety” 2013)

20. **Перекладіть польською мовою, вживаючи безособові структури:**

Будинок було збудовано сім років тому.

На конференцію було запрошено почесних гостей.

Що було написано на дошці?

У нашому закладі алкоголю не п'ють.

Кажуть, що стіни мають вуха.

В Україні вирощують пшеницю.

Дівчатам прийнято допомагати.

Зараз не носять таких штанів, вони немодні.

Що виробляють на цьому заводі?

У нас заробляють більше.

Гостей запрошують заздалегідь.

Що цікавого пропонують у вашій фірмі?

Якщо купити три футболки, можна отримати знижку.

Я не хочу тебе засмучувати, але, знаєш, про таке пам'ятають довго.

У якій країні вирощують ці зернові?

Не хвилюйся, все зробимо!

ТАБЛИЦІ СЛОВОЗМІНИ

Іменна словозміна

Іменники чоловічого роду
Rzeczowniki rodzaju męskiego

Однина
Liczba pojedyncza

	Темат тварды	Незалежно од темату	Темат м'яккі
M.		-Ø, -o	
D.		-a, -u	
C.		-owi, -u	
B.		=D. -a; =M. -Ø	
N.		-em	
Msc.	-’e, -u (po k, g, ch (h))		-u
W.	-’e, -u (po k, g, ch (h))		-u, -e (dla niekt. rzecz. na -ec)

Множина
Liczba mnoga

	Темат тварды	Незалежно од темату	Темат м'яккі
M.	-y, -i, -e (po -ans), -a	-owie	-e, -y (mos na -ec, -ca)
D.	-ów		-i, -y, -ów
C.		-om	
B.	=D. -ów; =M. -y, -i, -e (po -ans), -a		=D. -i, -y, -ów; =M. -e
N.	-ami		-ami; -mi (dla niekt. rzecz.)
Msc.		-ach	
W.	=M. -y, -i, -e (po -ans), -a	-owie	=M. -e, -y (mos na -ec, -ca)

Іменники жіночого роду
Rzeczowniki rodzaju żeńskiego

Однина
Liczba pojedyncza

	Темат тварды	Незалежно од темату	Темат м'яккі
M.	-a		-a, -i, -Ø
D.	-y, -i (po k, g)		-i, -y (po stwardniałych)
C.	-’e		-i, -y (po stwardniałych)
B.	-ę		-ę (dla rzecz. na -a, -i); =M. -Ø (dla rzecz. na -Ø)
N.		-ą	
Msc.	-’e		-i, -y (po stwardniałych)
W.	-o		-o (dla rzecz. na -a); -u (dla zdrobn. rzecz. osob. na -a); -i (dla rzecz. na -i); -i, -y (dla rzecz. na -Ø)

Множина
Liczba mnoga

	Темат тварды	Незалежно од темату	Темат м'яккі
M.	-y, -i (po k, g)		-e (dla rzecz. na -a, -i); -i, -y, -e (dla rzecz. na -Ø)
D.	-Ø		-i, -y, -Ø
C.		-om	
B.	=M. -y, -i (po k, g)		=M. -e (dla rzecz. na -a, -i); -i, -y, -e (dla rzecz. na -Ø)
N.	-ami		-ami; -mi (dla niekt. rzecz. na -Ø)
Msc.		-ach	
W.	=M. -y, -i (po k, g)		=M. -e (dla rzecz. na -a, -i); -i, -y, -e (dla rzecz. na -Ø)

Іменники середнього роду
Rzeczowniki rodzaju nijakiego

Однина
Liczba pojedyncza

	Temat twardy	Niezależnie od tematu	Temat miękki
M.	-o		-e, -ę (-o)
D.		-a	
C.		-u	
B.	=M. -o		=M. -e, -ę (-o)
N.		-em	
Msc.	-’e, -u (po k, g, ch)		-u
W.	=M. -o		=M. -e, -ę (-o)

Множина
Liczba mnoga

	Temat twardy	Niezależnie od tematu	Temat miękki
M.		-a	
D.	-Ø		-Ø, -i, -y; -ów (dla rzecz. na -um)
C.		-om	
B.		=M. -a	
N.		-ami	
Msc.		-ach	
W.		=M. -a	

Прикметники чоловічого роду
Przymiotniki rodzaju męskiego

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	-y, -i	-i, -y, -e
D.	-ego	-ych, -ich
C.	-emu	-ym, -im
B.	=D. -ego; =M. -y, -i	=D. -ych, -ich; =M. -e
N.	-ym, -im	-ymi, -imi
Msc.	-ym, -im	-ych, -ich
W.	=M. -y, -i	=M. -i, -y, -e

Прикметники середнього роду
Przymiotniki rodzaju nijakiego

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	-e	-e
D.	-ego	-ych, -ich
C.	-emu	-ym, -im
B.	=M. -e	=M. -e
N.	-ym, -im	-ymi, -imi
Msc.	-ym, -im	-ych, -ich
W.	=M. -e	=M. -e

Прикметники жіночого роду
Przymiotniki rodzaju żeńskiego

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	-a	-e
D.	-ej	-ych, -ich
C.	-ej	-ym, -im
B.	-ą	=M. -e
N.	-ą	-ymi, -imi
Msc.	-ej	-ych, -ich
W.	=M. -a	=M. -e

Вербальна словозміна

Теперішній час

Czas teraźniejszy

Дієвідміна *-(a)m, -(a)sz*

Кониґація *-(a)m, -(a)sz*

Liczba pojedyncza		Liczba mnoga			
1.	ja	-(a)m	1.	my	-(a)my
2.	ty	-(a)sz	2.	wy	-(a)cie
3.	on, pan ona, pani ono	-(a)	3.	oni, panowie, państwo one, panie	-(aj)ą

Дієвідміна *-(e)m, -(e)sz*

Кониґація *-(e)m, -(e)sz*

Liczba pojedyncza		Liczba mnoga			
1.	ja	-(e)m	1.	my	-(e)my
2.	ty	-(e)sz	2.	wy	-(e)cie
3.	on, pan ona, pani ono	-(e)	3.	oni, panowie, państwo one, panie	-(ej)ą -(edz)ą

Дієвідміна *-ę, -(e)sz*

Кониґація *-ę, -(e)sz*

Liczba pojedyncza		Liczba mnoga			
1.	ja	-ę	1.	my	-(e)my
2.	ty	-(e)sz	2.	wy	-(e)cie
3.	on, pan ona, pani ono	-(e)	3.	oni, panowie, państwo one, panie	-ą

Дієвідміна *-ę, -(i)sz / -y(sz)*

Кониґація *-ę, -(i)sz / -y(sz)*

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1.	ja	-ę	1.	my	-(i)my / -(y)my
2.	ty	-(i)sz / -(y)sz	2.	wy	-(i)cie / -(y)cie
3.	on, pan ona, pani ono	-(i) / -(y)	3.	oni, panowie, państwo one, panie	-ą

Минулий час

Czas przeszły

Liczba pojedyncza							
		Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	-l-em	ja	-l-am	(ja)	(-l-om)	
2.	ty	-l-eś	ty	-l-aś	(ty)	(-l-oś)	
3.	on, pan	-l-o	ona, pani	-l-a	ono	-l-o	
Liczba mnoga							
			Rodzaj męskoosobowy		Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	-l-iśmy	my	-l-yśmy			
2.	wy	-l-iście	wy	-l-yście			
3.	oni, panowie, państwo	-l-i	one, panie	-l-y			

Майбутній (складений) час

Czas przyszły (złożony)

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1.	ja	będę -ć (-c) <i>(bezokolicznik na -ć, -c)</i>	1.	my	będziemy -ć (-c)
2.	ty	będziesz -ć (-c)	2.	wy	będziecie -ć (-c)
3.	on, pan ona, pani ono	będzie -ć (-c)	3.	oni, panowie, państwo one, panie	będą -ć (-c)

Liczba pojedyncza					
Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	będę -l-ø	ja	będę -l-a	(ja) (będę -l-o)
2.	ty	będziesz -l-ø	ty	będziesz -l-a	(ty) (będziesz -l-o)
3.	on, pan	będzie -l-ø	ona, pani	będzie -l-a	ono będzie -l-o
Liczba mnoga					
Rodzaj męskoosobowy			Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	będziemy -l-i	my	będziemy -l-y	
2.	wy	będziecie -l-i	wy	będziecie -l-y	
3.	oni, panowie, państwo	będą -l-i	one, panie	będą -l-y	

Умовний спосіб
Tryb warunkowy

Liczba pojedyncza					
Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	-l-bym	ja	-l-a-bym	(ja) (-l-o-bym)
2.	ty	-l-byś	ty	-l-a-byś	(ty) (-l-o-byś)
3.	on, pan	-l-by	ona, pani	-l-a-by	ono -l-o-by
Liczba mnoga					
Rodzaj męskoosobowy			Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	-l-i-byśmy	my	-l-y-byśmy	
2.	wy	-l-i-byście	wy	-l-y-byście	
3.	oni, panowie, państwo	-l-i-by	one, panie	-l-y-by	

Наказовий спосіб
Tryb rozkazujący

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1.	ja	<i>(niech -am / -em, -ę)</i>	1.	my	-my
2.	ty	-ø	2.	wy	-cie
3.	on, pan ona, pani ono	niech -a/-e, -i/-y, -e	3.	oni, panowie, państwo one, panie	niech -aja/-edza, -a

КОРОТКИЙ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК МОВОЗНАВЧИХ ТЕРМІНІВ

словозміна	fleksja
частина мови	część mowy
іменник:	rzeczownik:
<i>конкретний</i>	<i>konkretny</i>
<i>абстрактний</i>	<i>abstrakcyjny, oderwany</i>
<i>власна назва</i>	<i>nazwa własna</i>
<i>загальна назва</i>	<i>nazwa pospolita</i>
відміна	deklinacja
група:	wzór:
<i>тверда</i>	<i>twardy</i>
<i>м'яка</i>	<i>miękki</i>
прикметник:	przymiotnik:
<i>якісний</i>	<i>jakościowy</i>
<i>відносний</i>	<i>względny</i>
<i>присвійний</i>	<i>dzierżawczy</i>
займенник:	zaimek:
<i>особовий</i>	<i>osobowy</i>
<i>гонорифікативний</i>	<i>honoryfikatywny</i>
<i>зворотний</i>	<i>zwrotny</i>
<i>вказівний</i>	<i>wskazujący</i>
<i>неозначений</i>	<i>nieokreślony</i>
<i>заперечний</i>	<i>przeczący</i>
<i>ідентифікувальний</i>	<i>identyfikujący</i>
<i>питальний</i>	<i>pytajny, pytający</i>
<i>відносний</i>	<i>względny</i>
<i>присвійний</i>	<i>dzierżawczy</i>
числівник:	liczebnik:
<i>кількісний</i>	<i>ilościowy</i>
<i>власне кількісний</i>	<i>główny</i>
<i>збірний</i>	<i>zbiorowy</i>
<i>дробовий</i>	<i>ułankowy</i>
<i>порядковий</i>	<i>porządkowy</i>
<i>означений</i>	<i>określony</i>
<i>неозначений</i>	<i>nieokreślony</i>

дієслово	czasownik
інфінітив, неозначена форма	bezokolicznik
дієприкметник:	imiesłów przymiotnikowy:
<i>активний</i>	<i>czynny</i>
<i>пасивний</i>	<i>bierny</i>
дієприслівник	imiesłów przysłówkowy
<i>теперішнього часу</i>	<i>współczesny</i>
<i>минулого часу</i>	<i>uprzedni</i>
граматична категорія	kategoria gramatyczna
рід:	rodzaj:
<i>чоловічий</i>	<i>męski</i>
<i>чоловічо-особовий</i>	<i>męskoosobowy</i>
<i>чоловічо-тваринний</i>	<i>męskozwrotny,</i>
	<i>męskozwierzęcy</i>
	<i>męskoniezwrotny,</i>
	<i>męskorzeczowy</i>
<i>жіночий</i>	<i>żeński</i>
<i>середній</i>	<i>nijaki</i>
число:	liczba:
<i>однина</i>	<i>liczba pojedyncza</i>
<i>множина</i>	<i>liczba mnoga</i>
<i>двоїна</i>	<i>liczba podwójna</i>
відмінок:	przypadek:
<i>називний</i>	<i>mianownik</i>
<i>родовий</i>	<i>dopełniacz</i>
<i>давальний</i>	<i>celownik</i>
<i>знахідний</i>	<i>biernik</i>
<i>орудний</i>	<i>narzędnik</i>
<i>місцевий</i>	<i>miejsownik</i>
<i>кличний</i>	<i>wolacz</i>
особа:	osoba:
<i>перша</i>	<i>pierwsza</i>
<i>друга</i>	<i>druga</i>
<i>третя</i>	<i>trzecia</i>
ступені порівняння	stopnie
<i>вищий</i>	<i>wyższy</i>
<i>найвищий</i>	<i>najwyższy</i>
морфологія	morfologia

словотвір	słowotwórstwo
морфологія	morfonologia
чергування, альтернація:	wymiana, alternacja:
<i>приголосних</i>	<i>spółgłoskowa,</i>
	<i>spółgłosek</i>
<i>голосних</i>	<i>samogłoskowa,</i>
	<i>samogłosek</i>
основа:	temat:
<i>тверда</i>	<i>twardy</i>
<i>м'яка</i>	<i>miękki</i>
<i>отверділа</i>	<i>stwardniały</i>
морфема	morfem
морф	morf
<i>закінчення</i>	<i>końcówka</i>
<i>корінь</i>	<i>rdzeń</i>
<i>суфікс</i>	<i>przyrostek, sufiks</i>
<i>префікс</i>	<i>przedrostek, prefiks</i>
синтаксис	składnia
речення	zdanie, wypowiedzenie
член речення:	część zdania (składnik):
<i>підмет</i>	<i>podmiot</i>
<i>присудок</i>	<i>orzeczenie</i>
<i>іменна частина</i>	
<i>іменного складеного присудка</i>	<i>orzecznik</i>
<i>додаток</i>	<i>dopełnienie</i>
<i>означення</i>	<i>przydawka</i>
<i>обставина</i>	<i>okolicznik</i>
синтаксичний зв'язок:	związek (stosunek) składniowy:
<i>узгодження</i>	<i>związek zgody</i>
<i>керування</i>	<i>związek rządu</i>
<i>дієслівне керування</i>	<i>rekcja czasownika</i>
<i>прилягання</i>	<i>związek przynależności</i>
порядок слів у реченні	szyk wyrazów w zdaniu

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Bańko M. Wykłady z polskiej fleksji. Warszawa, 2002.
2. Bańko M., Krajewska M. Słownik wyrazów kłopotliwych. Warszawa, 2000.
3. Bartnicka B., Satkiewicz H. Gramatyka języka polskiego. Podręcznik dla cudzoziemców. Warszawa, 1999.
4. Bąk P. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1977.
5. Dolacka M. Z fleksją na ty. [W:] Polszczyzna płała nam figle: Poradnik językowy dla każdego. Red. J. Podracki. Warszawa, 1993. S. 55-114.
6. Dunaj B. Błędy fonetyczne i ich uwarunkowania. [W:] Kultura mówienia dawniej i dziś. Red. M. Kułakowska i A. Myszk. Rzeszów, 2014. S. 23-27.
7. Dunaj B. Zasady poprawnej wymowy polskiej. [W:] Język Polski. 2006. Z. 3. S. 161-172.
8. Buttler D. Czasownik polski. Budowa – znaczenie – związki składniowe. Ćwiczenia dla cudzoziemców. Warszawa, 1973.
9. Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce. Red. K. Mosiołek-Kłosińska. Warszawa, 2001.
10. Garncarek P. Czas na czasownik. Kraków, 2002.
11. Garncarek P. Nie licz na liczebnik. Warszawa, 2009.
12. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia. T. I-II. Red. R. Grzegorzycowa, R. Laskowski, H. Wróbel. Warszawa, 1999.
13. Goszczyńska H., Magajewska M. Od przypadku do przypadku. Cz. 1. Przewodnik dla cudzoziemców po fleksji imiennej języka polskiego wraz ze zbiorem ćwiczeń. Łódź, 2012.
14. Huszcza R. Honoryfikatywność. Gramatyka, pragmatyka, typologia. Warszawa, 2006.
15. Iglukowska T. Ćwiczenia gramatyczno-leksykalne na lektoraty języka polskiego dla cudzoziemców. Warszawa, 1995.
16. Inny słownik języka polskiego. Red. M. Bańko. T. I-II. Warszawa, 2000.
17. Jadacka H. Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia. Warszawa, 2005.
18. Jadacka H., Zdunkiewicz-Jedynak D., Markowski A. ABC gramatyki. [W:] Polszczyzna na co dzień. Red. M. Bańko. Warszawa, 2006. S. 97-158.
19. Jaworski M. Podręczna gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1977.
20. Język polski: Encyklopedia w tabelach. Red. W. Mizerski. Warszawa, 2000.
21. Język polski: Compendium. Red. M. Derwojedowa, H. Karaś i D. Kopcińska. Warszawa, 2005.
22. Jodłowski S. Studia nad częściami mowy. Warszawa, 1971.
23. Kaleta Z. Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców. Kraków, 1995.
24. Karczmarszcuk B. Wymowa polska z ćwiczeniami. Lublin, 2012.
25. Karpowicz T. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1999.

26. Karpowicz. Kultura języka polskiego. Wymowa, ortografia, interpunkcja. Warszawa, 2009.
27. Kita M. Wybieram gramatykę! Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych). T. I-II. Katowice, 1998.
28. Klebanowska B., Kochański W., Markowski A. O odmianie wyrazów. [W:] B. Klebanowska, W. Kochański, A. Markowski. O dobrej i złej polszczyźnie. Warszawa, 1985. S. 71-168.
29. Klemensiewicz Z. Historia języka polskiego. Warszawa, 1974.
30. Klemensiewicz Z. Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego. Warszawa, 1981.
31. Kowalewska M. Co nas łączy... Teoria i zbiór ćwiczeń z gramatyki języka polskiego. Kraków, 2014.
32. Krawczuk A. Błędy gramatyczne studentów polonistyki lwowskiej spowodowane polsko-ukraińską interferencją. [W:] Język Polski Dawnych Kresów Wschodnich. T. 4. Red. J. Rieger i D.A. Kowalska. Warszawa, 2010. S. 349-363.
33. Krawczuk A. Gramatyczna kategoria rodzaju w języku polskim i ukraińskim: paralele i kontrasty a glottodydaktyka. [W:] Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. T. LVIII. Łódź, 2012. S. 151-167.
34. Krawczuk A. Leksykologia i kultura języka polskiego. T. I-II. T. II: Kultura języka. Kijów, 2011.
35. Krawczuk A. Morfologia współczesnego języka polskiego (fleksja). Cz. 1. Lwów, 2007.
36. Krawczuk A. O kognitywnych uwarunkowaniach współczesnej glottodydaktyki: kategorie gramatyczne w nauczaniu Ukraińców języka polskiego. [W:] Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców. T. XIX: Glottodydaktyka polonistyczna a lingwistyka kulturowa. Red. G. Zarzycka. Łódź, 2012. S. 69-82.
37. Krawczuk A. Teksty w nauczaniu Ukraińców łączliwości leksykalno-semantycznej czasowników polskich. [W:] Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców. T. XVIII: Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 3. Red. B. Grochala i M. Wojenka-Karasek. Łódź, 2011. S. 223-228.
38. Krawczuk A. Teksty w podręczniku gramatyki polskiej dla Ukraińców. [W:] Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców. T. XVII: Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2: Jubileusz 50-lecia Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UE. Red. G. Zarzycka i G. Rudziński. Łódź, 2010. S. 529-537.
39. Kryżan-Stanojević, Sawicka I. Ćwiczenia z fleksji języka polskiego dla cudzoziemców. Toruń, 2007.
40. Krzyżanowski P. Fleksja. [W:] Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Język polski. Red. S. Gajda. Opole, 2001. S. 76-87.
41. Lipińska E., Dąbska E. G. Kiedyś wrócisz tu... Kraków, 2001.
42. Lipińska E. Z polskim na ty. Podręcznik do nauki języka polskiego. Kraków, 2006.
43. Maciołek M., Tambor J. Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego. Katowice, 2012.
44. Madelska L. Практическая грамматика польского языка. Подручник до науки языка польского для cudzoziemców. Краков, 2012.
45. Malczewski J. Szkolny słownik terminów nauki o języku. Warszawa, 1979.
46. Markowski A. Język polski. Poradnik Profesora Andrzeja Markowskiego. Warszawa, 2003.
47. Mędak S. Liczebnik też się liczy! Kraków, 2004.
48. Mędak S. Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich. Kraków, 2005.
49. Mędak S. Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich. Kraków, 1997.
50. Mędak S. Słownik odmiany rzeczowników polskich. Kraków, 2004.
51. Miodek J. Słownik ojczyzny polszczyzny. Wrocław, 2002.
52. Nagórko A. Zarys gramatyki polskiej. Warszawa, 2007.
53. Nauka o języku dla polonistów. Wybór zagadnień. Red. S. Dubisz. Warszawa, 1999.
54. Nowy słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji. Red. E. Polański. Warszawa, 2002.
55. Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN. Red. A. Markowski. Warszawa, 1999.
56. Pasięka M. Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących. Wrocław, 2001.
57. Pyzik J. Przygoda z gramatyką. Fleksja i słowotwórstwo imion. Kraków, 2000.
58. Saloni Z. Czasownik polski. Odmiana. Słownik. Warszawa, 2007.
59. Saloni Z. Wstęp do koniugacji polskiej. Olsztyn, 2005.
60. Satkiewicz H. Rozwój fleksji w polszczyźnie XX wieku. [W:] Polszczyzna XX wieku: Ewolucja i perspektywy rozwoju. Red. S. Dubisz i S. Gajda. Warszawa, 2001. S. 95-101.
61. Słownik poprawnej polszczyzny. Red. W. Doroszewski i H. Kurkowska. Warszawa, 1973.
62. Słownik współczesnego języka polskiego. Red. B. Dunaj. Warszawa, 1996.
63. Stefańczyk W. T. Kategoria rodzaju i przypadku polskiego rzeczownika. Próba synchronicznej analizy morfologicznej. Kraków, 2007.
64. Strutyński J. Gramatyka polska. Kraków, 1998.
65. Stypka A. Ćwiczenia gramatyczne w klasach 4-8. Warszawa, 1987.
66. Szober S. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1969.
67. Śpiwak O., Jurkowski M. Ukraińsko-polski słownik syntaktyczny. Warszawa, 2003.
68. Tambor J. Język polski. Charakterystyka. [W:] Kultura polska. Silva rerum. Red. R. Cudak i J. Tambor. Katowice, 2002. S. 33-44.

69. Tambor J. Po co są końcówki równoległe. [W:] Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego. Red. A. Achtełik i J. Tambor. Katowice, 2007. S. 9-20.
70. Tokarski J. Fleksja polska. Warszawa, 2001.
71. Uniwersalny słownik języka polskiego. Red. S. Dubisz. T. I-IV. Warszawa, 2003.
72. Wróbel H. Gramatyka języka polskiego. Kraków, 2001.
73. Wróbel H., Kowalik K., Orzechowska A., Rokicka T. Mały słownik odmiany wyrazów trudnych. Warszawa, 1993.
74. Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań. T. 6.: Części mowy. Red. J. Bartmiński i M. Nowosad-Bakalarczuk. Lublin, 2004.
75. Кравчук А. Граматика і успішність комунікації (дещо з польсько-українських граматичних контрастів). [У:] Проблеми слов'язнознавства. Збірник наукових праць. Ред. В. Чорній. Львів, 2012. Вип. 16. С. 111-128.
76. Кравчук А. Елементи синтаксису в посібнику з польської іменної словоформи для українців. [У:] Київські полоністичні студії. Т. 9: Європейський вимір української полоністики. Ред. Р. Радишевський. Київ, 2007. С. 477-487.
77. Кравчук А. Польська вимова з елементами правопису (для українців, що вивчають польську мову). Київ, 2015.

Передмова	3
1. Фонетичний вступ (з елементами правопису)	8
1.1. Графічна система польської мови. Наголос	8
1.1.1. Алфавіт	8
1.1.2. Двознаки	9
1.1.3. Непольські літери	9
1.1.4. Наголос	9
1.2. Вимова <i>a, e, u; p, b, t, d, c, s, z, f, w, k, g, m, n, r</i> . Правопис <i>u</i> і <i>ó</i>	12
1.3. Вимова <i>i, j</i> . Правопис <i>i</i> та <i>j</i>	15
1.4. Вимова <i>ch, h, sz, cz, dz, dź, ź, rz</i> . Правопис <i>ch</i> і <i>h, rz</i> і <i>ź</i>	18
1.5. Вимова <i>o</i>	22
1.6. Вимова <i>u</i>	25
1.7. Вимова при збігові звуків	27
1.8. Вимова дифтонгів <i>au, eu</i>	29
1.9. Вимова <i>l</i>	31
1.10. Вимова <i>l, l'</i>	35
1.11. Вимова <i>ś, ź, ć, dź, ń</i> . Правопис <i>ś, ź, ć, dź, ń</i> і <i>si, zi, ci, dzi, ni</i>	38
1.12. Вимова <i>q, ę</i> . Правопис <i>q</i> і <i>om, on; ę</i> і <i>em, en</i>	43
2. Іменник і прикметник	49
2.1. Поділ іменників на роди. Родові форми прикметників і слів з прикметниковим типом відмінювання	49
2.2. Тверда та м'яка основи іменників. Числові форми іменників і прикметників. Поняття про категорію особи чоловічої статі	56
2.3. Словозміна іменників і прикметників середнього роду	64
2.3.1. Іменники середнього роду в однині	64
2.3.2. Прикметники середнього роду в однині	67
2.3.3. Іменники середнього роду в множині	72
2.3.4. Прикметники середнього роду в множині	76
2.3.5. Іменники середнього роду на <i>-ę</i> та <i>-it</i>	84
2.3.6. Особливості словозміни деяких іменників середнього роду	89
2.4. Словозміна іменників і прикметників жіночого роду	97
2.4.1. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з твердою основою	97
2.4.1.1. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з твердою основою в однині. Прикметники жіночого роду в однині	97

2.4.1.2. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з твердою основою в множині. Прикметники жіночого роду в множині	107
2.4.2. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з м'якою основою	113
2.4.2.1. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з м'якою основою в однині.....	113
2.4.2.2. Іменники жіночого роду на <i>-a</i> з м'якою основою в множині	120
2.4.3. Іменники жіночого роду на <i>-i</i> (з м'якою основою)	127
2.4.4. Іменники жіночого роду на приголосний (з м'якою основою).....	131
2.5. Словозміна іменників і прикметників чоловічого роду	140
2.5.1. Іменники та прикметники чоловічого роду в однині.....	140
2.5.1.1. Родовий відмінок однини	142
2.5.1.2. Давальний відмінок однини	154
2.5.1.3. Знахідний відмінок однини	158
2.5.1.4. Орудний відмінок однини	166
2.5.1.5. Місцевий і кличний відмінки однини	170
2.5.2. Іменники та прикметники чоловічого роду в множині	177
2.5.2.1. Називний відмінок множини іменників чоловічого роду	179
2.5.2.2. Називний відмінок множини прикметників чоловічого роду	184
2.5.2.3. Родовий відмінок множини	194
2.5.2.4. Знахідний відмінок множини.....	199
2.5.2.5. Особливості словозміни деяких іменників чоловічого роду	209
2.6. Словозміна іменників, що вживаються тільки в множині (<i>pluralia tantum</i>)	218
2.7. Іменники з прикметниковим типом відмінювання. Ступені порівняння прикметників і прислівників	223
3. Займенник	239
3.1. Особові займенники	239
3.1.1. Відмінювання особових займенників.....	242
3.1.2. Уживання повних і коротких форм особових займенників	244
3.2. Займенники іменникового типу: питальні й відносні, неозначені, заперечні, зворотний.....	256

3.3. Займенники прикметникового типу: присвійні, питальні й відносні, вказівні, неозначені, заперечні, узагальнювальні, ідентифікувальні.....	259
4. Числівник	267
4.1. Кількісні (власне кількісні) числівники	268
4.1.1. Відмінювання власне кількісних числівників	271
4.2. Збірні числівники	279
4.2.1. Відмінювання збірних числівників.....	281
4.3. Синтаксичні зв'язки власне кількісних і збірних числівників	285
4.4. Дробові числівники.....	297
4.4.1. Синтаксичні зв'язки дробових числівників	298
4.5. Порядкові числівники.....	303
5. Дієслово	313
5.1. Теперішній час.....	314
5.1.1. Дієвідміна <i>-(a)m, -(a)sz</i>	316
5.1.2. Дієвідміна <i>-(e)m, -(e)sz</i>	317
5.1.3. Дієвідміна <i>-ę, -(i/y)sz</i>	318
5.1.4. Дієвідміна <i>-ę, -(e)sz</i>	321
5.2. Минулий час	345
5.3. Майбутній час. Дієслова доконаного й недоконаного виду	373
5.4. Умовний спосіб	398
5.5. Наказовий спосіб.....	408
5.6. Дієприкметники і дієприслівники. Пасивні й безособові форми і конструкції.....	424
Таблиці словозміни.....	436
Короткий українсько-польський словник мовознавчих термінів	444
Рекомендована література.....	447

Навчальне видання

КРАВЧУК Алла Миколаївна

ПОЛЬСЬКА МОВА

Граматика з вправами

Підручник

для вищих навчальних закладів

Підписано до друку 30.08.2015. Формат 60*84/16.

Папір офс. Гарнітура Times New Roman.

Офсет. друк. Ум. друк. арк. 26,39

Видавництво «Фірма «ІНКОС». 04050, м. Київ, Пилипівський пров., 4

Тел./факс: (044) 484-60-94, E-mail: real@inkos.com.ua

WWW.INKOS.COM.UA

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.

Приватне підприємство «Панмедіа»

Свідоцтво про внесення до реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 2303 від 04.10.2005

E-mail: panmedia@i.ua

WWW.PANMEDIA.COM.UA

АЛЛА КРАВЧУК, мовознавець,
завідувач кафедри польської
філології Львівського національного
університету імені Івана Франка.
Авторка майже півтори сотні наукових
публікацій, серед яких понад
вісімдесят статей, дев'ять підручників

і посібників з польської мови. Найпопулярнішими в
Україні і за кордоном стали: „Morfologia współczesnego
języka polskiego: fleksja” (2007), „Польська мова –
українцям. Іменна словозміна з елементами синтаксису”
(2008), „Лексикологія і культура польської мови. Т. 1–2”
(2011), „Польська вимова з елементами правопису для
українців, що вивчають польську мову” (2015).

*„Сьогодні на польському лінгводидактичному ринку,
зокрема в тому його сегменті, який зорієнтований на осіб,
що вивчають польську мову як іноземну, є багато видань,
скерованих до „різномовних” користувачів, – так званих
універсальних підручників. Це добре, але за умови, якщо ті,
хто вивчає іноземну мову, за потреби можуть скористатися
навчальними посібниками, що адресовані саме їм і написані
їхньою рідною мовою. Цю нішу заповнює публікація Алли
Кравчук. Вивчення польської мови не може відбуватися без
вивчення граматики, засвоєння форм відмінювання дає
учневі чи студентові неабиякі переваги, значно збільшує його
вміння, оскільки дає змогу примножувати регулярні форми в
нових комунікативних ситуаціях. Авторка – українка – знає,
на що треба звернути увагу саме українським студентам, і це
неоціненна вартість рецензованої праці. [...] Публікація поєднує
в собі функції граматичного посібника для практичних занять
з польської мови, академічного підручника з
описової граматики і довідника з культури
мовлення. [...] Книга дуже цікава, корисна,
вона надихає до вивчення польської мови”.*

ISBN 978-617-598-110-8

9 786175 981108

З рецензії проф. Йоланти Тамбор,
Силезький університет, Польща